

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Historický ústav

Josef Kadeřábek

**Proměny slánských měšťanských elit v době protireformace
(1610-1635)**

Rigorózní práce

České Budějovice 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své rigorózní práce, a to v nezpracené podobě, Filozofickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Prohlašuji, že svoji rigorózní práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Českých Budějovicích dne 24. dubna 2012

.....

Chtěl bych poděkovat svému školiteli prof. PhDr. Václavu Bůžkovi, Csc., za podnětné připomínky a pečlivé pročtení celého textu, dále doc. PhDr. Josefu Hrdličkovi, Ph.D, který mě přivedl ke studiu městského prostředí. Můj dík patří také PhDr. Olze Fejtové, Ph.D., PhDr. Rostislavu Smíškovi, Ph.D., a PhDr. Tomáši Sterneckovi, Ph.D., kteří mi pomohli zejména s teoretickým uchopením práce. Dále děkuji pracovníkům všech archivů, z jejichž fondů jsem čerpal, za ochotu a vstřícnost, zejména při zpřístupňování dosud nezpracovaných archivních materiálů. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat Grantové agentuře Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Bez finanční podpory jejího grantu, GA JU 043/2010/H Šlechtická konfesionalizace optikou historické antropologie a obecné teorie sociálních systémů, by práce nemohla vzniknout.

Obsah

HORNÍ VRSTVA MĚŠŤANSKÉ SPOLEČNOSTI V DOMÁCÍ HISTORIOGRAFII POZDNÍHO STŘEDOVĚKU A RANÉHO NOVOVĚKU	7
SPRÁVA A OBYVATELSTVO SLANÉHO V 15.-17. STOLETÍ	24
MĚŠŤANSKÉ ELITY VE SLANÉM PŘED ROKEM 1622	33
MĚŠŤANSKÉ ELITY VE SLANÉM PO ROCE 1622.....	62
PROMĚNA MĚŠŤANSKÝCH ELIT VE SLANÉM V LETECH 1610-1635. SOCIÁLNÍ SÍŤE A IDENTITA	85
ZÁVĚR.....	102
SOUPIS PRAMENŮ A LITERATURY	106
SEZNAM PŘÍLOH	123

Anotace

Předkládaná rigorózní práce se zabývá proměnami měšťanských elit v královském městě Slaný v první třetině 17. století. Na základě rozboru knih městské provenience a církevních matrik se snaží ukázat, jakým způsobem se utvářely měšťanské elity v uvedeném období. Všímá si nejen jejich vlastní struktury, ale také strategií, které volili měšťané ve snaze do nich proniknout. Zohledňuje také situaci po roce 1620, kdy se pokouší ukázat, k jakým proměnám elit došlo v souvislosti s probíhající protireformací. V potaz bere změnu právního statutu města i rozsáhlou emigraci z konce dvacátých let. Ptá se po tom, zda v této době došlo i ke změně strategií jednotlivých měšťanů při snahách vstoupit mezi měšťanské elity.

Transformation of the bourgeois elites of town Slaný in the process of Counter-Reformation (1610-1635)

Summary

The present thesis deals with the changes of municipal elite in the royal town of Slaný in the first third of the 17th century. The research based on the analysis of urban books and church registers tries to show how the municipal elite formed in that period. It notices not only their own structures but also strategies that townsmen chose in an attempt to enter them. It also reflects the situation after 1620, when it attempts to show how the elite transformations occurred in the context of the ongoing Counter-Reformation. It takes into account the change of the legal status of the town and an extensive emigration of the late twenties. It asks whether there was a change of strategy in endeavours of common townsmen to join the municipal elite in Slaný at that time.

Horní vrstva měšťanské společnosti v domácí historiografii pozdního středověku a raného novověku

Při výzkumech měšťanské společnosti, které v průběhu let prováděli čeští historikové, hrála klíčovou úlohu inspirace pracemi jejich německých kolegů. Zejména šlo o leckdy poněkud mechanické přejímání používané terminologie.¹ Tu němečtí autoři hlouběji rozpracovali v návaznosti na sociologické výzkumy ze šedesátých letech 20. století, když započali s horizontálním členěním měšťanské společnosti na tzv. vrstvy (Schichten), přičemž pro nejmajetnější a sociálně nejvýše stojící skupinu měšťanů se ujal výraz horní vrstva (Oberschicht).² Vedle tohoto pojmu se tradičně objevoval pramenně doložitelný výraz patriciát. Zatímco někteří badatelé oba termíny chápali jako synonyma, jiní historici tvrdili, že patriciát představoval zvláštní typ horní vrstvy, který byl typický pouze pro velká říšská města.³

V osmdesátých letech k diskusi přispěl Erdmann Weyrauch, který navrhl vedle horní vrstvy rozlišovat ještě vůdčí vrstvu (Führungsschicht) a vůdčí skupinu (Führungsgruppe). Horní vrstvu měli představovat měšťané, kteří ve svých rukou drželi největší majetek i mocenské prostředky a byli členy větší sociální skupiny. Vůdčí skupina sestávala podle Weyraucha z osob, které zastávaly politické funkce v dané sociální skupině. Vůdčí vrstva se vyčleňovala z vůdčí skupiny. Tvořili ji jedinci s nejvýznamnějšími politickými hodnostmi.⁴ Pojmosloví ještě více zneřehlednil tím, že pro vůdčí skupinu používal zástupně i termín

¹ Srov. Helena PEŘINOVÁ, *Od patriciátu k elitě. Definice horní měšťanské vrstvy raného novověku v posledních padesáti letech*, Český časopis historický 104 (dále ČČH), 2006, s. 111-112.

² Erich MASCHKE, *Städte und Menschen. Beiträge zur Geschichte der Stadt, der Wirtschaft und Gesellschaft*, Wiesbaden 1980, s. 157-170, 305-380.

³ V říšských městech vykazoval patriciát charakteristické shodné prvky, k nimž patřila majetková a příbuzenská provázanost jeho jednotlivých rodin, uzavřenost vůči okolí, luxusní styl života a dědičná držba úřadů. Srov. Eberhard ISENMANN, *Die deutsche Stadt im Spätmittelalter 1250-1500. Stadtgestalt, Recht, Stadtre Regiment, Kirche, Gesellschaft, Wirtschaft*, Stuttgart 1988, s. 273-276. Podrobně shrnula celou diskusi H. PEŘINOVÁ, *Od patriciátu*, s. 116.

⁴ Ingrid BÁTORI – Erdmann WEYRAUCH, *Die bürgerlichen Elite der Stadt Kitzingen. Studien zum Sozial- und Wirtschaftsgeschichte einer landsherrlichen Stadt im 16. Jahrhundert*, Stuttgart 1982, s. 210. V případě Kitzingenu určoval E. Weyrauch ekonomickou úroveň měšťanů podle výnosů z obchodu vínem a obilím. TAMTÉŽ, s. 163.

elita.⁵ Toto označení v německé historiografii nejvýrazněji prosazoval Heinz Schilling.⁶ Německý autor rozlišoval v návaznosti na práce Heinricha Kramma tři druhy vzájemně se překrývajících elit – politické, ekonomické a duchovní (intelektuální).⁷ Jeho koncept se postupně stal paradigmatem dalších německých výzkumů. Ostatní pojmy se dostaly do pozadí, či se přestaly pro období raného novověku používat.⁸ Z hlediska metodologického byly nejpřínosnější práce Schillingova vědeckého souputníka Wolfganga Reinharda. Ten nejprve na příkladu Říma ukázal, jak lze při studiu elit využít sociálněantropologického přístupu vytváření sítí (Network-Model). Ve své knize prokázal, že formování a vlastní působení římských elit bylo založeno na složitém mechanismu vzájemně se doplňujících vztahů založených na základě příbuzenství, vzájemně výhodného přátelství (instrumentale Freundschaft) či vztazích na bázi patron-klient.⁹ Dalším zásadním počinem byl obdobně orientovaný prosopografický výzkum zaměřený na výzkum elit říšského města Augšpurku.¹⁰

⁵ TAMTÉŽ, s. 231, 285. Podobně pojmy používal pro prostředí slezských měst Jörg DEVENTER, *Gegenreformation in Schlesien. Die habsburgische Rekatholisierungspolitik in Glogau und Schweidnitz 1526-1707*, Köln-Weimar-Wien 2003, s. 79-85. Celou situaci ale zneřehlednil tím, že do zmíněného konceptu Erdmanna Weyraucha zapracoval i pojem patriciát, který ztotožňoval s vůdčí vrstvou.

⁶ Srov. Heinz SCHILLING, *Wandlungs- und Differenzierungsprozesse innerhalb der bürgerlichen Oberschicht West- und Nordwestdeutschlands im 16. und 17. Jahrhundert*, in: Marian Biskup – Klaus Zernack (Hgs.), *Schichtung und Entwicklung der Gesellschaft in Polen und Deutschland im 16. und 17. Jahrhundert*, Wiesbaden 1983, s. 121-173; TÝŽ – Hermann DIEDERIKS (Hg.), *Bürgerliche Eliten in den Niederlanden in Nordwestdeutschland. Studien zur Sozialgeschichte des europäischen Bürgertums im Mittelalter und in der Neuzeit*, Köln-Wien 1985; zde srov. zejména úvod Heinze Schillinga na s. 1-32.

⁷ Heinrich KRAMM, *Studien über die Oberschichten der mitteldeutschen Städte im 16. Jahrhundert. Sachsen – Thüringen – Anhalt*, Köln-Wien 1981, zejména s. 7-10. K německé diskusi obšírně H. PEŘINOVÁ, *Od patriciátu*, s. 117.

⁸ H. PEŘINOVÁ, *Od patriciátu*, s. 118.

⁹ Wolfgang REINHARD, *Freunde und Kreaturen. Verflechtung als Konzept zur Erforschung historischer Führungsgruppen. Römische Oligarchie um 1600*, München 1979 (= Schriften der Philosophischen Fakultäten der Universität Augsburg 14).

¹⁰ TÝŽ (Hrsg.), *Augsburger Elite. Prosopographie wirtschaftlicher und politischer Führungsgruppen 1500-1620*, Berlin 1996, zejména s. vii, xvi; TÝŽ, *Power Elites of Augsburg and Rome, 1500-1600. Experiences with Prosopographical Research*, in: Jean-Philippe Genet – Günther Lottes (Hg.): *L'état moderne et les élites, XIIIe-XVIIIe siècles. Apports et limites de la méthode prosopographique*. Paris

První pokusy českých historiků pojmenovat horní vrstvu měšťanské společnosti se objevily již v klasických pracích Zikmunda Wintera, který použil pro označení nejvýše postavených měšťanů termín patriciát.¹¹ Ten nijak blíže nevymezil a historička Helena Peřinová oprávněně poukázala na skutečnost, že jej pouze převzal z německé literatury bez jeho hlubšího zhodnocení.¹² Stejným způsobem s pojmem pracoval i Josef Šusta. Na rozdíl od Wintera jej používal jen pro označení horní vrstvy měšťanské společnosti Prahy a Kutné Hory.¹³ Podrobněji se celou problematikou ve svých statích o předhusitských městech zabýval až Bedřich Mendl. Měšťanskou společnost rozdělil na patriciát, řemeslnictvo a tzv. třetí stav drobných vlastníků.¹⁴ Ačkoliv svůj výzkum založil na studiu berních knih a rejstříků, nepovažoval patriciát za soubor nejbohatších měšťanů, ale označoval jím „privilegované rodiny“.¹⁵ Hodnotícím kritériem mu bylo vedle majetku i výlučné právní postavení a nepřetržitost držby takových výsad. Existenci patriciátu v důsledku toho omezil pouze na středověkou Prahu, resp. Staré Město pražské.¹⁶

Problematika vymezení horní vrstvy měšťanské společnosti neunikla ani pozornosti českých historiků německého původu. Obecně se vzniku měst a městského zřízení zabýval historik a archivář Adolf Zycha.¹⁷ Julius Lippert se ve svých pracech zaměřil na studium

1996, s. 213-231. Poté obrátil Wolfgang Reinhard svou pozornost k elitám celospolečenským. Srov. TÝŽ, *Power Elites, State Servants, Ruling Classes and the Growth of State Power*, in: Týž (Hrsg.), *Power Elites and State Building in Europe*, Oxford 1996, s. 1-18. U nás na jeho podněty reagoval Bohumír Roedl svým prosopografickým výzkumem města Loun. Srov. Bohumír ROEDL, *Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573-1727*, Louny 2004.

¹¹ Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku I*, Praha 1890, s. 128-129. Ve Winterově posmrtně vydané knize o městech ve 13.-16. století se problematika horních vrstev měšťanské společnosti blíže neřeší. Srov. TÝŽ, *Zlatá doba měst českých*, Praha 1991². Jiří Kejř upozornil na skutečnost, že podobné úvahy Winterovi nedovoloval styl jeho práce a tehdejší stav českého bádání. Srov. Jiří KEJŘ, *Historik-beletrista*, in: Tamtéž, s. 266.

¹² H. PEŘINOVÁ, *Od patriciátu*, s. 118.

¹³ Josef ŠUSTA, *Dvě knihy českých dějin. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví I.*, Praha 2001³, s. 58-80.

¹⁴ Bedřich MENDEL, *Z hospodářských dějin středověké Prahy*, Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy 5, 1932, s. 167.

¹⁵ TÝŽ, *Sociální krise a zápasy ve městech čtrnáctého věku*, Praha 1926, s. 118-120, zejména s. 119.

¹⁶ TAMTÉŽ.

¹⁷ Adolf ZYCHA, *Über den Ursprung der Städte in Böhmen und die Städtepolitik der Přemysliden*, Prag 1914.

vývoje Litoměřic a Trutnova. V jednotlivých oddílech svých knih se zabýval měšťanskou společností a jejími proměnami v průběhu středověku a novověku. Ačkoliv jeho hlavním zájmem zůstaly záležitosti právního charakteru, zabýval se rolí městských rad ve společnosti a soustředil se také na postižení nejdůležitějších místních měšťanských rodin.¹⁸ Na jeho práce navázal ve čtyřicátých letech Wilhelm Weizsäcker, který v Litoměřicích doložil personální propojení horní měšťanské vrstvy, resp. radního kolegia s královským dvorem.¹⁹ K moravským městům obrátili svůj zájem Erich Franz Rössler, Berthold Bretholz či Johann Kux. Prvně zmiňovaný provedl analýzu právního systému města Brna, přičemž za horní vrstvu měšťanské společnosti označil držitele politické moci, jimiž byli městští radní a přísední soudci.²⁰ Berthold Bretholz se zaměřil také na majetkové zázemí a kulturní mecenát brněnských měšťanů, přičemž výrazně předběhl dobu využitím testamentů při rekonstrukci měšťanských rodin tvořících místní horní vrstvu.²¹ Dějinám Olomouce se věnoval poslední z autorů, Johann Kux, který horní měšťanskou vrstvu ztotožnil s vrstvou radní.²² Tematizovat pojem patriciátu se výše citovaní autoři nepokoušeli. Společná byla těmto pracem snaha zaměřit se na působení německého živlu ve sledovaných městech a zdůraznění jeho vůdčí role při formování měšťanské společnosti i její horní vrstvy. Patrně z tohoto důvodu se, i přes svou nepochybnou kvalitu (zejména Lippert, Bretholz), nedočkaly tyto práce hlubší reflexe.

Dále se k problematice horní vrstvy měšťanské společnosti vyjádřil v padesátých letech 20. století František Graus. Svůj pohled formuloval na základě marxistického přístupu k dějinám. Existenci patriciátu tak přisoudil Praze, kde podle jeho názoru vytvořili patricijové

¹⁸ Julius LIPPERT, *Geschichte der Stadt Leitmeritz*, Prag 1871; TÝŽ, *Geschichte von Trautenau*, Prag 1863. Chtěl bych na tomto místě poděkovat dr. Tomáši Sterneckovi, který mě upozornil na dobové práce české německojazyčné historiografie. Bez jeho nezjištěné pomoci by tato práce nemohla vzniknout.

¹⁹ Wilhem WEIZSÄCKER, *Leitmeritz in der sudetenländischer Stadtrechtsgeschichte*, in: Otto Peterka – Wilhelm Weizsäcker, *Beiträge zur Rechtsgeschichte von Leitmeritz*, Prag 1944, s. 7-48, zejména s. 21-22, 24-25.

²⁰ Emil Franz RÖSSLER, *Die Stadtrechte von Brünn aus dem XIII. und XIV. Jahrhundert*, Prag 1852, zejména s. 56-66.

²¹ Berthold BRET HOLZ, *Geschichte der Stadt Brünn*, Brünn 1911; TÝŽ, *Brünn. Geschichte und Kultur*, Brünn 1938, zde zejména s. 98-104.

²² Johann KUX, *Geschichte der königlichen Hauptstadt Olmütz bis zum Umsturz 1918*, Reichenberg-Olmütz 1937; TÝŽ, *Die deutschen Siedlungen um Olmütz. Ein volksbodengeschichtliches Quellenwerk bis 1918*, Olmütz 1943, zejména s. 32-35.

privilegovanou třídu, která se samostatně nepodílela na výrobním procesu, žila z rentální pozemkové držby či obchodu a nebyla pro ni typická rodová provázanost.²³ Výraznější příspěvek k diskusi představoval názor Josefa Janáčka, který ve svém pojednání o obchodu v předbělohorské Praze začal rozlišovat kupecký a politický patriciát.²⁴ Kupecký patriciát se podle něj utvořil v rudolfinské době z nejbohatších obchodníků, kteří se do Prahy přistěhovali převážně z německých měst.²⁵ Zatímco kupecký patriciát definoval majetkem nad 30 000 kop míšeňských grošů, u politického patriciátu zmínil pouze skutečnost, že nastoupil k moci na počátku 17. století, a dále se jeho definicí nezabýval.²⁶ S pojmem patriciát dále pracoval František Kavka ve svých studiích zabývajících se třídní, resp. sociální strukturou Českých Budějovic.²⁷ František Kavka patriciát vymezoval vůči měšťanstvu a městské chudině. Za jeho příslušníky považoval měšťany vlastníci dvory a „*měšťany neznámého povolání*“, jejichž majetek překračoval částku 150 kop míšeňských grošů.²⁸ Upozornil také na skutečnost, že členové patriciátu měli ve městě politickou převahu, ale samotné působení v městských samosprávných celcích nepovažoval za důležité pro příslušnost k této vrstvě. Jeho definice patriciátu byla založena výlučně na majetkových hlediscích.²⁹

Nejpodrobněji se vymezení patriciátu věnoval ve svých statích Jaroslav Mezník. Ve studii týkající se Brna označil za nejdůležitější kritérium příslušnosti k patriciátu majetek následovaný zvláštním způsobem života, vzájemnou příbuzenskou spřízněností jeho členů a nakonec politickým vlivem. Vlastní definici ale ještě více rozmělnil používáním termínů

²³ František GRAUS, *Chudina městská v době předhusitské*, Praha 1949, s. 127-129; TÝŽ, *Český obchod se sukrem ve 14. a na počátku 15. století*, Praha 1950, s. 8-9.

²⁴ Josef JANÁČEK, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, Praha 1955, s. 344-375.

²⁵ TAMTÉŽ, s. 347.

²⁶ TAMTÉŽ, s. 300; TÝŽ, *Města v českých zemích v 16. století*, *Hospodářské dějiny* 4, 1979, s. 165-197.

²⁷ František KAVKA, *Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století*, *Sborník historický* 4, 1956, s. 110-188; TÝŽ, *Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v první polovině 16. století ve světle kniha a rejstříků městské dávky*, *Sborník historický* 6, 1959, s. 253-259. Pro Brno srov. Jaroslav DŘÍMAL, *Sociální složení a majetek obyvatel města Brna v letech 1365 až 1509*, *Brno v minulosti a dnes* 6, 1964, s. 185-289.

²⁸ F. KAVKA, *Třídní struktura*, s. 166-169.

²⁹ TAMTÉŽ, s. 170.

uzavřený patriciát, radní patriciát a starý patriciát.³⁰ Nejprve použil označení uzavřený patriciát pro případ, kdy se z celku měšťanstva vyčlenila část nejzámožnějších rodin a nedovolovala ostatním rodinám dosáhnout stejného společenského postavení. V poznámce pod čarou ovšem okamžitě existenci tohoto typu patriciátu v českém prostředí zamítnul.³¹ Za radní patriciát považoval rodiny, jejichž příslušníci zasedali v městské radě. Starým patriciátem rozuměl Mezník vrstvu, která existovala ve městech ve 13. až 14. století a byla svržena vnitřními revolty.³² Patriciát byl podle autorova názoru přítomen ve všech městech, ale v jednotlivých sídlech se vzájemně lišil. Svůj názor poopravil Mezník o rok později, když kriticky uznal, že do vymezování patriciátu promlouvaly ve všech případech subjektivní znaky, kdy badatelé sami určovali hranice, především majetkové, podle nichž přiřazovali jednotlivé rodiny k patriciátu či ostatním společenským vrstvám.³³ Ačkoliv nadále trval na existenci uzavřeného a radního patriciátu, připustil setření hranice mezi oběma celky a střední vrstvou ve většině českých měst. Doporučil také více dbát řeči pramenů a nalézat v nich konkrétní dobové označení nejvyšší měšťanské vrstvy.³⁴ I přes toto upozornění pracovali další badatelé s termínem patriciát do značné míry volně.³⁵

Posledním, kdo se obsáhleji kriticky vyjádřil k používání pojmu patriciát, byl Jaroslav Čechura. Ten se ve svém výkladu opřel o novější práce německých historiků, kteří nezahrnovali pod označení patriciát celou horní vrstvu, ale pouze její část, která se stavovsky uzavírala proti okolnímu měšťanstvu a v jejímž rámci docházelo k dědičnému předávání

³⁰ Jaroslav MEZNÍK, *Brněnský patriciát a boje o vládu města ve 14. a 15. století*, Brno v minulosti a dnes 6, 1962, s. 250-252.

³¹ TAMTÉŽ, s. 251, poznámka 12.

³² V Brně podle Mezníka došlo k pádu starého patriciátu v roce 1363. TAMTÉŽ, s. 253-268.

³³ TÝŽ, *Z problematiky středověkého patriciátu*, Československý časopis historický 11 (dále ČsČH), 1963, s. 628-637, zejména s. 630.

³⁴ TAMTÉŽ, s. 633-635.

³⁵ Srov. J. DŘÍMAL, *Sociální složení*, s. 185-289, zejména s. 227. Dřímál Mezníkovy práce buď zcela ignoruje, nebo na ně odkazuje jako na celek, aniž by z nich čerpal; svůj výklad opírá o články Bedřicha Mendla. Dále srov. František HOFFMANN, *Struktura městského obyvatelstva v českých zemích do počátku 16. století*, in: *Struktura feudální společnosti na území Československa a Polska na přelomu 15. a 16. století*, Praha 1984, s. 320-342. H. Peřinová upozornila i na mechanické přejímání pojmu patriciát do dějepisných přehledů srov. H. PEŘINOVÁ, *Od patriciátu*, s. 119.

moci.³⁶ Čechura poukázal na zformování patriciátu v Praze, Brně, Kutné Hoře a Jihlavě. Ve své definici posuzoval patriciát podle politické autonomie, ekonomické síly a sociální vyvýšenosti oproti ostatním měšťanům. Pro zbývající města pojem patriciát zcela odmítl a hovořil v souvislosti s nimi pouze o nejbohatších měšťanech.³⁷ Za nesporné klady práce bylo možné označit upozornění na nutnost zkoumat horní vrstvu měšťanské společnosti dynamicky, v horizontu delšího trvání, a zaměřit se na její proměny.³⁸ Otázku označení horní vrstvy měšťanské společnosti však Čechura dále znesnadnil tím, že ji postavil pod úroveň patriciátu, který z ní vydělil. Ve své další studii navíc požadoval pro horní vrstvu měšťanské společnosti, kterou není možné považovat za patriciát, nalézt nové označení.³⁹

V pozdějším bádání se pojem patriciát příliš neobjevoval. Přímo na Jaroslava Čechuru navázal pouze Jiří Kejř, ať již pojetím termínu, či volbou zahraniční literatury.⁴⁰ Jako jeden z mála badatelů reagoval na Mezníkova doporučení a snažil se postihnout v pramenech konkrétní dobové označení horní vrstvy měšťanů.⁴¹ Pojem patriciát přijal ve své práci i Jiří Pešek, ač s drobnými výhradami, které směřoval k odlišnosti vnímání tohoto označení v západoevropské a české historiografii.⁴² Jaroslav Douša zabývající se situací na Starém Městě pražském používal vzhledem ke shodnému městskému prostředí pojem patriciát tak, jak jej ustanovil Josef Janáček, tedy v podobě kupeckého a politického patriciátu.⁴³ Další historici pouze bez hlubší reflexe mechanicky přenášeli předchozí výzkumy patriciátu na sociální situaci ve městech, jež zkoumali. Autor této rozpravy se setkal s označením patriciát

³⁶ K etablování pojmu horní vrstva (*Oberschicht*) v německé historiografii blíže H. PEŘINOVÁ, *Od patriciátu*, s. 112-113.

³⁷ Jaroslav ČECHURA, *Patriciát ve struktuře českých a moravských měst 14.-16. století*, Časopis Národního muzea. Řada historická 157, 1988, s. 32-51, zejména s. 45-47.

³⁸ TAMTÉŽ, s. 45.

³⁹ TÝŽ, *Městská šlechta – součást pražského patriciátu? K otázce kontinuity pražského patriciátu 14.-16. století*, Documenta Pragensia 9, 1991, s. 69-70.

⁴⁰ Jiří KEJŘ, *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha 1998, s. 289-295. Na návaznost práce Jaroslava Čechury a Jiřího Kejře upozornila již H. PEŘINOVÁ, *Od patriciátu*, s. 121.

⁴¹ J. KEJŘ, *Vznik*, s. 291.

⁴² Jiří PEŠEK, *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547-1620*, Praha 1993, s. 23-24.

⁴³ Jaroslav DOUŠA, *Seznamy staroměstských konšelů z let 1547-1650*, PSH 14, 1981, s. 67-68; TÝŽ, *Staroměstští konšelé v jiných funkcích městské samosprávy v letech 1571-1602 a 1620-1650*, Documenta Pragensia 15., 1997, s. 49-50.

pro nejbohatší měšťany⁴⁴ nebo jako synonymum pro měšťany stojící mimo městskou radu, ale náležející k horní vrstvě.⁴⁵ I přes drobné výhrady měly tyto studie pevnou oporu v pramenech a označení bylo použito s odkazem na místní a dobové náležitosti. Některé stati však používaly pojem patriciát dosti neurčitě.⁴⁶ V novější české literatuře pracovala s pojmem patriciát naposledy Helena Peřinová. Ve své stati se nezabývala žádným z českých měst. Svou pozornost obrátila k výzkumu říšských měst Frankfurtu nad Mohanem a Norimberka, v nichž byly horní vrstvy měšťanské společnosti označovány jako patriciát tradičně, pro což našla autorka přesvědčivou oporu v pramenech.⁴⁷

Spíše stranou badatelské pozornosti zůstala snaha Josefa Petráně z poloviny osmdesátých let 20. století označit horní vrstvu měšťanské společnosti pojmem honorace či honorační vrstva. Petráň chápal jako honoraci nejvyšší vrstvu měšťanské společnosti definovanou trojicí základních kritérií – bohatství, moc a status.⁴⁸ Ačkoliv se pojem šířeji neuchytil, a objevil se pouze v několika drobnějších pracích jako synonymum pojmu patriciát,⁴⁹ předznamenal obrat v bádání o horní měšťanské vrstvě, která začala být hodnocena a vymezována především podle přístupu k politické moci ve městě. Do zorného pole badatelů se dostaly městské rady

⁴⁴ Věra SMOLOVÁ, *Rada Starého Města pražského v letech 1650-1715*, Pražský sborník historický 24 (dále PSH), 1991, s. 19.

⁴⁵ Hana JORDÁNKOVÁ – Ludmila SULITKOVÁ, *Brněnská městská kancelář v předbělohorském období. Prosopografická a diplomatická studie*, Sborník archivních prací 45 (dále SAP), 1995, s. 291-510, zde s. 453-454.

⁴⁶ Např. Michal Fiala a Jakub Hrdlička definovali patriciát jako „skupinu měšťanských rodin ve větších městech, které měly značný majetek[...] žily většinou z obchodu či výnosu rentovního majetku [...] odděleně od městské střední vrstvy“ bez toho, že by blíže přiblížili, jaký majetek považují za „značný“ či podle jakého kritéria určují velikost měst. Srov. Michal FIALA – Jakub HRDLIČKA, *Řídící vrstva v počátcích českých měst na příkladu pražské aglomerace*, Documenta Pragensia 15, 1997, s. 17.

⁴⁷ Helena PEŘINOVÁ, *Doktoři versus patriciát. Postavení graduantů v říšských městech Frankfurtu a Norimberku v 16.-18. století*, Documenta Pragensia 27, 2008, s. 383-394.

⁴⁸ Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II (2). Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1997², s. 93-98. V německém prostředí daný termín používal poprvé Gustav SCHMOLLER, *Deutsches Städtewesen in älter Zeit*, Bonn 1922. K dalšímu vývoji pojmu srov. H. PEŘINOVÁ, *Od patriciátu*, s. 115-116. V anglické historiografii definoval na základě moci, bohatství a statutu horní vrstvu měšťanské společnosti v Benátkách a Amsterdamu také Peter BURKE, *Venice and Amsterdam. A study of seventeenth-century elites*, London 1974, s. 9-11. Pro skupinu definovanou touto trojicí znaků však používal termín elita.

⁴⁹ Petra SLÁMOVÁ, *Novoměstské radní elity 1650-1700*, Documenta Pragensia 17, 1998, s. 165.

jako nejvyšší samosprávné orgány města.⁵⁰ Na jeden ze zásadních problémů upozornila Ludmila Sulitková, když ve své stati uvedla, že autoři často opomíjeli měšťany, kteří svým majetkem či kulturním a intelektuálním zázemím bezesporu patřili do horní vrstvy měšťanské společnosti, nijak se ale nezasazovali o svou účast v městské vládě.⁵¹

Vedle výzkumů zaměřených na městské rady se objevily první studie zabývající se existencí tzv. elit v měšťanské a městské společnosti raného novověku. Pojem elita byl stejně jako předchozí termíny převzat z německé historiografie. Vedle výzkumů zaměřených na

⁵⁰ Městským radám se dostalo pozornosti nejprve v rámci studií o městské správě. Srov. Jiří ČOUPEK, *Městská správa v Uherském Brodě a jiných poddanských městech a městečkách v 16.-18. století*, *Studia Comeniana et Historica* 18, 1978, s. 78-87, zde s. 82-85; Miloš DVOŘÁK, *Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623*, *Sborník archivních prací* 32, 1982, s. 170-224, zde s. 180-185; Karol BÍLEK, *Správa města Sobotky v 16. a 17. století a poměr ke kostelecké vrchnosti*, in: Marie Macková (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy, Ústí nad Orlicí 1995*; Jaroslava MENDELOVÁ, *Vývoj správy města*, in: *Nové Město pražské 1348-1784*, Praha 1998, s. 30-36. Později začaly vznikat studie již přímo zacílené na městské rady, které se soustředily na rituální pozadí jejich obnov či nověji na vnitřní a vnější sociální vazby jejich členů. Srov. TÁŽ, *Rada Nového Města pražského v letech 1600-1650*, *PSH* 24, 1991, s. 5-35; Marek ĎURČANSKÝ, *Obnovování městských rad v českých královských městech v letech 1624-1636*, *Documenta Pragensia* 21, 2002, s. 93-103; Josef HRDLIČKA, *Otázky bez odpovědí, aneb konsensuální ticho při obnovách městských rad v raně novověkých Čechách*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku, České Budějovice 2007*, s. 187-220. (= *Opera historica* 12); Tomáš STERNECK, *Obnovování českobudějovické městské rady za třicetileté války*, *Jihočeský sborník historický* 74, 2006, s. 104-150; Josef KADERÁBEK, *Vrcholné orgány slánské samosprávy v letech 1610-1635*, *Středočeský sborník historický* 36, 2010, s. 3-21; TÝŽ, *Protireformace Slaného v letech 1610-1635 a její dopad na sociální vazby radních*, *Historická demografie* 33, 2009, s. 9-44. Z německé historiografie srov. Eberhard ISENMANN, *Ratsliteratur und städtische Ratsordnungen des späten Mittelalters und frühen Neuzeit. Soziologie des Rats, Rats und Willensbildung, politische Kultur*, in: Pierre Monnet – Otto Gerhard Oexle (Hg.), *Stadt und Recht im Mittelalter/La ville et le droit au Moyen Âge*, Göttingen 2003, s. 215-479. (= *Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für Geschichte* 174)

⁵¹ Ludmila SULITKOVÁ, *Zamyšlení nad charakterem vůdčí vrstvy městského obyvatelstva na příkladu Brna v raném novověku*, *Documenta Pragensia* 22, 2004, s. 243-250, zejména s. 246-249. Ke stejnému závěru dospěla ve své nepublikované diplomové práci i Jana OLŠANSKÁ, *Městská samospráva v Jindřichově Hradci na počátku 18. století*, České Budějovice 2006 (= *Diplomová práce*).

městské rady se objevily první studie zabývající se existencí tzv. elit v měšťanské a městské společnosti raného novověku.⁵² Poprvé použil v české historiografii pro prostředí raně novověkých měst pojem elita Jan Pařez ve své studii věnované rozboru sociální skladby Loun. Za městskou elitu označil soubor radních, intelektuálů, šlechty a ve městě usazených duchovních.⁵³ Výrazně přispěly k uvedení pojmu elita do bádání o raně novověkých městech příspěvky Olgy Fejtové, Michaely Hrubé a Martina Nodla představené v konferenčním sborníku *Pražské městské elity středověku a raného novověku*. Studie Martina Nodla zajímavým způsobem reagovala na sblížování termínů patriciát a elita v německé historiografii.⁵⁴ Autor v návaznosti na německé práce užíval oba termíny synonymně a existenci elit ve zkoumaném období přisoudil bez výhrady pouze Praze.⁵⁵ Olga Fejtová

⁵² Ačkoliv byl pojem elita stejně jako předchozí termíny převzat z německé historiografie, na rozdíl od svých německých kolegů nemohli čeští badatelé při jeho bližším vymezení nalézt oporu v sociologických pracích českého původu. Definice elit byla v české, resp. československé sociologii ovlivněna marxistickým pohledem, takže monografie a slovníkové práce se soustředily na rozbor názorů Karla Marxe a jeho následovníků, či pojem elita zcela odmítaly. Srov. Miroslav JODL, *Teorie elity a problém elity*, Praha 1968, s. 13-30; *Malý sociologický slovník*, Praha 1970. Nové světlo nepřinesly do pojmosloví ani první české sociologické slovníky devadesátých let 20. století, které se pohybovaly v obecné rovině a byly terminologicky nepřesné. Srov. Bohumil GEIST, *Sociologický slovník*, Praha 1992, s. 77. Podle Geista byla elita „malou částí společenského útvaru, jejíž členové zaujímají vysoké pozice“. Rozpačitě působil nejrozsáhlejší pokus o vymezení českého sociologického pojmosloví, *Velký sociologický slovník*, který sice představil přehled dosavadních teorií elit, jeho autoři se však zcela nevymanili z marxistického pohledu na danou problematiku. Elity jsou tak podle autorů slovníku společenské skupiny, jejichž výlučné postavení je způsobeno ekonomickými nerovnostmi mezi členy společnosti. Srov. Miroslav PETRUSEK a kol., *Velký sociologický slovník I*, Praha 1996, s. 52.

⁵³ Jan PAŘEZ, *Několik příspěvků k sociální struktuře Loun od poloviny 14. do počátku 17. století*, Sborník okresního archivu v Lounech 7, 1995, s. 3-15.

⁵⁴ MARTIN NODL, *Elity v českých a moravských pozdně středověkých městech jako badatelský a interpretační problém*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Pražské městské elity středověku a raného novověku*, Praha 2004, s. 23-49.

⁵⁵ Srov. TAMTÉŽ, s. 48. K obdobnému názoru dospěl J. ČECHURA, *Patriciát*, s. 46-47. Též srov. výtky Heleny Peřinové směřované k Nodlově studii; H. PEŘINOVÁ, *Od patriciátu*, s. 120, poznámka 54. Vedle této studie zaměřil Martin Nodl svou pozornost na prosopografické studium demografických podmínek města Stříbra, v nichž se ještě přidržel označení „nejbohatší měšťané“. Srov. MARTIN NODL, *Národnostní vývoj předhusitského Stříbra. Modelová prosopografická analýza*,

založila svůj příspěvek na výzkumu vztahu měšťanských elit ke knižní kultuře. Elitu definovala na základě politických, ekonomických a intelektuálních hledisek.⁵⁶ Michaela Hrubá se zaměřila na výzkum královských měst v severozápadních Čechách. Elity definovala podobným způsobem jako Fejtová, pouze nevedla přísnou dělící čáru mezi jednotlivými složkami elitní vrstvy. Ve své studii upozornila na vhodné metodologické uchopení problematiky za využití širokého pramenného spektra.⁵⁷ Navíc správně ukázala, že výzkum elit je nemožné odtrhnout od místních podmínek a přísného pohledu zdola.⁵⁸

I pojem elita se nedočkal pouze příznivého přijetí. První kritiky zazněly z úst Heleny Peřinové, které poukázala na skutečnost, že badatelé ve svých pracích zaměňovali termíny měšťanská společnost a městská společnost.⁵⁹ Další připomínku uvedl Josef Hrdlička. Jeho námitka směřovala k tomu, že většina badatelů považovala existenci elity ve městě za předem danou a neptala se hlouběji po tom, jak jednotliví měšťané vnímali svou příslušnost k dané skupině.⁶⁰ Navíc pro něj používání pojmu elita znamenalo možné zúžení tématu a např.

ČČH 94, 1996, s. 528-559, zejména s. 549; TÝŽ, *Populační vývoj Stříbra v letech 1380-1419. Integrace – fenomén dějin středověkého kraje*, *Minulostí Západočeského kraje* 35, 2000, s. 7-47.

⁵⁶ Olga FEJTOVÁ, *Měšťanské elity na Novém Městě pražském v 17. století a knižní kultura*, in: Táž-V. Ledvinka – J. Pešek (edd.), *Pražské městské elity*, s. 159-174, zde s. 162. Pro 18. století připustila autorka možnost hovořit o elitách vojenských. Srov. TAMTÉŽ.

⁵⁷ Michaela HRUBÁ, *Možnosti výzkumu měšťanských elit v prostředí královských měst severozápadních Čech*, in: Tamtéž, s. 193-210. Vedle tohoto příspěvku srov. TÁŽ, *Měšťanské elity v královských městech severozápadních Čech v předbělohorské době*, in: Jiří Jurok (ed.), *Královská města od své geneze k protoindustrializaci a industrializaci*, Ostrava 2002, s. 125–143.

⁵⁸ „Obrazně řečeno ten, kdo stál na vrcholu společenského žebříčku v Podbořanech, by patrně v nedalekém Žatci neobstál“; M. HRUBÁ, *Možnosti*, s. 196.

⁵⁹ H. PEŘINOVÁ, *Od patriciátu*, s. 122. Terminologicky sjednotit se nepodařilo ani výše zmiňovaný sborník. Srov. Tomáš STERNECK, *Měšťanské elity v berních úřadech a královská města jako daňoví poplatníci – střet zájmů?*, in: O. Fejtová – V. Ledvinka – J. Pešek (edd.), *Pražské městské elity*, s. 225-242, kde autor (správně) zařazuje radní mezi elity měšťanské. Na druhou stranu Zdeněk Vybíral hovoří u radních o elitě městské. Srov. Zdeněk VYBÍRAL, *Představitel městské elity – tvůrce dějin svého města. Život královského města Tábora na počátku 17. století v zrcadle osudů primasa Jana Chvátala*, in: Tamtéž, s. 251-260.

⁶⁰ Josef HRDLIČKA, *Historická antropologie pro „střední třídu“? Možnosti a limity antropologických přístupů ke studiu společnosti vrchnostenských měst v raném novověku*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 215-

vylovení žen-měštek z bádání.⁶¹ V neposlední řadě poukázal David Novotný na problematičnost přísného rozdělování elit na politické, správní či intelektuální.⁶² Svou úvahu však znehodnotil tím, že od sebe oddělil intelektuální elity a elity měštšské, za které považoval členy měštšských rad, přičemž Michaela Hrubá, z jejíž studie primárně vycházel, vždy hovořila o elitě měštšanské, která sestávala z jedinců požívajících mimořádného postavení v měštšanské pospolitosti z ekonomických, společenských, intelektuálních či kulturních důvodů.⁶³

Podle autora předkládané práce nelze navíc omezit měštšanské elity na „skupinu osob, které dosáhly mimořádného postavení v oblasti ekonomické, politické a intelektuální“.⁶⁴ Nejnovější výzkumy Josefa Hrdličky a Jany Olšanské doložily, že se v měštšské společnosti vedle tradičně definovaných příslušníků elit objevovali měštšané, kteří nepatřili k majetkové, politické či intelektuální reprezentaci města, přesto požívali ve společnosti vážnosti dané jinými znaky.⁶⁵ Také historikové zabývající se dějinami paměti ukázali, jak klíčovou roli hrála tato hodnota v myšlení raně novověkých lidí. V souvislosti s jejich poznatky bylo možné vysledovat osoby, jejichž osobní prestiž pramenila z paměti společnosti na jejich bývalý sociální status či zásluhy jejich předků.⁶⁶ Vedle těchto měštšanů se objevovali jedinci, kteří těžili ze svých rozsáhlých osobních kontaktů a společenských vazeb.⁶⁷ Zde bylo vhodné

236, zde s. 216. Za výjimku označil Hrdlička pouze práce O. Fejtové. Srov. TAMTÉŽ, s. 229, poznámka 5).

⁶¹ TAMTÉŽ, s. 217.

⁶² Novotný správně poukazuje na problém, který přináší mechanické vřazování jednotlivce do mocenských, intelektuálních a společenských okruhů elity. Svou polemiku ukazuje na příkladu učitele měštšské školy, který vstoupil do měštšské rady, či sboru obecních starších a dále vykonával svou profesi. David NOVOTNÝ, *Na okraj úvěrové politiky českých měst v době předbělohorské. Mezi Chrudimí, Prahou a Rychnovem nad Kněžnou*, *Theatrum historiae* 5, 2009, s. 7-25, zde s. 14.

⁶³ M. HRUBÁ, *Možnosti*, s. 196.

⁶⁴ H. PEŘINOVÁ, *Od patriciátu*, s. 122.

⁶⁵ Srov. J. HRDLIČKA, *Historická antropologie*, s. 216; J. OLŠANSKÁ, *Měštšská samospráva*.

⁶⁶ Přehledný nástin se shrnutím literatury představil Peter BURKE, *What Is Cultural History?*, Cambridge-Malden 2004, s. 67-69, česky kniha vyšla pod názvem *Co je kulturní historie*, Praha 2011, s. 88-90. V české historiografii pro šlechtické prostředí srov. Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (eds.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007; Geoffrey CUBIT, *History and Memory*, Manchester – New York 2007.

⁶⁷ Jednalo se zejména o tzv. makléře (brokers). Pojem zavedla Sharon KETTERING, *Patrons, Brokers, and Clients in Seventeenth-Century France*, New York-Oxford 1986, zejména s. 98-140.

přihlédnout k definici elit, kterou představil ve své práci Robert A. Dahl. Ten pojímal elitu jako menšinovou skupinu jedinců, kteří se vyjadřovali ke konfliktním a politickým záležitostem ve městě a jejich slovo v tomto ohledu mělo váhu.⁶⁸

Autor této práce by v příštím bádání opustil od používání pojmu patriciát či honorace a přidržel se vymezení pojmu elita nazíraného z těchto sociologických a historickoantropologických hledisek. K takto stanoveným elitám by měl badatel přistupovat především se zřetelem na upozornění Jaroslava Mezníka, který požadoval, aby se elitní složky společnosti nevymezovaly bez ohledu na označení obsažené v pramenech a jejich zástupci do nich nebyli včleňováni podle potřeb badatele.⁶⁹ Dále by mělo být zřejmé, jakým způsobem historik vymezuje městskou či měšťanskou společnost.⁷⁰ Elity by měly být zkoumány dynamicky, v delším časovém horizontu.⁷¹ V jejich rámci by se mělo sledovat propojení jejich členů pokrevním a nepokrevním příbuzenstvím či jiné neformálními typy sociálních vazeb.⁷² Vhodné by bylo nerozlišovat přísně jednotlivé složky elit, pouze přihlédnout k ekonomickému, kulturnímu, intelektuálnímu či mocenskému zázemí jejich jednotlivých

Nejnověji srov. James LEE, *Political Intermediaries, Political Engagement and the Politics of Everyday Life in Urban Tudor England*, in: Rudolf Schlögl (ed.), *Urban Elections and Decision-Making in Early Modern Europe, 1500-1800*, Newcastle upon Tyne 2009, s. 179-195.

⁶⁸ Robert A DAHL, *The Concept of Power*, Behavioral Science 2, 1957, s. 201-215. Podobně vymezuje elitu i sociolog Jan Jandourek, který hovoří o elitě jako o „*souboru jedinců zastávajících vedoucí pozice v systému nebo subsystému, jejichž rozhodnutí v této roli může mít významné důsledky pro celou společnost či subsystém a kteří k souboru náleží na základě sociálně akceptovaných klasifikací*“. Co považují za sociálně akceptovatelnou klasifikaci pak rozhodují členové subsystému sami. Jedná se o držbu moci, sociální postavení, věk, bohatství atd. Srov. Jan JANDOUREK, *Sociologický slovník*, Praha 2001, s. 72.

⁶⁹ J. MEZNÍK, *Brněnský patriciát*, s. 250-252. Vedle tohoto zajisté správného názoru poukázal Martin Nodl na ošidnost tohoto přístupu v případě středověkých měst, kde se v dobových pramenech objevoval tzv. dvojvrstvý model společnosti, který blíže nereflektoval sociální diferenciaci měšťanů. Srov. M. NODL, *Elity*, s. 23-24.

⁷⁰ H. PEŘINOVÁ, *Od patriciátu*, s. 122.

⁷¹ J. ČECHURA, *Patriciát*, s. 45. Podnětně O. FEJTOVÁ, *Elity*, s. 160-165.

⁷² Srov. J. HRDLIČKA, *Historická antropologie*, s. 222. Podobný přístup zvolil Karel KRATOCHVÍL, *Pelhřimovský primas Matěj Mauricius Klokotský a radní vrstva. K roli příbuzenských vztahů v samosprávě královských měst v 17. století*, in: V. Bůžek – J. Dibelka (edd.), *Člověk a sociální skupina*, s. 221-254.

členů.⁷³ Za důležitou považoval autor rozpravy připomínku Michaely Hrubé, která směřovala ke skutečnosti, že výzkum elit by měl probíhat na základě široké pramenné základny a především za použití průniku různých metodologických pohledů.⁷⁴ V neposlední řadě by bylo vhodné nezkoumat elity jako samostatnou složku měšťanské společnosti, ale začlenit ji do organismu města.⁷⁵

Takto sociologicky a historickoantropologicky vymezený výzkum elit by nabídl mnoho nových badatelských otázek. Na některé z nich upozornila ve svém nedávném konferenčním výstupu Olga Fejtová, která přesvědčivě doložila, že koncept elit v české historiografii nebyl ještě plně aplikován a využit.⁷⁶ Autorka ve svém sdělení zmínila, že pro studium elit bude

⁷³ M. HRUBÁ, *Možnosti*. Takové rozdělení by bylo mechanické už kvůli skutečnosti, že proti šlechtickému prostředí malé množství pramenů osobní povahy nedovoluje blíže určit, do které skupiny (intelektuální, politické či ekonomické) se samotní měšťané řadili, či jakou ze svých kvalit vnímali jako rozhodující pro své včlenění do měšťanské elity.

⁷⁴ TAMTÉŽ, s. 193-197.

⁷⁵ Jak poznamenali Ingrid Bátoriová a Erdmann Weyrauch, „*Elite ohne Masse gibt es nicht*“. Srov. I. BÁTORI – E. WEYRAUCH, *Die Bürgerliche Elite*, s. 28.

⁷⁶ Olga FEJTOVÁ, *Měšťanské elity v období raného novověku jako badatelské téma domácí historiografie v kontextu evropských výzkumů posledních dvou desetiletí*, příspěvek prosloušený dne 12. 10. 2011 v rámci konference "Města ve středověku a raném novověku jako badatelské téma posledních dvou desetiletí". Chtěl bych na tomto místě poděkovat dr. Olze Fejtové za zapůjčení písemné podoby jejího výstupu, který mi napomohl v napsání této práce. V psaném konceptu svého vystoupení zmiňuje Olga Fejtová své připomínky na s. 5. Srov. zde také její poukaz na odklon k „módním“ konceptům hranic a identit. K tomu srov. Peter MARSH, *Identity: An Ethnogenic Perspective*, in: Richard C. Trexler (ed.), *Persons in Groups. Social Behavior as Identity Formation in Medieval and Renaissance Europe*, Binghamton-New York 1985, s. 17-30, zejména s. 21; Sydel SILVERMAN, *At the Intersection of Anthropology and History: Teritorial Festivity in Sienna*, in: tamtéž, s. 31-37. Výjimku představují domácí studie orientované na výzkum 19. a 20. století. V nich zažívá koncept elit doslovný „boom“. Vzhledem ke skutečnosti, že v 19. století začaly měšťanské elity nahrazovat elity celospolečenské, protože šlechta byla kvůli svému nadnárodnímu charakteru a používání němčiny jako dorozumívacího prostředku z této pozice vytlačována, nebudu se rozboru bádání o měšťanských elitách kvůli jejich rozsáhlé proměně v tomto období blíže zabývat, proto jen přehledově srov. Zdeněk BEZECNÝ – Milena LENDEROVÁ, *Několik poznámek k proměnám elit v Čechách*, in: Milena Lenderová – Zdeněk Bezecný – Jiří Kubeš (edd.), *Proměny elit v moderní době*, České Budějovice 2003, s. 17-68; Lukáš FASORA, *Svobodný občan ve svobodné obci? Občanské elity a obecní samospráva města Brna 1851-1914*, Brno 2007; TÝŽ, *Deutschliberale Politik und*

nutností navrátit se k prosopografickým analýzám zaměřeným na časové období celého raného novověku, volit pro jejich výzkum komparativní přístup v rámci Říše nebo se zaměřit na rozdílné mechanismy utváření elitní vrstvy v odlišných podmínkách poddanských a královských měst, či rozdílném konfesijním prostředí. Poukázala také na doposud opomíjené využití kulturních dějin.⁷⁷

Obdobně koncipovanou studií by chtěla být i předkládaná práce. Pro postižení vývoje elitních složek měšťanské společnosti raného novověku posloužil autorovi příklad královského města Slaný v letech 1610-1635. V rámci tohoto časového období bylo možné sledovat i vytváření zcela nových elit. Napomohla tomu skutečnost, že Slaný byl ve sledovaném období zbaven práv královského města a dědičně zastaven smečenskému pánovi Jaroslavu Bořitovi z Martinic, který na panství začal s rozsáhlou protireformační činností. Průběh a mechanismy protireformace nebyly v následující stati podrobně zkoumány. Nastalá situace byla nahlížena pouze jako katalyzátor společenských změn, které ve městě ve spojitosti s ní nastaly.⁷⁸ Šířeji byla v potaz vzata rozsáhlá emigrace z roku 1626, při níž odešlo z města kolem 310 osob a došlo ke krátkodobému přeskupení měšťanských elit.⁷⁹

Elity byly v rámci studie zkoumány v rámci měšťanské společnosti. Autor se soustředil pouze na držitele městského práva usazené ve Slaném, stranou nechal příslušníky církevních institucí i šlechtice. Se zřetelem na upozornění Jaroslava Mezníka se zaměřil na osoby, které byly v pramenech označovány jako „*slovutní páni*“.⁸⁰ Elitní složku společnosti autor

Elitenvergesellschaftung in der Gemeindeselbstverwaltung in Mähren 1850-1913, in: Karsten Holste – Dietrich Hüchtker – Michal G. Müller (Hg.), *Aufsteigen und Obenbleiben in europäischer Gesellschaften des 19. Jahrhunderts*, Berlin 2009, s. 177-192; TÝŽ, *Sociální a profesní struktura brněnské komunální reprezentace v letech 1851-1904*, ČČH 103, 2005, s. 354-381; TÝŽ – Pavel KLADIWA, *Obecní samospráva a lokální elity v českých zemích 1850-1918. Koncept a dílčí výsledky výzkumu*, ČČH 2004, s. 796-827; P. KLADIWA, *Podnikatelské elity průmyslového regionu před první světovou válkou (na příkladu Severomoravského slezského svazu průmyslového v Moravské Opravě)*, Slezský sborník 1, 2003, s. 52-67.

⁷⁷ O. FEJTOVÁ, *Měšťanské elity v období raného novověku*, s. 6-7.

⁷⁸ Dílčí závěry srov. J. KADERÁBEK, *Protireformace*.

⁷⁹ „*Léta 1626. Odešel jsem z města Slaného pro náboženství, nechtěl svoliti a katolickým býti. A toho času odešlo sousedův slánských městských i předměstských 87, a všechněch všudy sousedův, nádeníkův, řemeslníkův, žen a dětí jejich přes 310 osob*“; J. B. MILTNER (ed.), *Kalendář*, s. 10.

⁸⁰ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika Slaný 1, fol. 288, 305, 349. Toto označení nebylo vztaženo pouze na členy městské rady. Ti byli v pramenech identifikováni jako „*páni poctiví*“, zároveň jim byl

nezkoumal odděleně, ale zaměřil se i na to, jaký postoj k ní zaujímal obec měšťanů či jakou roli hrály manželky jednotlivých měšťanů při jejich pokusech včlenit se do elitní složky společnosti.

K zachycení výše zmiňovaných procesů posloužil autorovi bohatý archivní materiál. Jeho největší část byla uložena ve slánské pobočce Státního okresního archivu Kladno. Pro zpracování tématu byla použita řada manuálů z let 1600-1635.⁸¹ Rozsahem zachování bylo možné tento soubor považovat za jedinečnou pramennou výpověď. Obsah radních manuálů doplnila korespondence, kterou městská rada vedla se sousedními městy, šlechtici a v pozdějších letech s martinickou vrchnostenskou kanceláří.⁸² Při rekonstrukci formálních a neformálních vazeb členů elit sehrála důležitou úlohu matrika města Slaný.⁸³ Šlo o jednu z prvních dochovaných utrakvistických matrik,⁸⁴ která byla vedena ve Slaném od roku 1597, a to formou větných zápisů.⁸⁵ Na ni od roku 1623 navázala matrika katolická.⁸⁶ Její obsah autor srovnával se zápisy v radních manuálech a s knihami testamentů.⁸⁷

přiznáván i status „*pánů slovných*“. Právě mechanismům, kterými se jednotlivci včleňovali mezi slovné pány, bude věnována podstatná část práce.

⁸¹ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac. kniha č. 55 manuál radní 1595-1604; kniha č. 56 manuál radní 1605-1613; kniha č. 57 manuál radní 1625-1638; kniha č. 58 manuál radní 1638-1661.

⁸² TAMTÉŽ, kniha č. 62 kniha misivů 1607-1617; kniha č. 69 notulář listů 1610-1626; kniha č. 70 kniha misivů-posílací 1622-1636, kniha č. 71 kniha misivů 1635-1642; kniha č. 73 kniha misivů 1629-1638; František VACEK, *Rada Velvarská pánům Slanským v letech 1622-1631*, Slánský obzor 2, 1894, s. 22-28.

⁸³ SOA Praha, Sběrka matrik a průvodního listinného materiálu, Středočeský kraj, farní úřad Slaný, matrika Slaný inv. č. 1, inv. č. 2. Matrice se již dostalo pozornosti ve studii Marie MAREŠOVÉ, *Předbělohorské matriky ze Středočeského kraje*, Středočeský sborník historický (dále SSH) 7, 1972, s. 91-108. Autorka se v ní soustředila spíše na diplomatický rozbor pramene.

⁸⁴ Ještě ve třicátých letech 17. století se slánští měšťané hlásili k husitskému odkazu, jako „*náboženství způsobu starobylého*“. Srov. SOKA Kladno, AM Slaný, inv. č. 57, fol. 432. Na husitskou dobu se odvolává ve svých pamětech i měšťan Daniel Vepřek; J. MILTNER (ed.), *Kalendář*, s. 6.

⁸⁵ Ludmila FIALOVÁ a kol., *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996, s. 78-79.

⁸⁶ Ačkoliv od roku 1614 existovala normovaná forma matričního zápisu, která měla obsahovat datum narození, křtu, jméno kněze, jméno dítěte a jméno i farnost rodičů a kmotrů, docházelo s přechodem protestantských far, a tedy i matrik, pod správu katolických duchovních ke značnému zjednodušení matričních zápisů. Ve Slaném se větný zápis udržel až do roku 1623. Blíže Eduard MAUR, *Vývoj matričního zápisu v Čechách*, HD 6, 1972, s. 42-43.

Pohled písemností městské provenience šlo jen těžko doplnit, protože archiv smečenských pánů podlehl v 19. století požáru a bylo možné pracovat pouze s torzem jeho pramenů.⁸⁸ Některé listy a patenty Jaroslava Bořity z Martinic se zachovaly díky „dlouhodobé výpůjčce“ clam-martinického archiváře Jana Bohuslava Miltnera, který měl na jejich základě vypracovat rodové dějiny svých zaměstnavatelů. Tato tzv. Miltnerova sbírka se stala dalším východiskem této práce. Soubor šlechticovy korespondence, patentů, listů vydávaných slánskou městskou radou, osobních archivářových výpisků a jiných typů písemností byl rozčleněn do pěti kartonů, které se nedočkaly další inventarizace.⁸⁹ Sám Jan Bohuslav Miltner stačil ještě před svou smrtí editovat neúplné paměti slánského měšťana Daniela Vepřka z let 1600-1635, které se v 18. století dostaly do smečenského archivu.⁹⁰ Edici doplnil o zápisky anonymního smečenského úředníka z let 1643-1645.⁹¹ K vydání připravoval také paměti slánského měšťana Václava Kněžovského, nestačil však svůj počín dovést do konce.⁹² Paměti po archivářově smrti vydal Jan Peters, který se nevyvaroval některých paleografických nepřesností a vynechávek.⁹³ Všechny tři vydané prameny byly v práci zohledněny. Pro uchopení představené pramenné základy byl zvolen průnik kvalitativních a kvantitativních metod.⁹⁴

⁸⁷ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, inv. č. 82 kniha kšaftů 1572-1682.

⁸⁸ SOA Praha, Velkostatek Smečno, inv. č. 97, 99, 108, 123.

⁸⁹ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, Miltnerova sbírka, nezprac. V průběhu studia jsem se několikrát setkal s tím, že se prameny „stěhovaly“ z kartonu do kartonu či jednoduše zcela zmizely.

⁹⁰ Jan Bohuslav MILTNER (ed.), *Kalendář historický Daniele Vepřka, měšťánina slánského*, in: Výroční zpráva gymnasia v Hradci Králové 1883, s. 1-15.

⁹¹ TÝŽ, *Zlomek pamětí slánských z r. 1643-1645 od hr. Martinického úředníka*, in: tamtéž, s. 15-19.

⁹² Srov. SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, Miltnerova sbírka, nezprac., přepis pamětí Václava Kněžovského.

⁹³ Jan PETERS, *Václav Kněžoveský a jeho paměti*, Slánský obzor 6, 1898, s. 13-56. Edici jsem srovnával s originálem, který je uložený v Národní knihovně. Srov. Národní knihovna Praha (dále NkP), Staré tisky, sign. 54A61, Paměti Václava Kněžovského.

⁹⁴ K tomu srov. Josef GRULICH, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008, s. 56-72; Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002, s. 85-87.

Správa a obyvatelstvo Slaného v 15.-17. století

Slaný se navzdory ekonomickému a společenskému významu, jehož ve své minulosti dosáhl, netěšil přílišné pozornosti badatelů. Období raného novověku, na něž se zaměřila tato práce, se nejprve dočkalo svého zpracování v knize Josefa Laciny.⁹⁵ Na něj navázal ve dvacátých letech 20. století Václav Fiala svou disertací, ve které se zabýval obdobím let 1618-1632.⁹⁶ V jejich pracích se odrazil dobový diskurz, který upřednostňoval protestantství před katolictvím a byl silně protiněmecky zaměřený. Oba se kvůli tomu dopuštěli některých významných zkreslení, ačkoliv jinak jejich studie nalézaly bezpečnou oporu v pramenech. Názory obou autorů mezitím rozpracovávali v dílčích příspěvcích regionální historici, přičemž nekriticky přijímali jejich pohled.⁹⁷ Změnu přinesly stati publikované Karlem Křesadlem, který v nich popsal činnost slánské samosprávy v 16. století.⁹⁸ Vedle něj Jan Šťovíček rámcově zpracoval vývoj města v pobělohorském období.⁹⁹ Po dlouhé odmlce se k problematice slánských městských dějin vrátili až badatelé mladší generace.¹⁰⁰

Vzhled Slaného byl v raném novověku dán postavením jeho bran – Lounské, Velvarské, Pražské a Fortny. Ulice, které z nich vedly, rozdělovaly vnitřní město do čtyř nesejně velkých čtvrtí. Největší část tvořila se čtyřiceti domy čtvrť mezi Pražskou branou a Fortnou, nejméně domů stálo mezi Velvarskou branou a Lounskou branou, pouhých třicet dva. Čtvrti mezi Lounskou a Velvarskou branou a mezi Lounskou branou a Fortnou byly stejně velké, v obou bylo postaveno třicet pět domů.¹⁰¹ Předbělohorský Slaný měl vedle vlastního jádra města

⁹⁵ Josef LACINA, *Paměti královského města Slaného I. Za svobody i v porobě*, Slaný 1885.

⁹⁶ Václav FIALA, *Slaný v letech 1618-1632. České město za třicetileté války*, Praha 1925 (=Rozpravy Královské české společnosti nauk, Třída filosoficko-historicky jazykozpytná, Nová řada VIII/1).

⁹⁷ Antonín KRECAR, *Paměti královského města Slaného. V poddanství*, Slánský obzor 15, 1907, s. 5-14; František ŠVÁB, *Panství smečenské*, Slánský obzor 32, 1924, s. 3-20; Karel KAZDA, *Slaný po stránce historické*, Slaný 1920.

⁹⁸ Karel KŘESADLO, *Správa a soudnictví ve Slaném v polovině 16. století*, Středočeský sborník historický (dále SSH) 10, 1975, s. 173-182; TÝŽ, *Slaný od prvních zpráv do Bílé hory*, in: *Knihy o Slaném*, Slaný 1994, s. 43-64

⁹⁹ Jan ŠŤOVÍČEK, *Slaný v době pobělohorské*, in: *Knihy o Slaném*, Slaný 1994, s. 65-77.

¹⁰⁰ J. KADERÁBEK, *Protireformace*; TÝŽ, *Vrcholné orgány*; Romana KMOCHOVÁ, „*I přišli k nám tito soldáti*“ *Vojenské excesy ve Slaném za třicetileté války*, *Historie-Otázky-Problémy* 3, 2011, s. 133-138.

¹⁰¹ J. LACINA, *Paměti*, s. 234-276.

ještě čtyři předměstí, která byla pojmenována podle bran, jimiž se na ně vcházelo. Šlo o Lounské, Pražské, Velvarské a Záfortenské předměstí. Na Pražské předměstí ještě navazovala lokalita, v dobových pramenech nazývaná „*Pod horou*“, která se nacházela v místě dnešní Ouvalovy ulice pod Slánskou horou.¹⁰² Lidé žijící na předměstích byli v pramenech místně určováni jako „*sousedé za [Lounskou, Pražskou, Velvarskou] branou*“ nebo jako „*záfortensští*“.¹⁰³ Podle výzkumů Karla Křesadla stálo uvnitř hradeb 174 měšťanských domů a 33 dalších na předměstích. Dále bylo na předměstích 260 až 270 zemědělských usedlostí. Křesadlo odhadoval počet všech obyvatel města na 2 400.¹⁰⁴ Novější výzkum Eduarda Maura však ukázal, že berní rula nezapočetla do celkového souhrnu 70 domů na předměstích. Slaný s ohledem na tuto skutečnost zařadil do skupiny obcí s 301 až 400 domy.¹⁰⁵ Bylo možné odhadovat, že ve Slaném žilo ve sledovaném období přes 3 000 obyvatel.

Svou správní podobu získalo město ve druhé polovině 15. století, kdy došlo k mocenským přesunům ve prospěch městské rady, které se podařilo vyvázat se z moci rychtáře. Z roku 1419 se dochovala listina, v níž byl poprvé uveden purkmistr jako předseda rady na prvním místě před rychtářem. Ve stejném roce slánští měšťané vypudili posledního katolického kněze Bohuslava a na slánskou faru byli uvedeni kněží podávající pod obojí způsobou. Tento čin zásadním způsobem určil budoucí konfesijní tvář města.¹⁰⁶ Husitství definitivně zlomilo moc rychtáře jako panovnickova zástupce ve městě. Právním potvrzením tohoto stavu se stalo vykoupení rychty v roce 1464 od Bořitů z Martinic, kteří se k jejímu vlastnictví dostali složitými dědickými cestami.¹⁰⁷

Od čtyřicátých let 15. století fungoval ve městě vedle městské rady ještě druhý správní sbor – obecní starší. Šlo o dvanáct měšťanů, kteří se účastnili porad o důležitějších hospodářských záležitostech, mimořádných koupích, výdajích, prodeji obecního majetku a sbírek měšťanstva. Obecní starší byli též dozorcím orgánem městské rady a vedli kontrolu obecních účtů. Jejich sbor byl každoročně obnovován spolu s městskou radou.¹⁰⁸ Vedle

¹⁰² Státní oblastní archiv Praha (dále SOA), Sběrka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, farní úřad Slaný, matrika Slaný, inv. č. 1, fol. 248.

¹⁰³ TAMTÉŽ, fol. 179-183.

¹⁰⁴ K. KŘESADLO, *Slaný*, s. 61-62.

¹⁰⁵ Eduard MAUR, *Urbanizace Čech v raném novověku*, Historická demografie (dále HD) 25, 2001, s. 5-64, zde s. 19-20.

¹⁰⁶ K. KŘESADLO, *Slaný*, s. 47-50.

¹⁰⁷ Eva SEMOTANOVÁ, *Historický atlas měst českých VI. Slaný*, Praha – Kladno 1998, s. 4.

¹⁰⁸ K. KŘESADLO, *Správa*, s. 173.

těchto dvou sborů fungovala ve městě ještě rada třetí, tzv. volenci. Volence do úřadu jmenovali zástupci obou předchozích sborů na prvním společném zasedání městské rady a obecních starších, které proběhlo po obnovení úřadu. Ve své funkci byli členové třetí rady potvrzováni zástupcem panovníka. Jako sbor se rovněž účastnili jednání o důležitých záležitostech města.¹⁰⁹ Existence třetí rady byla záležitostí netypickou. Tento jev se vyskytoval zejména v moravských královských městech. V Brně se např. označovalo jako „*všechny tři rady*“ zasedání, kterého se zúčastnily oba konšelské sbory, tedy městská rada a staří přísežní. Termín „*všechny tři rady*“ neoznačoval kolegium 36 osob, jako tomu bylo ve Slaném.¹¹⁰ V městských službách ještě působili branní, celní, hlásní či správci obecních dvorů. Do okruhu městských služebníků patřili také soláci, pracovníci solního monopolu města, a sladaři, kteří vyráběli pivo v obecní režii. O bezpečnost města se měl starat městský rychtář se sborem svých pomocníků.¹¹¹

Zlomem ve vývoji města se nestal ani rok 1546, v němž se rozhořela válka mezi císařem Karlem V. a protestantskými stavy v Římsko-německé říši.¹¹² Jeho bratr, český král Ferdinand I., předpokládal, že od českých stavů získá hmotnou podporu v tomto boji – daně povolené sněmem a svolání hotovosti navzdory zemským svobodám. Tento podnik vyvolal rozhořčení zejména v pražských městech. Obě pravobřežní města vytvořila po druhém svolání zemské hotovosti nezákonnou jednotu, k níž se připojila i šlechta a postavila odbojné vojsko. Mezi zástupci městského stavu se objevil i Slaný. Vše ztroskotalo na nejednotnosti a nerozhodnosti představitelů odboje. Po vítězné bitvě u Mühlberka a následných událostech mohl Ferdinand I. na jaře a v létě 1547 celé povstání snadno zlikvidovat. Král se hodlal vypořádat zejména s městy, v kterých viděl stálý zdroj odporu.¹¹³

Po potrestání Pražanů se před královský soud postavilo všech 19 odbojných měst, Slaný nevyjímaje. Města musela odevzdat všechna privilegia, zbraně a střelivo, důchody a statky. Král na ně také uvalil daň z lihových nápojů.¹¹⁴ Dále rozhodl, že propříště již nebude

¹⁰⁹ TAMTÉŽ, s. 177.

¹¹⁰ H. JORDÁNKOVÁ – L. SULITKOVÁ, *Brněnská městská kancelář*, s. 452-455.

¹¹¹ K KŘESADLO, *Správa*, s. 173.

¹¹² Velmi podrobně celou situaci vylíčil Josef JANÁČEK, *České dějiny. Doba předbělohorská 1526-1547 I. (2)*, Praha 1984, s. 133-175.

¹¹³ Jaroslava MENDELOVÁ, *Rady Nového a Starého Města pražského v letech 1547-1602*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Pražské městské elity středověku a raného novověku – jejich proměny, zázemí a kulturní profil*, Praha 2004, s. 98.

¹¹⁴ K. KŘESADLO, *Slaný*, s. 53-54.

dosazovat městské rady v královských městech osobně, ale prostřednictvím komořího či hofrychtáře, a nad městy vysadil královského rychtáře.¹¹⁵ Města magdeburského (saského, litoměřického) práva, mezi něž patřil také Slaný, pak postihl zákazem odvolání do Magdeburku, respektive Litoměřic. Litoměřický kmetský soud přestal plnit roli tradičního arbitra soudních sporů, zpřetrhaly se mnohaleté vazby mezi městy, která zakládala svůj právní systém na saském vzoru. Všechny sankce zůstala ušetřena pouze královská města na Moravě, z českých měst pak Plzeň, Rokycany, České Budějovice a Ústí nad Labem, katolická města tradičně věrná králi.¹¹⁶ Všechna města byla navíc 20. ledna 1548 podřízena ve svých právních věcech apelačnímu soudu, který byl zřízen jako vrchní odvolací soud všech městských soudů v Čechách, na Moravě, v Horním a Dolním Slezsku a v obou Lužicích.¹¹⁷ Král však záhy pochopil, že z ekonomicky oslabených měst by neplynul požadovaný důchod. Poskytl jim tedy ještě téhož roku některé úlevy. V privilegii z 26. září 1547 odpustil Slanému, že se proti němu provinil odbojem. O čtyři dny později navrátil Slanému z konfiskátu statky a zádušní důchody, v květnu 1549 pak byla ještě odbojným městům vrácena cla, mýta a platy z předměstí. Ačkoliv některé statky již navždy zůstaly v králových rukou, nebránilo to nijak utěšenému hospodářskému růstu obce.¹¹⁸ Městský majetek se začal opět rozšiřovat o nové položky (Velká Kvíc, Malá Kvíc, Trpoměchy). Časté pobyty slánských radních v Praze vedly ke koupi domu U Tří kalichů v dnešní Kaprově ulici na Starém Městě pražském.¹¹⁹

Ze správního hlediska byl rok 1547 důležitý tím, že král Ferdinand I. potrestal odbojná města zavedením úřadu královského rychtáře. Byl ustanoven jako panovníkův přímý dozorce nad městem. Jeho pravomoci byly obdobné těm, jimiž disponoval královský zástupce (Anwalt) v městské radě ve Vídni. Úřad samotný měl přímý vzor ve starých městských rychtářích, dříve než se jejich pravomoci dostaly do pole působnosti městské rady. Měl za úkol bedlivě sledovat jednání městské rady a zasahovat v případech, že by projednávané záležitosti mřily proti zájmům krále. Měl také dohled nad výběrem pokut a odvodem

¹¹⁵ J. MENDELOVÁ, *Rady*, s. 99.

¹¹⁶ Quido KASTNER, *Městská správa v Litoměřicích v 16. století*, in: Petr Vorel (ed.), *Stavovský odboj roku 1547. První krize habsburské monarchie*, Pardubice – Praha 1999, s. 137-138.

¹¹⁷ O zřízení a fungování apelačního soudu Marie RYANTOVÁ, *Ladislav II. Popel z Lobkovic jako první prezident apelačního soudu*, in: P. Vorel (ed.), *Stavovský odboj*, s. 185-204.

¹¹⁸ K. KŘESADLO, *Slaný*, s. 53.

¹¹⁹ E. SEMOTANOVÁ, *Historický atlas*, s. 4.

odúmrti.¹²⁰ Ve Slaném byl královský rychtář dosazen již roku 1548, městská rada však záhy získala formální vliv na obsazování jeho místa tím, že navrhovala panovníkovi tři kandidáty na tento úřad. Většinou byli vybíráni z řad dlouholetých konšelů a po skončení svého funkčního období se do městské rady opět vraceli.¹²¹

Pro vývoj města bylo rozhodující sousedství s pozemky Jaroslava Bořity z Martinic, především jeho smečenským panstvím. Šlechtic se ujal správy svých statků v roce 1602 a začal na nich s rozsáhlou protireformační činností.¹²² Vedle nekatolického Slaného se do roku 1612 vytvořil souvislý pás území obývaného katolickým obyvatelstvem. Střet protestantského a katolického živlu na sebe nenechal dlouho čekat. Již v roce 1604 vyprovokovali měšťané ve slánské hospodě obecního úředníka ze Smečna, když před ním začali zpívat hanlivé písně o papežencích a katolících. Šenkýřku, která mu vynadala do „*zrádců jednuškových*“, vyprovokovaný úředník dokonce udeřil. Vysloužil si za to výprask a několikadenní žalářování.¹²³ V jednom z listů z téhož roku si Jaroslav Bořita stěžoval slánské městské radě, že jeho čeledínovi, který jel do Slaného, bylo nadáváno do „*hromských jednušek*“.¹²⁴

Dalším z důvodů vzájemné nevraživosti byly ekonomické příčiny. Slánští měšťané si od svého souseda vypůjčili větší sumu peněz, kterou mu později velmi neochotně spláceli. Smečenský pán pohnal slánské radní k apelačnímu soudu a žádal náhradu dluhu i s úroky. Slánští konšelé se snažili z dluhu vymluvit. Poukazovali na finanční těžkosti, obrátili se i na českou komoru, aby je v řízení podpořila a město nemuselo dluh zaplatit. Apelační soud ale zcela oprávněně rozhodl v Martinicův prospěch. Měšťané dlužnou sumu splatili, ale špatné vztahy mezi smečenským pánem a slánskými konšely se ještě prohloubily.¹²⁵

¹²⁰ František ROUBÍK, *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547 až 1783*, Sborník k dějinám hlavního města Prahy 6, 1930, s. 20-314, zde s. 265-266.

¹²¹ K. KŘESADLO, *Správa*, s. 173.

¹²² Antonín RYBIČKA, *Pan Jaroslav Bořita z Martinic a město jeho Munciffaj v letech 1600-1612*, in: *Zprávy o zasedání královské České společnosti nauk v Praze 1882*, Praha 1883, s. 94-101, zde s. 95. O průběhu protireformace na Smečně se zmiňovala i Druhá stavovská apologie, srov. Václav ŠUBERT (ed.), *Apologie druhá stavův Království českého, tělo a krev Pána Ježíše Krista pod obojí spůsobou přijímajících, která roku 1618 na ospravedlnění Čechův před Evropou od týchž pánův stavův v českém i německém jazyku tiskem vydaná*, Praha 1862, s. 38.

¹²³ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, Archiv města (dále AM) Slaný, nezprac., kniha č. 56, fol. 18.

¹²⁴ TAMTÉŽ, Miltnerova sbírka, nezprac., dopis Jaroslava Bořity z Martinic slánské městské radě z června 1604.

¹²⁵ TAMTÉŽ, kniha č. 57, fol. 57', 78, 81.

Osudným se městu stalo druhé povstání českých stavů.¹²⁶ Radní od počátku s povstalci spolupracovali. Sjezd svolaný defensory do koleje Karla IV. byl obeslán zástupci městské rady a obecních starších. Za první sbor se účastnil Jan Veselský, za druhý Simeon Celeryn.¹²⁷ Do Prahy jeli i přes přísný císařův zákaz, který jim byl tlumočen prostřednictvím jeho hofrychtěře při obnově městské rady a obecních starších.¹²⁸ Oba měšťané se aktivně podíleli na jednáních a zúčastnili se i pražské defenestrace.¹²⁹ Slánští podporovali povstalce také finančně a vojensky. Již v létě 1618 odevzdali direktoriu 1000 kop grošů, ačkoliv si je museli vypůjčit na úrok odjinud. V říjnu zaplatilo město více než 739 kop na vojenské výdaje a na mustruňku slánského kraje bylo představeno 68 sousedů a jedenáct poddaných, vypravených jako pěší bojovníci do pole spolu se třemi jízdními. V dubnu roku 1619 bylo při druhém krajském mustruňku vypraveno 20 pěšáků a tři jezdcí. Sněmu v Praze, který jednal o volbě českého krále, se účastnili Simeon Celeryn a Jan Hradecký.¹³⁰

Městská rada podporovala direktorium finančně a vojensky i v dalším letech povstání. Slánští vojáci se zúčastnili bojů u Plzně, působili u jihočeských jednotek a koncem léta se dostali až do Horní Lužice. Konec léta 1620 však znamenal obrat a postup císařských vojsk do Čech završený bitvou na Bílé hoře. Slánští měšťané měli o jejím průběhu hodnověrné zprávy, neboť den před ní tábořili císařští u nedaleké Unhoště, nepřikládali jí však nějaký mimořádný význam.¹³¹ Ještě čtyři dny poté, co Praha složila zbraně, žádali zemskou vládu o pomoc. Když byla městu Maxmiliánem Bavorským dodána výzva ke kapitulaci, vyžádali si radní „*hojemství*“, tedy třídní lhůtu na rozmyšlenou. Tento krok se jim pak nepodařilo odčinit ani omluvným listem, který mu nedlouho poté zaslali. O podcenění celé záležitosti vypovídal jeho obsah, v němž konšelé slibovali kapitulaci, bude-li jim ponecháno svobodné

¹²⁶ O jeho průběhu dosud nejpodrobněji Anton GINDELY, *Dějiny českého povstání 1618 I.- IV.*, Praha 1870-1880.

¹²⁷ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac. kniha č. 57, manuál radní 1613-1624, fol. 253'. Ke složení městské rady a sboru obecních starších viz Příloha 29.

¹²⁸ „*Po obnovení rady některá doporučení od J[eho] M[ilosti] C[ísařské], kteréž jest pan hofrychtěř poctivým panům pánům přednesl, přečteny byly v tom smyslu, aby se k sjezdu položenému do koleje císaře Karla Čtvrtého mezi pány defensory nedostavovali*“; TAMTÉŽ, fol. 254'.

¹²⁹ Velmi podrobný popis podal V. FIALA, *Slaný*, s. 10-29. K jejich účasti defenestraci samotné srov. Josef PETRÁŇ, *Staroměstská exekuce. Několik stránek z dějin povstání feudálních stavů proti Habsburkům v letech 1618-1620*, Praha 1972, s. 103-114.

¹³⁰ K. KŘESADLO, *Slaný*, s. 63.

¹³¹ TAMTÉŽ, s. 64-65.

rozhodování o užívání náboženství, dosazování kněžstva a zachování všech privilegií a svobod.¹³²

Krátce poté však město obdrželo (patrně z Loun) zprávu o bezvýchodnosti situace a 16. listopadu 1620 vyslalo plnomocníky, kteří vykonali za celou obec slib povinného poddanství a věrnosti Ferdinandovi II.¹³³ Ten toho hbitě využil a začal ze Slaného odčerpávat finance na udržování vojska. Nejprve rada vyplatila 3 000 kop míšeňských grošů. Suma byla účtována jako půjčka císaři. Výměnou za tuto hotovost mělo být město ušetřeno nakvartýrování vojáků, ale již v prosinci byla do Slaného přivedena císařská jízda a pěchota v čele s Vilémem Brabantským. Město se dále stalo stálým stanovištěm oddílů, které táhly do boje. Brabantský nechal uzavřít městské brány, a zamezil tak přísunu čerstvých potravin, pole zůstávala neobdělána. Slánští měšťané si několikrát stěžovali do Prahy, že Brabantský neotvíral brány ani kvůli pohřbům a těla zůstávala uvnitř města.¹³⁴ Od roku 1579 se totiž z kapacitních důvodů nepohřbívalo v kostele sv. Gotharda, ale mrtví nalézali svůj odpočinek za hradbami, kde se také o dva roky později začal budovat nový kostel.¹³⁵ Nastalá situace vyčerpávala město nejen morálně, ale také finančně. Královská komora navíc přišla s požadavky na další půjčky. Celkově odvedli slánští měšťané 5 000 kop grošů jen k roku 1621.¹³⁶

¹³² „Jakož nám Vaše Kn[ižecí] M[ilos]ti psaní, jehož datum 9. Novembris, a nám 11. téhož měsíce dodáno, činiti ráčí, napomínajíc nás, abychom k poslušnosti J[eho] M[ilosti] C[ísařské] krále Ferdinanda přistoupili a město Slaný k ruce J[eho] M[ilosti] postoupili, na kteréžto psaní, že jsme ihned při vyslání V[áš]í Kn[ižecí] M[ilosti] odpovědi dáti nemohli, ale za hojemství žádali, v tom se Vaší Kn[ižecí] Milosti omluvna činíme. I tejna V[áš]í Kn[ižecí] Milosti nečiníme, že jsme psaní V[áš]í Kn[ižecí] Milosti vši obci města Slaného v známost uvedli a na tom všikni za jedno se snesli a na tom se snášíme a ohlašujeme, že J[eho] M[ilost] Císařskou za krále a pána našeho máme a k němu se přiznáváme, všelijakou a náležitou poslušnost a poddanost jakožto věrní poddaní J[eho] C[ísařské] M[ilosti] slibujeme a připovídáme. Za to V[áš]í Kn[ižecí] M[ilos]t se vši ponížeností žádajíce, že se za nás k J[eho] M[ilosti] C[ísařské] přimluví ráčíte, abychom při svobodách náboženství našeho, privilegiích a svobodách, kterých jsme za předešlých slavné a svaté paměti J[ejich] M[ilostí] císařův a králův Českých až posavad užívali, zachováni byli, laskavě přimluví ráčíte“; SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 68 notulář listů 1616-1623, fol. 159-161.

¹³³ V. FIALA, *Slaný*, s. 29.

¹³⁴ TAMTÉŽ, s. 35-36.

¹³⁵ Vladimír PŘIBYL, *Františkánský klášter ve Slaném 1655 – 1950*, Slaný 2005.

¹³⁶ V. FIALA, *Slaný*, s. 33.

Po Vilémovi Brabantském přišly na počátku roku 1621 do města oddíly hejtmana Mosta, který byl v dubnu vystřídán Ferdinandem Gerštorfem z Gerštorfu. Aby se konšelé jeho posádky zbavili, přistoupili na další půjčku.¹³⁷ Ani ta však nepomohla a vojáci zůstali uvnitř hradeb. Město se potýkalo s problémy se zásobováním, protože žoldnéři začali podnikat loupežné výpravy do okolních vesnic. Koncem měsíce dubna přibyl do Slaného ještě prapor Bernarda ze Salzu. Oba velitelé setrvali v obci do května 1621. Vyživování tak velkého vojska přišlo Slánské na 24 000 kop míšeňských grošů, přičemž na 80 000 kop míšeňských grošů vzrostl městský dluh. Kromě finanční zátěže museli obyvatelé snášet také mnohdy hroživou každodennost spojenou s nakvartýrováním vojáků.¹³⁸

Měšťanům byly zabaveny veškeré zbraně a střelivo pro potřebu císařské armády. Obyvatelé města dále odváděli povinné kontribuce a živili nakvartýrované vojáky. Ekonomický tlak na město se stupňoval. Celý stav trval až do srpna 1622, přičemž se ve městě vystřídaly další vojenské kompanie vedené Zikmundem Stadickým, hejtmanem Puchlem z Pausamu či Otou Jindřichem z Vartenberka.¹³⁹ Již v květnu městská rada prosila krále o milost. Tento krok se však stal jen aktem přiznání viny, na jehož základě bylo město konfiskováno. Dne 12. 8. byl Slaný oceněn na 97 414 kop 51 grošů a 3 dukáty, 12. října byly statky konfiskovány k ruce české komory. Fakticky už jejich částí začal disponovat Martinic.¹⁴⁰ Jaroslav Bořita si od počátku počínal velmi obratně. Nejprve si od císaře vyžádal list, jímž byly martinické statky osvobozeny od kontribucí a ubytování vojska. Zmiňované privilegium obdržel 7. června 1622. Dalším krokem byla snaha o koupi konfiskovaných statků. S Karlem z Lichtenštejnu jakožto zástupcem královské moci uzavřel několik kupních smluv. Šlo mu především o Slaný a jeho statky. Ferdinand II. se však nehodlal královského

¹³⁷ „Prvého dubna tolikéž bylo nám připovídáno, že soldáti pana hejtmana z Gersdorfa, kteříž již po několik neděl u nás pozůstávali, brzo budou od nás vyzdviženi, načež my, spolehše se, v takovou sumu jsme se uvolili a toho se nenadáli, abychom tak těžce a dlouho soužení a k nemalým škodám přivedeni býti měli.“; SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 68, fol. 192.

¹³⁸ „Jak pak na těžké soužení v témže čase spolu s námi sousedé naši od týchž žoldákův a zvláště befelichshoberů snésti musejí, kdyžtě některé, že jim hned po jich vůli, co míti žádají, zjednati a dáti nemohli, bili, prali, z domu ven vyháněli a nábytky jim brali, některé ochromili, jednomu ruku uťali, jiné do vězení, aby se vypláceli, dávali, jedné ženě, pokojně po ulici jdoucí, děřátku napolo hlavičku halapartnou rozrazili a zabili a jinak všelijak a těžce, až bylo Pánu Bohu žalovati a se slitovati, sužovali“; TAMTÉŽ, fol. 193. List přetiskl i V. FIALA, *Slaný*, s. 35.

¹³⁹ V. FIALA, *Slaný*, s. 38-39.

¹⁴⁰ Miloslav VOLF, *Jaroslav Bořita z Martinic po defenestraci*, SSH 7, 1972, s. 76-90, zde s. 84.

města vzdát. Od městského majetku oddělil pouze část, město samo s jádrem svých statků mělo zůstat i nadále majetkem královské komory. Martinic je obdržel pouze do zástavy za půjčku 200 tisíc zlatých rýnských. Suma měla být umořována výnosy slánských statků.¹⁴¹ S konečnou platností byl Slaný k 1. lednu 1623 po předchozí jednoleté lichtenštejnské správě dědičně zastaven právě Jaroslavu Bořitovi z Martinic za sumu 200 000 rýnských zlatých.¹⁴²

¹⁴¹ F. ŠVÁB, *Panství smečenské*, s. 4.

¹⁴² E. SEMOTANOVÁ, *Historický atlas*, s. 5.

Měšťanské elity ve Slaném před rokem 1622

Ve sledovaném období bylo možné v pramenech městské proveniencie rozpoznat skupinu měšťanů, která se ve společnosti těšila zvláštní vážnosti. Tvořili ji měšťané, jejichž společenské postavení bylo vyjádřené označením „*slovutný pán*“.¹⁴³ Vedle této titulatury náležela „*slovutným pánům*“ také čestná přední místa v kostelních lavicích, kde společně sedali „*v lavicích dolních, kteréž u kůru jsou*“.¹⁴⁴ Další část této práce by měla ozřejmit, jak byla tato skupina vnitřně strukturována, jakým způsobem se do ní snažili slánští měšťané proniknout či jak se k ní stavěla městská obec.

Událostí, která vynesla jedince spolehlivě mezi špičky měšťanské společnosti, bylo úspěšné zvolení do městské rady. Ve Slaném byli mezi „*slovutné pány*“ počítáni bez výjimky všichni její členové.¹⁴⁵ V čele města stála městská rada již od 14. století. V roce 1348 se vedle rychtáře vytvořil sbor konšelů, od roku 1419 se poprvé objevila funkce primase.¹⁴⁶ Počet konšelů se ustálil na dvanácti.¹⁴⁷ Konšelé byli jmenováni v pořadí, v němž se střídali ve funkci purkmistra. Jeho úkol spočíval v uvádění usnesených závěrů v platnost a předsedání radě. První čtyři týdny úřadoval první z nich, jenž se nazýval primasem. Ten pak vedl purkmistrovský úřad ještě jednou po „*obejiti*“ rady. Doba obnovování rady se měnila rok od roku. Její obnovení prováděl jménem panovníka královský podkomoří nebo hofrychtěl. Městská rada zasedala třikrát do týdne, v pondělí, středu a pátek.¹⁴⁸ V určené dny se konšelé

¹⁴³ SOA Praha, Sběrka matrik, inv. č. 1, fol. 201, 266, 288, 305, 349.

¹⁴⁴ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 406. K tomu srov. Hans-Werner GOETZ, *Der „rechte“ Sitz. Die Symbolik von Rang und Herrschaft im Hohen Mittelalter im Spiegel der Sitzordnung*, in: Gertrud Blaschitz – Helmut Hundbichler – Gerhard Jaritz – Elisabeth Vavra (edd.), *Symbolle des Alltags – Alltag der Symbole*, Graz 1992, s. 22-48.

¹⁴⁵ SOA Praha, Sběrka matrik, inv. č. 1, fol. 266, 288, 305.

¹⁴⁶ K. KŘESADLO, *Správa*, s. 173.

¹⁴⁷ To zjevně odkazovalo na Bibli, kde bylo číslo dvanáct spojováno s dobrou správou obce. Dvanáct tak bylo nejen apoštolů, ale i andělů strážících brány nebeského Jeruzaléma. Srov. Josef HRDLIČKA, *Měšťan*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 139-165, zde s. 147.

¹⁴⁸ V tomto případě šlo o ideální stav. Ne všichni konšelé přistupovali ke svým povinnostem stejně svědomitě a odpovědně. V manuálech sice nebyla evidována přítomnost jednotlivých radních, v zápisech se ale nejednou objevovaly stížnosti na malý počet přítomných. Václav Hanžburský například roku 1615 odložil jednání, „*poněvadž hosty přespólní u sebe má*“. V říjnu téhož roku bylo

scházeli ráno, jednání nemělo končit před polednem. V zasedání však bývaly v době velkých svátků znatelné mezery. O Vánocích šlo až o čtrnáct dní, také o Velikonocích se nezasedalo od Květné neděle až do neděle Provodní. Letniční přestávka se dokonce protahovala až do svátku sv. Trojice.¹⁴⁹ V průběhu let 1618-1622 zasahovaly do činnosti městské rady také politické události.¹⁵⁰

Samotné zvolení pro vstup mezi měšťanské politické elity nepostačovalo. Jedinec musel projít řadou rituálních kroků, které jej začlenily mezi právoplatné konšely. Jejich sled započínal obnovou městské rady. Doba jejího obnovování se ve Slaném ustálila v průběhu 16. století na přelomu dubna a května, vždy po neděli svátku Milosrdenství Božího.¹⁵¹ Obnovení rady pak mělo přesný, ritualizovaný průběh.¹⁵² Týden před ohlášeným příjezdem hofrychtěře svolali konšelé na radnici obecní starší a volence. Zde se jich otázali, zda byli s jejich působením v městské radě spokojeni a jestli by si nechtěli u hofrychtěře stěžovat na jejich počínání.¹⁵³ Očekávanou odpovědí pak byla věta: „*J sme s p[ocivými] p[ány] pány ve*

odloženo radní snesení, protože „*malej počet pánův jest*“. Na radnici muselo být méně než sedm konšelů, protože Koldínovo právo přijaté sněmovním usnesením jako jediné přípustné městské právo v království nadpoloviční počet osob uvádělo jako nejnižší možný pro zaručení platnosti verdiktu městské rady. V únoru 1616 písař zaznamenal, že se „*toho dne na radě nesešlo za příčinou odjezdu některých pánův do měst pražských a potom jiných k lovení ryb z dolejšího rybníka kvíckého*“. Podrobně k tomu srov. J. KADEŘÁBEK, *Vrcholné orgány*, s. 3-21, zde i odkazy na příslušné prameny.

¹⁴⁹ K. KŘESADLO, *Správa*, s. 174-176.

¹⁵⁰ Do radního zasedání zasáhly např. události roku 1618. S datem 28. května se objevil zápis: „*Roztržitost v Praze a po všem Králo[vství] českém za příčinou zrušení Majestátu od sv[até] a slavné paměti daného J[eho] M[ilosti] C[ísařské] Rudolfa, toho jména druhého, na svobodě provozování náboženství pod obojí. Skrze tři osoby, kteréž jsou potom z vokna z kanceláře české do příkopu dolu shozeni. Jmenovitě pan Slavata, pan Martinic a Filip sekretář. Tou příčinou práva vodpočítvaly.*“ Přestávka v zasedání se protáhla až do září 1618, protože do této doby „*právních věcí žádných nebylo, toliko mustruňkové držání a vejprava z města do pole proti nepříteli.*“ Pravidelně začala rada zasedat až v září 1618. Srov. J. KADEŘÁBEK, *Vrcholné orgány*, s. 14.

¹⁵¹ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 94', 155, 201'.

¹⁵² A. GENNEP, *Přechodové rituály*, s. 35-56.

¹⁵³ „*Nicméně podle starobylého způsobu na ně dotázka jest učiněna, mají-li co sobě buď veřejně všickni nebo někdo z nich obzvláště do Jeho Milosti Císařského pana rychtáře neb pánův konšelův stěžovati, aby se ohlásili tak, aby bylo mezi nimi jaké nedorozumění, to do pana hofrychtěře spokojeno býti mohlo*“; SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac. kniha č. 57, fol. 92'.

všem dobře spokojeni, toho mezi námi se nic neschází.“ Po tomto sdělení následovalo poděkování Bohu.¹⁵⁴ Konšelé se tak nakrátko formálně vzdávali svého úřadu, stávali se běžnými měšťany. Ocitali se v první fázi přechodového rituálu, kdy očekávali nabytí nových vlastností spojených s jejich úřadem.

Kladná odpověď na kladené otázky byla nezbytnou podmínkou ukončení činnosti městské rady. Vytvářela konsenzus mezi odstupující radou a oběma předchozími sbory. Josef Hrdlička poukázal na skutečnost, že shoda mezi oběma stranami se vytvářela třemi různými způsoby. Buď šlo o mlčení, kdy měšťané na položené otázky reagovali tichem. Druhým způsobem, který byl charakteristický právě pro Slaný, byla souhlasná odpověď. Třetí typ očekávané reakce představovala pochvalná slova. Problém nastal v okamžiku, kdy k očekávanému konsenzu nedošlo a průběh rituálu byl narušen.¹⁵⁵ Stalo se to i ve Slaném roku 1616. Proti městské radě vystoupil obecní starší Jan Trnužka. Stěžoval si na konšela Martina Majera, který měl neoprávněně vařit pivo z obecního ječmene.¹⁵⁶ Napomenut ale nebyl Martin Majera za své jednání, ale Jan Trnužka za to, že nevhodně zasáhl do průběhu kladení otázek.¹⁵⁷ Celý ceremoniál byl zopakován, tentokrát již s očekávaným průběhem.¹⁵⁸ Završením první fáze rituálu se veřejně deklaroval smír mezi všemi konšely a ostatními obyvateli města.¹⁵⁹

Poté se vyčkávalo příjezdu královského hofrychtěře. I tento příjezd měl svůj přesně určený průběh. Nejprve se vybírali „*rejtari*“, mladíci z rodin konšelů, kteří na koních vyjížděli vstříc přijíždějícímu hofrychtěři. Vedl je jeden z bývalých konšelů, který přijíždějícího uvítal zdravicí a uvedl jej za hradby.¹⁶⁰ Hofrychtěř byl tímto aktem na čas včleněn do sociálního světa za městskými hradbami. Byla mu ukázána dobrá vůle obce a zaručeno dobré zacházení – překročením hradeb se stával hostem města.¹⁶¹ Většinou ještě týž den došlo k obnovení

¹⁵⁴ TAMTÉŽ, fol. 92-93.

¹⁵⁵ J. HRDLIČKA, *Otázky*, s. 210-212.

¹⁵⁶ „*Jan Trnužka, přední z starších obecních stížnost učinil na pana Martina Majera o pobránění nějakého ječmene k varně bez povolání jiných ouředníkův*“; SOKA Kladno, pracoviště Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 152’.

¹⁵⁷ „*To na dočinění vyzdviženo, skaženo a obráceno, takže nemá to k újmě poctivosti Janu Trnužkovi býti*“; TAMTÉŽ.

¹⁵⁸ TAMTÉŽ, fol. 153.

¹⁵⁹ J. HRDLIČKA, *Otázky*, s. 216-217.

¹⁶⁰ J. LACINA, *Paměti*, s. 126.

¹⁶¹ O úloze hradeb v myšlenkovém světě měšťana J. HRDLIČKA, *Měšťan*, s. 146.

radý. Celý akt měl podobu přečtení jmen vybraných osob a napomenutí nově zvolených konšelů k dobré práci v úřadě.¹⁶² Potom následoval slavnostní oběd a odjezd hofrychtěře.¹⁶³ Zaběhnutý stereotyp doznal jediné trhliny, a to v roce 1618. Králův zástupce tehdy tlumočil panovníkovo nařízení, aby se konšelé „*k sjezdu položenému od koleje císaře Karla Čtvrtého mezi pány defensory nedostavovali*.“ Byl však odkázán do patřičných mezí s tím, že nejde o jeho záležitost a oběd se protentokrát nekonal.¹⁶⁴

Obnova nebyla mezním bodem, za nímž se jedinec stal plnoprávným konšelem. Tím bylo až dosazení a učinění konšelské povinnosti, které mohlo probíhat již bez přítomnosti hofrychtěře.¹⁶⁵ „*Učinění povinnosti*“ mělo formu přísahy, společné modlitby a formálního schválení zvolených měšťanů zástupcem královské moci, tedy královským rychtářem.¹⁶⁶ Ani k tomuto důležitému aktu se nedostavovali všichni nově zvolení. Některé konšely bylo dokonce nutné obesílat, aby k dosazení mohlo dojít, popřípadě byli dosazováni dodatečně se značným časovým odstupem. Roli pak hrála skutečnost, zda přísahala alespoň polovina konšelů, jinak hrozilo, že rada vůbec nebude schopna rozhodovat. Právní záležitosti se odkládaly až do dosazení konšelů.¹⁶⁷

Stanout na vrcholu politických elit města Slaného představovalo pro zájemce o místo v městské radě většinou mnohaleté úsilí. Ačkoliv se teoreticky počítalo s tím, že se sbor konšelů celkově obnoví při každé volbě, nedostatek kvalifikovaných osob a složitá síť

¹⁶² „[...] *k častému a časnému do rady se scházení a bedlivému spravedlivostí lidských považování, potom lidu obecného k náležitému vrchnosti nad sebou vystavené šetření a jí uctivostí všelijakou předcházení*“; SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 56, fol. 25.

¹⁶³ O spolustolovníctví jako rituálu přijetí A. GENNEP, *Přechodové rituály*, s. 35. O slavnostních renovačních hostinách v Českých Budějovicích srov. Tomáš STERNECK, *Obnovování*, s. 117-118. Pro Slaný srov. SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 56, fol. 25, 254'; „[hofrychtěř] *obrátil se do hospody a tu poobjedvav, odjel do Prahy*“.

¹⁶⁴ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 254'.

¹⁶⁵ TAMTÉŽ, fol. 155. B. ROEDL, *Vademecum*, s. 17.

¹⁶⁶ „*Po vykonání toho, podle starobylého způsobu a obyčeje daly jsou se modlitby ku Pánu Bohu, aby Pán Bůh všemohoucí jednoho každého v povinnosti a povolání ráčil svou svatou božskou milostí předcházeti, darův Ducha s[vatéh]o laskavě udíliti a jednomu každému v práci jeho pomocníkem býti. Za tím všem ze spolka od p[ana] rychtáře J[eho] M[ilosti] C[ísařské] stalo se napomenutí, aby předně cti a chvály Boží vyhledávali, povinností svých pilný byli a v nich se upřímně a spravedlivě chovali*“; SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac. kniha č. 57, fol. 2'.

¹⁶⁷ TAMTÉŽ, fol. 155-157.

příbuzenských a klientských vazeb této skutečnosti účinně zabraňovaly. Mezi lety 1610 až 1621 se ve slánské městské radě vystřídalo pouhých 25 osob.¹⁶⁸ Tento jev nebyl nijak nezvyklý a týkal se i ostatních měst. V královském Žatci se za období 1603-1621 vystřídalo v nejvyšším správním celku 24 měšťanů.¹⁶⁹ Otevřenější byla městská rada v Berouně, kde se podle výzkumu Marie Tošnerové vystřídalo během 22 let celkem 57 osob.¹⁷⁰ Ve Slaném konšelé setrvali na svém místě až do své smrti. V tomto případě se vždy čekalo na oficiální obnovení rady a sbor zůstal v případě brzkého úmrtí některého z jeho členů neúplný.¹⁷¹ V Lounech dokonce konšelský sbor, ve kterém někteří z jeho členů zemřeli, pokračoval ve své činnosti i v případě, že nedošlo k jeho obnově královským hofrychtěrem a zůstal v neúplném složení po dobu několika let.¹⁷²

Měšťané volili při své snaze proniknout do městské rady mnoho technik a osobních strategií. Jednu z nich představovala vhodná volba nevěsty. Měšťané se snažili za pomoci vhodného sňatku přímo včlenit mezi „*slovutné pány*“ nebo si jím zajistit vhodné společenské či ekonomické zázemí, které by jim v jejich snahách napomohlo.¹⁷³ Velmi vyhledávanými se v tomto ohledu staly vdovy po členech městské rady.¹⁷⁴ Jan Špička se přiženil k rodině Balasů, a vedle Alžběty, vdovy po slánském primasovi Jiříku Balasovi, získal také dům na náměstí. Stejně si počínal Jiří Vojna, který získal významné postavení ve městě přízní s rodinou Psejků. Václav Hanžburský si vzal ze stejného důvodu vdovu Dorotu Antošovou.¹⁷⁵ Promyšlené sňatkové strategie byly typické pro členy sboru obecních starších. Za své nastávající si obecní starší vybírali buď výše zmiňované vdovy po měšťanech, kteří dříve

¹⁶⁸ Srov. obnovy z let 1610-1620; SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 56, fol. 347; kniha č. 57, fol. 1, 34', 94', 155, 201', 254', 257, 354. Jména konšelů viz Přílohy 1-17.

¹⁶⁹ Bohumír ROEDL, *Předbělohorská doba (1548-1618)*, in: Petr Holodňák – Ivana Ebelová (edd.), *Žatec*, Praha 2004 (= *Dějiny českých měst*), s. 199-219, zde s. 200.

¹⁷⁰ Marie TOŠNEROVÁ, *Městská správa a hospodářství v Berouně v 16. století*, *Minulost Berounska* 1, 1998, s. 9-20, zde s. 12.

¹⁷¹ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 94', 155, 201', 254'

¹⁷² Bohumír ROEDL, *Předbělohorské století (1517-1618)*, in: týž (ed.), *Louny*, Praha 2005 (= *Dějiny českých měst*), s. 105-132, zde s. 119-120.

¹⁷³ Pro Mělník upozornil na důležitost sňatkových strategií při vstupu mezi měšťanské elity Jan KILIÁN, *Město ve válce, válka ve městě. Mělník 1618-1648*, České Budějovice 2008, s. 88

¹⁷⁴ Obdobně ke vstupu do cechů Michaela HRUBÁ, *Zvonění na sv. Alžbětu. Odraz norem a sociální praxe v životních strategiích měšťanek na prahu raného novověku*, Praha 2011, s. 216.

¹⁷⁵ Srov. J. LACINA, *Paměti*, s. 232-276.

působili v městské radě, nebo sestry či dcery konšelů stávajících. Obecní starší Matouš Nemina se oženil roku 1607 s vdovou po konšelu Václavu Zikmundovi.¹⁷⁶ Václav Linhart si vzal za manželku schovanku Petra Radnického, slánského primase.¹⁷⁷

Jelikož sňatkový trh nenabízel široký okruh vhodných nevěst, snaha zajistit si jejich přízeň mnohdy vedla ke konfliktním situacím. Jeden z nich se rozhořel mezi Pavlem Rauchovanským a jeho spolukonšelem Janem Veselským. Příčinou sporu byla vdova Dorota Jelínková, sestra primase Václava Hanžburského. Ta nejprve přislíbila sňatek Pavlu Rauchovanskému. Svému slovu ale nepřikládala velkou váhu a stejný slib dala i Janu Chládkovi zvanému Hořčice, který byl pastorkem Jana Veselského. Jan Veselský se snažil svému chráněnci zajistit výhodnou ženitbou odpovídající společenské postavení, Pavel Rauchovanský si jí chtěl upevnit svou nově získanou pozici v městské radě. Oba zúčastnění se snažili Dorotu Jelínkovou dotlačit k rozhodnutí.¹⁷⁸ Celá věc neunikla pozornosti slánského děkana Kašpara Pardubského, který o ní informoval konzistoř. Ta rozhodla ve prospěch Pavla Rauchovanského a vyzvala děkanovým prostřednictvím radu, aby celý spor urovnala.¹⁷⁹ Nakonec si Dorota Jelínková opravdu vzala Pavla Rauchovanského.¹⁸⁰ Janu Veselskému se nepodařilo nalézt Janu Chládkovi odpovídající manželku. V roce 1614 jej oženil s dcerou Jana Mandelky, obecního staršího.¹⁸¹ Do městské rady se Chládek nikdy neprosadil, do okruhu „*slovutných pánů*“ se však Chládkovi podařilo proniknout.¹⁸²

Nejrozšířenější technikou, která měla měšťany dovést k vytoužené přináležitosti k slánským elitám, bylo navazování kmotrovství. To znamenalo především vznik nového příbuzenství mezi kmotrem a dítětem, jeho matkou i otcem a křtící osobou.¹⁸³ Požádání

¹⁷⁶ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika Slaný, inv. č. 1, fol. 391.

¹⁷⁷ TAMTÉŽ, fol. 398.

¹⁷⁸ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 56, fol. 364, 371, 390.

¹⁷⁹ TAMTÉŽ, Miltnerova sbírka, nezprac., dopis Kašpara Pardubského městské radě z 18. května 1612.

¹⁸⁰ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika Slaný, inv. č. 1, fol. 406.

¹⁸¹ TAMTÉŽ, fol. 412.

¹⁸² SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 209. Chládek se stal představeným cechu sladovníků. Ke „*slovutným pánům*“ z řad cechmistrů srov. dále v textu.

¹⁸³ K problematice kmotrovství srov. Miroslava MELKESOVÁ, *Adhiberi solent, qui compatres vocantur. Kmotrovství ve venkovském prostředí raného novověku na základě výzkumu chýnovské farnosti*, HD 27, 2003, s. 63-120; TÁŽ, *Geografický horizont křtů v polovině 17. století na Chýnovsku*, HD 30 – supplement, 2006, s. 205-242; Josef GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“ – svatební a křestní

o svědectví u křtu se považovalo za projev úcty a lidé nabídky stát se kmotrem či kmotrou nevyužili pouze v ojedinělých případech. Pozvání ke křtu bylo posílením prestiže tázané osoby, odmítnutí bylo vnímáno jako společenský prohřešek hraničící s hříchem.¹⁸⁴ Díky skutečnosti, že požádání o kmotrovství bylo jen velmi obtížné nepřijmout, využívali je měšťané k vytváření osobních vazeb v hojné míře. K navazování kmotrovství se uchýlovali především ti, jejichž pokusy o včlenění se do měšťanské elity vedly přes nižší samosprávné sbory.¹⁸⁵

Ty působily ve Slaném dva. Dvanáctičlenný sbor obecních starších pracoval jako poradní sbor městské rady. Volen byl společně s ní královským hofrychtěrem, a rovněž byl dosazován stejným způsobem. Typická pro něj byla větší otevřenost – za stejnou dobu se oproti 23 konšelům vystřídalo 44 obecních starších.¹⁸⁶ Ve větších městech byl vyšší jak počet samotných obecních starších, tak osob, které tímto samosprávním celkem prošly. Pro Kutnou Horu uvedl Bohumír Roedl sbor obecních starších čítající více než sto členů.¹⁸⁷ Na svém místě v tomto sboru slánští obecní starší patrně nelpěli tolik jako členové městské rady. Někteří z nich vydrželi na svém postu pouhý rok, jiní se vraceli po několikaletých pauzách. Stávalo se, že po svém zvolení obecní starší „*zradil od místa*“ a musel být na svém místě nahrazen.¹⁸⁸ Pokud se tak stalo, nenarušovala nepřítomnost některých obecních starších chod městské samosprávy. Obecní starší byli přítomni jednání pouze v případě volby třetí městské rady (sboru volenců) a městského rychtáře, při ukončování činnosti městské rady, při projednávání vymáhání obecních počtů a jejich nedoplatků a při mimořádných událostech.¹⁸⁹

Skutečnost, že obecní starší skládali slib do rukou zástupce panovnické moci, jej měl učinit nezávislým na městské radě. Široká otevřenost druhého městského samosprávného celku a zejména osobní strategie jednotlivých obecních starších, které jsou podrobněji vysvětleny v dalších částech textu věnujících se kmotrovským vazbám, zabránily tomu, aby

obřad v období raného novověku. (Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století), HD 24, 2000, s. 49-82

¹⁸⁴ M. MELKESOVÁ, *Geografický horizont*, s. 222-223.

¹⁸⁵ K tomu srov. J. KADERÁBEK, *Vrcholné orgány*, s. 14-15.

¹⁸⁶ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, kniha č. 56, fol. 250', 347, 395; kniha č. 57, fol. 1, 34', 95, 155, 201', 254, 312'. Jmenovitě Přílohy 11-26.

¹⁸⁷ B. ROEDL, *Vademecum*, s. 26.

¹⁸⁸ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, kniha č. 57, fol. 254.

¹⁸⁹ TAMTÉŽ, kniha č. 56, fol. 25, 28', 36.

se z tohoto sboru stal účinný mocenský protipól městské rady. Typická byla pro celý sbor neprovázanost a zcela chybějící sociální síť mezi jeho jednotlivými členy. Z dochovaných pramenů se nepodařilo prokázat, že by se obecní starší pokoušeli navazovat mezi sebou majetkové a pokrevní příbuzenské vazby.¹⁹⁰

Druhý pomocný sbor tvořili volenci. Ti skládali slib do rukou městské rady a obecních starších na jejich prvním společném zasedání, které se konalo vždy druhý den po dosazení nových konšelů a obecních starších, a to bez přítomnosti zástupce panovnické moci.¹⁹¹ Třetí sbor tak byl zcela v pravomoci sborů předchozích. I volenci se ujímali svého úřadu až po řádném dosazení a modlitbě. Po tomto aktu jim konšelé a obecní starší každoročně adresovali napomenutí, aby nevynášeli z rady podrobnosti o projednávaných záležitostech a nehádali se mezi sebou.¹⁹² Šlo o velmi častý nešvar.¹⁹³ Také pro tento sbor byly typické častější změny jejího složení – celkem se v řadách volenců vystřídalo 48 osob.¹⁹⁴ Některým volencům se podařilo propracovat mezi obecní starší, usilovala o to však menšina ambiciózních jedinců. Pouze Adam Zachař a Václav Linhart, kteří se přes obecní starší dostali až do lavic městské rady, začínali svou kariéru právě mezi volenci. Jen v případě Jana Špičky se volenec stal rovnou konšelem.¹⁹⁵

Existence třetího sboru nebyla běžnou záležitostí. Například v Litoměřicích působili pouze čtyři volenci, kteří předkládali zeměpanským úředníkům návrhy na složení městské

¹⁹⁰ Za pomoci navazování kmotrovství se mezi sebou obecní starší vůbec nesnažili spříznit. Výjimku tvořil Simeon Celeryn, který si bral za kmotry svých dětí Jana Mandelku a Zuzanu Hoffmanovou (Davidku). V tomto případě by bylo možné hovořit spíše o osobních sympatiích či dokonce přátelství, než o snaze získat z takto vytvořeného svazku mocenský či ekonomický prospěch. Srov. Příloha 33, Tab 8. Jiné způsoby vytváření sociálních sítí ve sboru obecních starších se také nepodařilo prokázat.

¹⁹¹ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 96.

¹⁹² „*Jiným příčinným osobám se též napomenutí stalo, kdyžbykoliv povolány byly, aby se časně nacházeti [daly], a věci obecních vyřizovati nápomocny byly a tajnost rady aby zachovaly*“; TAMTÉŽ, kniha č. 56, fol. 25’.

¹⁹³ V roce 1614 se dokonce vzájemné rozpory mezi volenci projednávaly na radě. „*Jan Břečka, Jakub Vlach, ouředníci nad obecním dílem a Jan Moravec Rurař [...] mezi sebou se nesnadíce a jeden druhého, zvláště pak Jan Břečka Ruraře a Rurař jeho po hospodách i jinde plundrujíce, tou příčinou obec ke škodě přivozují, díla obecní a co na nemalém a brzském opatření jest to spouští*“; TAMTÉŽ, kniha č. 57, fol. 49’.

¹⁹⁴ TAMTÉŽ, kniha č. 56, fol. 250’, 347, 395; kniha č. 57, fol. 1, 34’, 95, 155, 201’, 254, 312’.

¹⁹⁵ TAMTÉŽ, kniha č. 56, fol. 347.

radu.¹⁹⁶ V Lounech jim pouze tlumočili radní snesení.¹⁹⁷ Vedle činnosti tří správních celků, který byl typický pro Slaný, se vyvinuly i jiné modely správy. Zejména na Moravě nabývaly rozličných forem. V Jihlavě zasedali společně nově zvolení konšelé, kteří tvořili tzv. vnitřní radu, s bývalými konšely, tzv. vnější radou.¹⁹⁸ V Brně se označením „*všechny tři rady*“ neoznačovalo kolegium 36 osob, jako tomu bylo ve Slaném, ale rozumělo se jím zasedání, kterého se zúčastnily oba konšelské sbory, tedy městská rada a staří přísežní.¹⁹⁹ V Opavě se ustálil vedle městské rady ještě sbor sedmi konšelů s fojtem, kteří tvořili nižší správní a soudní stolicí a až z jejich rozhodnutí bylo možné dále postoupit k městské radě.²⁰⁰

Samostatně obecní starší a volenci nezasedali. Vždy se tak dělo v součinnosti s městskou radou, která je k zasedání musela pozvat. Obecní starší dostávali pozvání jako samostatná skupina pouze při výběru nových volenců.²⁰¹ Volenci se dostavovali k jednání vždy společně s obecními staršími, nikdy nebyli pozváni samostatně. Měšťané byli spolu v neustálém kontaktu, bylo tedy pravděpodobné, že obecní starší a volenci byli ke společným zasedáním zváni ústně. Společná zasedání všech tří rad by se dala v každém roce spočítat na prstech jedné ruky. Prvním setkáním všech tří rad bylo zasedání, na němž byl volen městský rychtář.²⁰² Zpravidla následovalo poté, co třetí rada složila přísahu. I zde samozřejmě docházelo k tomu, že třetí rada nepřisahala jako celek a městský rychtář nebyl zvolen po dlouhé období. Podruhé se všechny tři rady scházely na prvním zasedání po začátku nového roku. Setkání souviselo s přípravou kontroly obecních počtů a vyřizování jejich případných nedoplatků.²⁰³ K jiným setkáním všech tří rad nedocházelo.

¹⁹⁶ Oldřich KOTYZA – Jan SMETANA – Jindřich TOMAS, *Dějiny města Litoměřic*, Litoměřice 1999, s. 175.

¹⁹⁷ Bohumír ROEDL, *Vademecum*, s. 17.

¹⁹⁸ Karel KŘESADLO, *Městské rady v Jihlavě v 16.-18. století*, Vlastivědný sborník Vysočiny 10, 1999, s. 65-72, zde s. 68.

¹⁹⁹ H. JORDÁNKOVÁ – L. SULITKOVÁ, *Brněnská městská kancelář*, s. 452-455.

²⁰⁰ Rudolf ŽÁČEK, *Opava renesanční*, in: Karel Müller – Rudolf Žáček, *Opava*, Praha 2006 (= Dějiny slezských měst), s. 137-165, zde s. 139.

²⁰¹ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 96.

²⁰² TAMTÉŽ, kniha č. 56, fol. 25’.

²⁰³ „*Pan purkmistr [a] páni povolali pánův starších obecních a pánův volencův do rady a tu jim vinš nového léta učinivše, napomenuli je, aby se k počtům obecním po neděli Reminiscere hotovili, registra sobě spravili a mají-li za kterým jaké restanty, je zvypomínali*“; TAMTÉŽ, fol. 38’.

Vztah konšelů k oběma sborům byl určen především jeho výlučným mocenským i společenským postavením, takže obecní starší ani volenci nemohli předpokládat, že si je některý z konšelů za kmotra sám vybere. Po celé sledované období se tak opravdu nestalo a žádný z konšelů si nezvolil za kmotra svého dítěte jediného z členů sboru obecních starších nebo volenců.²⁰⁴ Snaha udržovat si výjimečnost svého postavení byla u radních zjevná. Vybíráním kmotrů pouze z okruhu členů městské rady konšelé dávali najevo svůj odstup a nadřazenost prvního samosprávného celku před oběma zbývajícími sbory. Úspěšné strategie navazování kmotrovství vyžadovaly od jejich původců aktivní přístup. Mezi obecními staršími se začali brzy vymezovat jednotlivci, kteří se za pomoci navazování kmotrovských vztahů s konšely snažili prosadit do městské rady.²⁰⁵

Všem, kteří tento postup zvolili, se postupem času podařilo do rady skutečně proniknout. Ačkoliv si vstupem mezi konšely nově příchozí měšťané zajistili status „*slovutného pána*“ a odpovídajícím způsobem se změnila jejich titulatura, byl v postoji déle působících radních patrný určitý odstup. Noví konšelé byli do rady jmenováni na posledním místě a postupně se propracovávali v jejím rámci na vyšší místa. Svědčila pro to i skutečnost, že konšelé, kteří byli do rady již dříve zvoleni a vraceli se do ní po určité prodlevě, stáli opět na čelných místech radniční hierarchie.²⁰⁶

I když sezení v řadách obecních starších nebylo pro volbu do rady podmínkou, jen výjimečně se podařilo některému z měšťanů proniknout do městské rady, aniž tímto

²⁰⁴ Přehledně viz Přílohy 21, 22.

²⁰⁵ Jmenovitě šlo o Mikoláše Vodvářku, Matěje Špitálského, Jana Měříčnicka, Daniela Mouchu, Pavla Rauchovanského, Jana Veselského, Martina Majera, Matouše Neminu, Matěje Špitálského, Adama Zachaře, Václava Linharta, Václava Pelarga a Jiřího Brasidina. Všem zmiňovaným se nakonec skutečně podařilo do městské rady proniknout. Jan Veselský před svým zvolením do rady v roce 1611 působil jako obecní starší šest let. Martin Majer byl za konšela zvolen roku 1614, v řadách obecních starších setrval v letech 1605, 1607, 1609, 1610, 1612 a 1613. V letech 1606, 1608 a 1611 navíc zastával funkci městského rychtáře. Matěj Špitálský čekal na svou příležitost dostat se z druhého sboru do městské rady čtyři roky, do sboru obecních starších byl opakovaně volen v letech 1607-1610. Opravdovým vytrvalcem byl v tomto ohledu Adam Zachař. Než byl roku 1618 dosazen do konšelské lavice, měl své místo ve sboru obecních starších v letech 1605-1610 a 1614-1615, v mezidobí 1611-1613 a 1616-1617 byl volencem. Srov. SOKA Kladno, AM Slaný, nezprac, kniha č. 56, fol. 25, 46, 92, 250', 347, 395; inv. č. 57, fol. 1, 34', 95, 155, 201', 254, 312'.

²⁰⁶ Šlo např. o Jana Špičku či Jiřího Žďárského. Srov Přílohy 22-28.

pomocným sborem prošel.²⁰⁷ Jiří Vojna získal konšelský úřad po desetiletém působení v úřadu městského písaře. Do rady byl jmenován hned na druhém místě, protože se do ní vracel po patnácti letech, kdy zde působil jako primas.²⁰⁸ Jiří Žďárský se do sboru konšelů prosadil z funkce správce městské školy.²⁰⁹ V některých případech konšelé zajistili odpovídající kariérní vzestup svým přímým příbuzným. Jan Veselský roku 1611 nastoupil na místo svého bratra Modesta.²¹⁰ V radě se sešel i se svým švagrem, Janem Měříčnickem.²¹¹ Daniel Moucha byl tchánem spoluradního Martina Majera, který roku 1610 uzavřel sňatek s jeho dcerou Magdalenou.²¹² O čtyři roky později se již Majerovo jméno objevovalo mezi konšely. Deset let po smrti svého otce se stal konšelem Daniel Schodecký.²¹³

Vedle snah vstoupit mezi „*slovutné pány*“ z řad sboru obecních starších se objevovali i měšťané, kteří se pokoušeli proniknout mezi politické elity Slaného z nejnižších pater městské samosprávy. Ačkoliv se s nepřímým kariérním postupem do městské rady nepočítalo, neobracely tyto osoby svou pozornost ke sboru obecních starších. Své strategie směřovaly přímo k městské radě, kde se snažily zajistit si vhodným způsobem širší síť nepokrevních vazeb vedoucí k postupnému vzestupu do řad obecních starších a odtud do konšelského sboru.²¹⁴

²⁰⁷ Pro Louny ke stejnému závěru došel B. ROEDL, *Vademecum*, s. 23.

²⁰⁸ Jindřich HULÍNSKÝ, *Slánský primas Jiří Vojna (Polemius) a jeho doba*, *Slánský obzor* 22, 1914, s. 29.

²⁰⁹ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, kniha č. 56, fol. 197; kniha č. 57, fol. 155. K prestiži, jíž se těšili v městském prostředí správcové místních škol, srov. Jiří PEŠEK, *Pražská univerzita, městské latinské školy a měšťanské elity předbělohorských Čech (1570-1620)*, *ČČH* 89, 1991, s. 341-348.

²¹⁰ O této skutečnosti vypovídá kšaft Jana Modesta Veselského z roku 1620, v němž označuje již zesnulého Modesta Veselského za svého otce a Jana Veselského za svého strýce; SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 82, kniha kšaftů 1572-1682, fol. 113.

²¹¹ V roce 1613 žádal Veselský o inventarizaci statků Jana Měříčnicka, bratra své manželky Anny; TAMTÉŽ, kniha č. 57, fol. 6.

²¹² SOA Praha, Sbírka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol. 399.

²¹³ TAMTÉŽ, fol. 426.

²¹⁴ Jindřich Vyšín (Hubatka) postupoval stejně. Ke křtu své dcery Lidmily si pozval Jana Špičku, v případě druhé dcery Judit ke Špičkovi přibyl ještě Jan Veselský. SOA Praha, Sbírka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 10, 32.

Důležité nebylo pouze být do rady zvolen, ale především v ní zdárně setrvat. Ve snaze získat si v rámci nejvyššího samosprávného úřadu pevné místo volili měšťané obdobné strategie, které je dovedly k vytouženému úřadu. Svobodní a ovdovělí konšelé si zajišťovali vhodné nevěsty z okruhu současných radních, ať již šlo o jejich dcery či sestry, nebo vyhledávali vdovy po zesnulých radních. Václav Pelargus si vzal roku 1613 za manželku Alžbětu, dceru Jiřího Schodeckého.²¹⁵ Pavel Rauchovanský si své přijetí mezi konšely pojistil sňatkem se sestrou primase Václava Hanžburského.²¹⁶ Jiří Žďárský se stal zeťem Jiřího Vojny, když si v červnu 1617 vzal jeho dceru Dorotu.²¹⁷ Radní byli spřízněni také nepokrevně prostřednictvím kmotrovství.²¹⁸ V rámci městské rady se díky této strategii vytvořila nepřehledná spleť vzájemných příbuzenských vazeb.²¹⁹

²¹⁵ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac. kniha č. 57, fol. 30.

²¹⁶ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol. 406.

²¹⁷ TAMTÉŽ, fol. 204.

²¹⁸ K tomu blíže srov. J. KADEŘÁBEK, *Protireformace*, s. 23-25.

²¹⁹ Tuto provázanost jsem se pokusil přiblížit na vztazích Václava Hanžburského a jeho ženy Doroty. Václav Hanžburský byl primasem po celé období let 1610-1621 s výjimkou roku 1618, kdy jej nahradil dosavadní písař Jiří Vojna. V roce 1610 se Hanžburského manželce Dorotě narodila dcera Anna. Za kmotry dítěti šli konšelé Modestus Veselský a Jiřík Bílinský. O rok později stál primas při křtu Jindřichu Arnoštovi. V roce 1612 se Dorotě Hanžburské narodilo další dítě, dcera Mandalena. Za kmotra jí šel mezi jinými i konšel Jiřík Bílinský. Václav Hanžburský sám se téhož roku účastnil křtu dětí konšelů Jana Špičky a Jindřicha Arnošta. Poté se v matrikách Hanžburský jako kmotr objevil až v roce 1616, kdy byl přítomen křtu Anny Neminové (Neminky), dcery radního Matouše Neminy. V roce 1617 pak o kmotrovství Václava Hanžburského požádal Jan Špička; učinil tak i o tři roky později. Dorota Hanžburská se v období let 1610-1621 poprvé „postavila ke křtu“ až roku 1614, rovnou však dvěma dětem. Jednalo se o dcery Jana Špičky Lidmilu a Matěje Špitálského Annu. Roku 1616 se stala kmotrou Mandaleny Linhartové, dcery konšela Václava Linharta. O tři roky později byla Dorota Hanžburská kmotrou Jiřího Špitálského, syna konšela Matěje Špitálského. V roce 1620 pak naposledy Matyáši Špitálskému, synu téhož radního. Za sledované období 1610-1621 se v radě vystřídalo pouhých dvacet pět osob. Daniel Moucha a jeho manželka Anna byli ve sledované době bezdětní, stejně jako Jan Veselský a jeho žena Anna. Jan Měřičník se ve sledovaném období nestal kmotrem dítěte žádného slánského měšťana, jeho jméno se v matrikách vůbec nezmiňovalo. S Pavlem Rauchovanským se Hanžburský spříznil přímo, za manželku si vzal jeho sestru Dorotu. Ze zbývajících devatenácti osob jich bylo devět přítomno křtu dětí Václava Hanžburského a jeho ženy Doroty, nebo je naopak na křest svého dítěte pozvaly. S jinými členy rady, na příklad Jiřím Žďárským, pak došlo ke spříznění v pozdější době, kdy zastávali jinou funkci, v tomto případě královského rychtáře.

Navazování těchto forem vztahů nezůstávalo pouze záležitostí samotných konšelů. Vzájemné kmotrovské vazby členů městské rady se týkaly i jejich manželek. Ženy ostatních konšelů si radní brali ke křtům v případě, že se jim narodila dcera a mohly vystupovat v roli její hlavní kmotry. Velké oblibě se v tomto ohledu těšila Dorota Hanžburská, jejímž prostřednictvím se chtěli ostatní konšelé spříznit s primasem Václavem Hanžburským.²²⁰ V případě, že se konšelé dočkali narození dcery, obraceli se zcela výjimečně i na manželky obecních starších či volenců. Případy se však vyskytovaly tak ojediněle, že nebylo možné hovořit o cíleném jednání či zřejmých snahách zapojit manželky členů nižších správních sborů do svých sociálních sítí.

Na budování tohoto složitého sociálního systému se nepodílely jen manželky radních. Někteří z konšelů zapojovali do svých sítí vztahů i své děti.²²¹ U chlapců byla patrná snaha napomoci jim vstupem do sociálního okruhu svých otců patřičné kariéru uplatnění, u dívek šlo o nalezení vhodného nápadníka, který by svým postavením patřil do okruhu slánských elit.²²² Při křtu dítěte některého z konšelů byla vždy přítomna alespoň jedna osoba z okruhu osob přínaležejících radě, ať šlo o konšely samotné, jejich manželky či děti. Někteří konšelé se snažili zajistit si i širší okruh sociálních sítí; např. Pavlu Rauchovanskému šel v roce 1614 za kmotra křtící kněz, někteří z konšelů navazovali svazky s představiteli elit sousedních měst jako byly Velvary, Louny či Žatec.²²³

Kromě pokrevních a nepokrevních příbuzenských svazků byla městská rada provázána také celou řadou vztahů majetkových. Martin Majer odkoupil dům od svého tchána Daniela Mouchy. Jiří Vojna prodal svůj dům Janu Špičkoví. Hanžburský odkoupil svůj dům od Jana Měříčnicka. Mnoho radních získalo svůj majetek ve městě výhodným sňatkem. Konšelé neupřednostňovali vlastnictví domu v určité části města. Usazovali se ve všech slánských čtvrtích. Jindřich Arnošt, Pavel Rauchovanský a Martin Majer vlastnili dům ve čtvrti mezi Lounskou a Velvarskou branou, Daniel Moucha, Václav Hanžburský, Jan Měříčnick, Jiřík

S ohledem na chybějící matriční zápisy z roku 1618 a vztahů, jež byly navázány před rokem 1610, lze říci, že slánský primas byl spřízněný prakticky se všemi členy městské rady. SOA Praha, Sběrka matrik, inv. č. 1, fol. 179-174, 191, 200, 203, 207, 213-214, 216, 220, 222, 246-265, 297-319, 343. Celkový pohled nabízí Příloha 35, Tab. 10.

²²⁰ Srov. Příloha 31, Tab. 5.

²²¹ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, fol. 316, 323, 412.

²²² Podobnou situaci zachytil v Mělníce Vladimír MACH, *Městská samospráva a stavovské povstání roku 1547*, in: Jan Kilián a kol., Mělník, Praha 2010 (= Dějiny českých měst), s.99-102, zde s. 101.

²²³ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, fol. 383, 412.

Vojna, Adam Zachař, Jan Veselský a jeho bratr Modest byli zakoupeni ve čtvrti mezi Velvarskou a Pražskou branou. Mikoláš Vodvářka, Petr Vlček, Matouš Nemina, Jan Špička a Vilém Modletický bydleli ve čtvrti mezi Pražskou branou a Fortnou. Matěj Špitálský a Václav Pelargus žili v domech postavených mezi Fortnou a Lounskou branou.²²⁴ Ani primas Václav Hanžburský nepoužil své peníze k zvelebení domu, který vlastnil uvnitř hradeb, ale vložil je do přestavby dvora na Pražském předměstí. Vybuřoval si zde renesanční dům s třípatrovou věží.²²⁵

Mnohdy se dokázali měšťané své nové role zhostit jen velmi obtížně, protože jejich rozdílné postoje vedly ke konfliktním situacím, které vždy nedokázali zvládnout. Například v létě 1614 žaloval Pavel Rauchovanský svého švagra Václava Hanžburského z neoprávněného nabytí statků po Anně Trnkové, Rauchovanského matce.²²⁶ Primas Hanžburský však zručně lavíroval a protahoval soudní řízení. Vyžadoval si k posouzení stále nové přepisy Rauchovanského žalob a nedostavoval se k přelíčení.²²⁷ Soudní jednání se mu dařilo protahovat na neúnosně dlouhou dobu.²²⁸ Rauchovanský se sice snažil při samotném jednání bránit, ale marně. Nakonec mu došla trpělivost a obrátil se na apelační soud.²²⁹ Hanžburský však ve své taktice pokračoval. Žádal odklady, aby si mohl spisy došlé z apelačního soudu řádně prostudovat a „*dát na ně pravdivější odpověď*“. Spoluradní se snažili dotlačit obě strany ke smíru.²³⁰ Celá věc došla tak daleko, že si apelační soud vyžádal

²²⁴ J. LACINA, *Paměti*, s. 232-276

²²⁵ K. KŘESADLO, *Slaný*, s. 59.

²²⁶ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 62.

²²⁷ „*Po přečtení té repliky pan primas rovného práva k replikování žádal. Povoleno k tomu, však k replikování víceji právo že býti dáno nemůže*“; TAMTÉŽ, fol. 69; „*Pan primas toho žádal, poněvadž u sebe hosty přespólní má, aby tím do pondělka postiženo bylo, zadních těch všech věcí i s poručením toliko k přehlídnutí a když to v právu přečteno bude, že napomíná, pokud by se co spravedlivosti dotejkalo, kohož náležeti bude, svou odpověď spraviti*“; TAMTÉŽ, fol. 80, 83, 89.

²²⁸ „*Po přečtení toho obého žádal pan Václav Hanžburský toho poručení i suplikaci připsu, že chce zas na toto suplikování pana Pavla Rauchovanského pravdivější odpověď dáti. A mezitím se též ohlásil, poněvadž jest dnešní den k terminování k průvodům a 6 nedělí jako dnes vychází, žádal dalšího odkladu vzíti, že jest se svým průvodem zhotoviti nemohl*“; TAMTÉŽ, fol. 82.

²²⁹ TAMTÉŽ, fol. 82’.

²³⁰ „*P[ociví] pani páni považovali žádosti obojí strany, našli to, že bez pohoršení práva a spravedlnosti obojí strany ještě je na přátelskou smlouvu na ke dni outernímu poddávajť*“; TAMTÉŽ, fol. 98.

návštěvu císařského rychtáře a městského písaře v Praze, aby o své při podali náležité svědectví.²³¹ Poté dali soudci za pravdu Pavlu Rauchovanskému. Ten hbitě žádal městskou radu o navrácení gruntu a nápravu škod. Tehdy přešel Hanžburský do protiútoků. Oznamoval, že „*dále po svém právu kráčetí bude*“ a na oplátku žaloval Rauchovanského u apelačního soudu z nactiutrhaní. Neposílal však listy, ale dostavil se k soudu osobně, podpořen svými „*pány a přáteli*“. Osobním jednáním se mu podařilo zvrátit rozhodnutí soudu. V novém nařízení bylo již plně dáno za pravdu Hanžburskému. Rauchovanský byl vývojem situace rozhořčen a dokonce v radě poznamenal, „*že o tom vědomost má, odkud a kde j[es]t se ta poslední resoluti vylíhla*“.²³² Samozřejmě se proti rozhodnutí odvolal a spor začal nanovo. Grunt zatím pustl.²³³

Daný spor představoval porušení principů jednoty a řádu, které patřily k základním kamenům komunitního způsobu života, jenž byl typický pro společnosti raně novověkých měst.²³⁴ Oba znesváření konšelé svým jednáním ohrozili svoje postavení v rámci měšťanské společnosti, a proto bylo urovnání celého konfliktu v jejich vlastním zájmu. Ve snaze uchovat si své vylučné postavení dospěli roku 1616 ke smíru, který byl vyjedнан „*prostředkováním p[ro]octivých] p[anů] p[án]ův a četných pánův přátel*“. Na potřebu vytvoření opětovného konsensu uvnitř rady, který také patřil k žádaným sociálním hodnotám měšťanské společnosti,²³⁵ odpověděli prezentací svého znovuobnoveného přátelství. Hanžburský Rauchovanskému odpověděl větou, že mu „*odpustiti chce, ne z povinnosti, ale z lásky*“. Rauchovanský dostal svůj pozemek zpátky za výplatu 200 kop míšeňských grošů a jednoho koflíku.²³⁶

²³¹ TAMTĚŽ, fol. 100, 110, 112..

²³² TAMTĚŽ, fol. 126. O instituci pánů a přátel ve šlechtickém prostředí klíčová studie Václava BŮŽKA, „*Páni a přátelé*“ v *myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku*, ČČH 100, 2002, s. 229-264.

²³³ Hanžburský si stěžoval, že zahrady přilehlé ke gruntu jsou ničeny housenkami. I Rauchovanský protestoval proti pustnutí pozemků, protože „*se na něm [rozuměj na pozemku] veliká škoda od dobytka pasení děje, štípký se lámí, žádá jich [konšely], aby to zastaveno bylo, že té škody již déleji trpěti mocti nebude*“; SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 110, 148’.

²³⁴ Srov. Jaroslav MILLER, *Snový svět idejí a syrovost skutečnosti. Městské historiografie raného novověku jako utopie?*, ČČH 106, 2008, s. 261-287, zde s. 269.

²³⁵ J. HRDLIČKA, *Otázky*, s. 210-212.

²³⁶ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 156.

Spolu s konšely patřili k slánské měšťanské elitě radní písaři, kteří stáli na pomezí elit politických a intelektuálních.²³⁷ V Jihlavě bylo výlučné postavení městského písaře vyjádřeno i výší jeho platu, když v roce 1596 dostával místní první písař za svou službu 140 kop grošů.²³⁸ Oproti přísně záповědi vykonával ve Slaném tuto funkci některý z radních.²³⁹ Václav Hanžburský si roku 1609 již jako primas stěžoval, že mu písařské povinnosti zabránily spravovat své polnosti a hospodářství a žádal spoluradní o vyvázání ze svého úřadu.²⁴⁰ Jeho žádosti nebylo vyhověno a Václav Hanžburský setrval ve své funkci do doby, kdy jej vystřídal Jiří Vojna.²⁴¹ Po jeho smrti v roce 1617 nastoupil na místo hlavního písaře Karel Zikmund. Ten byl prvním městským písařem, který stál vně městské rady a svůj status „*slovutného pána*“ odvozoval pouze z výkonu písařského povolání.²⁴² Než se však mohl svého úřadu ujmout, bylo nutné vynést z nebožtíkova domu městské knihy. Vojna si totiž knihy, které měly být uloženy na radnici, nosil domů.²⁴³ To vše v rozporu s nařízeními, že písař by neměl zasedat v radě, vést agendu ve svém domě a knihy brát z „*rathausu*“.²⁴⁴ Nešlo o nijak výjimečný jev. S městskou radou byli spřízněni písaři v Berouně.²⁴⁵ V Lounech setrvali někteří písaři ve svém úřadě ještě jako primasové.²⁴⁶

Vedle snahy začlenit se mezi špičky měšťanské společnosti cestou politické kariéry se měšťanům nabízely další možnosti, jak vystoupat mezi elity. Jednu z cest představoval průnik

²³⁷ K tomu srov. Ludmila SULITKOVÁ, *Měšťané, jejich společenství a elity v Brně v předbělohorském období*, in: Notum facimus universis collegis. K životnímu jubileu Ludmily Sulitkové, Ústí nad Labem 2006, s. 183-191, zde s. 188.

²³⁸ Vlastimil SVĚRÁK, *Správa města*, in: Renata Pisková a kol., Jihlava, Praha 2009 (= Dějiny moravských měst), s. 265-274, zde s. 279.

²³⁹ Vladimír SPÁČIL, *Písaři a kancelář města Olomouce do roku 1786*, Olomouc 2001, s. 34.

²⁴⁰ „*Pan Václav Hanžburský, primas, pracujíc v povinnosti písařské od léta [1604] až posavad, žádal poctivých panů pánů a pánů starších obecních, též pánů volenců za propuštění z té povinnosti a práce, předpokládajíc toho nějaké zvláštní příčiny, že jest statků svých řádně spravovati nemůže*“; SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 56, fol. 197.

²⁴¹ J. HULÍNSKÝ, *Slánský primas Jiří Vojna (Polemius) a jeho doba*, s. 29.

²⁴² K postavení městských písařů v žateckých elitách srov. B. ROEDL, *Předbělohorská doba*, s. 206.

²⁴³ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 257, 258.

²⁴⁴ V. SPÁČIL, *Písaři*, s. 54.

²⁴⁵ Marie TOŠNEROVÁ, *Beroun v období 1526-1620*, in: táž a kol., Beroun, Praha 2008 (= Dějiny českých měst), s. 63-108, zde s. 69.

²⁴⁶ B. ROEDL, *Předbělohorské století*, s. 112.

do vedoucích míst některého z prestižních cechů.²⁴⁷ Mezi „*slovutné pány*“ počítali slánští měšťané představené cechu řeznického, sladovnického a pivovarnického. Řezníci patřili tradičně mezi ekonomicky nejsilnější městské cechy.²⁴⁸ Slánští sladovníci a pivovarníci těžili z oblíbenosti, které se těšilo slánské pivo na domácím trhu.²⁴⁹ Pro vzestup v rámci cechu hrála svou roli patrně i praktická řemeslná zručnost. Kromě ní se snažili měšťané o společenský vzestup prostřednictvím sňatků s vdovami po cechmistřích.²⁵⁰ Stejná byla i strategie navazování kmotrovství s cechmistry.²⁵¹ V tomto ohledu se měšťané spoléhali na společnou solidaritu v rámci cechu i při vstupu mezi politické elity města. Adam Zachař se začal objevovat v přízni Václava Hanžburského od okamžiku, kdy spolu byli zvoleni za představené řeznického cechu a s jeho pomocí se mu roku 1618 podařilo vstoupit do městské rady. Stejným způsobem si počínal i Jan Špička, uváděný jako nejbohatší slánský měšťan, který tímto způsobem prorazil do městské rady z řad volenců.²⁵²

Do okruhu „*slovutných pánů*“ patřili také správci místní patrikulární školy. Mezi elity je včleňovaly především jejich intelektuální kvality.²⁵³ Za sledované období se ve Slaném vystřídali tři, mistr Jiří Žďárský, mistr Jiří Brasidinus a mistr Jan Šultys z Felsdorfu. Všichni tři se snažili hlouběji začlenit do slánské měšťanské společnosti a čelit tak hrozbě akademické peregrinace, která by je vytrhla ze známého sociálního prostředí.²⁵⁴ Cílem se pro ně stalo působení v městské radě. Pro jeho dosažení volili také cestu uzavírání sňatků a navazování kmotrovských vazeb.²⁵⁵ V letech 1610-1621 se v ní nakonec podařilo uchytit Žďárskému a Brasidinovi, přičemž Jiří Žďárský z ní dosáhl i na místo královského rychtáře. Typické

²⁴⁷ Ve Slaném působilo ve sledovaném období 15 cechů. Srov. Příloha 31.

²⁴⁸ J. JANÁČEK, *Řemeslná výroba*, s. 98-108.

²⁴⁹ Slánské pivo patřilo v 16. a 17. století mezi nejoblíbenější česká piva. K tomu srov. B. ROEDL, *Předbělohorská doba*, s. 205.

²⁵⁰ M. HRUBÁ, *Zvonění na sv. Alžbětu*, s. 216.

²⁵¹ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol.

²⁵² SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac. kniha č. 57, fol. 12.

²⁵³ K definici intelektuálních kvalit srov. Blanka ZILYNSKÁ, *Pražští univerzitní intelektuálové 15. století v „neintelektuální“ roli soudců*, in: O. Fejtová – V. Ledvinka – J. Pešek, *Město a intelektuálové*, s. 187-199, zde s. 187-189.

²⁵⁴ J. PEŠEK, *Pražská univerzita*, s. 340-343.

²⁵⁵ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol. 214-263. Svě manželky si hledali až po roce 1609, kdy došlo zrušení celibátu nařízeného rektorům městských latinských škol. Srov. J. PEŠEK, *Pražská univerzita*, s. 343.

bylo pro oba měšťany také to, že se poté, co úspěšně vstoupili do řad slánských mocenských elit, přestali vykonávat své původní povolání.²⁵⁶

Nezastupitelné místo při snaze proniknout mezi slánské měšťanské elity hrála šlechta. Slánští měšťané se snažili do horních pater měšťanské společnosti proniknout navazováním kontaktů s nižšími místní šlechtou nebo prostředníky (brokers), kteří již na sousední či přespolní šlechtice nějaké vazby měli. Zvláštní postavení měl v tomto případě rod Pětipeských z Chýš, zejména osoba Odolena (Vodolana) Pětipeského z Chýš.²⁵⁷ Se slánskou měšťanskou obcí ho na prvním místě pojily majetkové svazky.²⁵⁸ Rytíř slánským měšťanům ve finanční nouzi zastavil vsi Velký a Malý Kvítec (dnes Kvíc a Kvíček), a z jejich výnosů dluh postupně umořoval.²⁵⁹ Dalším faktorem byla stejná konfesijní příslušnost slánských měšťanů a zmiňovaného šlechtice.²⁶⁰ Třetím fenoménem, který hrál klíčovou roli, bylo sousedství.²⁶¹ Větší roli než příležitost panství Odolena (Vodolana) Pětipeského z Chýš ke Slanému mělo sousedství obou území se statky Jaroslava Bořity z Martinic. Ten při protireformaci svého panství uplatňoval nevybíravé prostředky i proti poddaným vesnic, které náležely Slanému či Pětipeským z Chýš.²⁶² Dal tak průchod zášti a sporům o vlastnictví zmiňovaných vesnic, které se táhly po dlouhá léta. Se Slaným se navíc Jaroslav Bořita z Martinic soudil u apelačního soudu o vyšší sumu půjčených peněz. Odolen (Vodolan) Pětipeský a představitelé

²⁵⁶ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 206-212.

²⁵⁷ K tomuto šlechtickému rodu naposledy srov. Miroslav ŽITNÝ, *Deník Šťastného Václava Pětipeského z Chýš z roku 1605*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009, s. 187-262.

²⁵⁸ K majetkovým vztahům mezi měšťany a šlechtou srov. Katrin KELLER, *Kontakte und Konflikte. Kleinstadt und Adel am Beginn der Frühen Neuzeit*, in: Helmut Bräver – Elke Schlenrich (Hg.), *Die Stadt als Kommunikationsraum. Beiträge zur Stadtgeschichte vom Mittelalters bis ins 20. Jahrhundert. Festschrift für Karl Czok zum 75. Geburtstag*, Leipzig 2001, s. 495-514, zejména s. 508-510.

²⁵⁹ Srov. V. FIALA, *Slaný*, s. 111. K majetkovým poměrům a rozštěpení rodového majetku Pětipeských z Chýš M. ŽITNÝ, *Deník*, s. 211

²⁶⁰ M. ŽITNÝ, *Deník*, s. 201.

²⁶¹ K tomu Jaroslav MILLER, *Uzavřená společnost a její nepřátelé. Město středovýchodní Evropy (1500-1700)*, Praha 2006, s. 76-79; Karel KRATOCHVÍL, *Pelhřimovský primas*, s. 221-254.

²⁶² Srov. A. RYBIČKA, *Pan Jaroslav Bořita z Martinic*, s. 94-101; V. ŠUBERT (ed.), *Apologie druhá stavův Království českého*, s. 36-38, zejména s. 38. Ke stavovské apologii obecně srov. Antonín MARKUS, *Stavovská apologie z roku 1618*, ČČH 17, 1911, s. 58-74, 200-217, 304-315, 421-435.

slánských měšťanských elit se ve sporech vzájemně podporovali a vystupovali u soudních pří s Martinicem jako vzájemní svědci.²⁶³

Obě strany naznačené svazky ještě posilovaly. V roce 1615 se stal Vilém Štausberk, vychovatel Odolena (Vodolana) Pětipeského z Chýš, kmotrem muzikáře Tomáše Hoška. O dva roky později se stala kmotrou Jiříka Šídla, formana s úzkými vazbami na městskou radu, Izalda Pětipeská z Chýš a Egrberku, dcera výše zmiňovaného šlechtice.²⁶⁴ Patrně největší manifestací vzájemné náklonnosti a loajality byl křest konaný v roce 1616. Slánský děkan v tomto slavnostním okamžiku pokřtil dvojčata Zuzanu a Dorotu, která se narodila Kateřině Zákostelské z Michalovic. Její manžel, rytíř Bohuslav Zákostecký z Bítějova, si za kmotry vybral právě Odolena (Vodolana) Pětipeského z Chýš. Vedle něj se objevili Melichar Šlivic ze Šlivic, Mikuláš Kotulínský z Kotulína a Johana Odolenova z Plakvic. Zbytek kmoter a kmotřů působil v nejvyšších patrech slánských elit. Objevil se například královský rychtář Ondřej Mráz a manželky slánských konšelů Dorota Hanžburská a Kateřina Vojnová.²⁶⁵

Mezi slánskými měšťany, kteří těžili ze svých vazeb na šlechtické prostředí, a byli proto zařazováni do okruhu „*slovutných pánů*“, vystupovaly do popředí dvě osobnosti. Prvním byl Jan Vajdtner. Do Slaného se tento původně pražský kupec přistěhoval roku 1605, když se výhodně přizemil do rodiny Václava Kněžovského.²⁶⁶ Vedle Anny, nejstarší dcery slánského měšťana, získal sňatkem i přístup do jeho sociální sítě, která rozhodně nepatřila k hodným opomenutí. Václav Kněžovský patřil k významným představitelům městské obce. O rok dříve se mu narodil syn Matyáš a Kněžovský si neopomněl s jistou dávkou hrdosti poznamenat, že jeho kmotrové „*vše radní byli*“.²⁶⁷ Jan Vajdtner měl ale společnosti, do níž přicházel, také co nabídnout. V průběhu svého působení na Novém Městě pražském se spřiznil s donínskými purkrabaty Vladislavem a Ottou.²⁶⁸ Ti neváhali roku 1610 vážít cestu do Slaného a stát se

²⁶³ Jednalo se o 1200 kop míšeňských grošů a 1666 uherských dukátů; SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac, kniha č. 69, notulář listů poselacích 1610-1626, fol. 166.

²⁶⁴ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika Slaný, inv. č. 1, fol. 284, 358.

²⁶⁵ TAMTÉŽ, fol. 297.

²⁶⁶ Národní knihovna Praha (dále NkP), sign. 54A61, Paměti Václava Kněžovského, fol. 79.

²⁶⁷ TAMTÉŽ. Kmotry se stali jmenovitě Petr Radnický, Modest Veselský, Jiří Bílinský a starší písař Václav Hanžburský. Srov. složení městské rady z roku 1605 v Příloze 11. O dva roky později se Kněžovskému narodila dcera Magdalena. Jako kmotři se objevili ti samí konšelé. Srov. složení městské rady z roku 1606 v Příloze 12.

²⁶⁸ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika Slaný, inv. č. 1, fol. 241

kmotry Vajdnerova syna Jana Jiřího. Příležitosti využili i slánští konšelé a stanuli bok po boku donínským velmožům při křtu i následujícím veselí.²⁶⁹ Svou návštěvu zopakovali ještě o dva roky později, když se Vajdnerovým narodila dcera Kateřina.²⁷⁰

Jen několik dnů po této události předstoupil před slánskou městskou radu Václav Kněžovský. Vedl svou stížnost proti Dorotě Lašance. Ta ve městě tvrdila, že Kněžovského dcera Magdalena přišla o svou poctivost s jedním ze služebníků donínských purkrabích.²⁷¹ Nepřímo tak skrze pomluvu Magdaleny Kněžovské vrhla špatné světlo i na Ladislava a Ottu, purkrabí z Donína.²⁷² Svou chybu si Lašanka brzy uvědomila a „*pro milosrdenství Boží Václa[va] Kněžo[vského] prosila, aby jí to vodpustil.*“²⁷³ Městská rada ale její nářek nevyslyšela. Svou roli hrály i četné neformální svazky, které si slánští konšelé prostřednictvím Jana Vajdnera s donínskými purkrabími vytvořili.²⁷⁴ „*Poněvadž jest Dorota Lašanka všetečně některá slova z aust svých ke zlehčení poctivé panence, dcerce Václa[va] Kněžo[vského] vypustila*“, odsoudili ji konšelé k vězení.²⁷⁵ Zmiňovaní šlechtici Ladislav a Otta z Donína vnímali danou situaci velmi negativně a došlo i k zprerhání vazeb s Janem Vajdnerem.²⁷⁶

Ten si po ztrátě svých patronů neudržel ve slánské měšťanské společnosti své výjimečné postavení. Pokusil se postupně proniknout mezi politické elity města a započal svou kariéru v řadách volenců. Vstoupil do nich roce 1613, ovšem jeho krok nezaznamenal patřičnou

²⁶⁹ TAMTÉŽ, fol. 180. „*V úterý po Třech králích Janovi Vajdnerovi, kupci, a Anně, manželce jeho, pokřtěn jest syn jménem Jan Jiří. Kmotři byli Jejich Milosti urození páni páni [V]ladislav a Otta, purkrabata z Donína, pan Ondřej Mráz, Jeho Milosti Císařské rychtář, pan Modest Zelenka, pan Jiří Bílinský a pan Jiří Vojna. Kmotry byly paní Dorota Hanžburská, toho času primaska*“. K jejich návštěvě se dochoval i zápis v radním manuálu. Srov. SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, inv. č. 56, fol. 243.

²⁷⁰ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika Slaný, inv. č. 1, fol. 238.

²⁷¹ „[...] *že by s nějakým služebníkem pánův z Donína zle živa býti měla*“; SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, kniha. č. 57, fol. 11.

²⁷² K faktu, že špatné chování služebnictva bylo ke škodě cti jejich urozených zaměstnavatelů srov. Josef HRDLIČKA, *Mezi ctí a normou. Ke kultuře služby slavatovských hejtmanů okolo roku 1630*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006 (= Opera Historica 11), s. 347-373, zejména s. 353.

²⁷³ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 11.

²⁷⁴ Srov. SOA Praha, Sběrka matrik, matrika Slaný 1, fol. 180, 185, 328

²⁷⁵ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 12.

²⁷⁶ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika Slaný 1, fol. 341. 356.

odezvu. Ačkoliv dříve patřil k vyhledávaným kmotrům, nevybral si jej za poručníka svého potomka žádný ze slánských radních.²⁷⁷ Ani členové městské obce se nesnažili zvat si jej za kmotra.²⁷⁸ Konšelé se nespolehali na již jednou vytvořené vazby, ani neměli zapotřebí je dále prohlubovat. Ztrátou vazeb na pány z Donína ztratil Jan Vajdtner podstatnou část svého sociálního statutu. Slánský kupec zůstal při volbě kmotrů aktivní a nadále si vybíral za kmotry členy městské rady.²⁷⁹ Jeho snaha ovšem vyzněla naprázdno a Jan Vajdtner se již mezi „slovutné pány“ nepropracoval. Druhým oblíbeným kmotrem, jehož přítomnost dodávala lesku křesťanským slavnostem, byl Jan Miller (Müller). Tento bradýř se v průběhu let 1610-1615 spřiznil s Adamem Tristramem Běšínem z Běšin, Vratislavem z Falkenštejna či Janem Jiřím Gerštorfem z Gerštorfu.²⁸⁰ Konšelé a příslušníci celé městské obce jej poté s oblibou zvali ke křtům svých potomků

Vedle těchto dvou měšťanů se našli i další členové městské obce, kteří se snažili spřiznit s místními šlechtici většinou tím, že si je pozvali za kmotra či kmotru. Mlynáře Jana Sílu, který dodával mouku na blahotické statky Pětipeských z Chýš, poctila svou přítomností u křtu jeho dcery Kateřiny její jmenovkyně Kateřina Vodolanská Pětipeská z Chýš a na Blahoticích.²⁸¹ Mikuláš Kment si pozval za kmotru Anežku Prošovskou z Prošova, která ve Slaném vlastnila dům.²⁸² Zvoník Jiří Kfelíř se zase obrátil na Adama Litvíka Myšku ze Žlutic a rytíř jeho pozvání přijal.²⁸³ Ani jeden z těchto křtů nevyvolal pozornost slánských elit ani ostatních měšťanů. Všichni tři zmiňovaní měšťané se nezačali těšit jejich přízni a nepovšimli si jich ani ostatní členové měšťanské obce. Jejich vztahy byly patrně v očích ostatních měšťanů příliš nahodilé či nepevné na to, aby na nich mohli dále kariérně stavět. V dalších letech se totiž u křtů dětí zmiňovaných osob nikdo z pozvaných nižších šlechticů znovu neobjevil. V tomto případě se setkávali s ohlasem ti měšťané, kteří dokázali své svazky neustále stvrzovat a prokázat jejich životnost a trvání.²⁸⁴

²⁷⁷ Srov. Příloha 32, Tab 7.

²⁷⁸ SOA Praha, Sběrka matrik, inv. č. 1, fol. 266-344; inv. č. 2, fol. 1-62.

²⁷⁹ Srov. Příloha 37, Tab 12.

²⁸⁰ SOA Praha, Sběrka matrik, farnost Slaný, inv. č. 1, fol. 215, 217, 281, 297.

²⁸¹ TAMTÉŽ, matrika Slaný, inv. č. 2, fol. 38.

²⁸² TAMTÉŽ, matrika Slaný, inv. č. 1, fol. 253.

²⁸³ TAMTÉŽ, fol. 258.

²⁸⁴ O nutnosti neustálého obnovování svého sociálního statutu hovořil Martin DINGES, *Die Ehre als Thema der Historischen Anthropologie. Bemerkungen zur Wissenschaftsgeschichte und zur Konzeptualisierung*, in: Klaus Schreiner – Gerd Schwerhoff (Hrsg.), *Verlitzte Ehre. Ehrkonflikte in*

Nepočtená byla ve Slaném usazená skupina erbovních měšťanů, kteří také patřili mezi „*slovutné pány*“.²⁸⁵ Nejvýznamnějším rodem byli Šultysové z Felsdorfu. Jan starší Šultys z Felsdorfu pocházel z Kutné Hory, kde působil jako mincmistr.²⁸⁶ Ve Slaném se usadil jeho syn Mikuláš Šultys z Felsdorfu, který do města přišel již roku 1613.²⁸⁷ O pět let později jej do Slaného následoval jeho bratr Jan mladší Šultys z Felsdorfu.²⁸⁸ Vedle nich se ve Slaném usadil Zikmund z Cymperku (též Cynperku, Cimperku), který působil ve sboru obecních starších. Jeho možné vazby na významnou novoměstskou zvonařskou rodinu Brikcího z Cymperku se nepodařilo prokázat.²⁸⁹

Posledním okruhem osob, které byly v pramenech označovány jako „*slovutní páni*“, byli královští rychtáři. Z podstaty své úřadu měli všichni královští rychtáři stát stranou obce a vykonávat nad ní kontrolu, plně prosazovat zájmy krále.²⁹⁰ Skutečnost však byla zcela odlišná. Královští rychtáři byli většinou členy lokálních elit a prošli předchozí dlouholetou praxí v městské radě.²⁹¹ Ve sledovaném období se ve Slaném ve funkci královského rychtáře vystřídal tři osoby, jmenovitě Ondřej Mráz, Vilém Modletický a Jiří Žďárský.²⁹² Ondřej

Gesellschaften des Mittelalters und der Frühen Neuzeit, Köln-Weimar-Wien 1995, s. 29-62, zejména s. 32-38.

²⁸⁵ K postavení erbovních měšťanů ve společnosti města srov. Michaela HRUBÁ, *Erbovní měšťané – „urozená“ vrstva předbělohorských českých měst? (Životní styl erbovních rodin na příkladu Mrázů z Milešovy v Litoměřicích)*, in: Kateřina Jíšová – Olga Fejtová – Petr Kreuz – Jiří Pešek – Hana Svatošová (eds.), *V komnatách paláců – v ulicích měst. Sborník příspěvků věnovaných Václavu Ledvinkovi k šedesátým narozeninám*, Praha 2007, s. 245-259.

²⁸⁶ K osobě Jana staršího Šultyse z Felsdorfu srov. J. PETRÁŇ, *Staroměstská exekuce*, s. 44-45, 200-201.

²⁸⁷ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 69, fol. 148.

²⁸⁸ TAMTÉŽ, kniha č. 57, fol. 261, 265. Další působení Jana mladšího Šultyse z Felsdorfu ve slánských měšťanských elitách viz dále v textu.

²⁸⁹ Srov. Karel CHYTIL, *Brikcí z Cimperka*, in: *Ročenka kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1917*, Praha 1918, s. 28-36.

²⁹⁰ F. ROUBÍK, *Královští rychtáři*, s. 270.

²⁹¹ B. ROEDL, *Vademecum*, s. 31.

²⁹² SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 56, fol. 250'; kniha č. 57, fol. 94', 155, 201'.

Mráz se stal královským rychtářem po dlouholetém působení v městské radě.²⁹³ Do svého nového úřadu vstoupil v roce 1611 a začal si v řadách městské rady a obecních starších budovat rozsáhlou síť příbuzenských svazků.²⁹⁴ Svou strategií dokázal zajistit široký okruh pánů a přátel i svému synovi.²⁹⁵ Svého nového úřadu se ujímal patrně v pokročilém věku, protože již po pěti letech „*královské služby*“ Ondřej Mráz zemřel.²⁹⁶

Na uprázdněné místo nastoupil Vilém Modletický, který před svým zvolením za královského rychtáře působil v městské radě.²⁹⁷ S ostatními konšely jej pojila řada svazků, ať již příbuzenských či majetkových.²⁹⁸ S novým místem se však stal loajálním královým služebníkem. Již při svém uvedení na místo se dostal do konfliktu se svými bývalými spolukonšely. Jakožto nový královský rychtář měl podle tradice oznámit radním, že byl vybrán za královského rychtáře a složil přísahu u apelačního soudu v Praze. O provedení volby a přísahy dostali konšelé od apelačního soudu oznámení. Poté byl nový královský rychtář na své místo uveden vyslanci městské rady, kteří jej v průvodu dovedli na radnici. Zde jej usadili na rychtářské místo a primas ho představil obci.²⁹⁹ Modletický však nerespektoval zaběhnutý rituál uvedení do své funkce. Místo toho vstoupil do radního místa sám a rovnou se posadil na místo, jež mu mělo náležet.³⁰⁰ V očích městské rady tím hrubě narušil zaběhnutý

²⁹³ Václav Kněžovský jej ve svých pamětech připomíná k roku 1595 jako slánského primasa a lze předpokládat, že již v této funkci se spřiznil s řadou slánských konšelů. Srov. NkP Praha, sign 54A61, Paměti Václava Kněžovského, fol. 66.

²⁹⁴ Ondřej Mráz se roku 1611 oženil s dcerou obecního staršího Václava Pospíšila. Stal se také kmotrem Martina, syna obecního staršího Petra Vlčka, a Kateřiny, dcery konšela Jana Špičky. Roku 1612 si svazek s Janem Špičkou utvrdil účastí u křtu jeho dalšího dítěte, syna Daniela. Ve stejném roce si jej ke křtu pozval konšel Jindřich Arnošt. Srov. SOA Praha, Sběrka matrik, matrika Slaný, inv. č. 1, fol. 202, 209, 216, 222.

²⁹⁵ TAMTÉŽ, fol., 324.

²⁹⁶ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha. č. 69, fol. 175´.

²⁹⁷ TAMTÉŽ, kniha č. 56, fol. 197, 250´.

²⁹⁸ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika Slaný 1, fol. 345, 378.

²⁹⁹ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 157, 158. Stejně probíhal rituál při osazování královského rychtáře v Litoměřicích F. ROUBÍK, *Královští rychtáři*, s. 288.

³⁰⁰ „[...] že jest nadepsaný Modletický dříve než jest J[ej]ich M[i]lo]stí psaní ouřadu konšelskému v známost uvedl a sám od sebe propriovati, nejsa povolán ani k němu je opověděno, do místa radního vstoupil a do a na místo, kde obyčejně rychtářové J[eho] M[i]losti C[ísařské] sedávali a sedávají jest se posadil“ ; SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 158.

řád. Porušení tradice bylo v očích raně novověkého člověka jedním z nejhorších možných přečinů.³⁰¹ Modletický se odvážil opravdu dost. Rozhořčení měšťané jej vykázali z radnice a bez provedení daných rituálních kroků vůbec nového královského rychtáře nepřijali.³⁰² Skutečnost, že členové správního orgánu, který byl de facto královskému rychtáři podřízen, vyplísili svého dohlázele za to, že se choval nestandardně, vypovídala nejen o silném zakotvení rituálního jednání v myšlení raně novověkých měšťanů, ale také o oslabené rychtářově pozici ve městě. Modletický náhle zemřel po necelém měsíci působení v radě. Novým královským rychtářem se stal Jiří Žďárský.³⁰³ Radní si vybrali člověka přímo ze svého středu. Žďárský ještě po celý rok od svého zvolení působil v radě jako konšel, fakticky jako člen orgánu, na nějž měl dohlížet. O jeho nestrannosti tak nemohla být řeč. Do dvou měsíců od chvíle, kdy se ujal své funkce, si za účasti radních vzal dceru primase Jiřího Vojny³⁰⁴ a již v dřívějších letech navázal mnohé vazby se svými spolukonšely. Po celé sledované období tak byl královský rychtář, s výjimkou měsíčního působení Viléma Modletického, spíše spolupracovníkem konšelů než jejich skutečným dohlázelem.

Vedle těchto osob, jejichž příslušnost k měšťanským elitám Slaného bylo možné patřičným způsobem pramenně doložit, se v měšťanské společnosti objevovali ti, kteří se dočkávali označení „*slovutný pán*“, aniž šlo určit, z jakých kvalit jejich věhlas pramenil. Takovým byl například Abraham Hoffman (David), který ve Slaném vykonával šmejdyřské povolání.³⁰⁵ Z dochovaných pramenů nebylo možné rekonstruovat majetkové poměry slánských měšťanů, takže by bylo možné předpokládat, že Abraham Hoffman požíval své vážnosti na základě majetkové držby, stejně tak však mohlo jít o jinou, v pramenech nezachytitelnou sociální kvalitu.

³⁰¹ J. HRDLIČKA, *Otázky*, s. 212, 216.

³⁰² „[...] mezi sebou též J[ej]ich M[ilost]í psaní otevřevše a přečetše, jeho potom do rady zase mezi sebe povolali a před ním též psaní přečísti dali [...] přivolali jeho do místa radního s jinými stranami, za J[eho] M[ilosti] C[ísařského] rychtáře vyhlásili, a tak se J[ej]ich Mi[lostem] poručení dosti stalo“; SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 158.

³⁰³ TAMTÉŽ, fol. 201ʹ.

³⁰⁴ „Pan rychtář J[eho] M[ilosti] C[ísařské] Mistr Jiří Žďárský zval p[octivé] p[any] pány na veselí, oznamující, že v auterý prve příští v stav manželský s poctivou pannou Dorotou, dcerou slovutného pana Jiřího Vojny, primátora města Slaného, vstoupiti míní, žádajíc, aby osobami svými poctivostí jeho týž sňatek svadební ozdobili“; TAMTÉŽ, fol. 204.

³⁰⁵ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol.

„*Slovutní páni*“ se těšili ve slánské měšťanské společnosti velké vážnosti. Byli bráni jako autorita ve věcech, které souvisely s každodenním sociálním životem. Často působili v roli přímělců v případě křtů nemanželských dětí,³⁰⁶ či při uzavírání sňatků osob, které spolu již dříve žily z pohledu společnosti nepočestně.³⁰⁷ Vzhledem ke svému postavení, se nesnažili aktivně navazovat osobní svazky s ostatními měšťany. Na druhou stranu bylo jejich vytváření velmi přitažlivé pro běžné členy měšťanské obce, kteří se jím snažili dosáhnout osobních přímělv či kontakty s příslušníky slánských elit zvyšovat svou vlastní osobní prestiž.³⁰⁸ Jelikož bylo pro měšťany leckdy obtížné nabídnout „*slovutným pánům*“ za jejich očekávané služby patřičnou protihodnotu, uchýlovali se představitelé měšťanské obce ke strategii navazování nepokrevních svazků prostřednictvím kmotrovství. Příslušníci měšťanských elit tak byli velmi oblíbenými kmotry, kteří dodávali této události na patřičném lesku.

Ve sledovaném období se ve Slaném křtilo kolem 150 dětí ročně s vrcholem v roce 1619, kdy bylo pokřtěno 193 dětí. Křty probíhaly v kostele sv. Gotharda. Lidé přítomni křtu byli do roku 1623 označováni vždy jako kmotři a kmotry, přičemž jejich počet kolísal od dvou až do jedenácti přítomných. Zejména u dětí radních byla patrná snaha zajistit co největší počet přítomných kmotrů a kmoter.³⁰⁹ Neplatilo zcela ani pravidlo, že děvče mělo více kmoter, a naopak chlapec kmotrů. Šlo však o jednotlivé výjimky. Ze záznamů slánské matriky bylo patrné, že jednotliví kmotři měli při křtu rozdílný status. Svědčila o tom čísla drobně vepsaná nad jména kmotrů, jimiž farář určoval jejich pořadí při křtu v případě, že jej při prvotním zápisu do matriky nedodržel.³¹⁰ Bylo však třeba dávat při této klasifikaci velký pozor, protože stejného postupu používal duchovní i v okamžiku, kdy např. zaměnil jméno s příjmením, jméno matky a dcery, či bližší určení kmotrova povolání.³¹¹

Z celého okruhu „*slovutných pánů*“ se těšili největšímu zájmu měšťanské obce členové městské rady. Alespoň jeden z jejích členů byl přítomen přibližně 21 % křtů konaných před

³⁰⁶ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 284.

³⁰⁷ „*V den svatého Jiří Řehoř, z litoměřického kraje služebný pacholek, ten čas zůstává u hasmana v Malým Kvítci, s Magdalenou, schovající téhož hasmana (kteří prve než k potvrzení přišli, více než rok nešlechtnost spolu páchali, až teprve toho času spolu přistiženi a zavřeni ve sklepě jsouce) na přímělvu p[octivých] p[anův] p[ánův] v stav manželský potvrzeni jsou.*“; SOA Praha, Sbírnka matrik, farnost Slaný, inv. č. 1, fol. 392, fol. 396.

³⁰⁸ M. MELKESOVÁ, *Adhiberi solent*, s. 73.

³⁰⁹ SOA Praha, Sbírnka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol. 277.

³¹⁰ TAMTÉŽ, fol. 284.

³¹¹ TAMTÉŽ, fol. 330, 331.

převzetím města vrchnostenskou správou.³¹² Konšelé si vědomě upevňovali svou vážnost, které ve společnosti požívali. Na straně druhé přecházela část jejich statusu na křtěné dítě. I mezi radními byli lidé oblíbení a neoblíbení. Jiří Žďárský byl v letech 1611-1616 kmotrem 58 dětí, zatímco Daniel Moucha, který zasedal v konšelské lavici ve stejných letech, pouhých dvanácti.³¹³ Manželky konšelů nezůstávaly v tomto ohledu nijak pozadu a účastnily se okolo 14 % konaných křtů, přičemž i ony byly v některých letech přítomny až 20 % křtů.³¹⁴ U žen bylo třeba brát v potaz také dobu šestinedělí, kdy nesměly vstupovat do kostela.³¹⁵ Dorota Rauchovanská např. nebyla za kmotru celý rok 1616, kdy jí náročně těhotenství a následné šestinedělí znemožňovalo účastnit se křtů. Stejně tak se i Lidmila Špitálská v roce 1616, kdy byla těhotná, žádné z křestních slavností nezúčastnila. Důvodem neúčasti u křtu nebyly u žen jen radostné události. Alžběta Schodecká se v roce 1610, kdy zemřel její manžel Jiřík Schodecký, přestala těšit zájmu slánské společnosti, v pozdějších letech se však stala velmi oblíbenou kmotrou.³¹⁶ Zřejmá byla snaha získat za kmotru manželku Václava Hanžburského Dorotu, v pramenech označovanou jako „*ctihodnou paní primasku*“, a posílit její přítomností vážnost křtu.³¹⁷ Velmi oblíbenou kmotrou se stala Anna Veselská, která šla v některých letech za kmotru i 15 dětem.³¹⁸

Vedle členů městské rady se dostávali do popředí zájmu měšťanů i ostatní „*slovutní páni*“. Jejich výběr byl motivován předpokladem, že v případě úmrtí rodičů budou díky svému sociálnímu postavení schopni snáze zajistit hmotné potřeby a případné další uplatnění jejich dítěte. Mezi velmi oblíbené kmotry patřil sladovník Václav Pospíšil, jeden z nejmajetnějších slánských měšťanů.³¹⁹ Pozornosti měšťanské obce se těšil i kupec Jan Vadtner, jehož obliba jako kmotra prudce poklesla poté, co ztratil kontakt se svými přímluvci, donínskými purkrabími.³²⁰ Obecně bylo možné v rámci výběru kmotrů z okruhu slánských

³¹² Viz Přílohy 1, 2.

³¹³ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol. 197-218.

³¹⁴ Viz Přílohy 3, 4.

³¹⁵ K problematice šestinedělí a úvodu M. MELKESOVÁ, *Adhiberi solent*, s. 115-118.

³¹⁶ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol. 197-212.

³¹⁷ TAMTÉŽ, fol. 273, 276.

³¹⁸ TAMTÉŽ, fol. 199-210.

³¹⁹ Srov. následující poznámky 174, 176.

³²⁰ Srov. s. 16-19 této práce.

měšťanských elit vysledovat také cechovní solidaritu, kdy si členové vážených řemeslných spolků vybírali za kmotry své představené.³²¹

S pozorností, kterou projevovali slánští měšťané „*slouvným pánu*“, ostře kontrastoval nezájem, kterým měšťanská obec častovala oba zbývající „neelitní“ sbory. Oproti sboru konšelů a ostatním příslušníkům elit se obecním starším dostávalo při výběru kmotrů ze strany městské obce minimální pozornosti. Neobjevovali se při výběru kmotrů na prvních místech a ocitali se spíše v pozici svědků než hlavních kmotrů. Oproti 21 % křtů, jichž se zúčastnili konšelé, se obecní starší vyskytovali u 11 % křtů uskutečňovaných ve Slaném ve sledovaném období.³²² Stejně tak se jim nedařilo zajistit si přímluvce z řad místní nižší šlechty. Své uplatnění v roli kmotrů nenacházeli obecní starší ani u vyšších vrstev venkovské společnosti.³²³ Patrně přisuzovali svému postavení vyšší hodnotu, než kterou skutečně v očích městské společnosti představovalo. Tato tendence byla obzvláště patrná u těch obecních starších, kteří se pokoušeli o dosažení místa v městské radě.

Ještě vyšší nezájem projevovali slánští měšťané o osoby z řad volenců, které se mezi kmotry objevovaly velice zřídka. Číselně vyjádřený poměr nepřesahoval 10 %.³²⁴ Pokud si

³²¹ SOA Praha, Sběrka matrika, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol. 208-231, 272-283.

³²² Viz Přílohy 5, 6. Pohled čísel bylo nutné ještě ve značné míře upravit. Ve vývoji počtu obecních starších přítomných u křtů došlo v letech 1613-1615 k posunu. Ten způsobil příchod dvou osob do řad obecních starších. Šlo o Bartoloměje Papeže a Václava Pospíšila. První se živil jako sedlař, druhý provozoval ve Slaném sladovnictví. Nepodařilo se prokázat, proč si slánská komunita vážila Bartoloměje Papeže, Václav Pospíšil patřil mezi ekonomické elity města. Oba dva byli ve zmiňovaných letech přítomni více než polovině křtů, jichž se zúčastnil některý z obecních starších. V roce 1614 se např. obecní starší objevili u 28 křtů, z tohoto počtu jich 16 připadlo na Bartoloměje Papeže. V předchozím roce byla situace ještě zjevnější, když z 23 křtů připadlo 12 na Bartoloměje Papeže a 8 na Václava Pospíšila. Obliba obou měšťanů neklesla ani poté, co opustili sbor obecních starších a pravidelně se objevovali jako kmotři i v dalších letech. Srov. SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol. 228-234, 236, 238, 241, 245-262, 263-280.

³²³ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol. 179-384.

³²⁴ I s tímto číslem bylo nutné pracovat velmi obezřetně. O celé situaci nejvíce napovědělo sledování vývoje počtu volenců přítomných u křtu. Počty volenců v průběhu sledovaných let dramaticky klesaly a rostly. Blíže pohled ukázal, že i v tomto případě závisela změna na přítomnosti dvou již výše zmiňovaných osob, Bartoloměje Papeže a Václava Pospíšila. V roce 1611 se stal Bartoloměj Papež kmotrem 16 dětí a Václav Pospíšil 9. Jestliže si v daném roce pozvali slánští měšťané za kmotry třiatřicetkrát osobu z řad volenců, připadlo na ně více než 75 % takto konaných křtů. O snaze mít za kmotra volence se tedy nedalo mluvit. Jak bylo poznamenáno výše v textu, oba měšťané stejným

měšťané vybrali za kmotra volence, souvisela jejich volba více s osobními vazbami na konkrétní jednotlivce, než se snahou zajistit křtěnému dítěti odpovídající sociální prestiž pramenící z přítomnosti zástupce městské samosprávy. Jako prestižní byla vnímána výhradně městská rada a její členové, resp. celý okruh „*slovutných pánů*“. Volenci si sami mezi sebou nevybudovali žádnou sociální síť. Soustavně je přehlíželi i členové sboru obecních starších. Za celé sledované období se neobjevil jediný případ, kdy by se obecní starší snažil navázat vztah s některým z volenců či si jej vybral za kmotra svého dítěte.³²⁵

Mnohem atraktivnější byli volenci pro příslušníky vyšších vrstev venkovské společnosti. Slánská městská obec vlastnila několik přilehlých vesnic, které získala koupí od místních nižších šlechticů.³²⁶ K jejich správě vybírala každoročně z řad měšťanské obce jednoho měšťana. Ten obdržel titul konšela a byl pověřen vybíráním peněžních a hospodářských počitků k rukám slánské rady a kontrolou práce venkovských rychtářů. Venkovští konšelé nedosáhli až k okruhu „*slovutných pánů*“. Za celé sledované období se neobjevil jediný případ, kdy by se kterýkoliv člen slánských elit pokusil navázat některou z forem výše naznačených sociálních vztahů s venkovským konšelem. Jelikož si členové měšťanských elit drželi od venkovských konšelů odstup, nacházeli své přímluvce v řadách třetího městského sboru.³²⁷ Především Václav Linhart se v době svého působení v lavicích volenců nebránil stykům s bohatšími sedláky z okolních vesnic.³²⁸ V roce 1613, kdy se stal obecním starším, obrátil svou pozornost k městské radě a přerušil veškeré styky s venkovským prostředím.³²⁹

způsobem působili v radě obecních starších i mimo oba sbory. Při jejich nepřítomnosti v řadách volenců v roce 1613, kdy se oba stali členy obecních starších, klesla hodnota sledovaného čísla na pouhých 6 případech. Zatímco Bartoloměj Papež se ve svém novém působišti zdárně uchytil, Václav Pospíšil se vrátil do nižšího samosprávného celku. Počet křtů v přítomnost volence opět vzrostl na dvacet, přičemž Pospíšil se zúčastnil 12 z nich. Při jeho odchodu v roce 1617 došlo k dalšímu dramatickému poklesu na pouhých 7 křtů a v o rok později dokonce na pouhé tři. Blíže viz Příloha 8, Graf 5, Příloha 35, Tab. 10.

³²⁵ Srov. Příloha 35, Tab. 10.

³²⁶ Jednalo se o obce Želenice, Luníkov, Drnov, Netovice, Lotouš, Kutrovice, Trpoměchy, Votruby a Velký a Malý Kvítec zastavený Slanému Vodolanem Pětipeským z Chýš. Srov. SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 21´.

³²⁷ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol.198, 203, 207, 231, 315.

³²⁸ TAMTÉŽ, fol. 203, 207

³²⁹ TAMTÉŽ, fol. 231-314.

Ačkoliv se slánští měšťané začleňovali do místních elit na základě různých sociálně přijatelných kvalit, nejvyšším možným dosaženým cílem pro ně bylo působení v městské radě. Jak ukázal předchozí text, všichni „*slovutní páni*“ v určitém okamžiku svého života obrátili svou pozornost k nejvyššímu samosprávnému celku a snažili se do něj proniknout. Vstup mezi politické elity a další kariéra v rámci městské rady pro ně patrně představovaly dovršení jejich současného sociálního statutu. Spíše než o vlastní politický vliv jim však šlo o nominální členství v konšelském sboru a prestiž pramenící z toho místa. Mnozí z měšťanů poté, co dosáhli svého cíle, nenavštěvovali radní snesení a na aktivním politickém životě se vůbec nepodíleli.³³⁰ V Lounech byli dokonce nuceni pokutovat nepřítomnost konšelů odvodem třiceti grošů do městské pokladny.³³¹ Stranou městské rady zůstávaly dlouhodobě pouze některé osoby. Byl to například Jan Vajdtner, který ovšem v okamžiku, kdy pozbyl svého výjimečného postavení daného nepokrevním příbuzenstvím s donínskými purkrabími, zvolil stejnou cestu jako ostatní měšťané a pokusil se vydobýt si pomocí politické kariéry zpět svůj ztracený sociální status.

³³⁰ J. KADEŘÁBEK, *Vrcholné orgány*, s. 19-21.

³³¹ Srov. B. ROEDL, *Vademecum*, s. 24.

Měšťanské elity ve Slaném po roce 1622

Po roce 1622 došlo ve Slaném k překotným proměnám měšťanských elit. Za hlavní mezníky tohoto vývoje bylo možné označit roky 1622, 1623, 1626, 1627 a 1631. Vzhledem k neúplnému dochování pramenů, zejména zcela chybějím záznamům z období let 1620-1622 a 1630-1632, se hlavní zájem této kapitoly soustředil na elity politické. Ostatním „*slovutným pánům*“ byla věnována pozornost do té míry, v jaké se jejich působení podařilo zachytit v městské korespondenci a matrice.

V roce 1622 podřídil císař Slaný přímé správě Karla z Lichtenštejnu, který okamžitě město ochromil vložení vojska. Do radního manuálu se nezapisovalo, a tak bylo možné celou situaci rekonstruovat pouze z městské korespondence. Lichtenštejn zanechal v prvním roce své vlády stejné personální složení městské rady a zachoval i oba pomocné sbory. Sám pak zasílal radním instrukce, jimiž se měli řídit.³³² Občas do města zavítala čtyřčlenná komise, která dohlížela na plnění místodržitelových rozkazů, po většinu času však byli skutečnými pány města vojenští velitelé.³³³ Podobným způsobem, prostřednictvím pověřených královských komisařů, řídili ve válečných letech i lounskou městskou obec.³³⁴ Slánští radní si marně stěžovali Lichtenštejnovi na počínání vojska. Správa se omezovala na základní zásobování města, veškeré sporné i nesporné soudnictví bylo pozastaveno.³³⁵ Do radního manuálu se začalo znovu zapisovat až v prosinci 1621.³³⁶ Ještě počátkem roku 1622 prokazatelně fungovaly všechny tři samosprávné celky, tedy městská rada, sbor obecních starších a sbor volenců. Všechny tři rady se tehdy sešly nad sestavením obecních počtů.³³⁷ Kontinuita zasedání konšelského sboru byla znovu na tři týdny přerušena v březnu 1622 vinou nového nakvartýrování vojska.³³⁸

³³² SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 68, notulář listů 1616-1623.

³³³ Jednalo se o knížecí zmocněnce Otu Hendrycha z Vartenberka, Jana staršího Čabelického ze Soužíc, Adama Švarce a Jana Jiřího Žďárského ze Žďáru a na Kladně; TAMTÉŽ, fol. 177, 188, 192.

³³⁴ Bohumil ROEDL, *Vademecum*, s. 20.

³³⁵ SOkA Kladno, AM Slaný, nezprac., kniha č. 68, fol. 196, 232, 215, 349.

³³⁶ J. ŠTOVÍČEK, *Slaný v době pobělohorské*, s. 65.

³³⁷ SOkA Kladno, AM Slaný, nezprac., kniha č. 68, fol. 171, 173, 360.

³³⁸ „*Jiné právní věci pro roztržitost a velikou obtížnost hejtmana Fridricha Maršvice z Maršvic, kterej obec naší tak těžce sužoval, že by se samýmu Pánu Bohu politovali mohlo. I tomu dá Pán Bůh časem svým, komuž přijde, odpočívati musely*“; TAMTÉŽ, fol. 367.

Vedle „*slovutných pánu*“ patřících svým působením v radě mezi politické elity města se ostatní členové slánských měšťanských elit v pramenech neobjevovali. Obecně bylo možné říci, že ve zmiňovaných letech došlo k silnému oslabení zástupců ekonomických elit. Jejich představitelé nesli největší podíl na zásobování vojska a proplácení jeho žoldu. Během dvou let slánští měšťané vydali na tyto položky více než 118 000 rýnských zlatých, jejichž výdej přivedl město na pokraj finančního krachu.³³⁹ Vojsko nakonec ze Slaného odešlo na sklonku roku 1622.

Ve této době se již objevovaly první plány, které měly vést k prosazení katolické víry v celých Čechách.³⁴⁰ Tlak vítězné katolické strany se měl zaměřit především na elitní příslušníky měšťanských společností. Strůjci těchto vizí správně počítali s tím, že zásahem proti nejváženějším členům měšťanské obce ochromí její sociální život a přimějí ostatní měšťany snáze přestoupit na katolickou víru. V první řadě se mělo postupovat proti politickým elitám města, resp. konšelům daných měst. Tyto snahy se měly projevit především v rekonstrukci skladby městských rad, do nichž začali vrchnosti v letech 1621 a 1622 jmenovat již převážně katolické měšťany.³⁴¹ Šlo nejen o to posílit autoritu a zaručit loajalitu městské správy konkrétního města vůči své vrchnosti, ale radní měli současně fungovat i směrem dovnitř, vůči ostatním členům městské obce a dalším obyvatelům měst. Nejenže měli dohlížet na prosazování snah o katolickou obnovu v jejich městě a stát se jejími aktivními aktéry na nejnižší rovině, ale současně měli vystupovat jako formální vzory pro ostatní členy městské obce a další obyvatele jejich města.³⁴²

Například v Jihlavě se delší dobu nedařilo městskou radu obnovit, protože se nedostávalo osob katolického vyznání. Některé katolíky se podařilo do rady prosadit roku 1622, pouze

³³⁹ J. ŠTOVÍČEK, *Slaný v době pobělohorské*, s. 65-67.

³⁴⁰ K tomu srov. Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008, s. 69-93.

³⁴¹ Pro pražská města Václav LÍVA, *Studie o Praze pobělohorské. Rekatolisace*, Sborník k příspěvkům hlavního města Prahy 7, 1933, s. 1-120, zde s. 30-31. Administrativním tlakem projevujícím se rovněž v proměně skladby městských rad a dalších orgánů městské správy se v souvislosti s rekatolizací slezských měst Hlohova a Svídnice ve dvacátých letech 17. století zabýval J. DEVENTER, *Gegenreformation in Schlesien*, s. 164-166, 174-175, 203-205.

³⁴² Josef HRDLIČKA – Josef KADEŘÁBEK, *Individuální prvky administrativního tlaku na konverze měšťanů v českých městech ve dvacátých letech 17. století*, *Folia historica bohemica*, v tisku.

pravověrní byli zastoupeni v radě až roku 1624.³⁴³ Ve Slaném požadovanou změnu přinesl listopad roku 1622. Do města přijel Jiří Vilém Michna z Vacínova, rada nad apelacemi, a Prokop Tendle z Balkova, komorní písař, kteří z Lichtenštejnova rozhodnutí dosadili novou městskou radu. Zároveň s novými konšely byl dosazen nový královský rychtář Daniel Maškovský. Městské správě byl nadřazen Jiří Žďárský ze Žďáru na Kladně jako dohlížitel.³⁴⁴ Sbor obecních starších ani sbor volenců nebyly obnoveny. Do jediného zbylého samosprávného orgánu, městské rady, bylo zvoleno šestnáct členů. V jejím čele stanul katolík Jan Kašovský, který se chopil své příležitosti. Po celou dobu jeho působení v radě nedocházelo k obměnám na purkmistrovském stolci. Tuto funkci si pro sebe uzurpoval právě Kašovský. Za celé období od listopadu 1622 do července 1623, kdy město převzal hrabě Jaroslav Bořita z Martinic, nedošlo k jediné obměně na pozici purkmistra. Kašovský předsedal všem jednáním městské rady sám. Ostatní konšelé se proti dané situaci bouřili, ale jejich námitky, odvolávající se především na porušování tradice a starobylých řádů, nebyly vyslyšeny.³⁴⁵

Během roku 1622 mezi „*slovutnými pány*“ výrazně vzrostlo společenské postavení nového královského rychtáře Daniela Maškovského. Elitní měšťané se snažili získat si jeho přízeň, protože předpokládali, že v případě další personální obměny městské rady bude mít jeho slovo rozhodující vliv.³⁴⁶ V Lounech vedlo naopak dosazení katolických královských rychtářů k oslabení jejich pozice. Svou roli sehrála i skutečnost, že noví královští rychtáři Jan Začal i jeho nástupce Bartoloměj Banko se snažili na své nové pozici obohatit a ve velkém rozkrádali městský majetek.³⁴⁷ Snahy slánských měšťanů se postupem času ukázaly jako zbytečné, protože císař mezitím započal s vyjednáváním o postoupení Slaného Jaroslavu Bořitovi z Martinic. Panovník ve svízelné finanční situaci přistoupil na návrhy smečenského pána a předal mu za sumu 200 000 zlatých právo nakládat tímto korunním majetkem.

³⁴³ Josef HRDLIČKA, *Jihlava barokní 1620-1740*, in: Renata Pisková a kol, *Jihlava*, Praha 2009 (= *Dějiny moravských měst*), s. 333-375, zde s. 340.

³⁴⁴ Rada byla jmenována ve složení: Jan Kašovský, primas, Jiří Žďárský, Václav Hanžburský, Martin Majer, Pavel Rauchovanský, Šimon Pasecký, Jakub Smetanka, Jan Veselský, Šimon Barta, Daniel Bílinský, Vít Tuček, Adam Zachař, Jakub Hotárek, Jan Mandelka, Blažej Laňka a Vavřinec Voříšek; SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 376', 377. Viz též Příloha

³⁴⁵ TAMTÉŽ, fol. 377, 379, 379', 380, 381, 385, 393, 394, 394.

³⁴⁶ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 61-83.

³⁴⁷ Bohumír ROEDL, *V labyrintech třicetileté války*, in: týž (ed.), *Louny*, s. 133-150, zde s. 142.

V červenci 1623 přešel zástavou veškerý majetek Slaného do správy Jaroslava Bořity z Martinic. Ten nezasáhl do složení konšelského sboru, jen jej podřídil svému zástupci Mikuláši Hanžburskému z Kopečka. Od prvních chvil byla činnost smečenského pána zaměřena proti slánským elitám. Jaroslav Bořita z Martinic byl přesvědčen o tom, že důrazným tlakem na špičky městské obce dosáhne dominového efektu, kdy hlavní představitelé obce donuceni dosazeným správcem ke konverzi strhnou svým příkladem i ostatní měšťany.³⁴⁸

V případě „*slovutných pánu*“ se nejprve pokusil docílit konverze ekonomickým tlakem. Jedním ze svých prvních nařízení zabavil majetek nejpřednějším členům slánské měšťanské obce.³⁴⁹ Druhým krokem byl útok na práva dvou nejsilnějších cechů, sladovnického a pivovarnického. Jaroslav Bořita z Martinic nechal strhnout několik domů na náměstí. Na jejich místě vystavěl řadu správních a hospodářských budov. Nejprve vyrostl martinický Panský dům.³⁵⁰ Místo pro jeho zbudování bylo pečlivě zvoleno tak, aby připomínalo podřízenost městské rady Jaroslavu Bořitovi z Martinic a jeho úředníkům a vítězství katolické víry ve městě.³⁵¹ Se dvorem sousedil vrchnostenský pivovar, který nalezl své místo na zbořeništi tří měšťanských domů. Smečenský pán je zabavil Janu Vajdtnerovi a dalším dvěma měšťanům a po jejich nařízeném stržení započal se stavbou spilek a varen.³⁵² Zároveň odebral sladovnickému a pivovarnickému cechu jejich privilegia a nařídil nucený odběr piva pouze své výroby.³⁵³

³⁴⁸ „*Já když jsem kdy na statcích svých reformíroval, vždycky jsem od hejtmana neb ouředníka počal, jiní vidouce, že s nejpřednějším [j]sem nežertoval, hned krotší byli a snadno následovali a se napravili*“; Lobkovické sbírky Nelahozeves, Lobkovicové roudničtí – Rodinný archiv (dále LRRA), B 214, fol. 116, dopis Jaroslava Bořity z Martinic Zdeňku Vojtěchu Popelovi z Lobkovic z 10. 4. 1627.

³⁴⁹ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 425.

³⁵⁰ Vladimír PŘIBYL, *Umění baroka ve Slaném*, in: *Kniha o Slaném*, s. 78-91, zde s. 79.

³⁵¹ K využití architektury při konfesionalizaci srov. Jens BAUMGARTEN, *Konfession, Bild und Macht. Visualisierung als katholisches Herrschafts- und Disziplinierungskonzept in Rom und im habsburgischen Schlesien (1560-1740)*, Hamburg-München 2004, s. 152-161.

³⁵² „*Bořili domy Jana Wajdnera, Jana Běhavýho, Mathyáše Blunkusa a smolnici a kameny z těch domův hned do gruntův brali a zakládali pivovar a sladovnu [...] ano ještě i dvůr Prošovských pod sv. Trojicí zbořili a kamení k týž potřebě odvezli, dříví a šindel popálili*“; J. B. MILTNER (ed.), *Kalendář*, s. 8.

³⁵³ J. ŠTOVÍČEK, *Slaný v době pobělohorské*, s. 69-70.

Dalším opatřením bylo ochromení elit politických, tedy útok vedený proti městské radě. V tomto případě spoléhal Jaroslav Bořita z Martinic na svého zástupce Mikuláše Hanžburského z Kopečka. Ten se ujal své funkce hned v červenci 1623 nařízením, jimž zapovídal konšelům jakoukoliv správní a ekonomickou aktivitu, s níž by nebyl osobně seznámen. Dále se snažil získat dohled nad další činností městské rady, které zakázal jakákoliv zasedání, jimž by nebyl přítomen. Svému dohledu podřídil i obchod obilím.³⁵⁴ Jednáním byl Mikuláš Hanžburský vždy osobně přítomen, rozhodnutí podléhalo plně jeho pravomoci.³⁵⁵ V jeho rukou se ocitla i městská pečeť, tradiční symbol autonomie města.³⁵⁶ Na místě purkmistra nedocházelo k žádným obměnám, i nadále ji zastával primas Jan Kašovský, a to až do svého propuštění v únoru 1624.³⁵⁷ Novým primasem se stal Václav Hanžburský. Městská správa se tak dostala alespoň zčásti do svých starých kolejí, protože dlouholetý slánský konšel dbal na starobylé tradice a své místo přepouštěl svým spoluradním. Jaroslav Bořita z Martinic zasahoval do správy prostřednictvím artikulů, které Mikuláš Hanžburský vyhlašoval jeho jménem.³⁵⁸

„*Slovutní páni*“ se snažili naznačeným změnám bránit především zvýšenou snahou o upevňování si předchozích pokrevních a nepokrevních vazeb. Nejvýrazněji bylo možné tento společenský pohyb zachytit u příslušníků městské rady. Zde si radní, kteří působili ve sboru konšelů před katolickou obnovou z roku 1622, zvolili jako základní strategii navazování

³⁵⁴ „*Nařízení pana hejtmána: 1. aby purkmistr a konšelé do místa radního bez vůle a vědomí jeho se nescházeli a schůzek postranních neměli, 2. aby žádného obilí, pšenice, ječmene (kromě žita a ovsa) formanům neprodávali bez vůle a vědomí jeho, že toho Jeho Milost pan hrabě potřebovat ráčí, 3. co se železí handle za obilí nasbírané, k tomu povolil*“; SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 396.

³⁵⁵ V záhlaví zápisů se začala objevovat formulace „*My, hejtmán, purkmistr a rada města Slaného*“; TAMTÉŽ, fol. 396, 377, 389, 391, 398, 399.

³⁵⁶ „*Nechť paní divno není, že psaní toto pečetí městskou není zapečetěno, to jest tím, že ji v své moci nemáme*.“, V. FIALA, *Slaný*, s. 99.

³⁵⁷ „*Skrze urozeného pana Mikuláše Hanžburského z Kopečku jest pan Jan Kašovský propuštěn z primasství a je mu za práci jeho poděkováno*“; SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 407, 409, 411’.

³⁵⁸ TAMTÉŽ, fol. 406, 411’, 422, 424, 425, 431.

kmotrovských vazeb.³⁵⁹ Mistr Jiřík Žďárský se v prosinci 1622 účastnil křtu Alžběty, pohrobka Daniela Schodeckého. Spolu s ním „stál při křtu“ i bývalý radní Jan Špička.³⁶⁰ Dorota Hanžburská se stala o rok později kmotrou Anny Špičkové, dcery Jana Špičky. Její manžel, dlouholetý slánský primas Václav Hanžburský, se jen o několik dní později stal kmotrem Jiříka Jana Žďárského, syna bývalého císařského rychtáře mistra Žďárského.³⁶¹ Někteří si ovšem počínali obezřetněji a snažili se zůstat stranou probíhajícího dění. Konšel Jan Veselský si ke křtu své dcery Kateřiny, která se narodila jeho nové ženě Magdaleně, přizval pouze osoby, které neměly se „slovutnými pány“ nic společného.³⁶² I křtů ostatních měšťanů se zúčastňoval oproti předbělohorským letům zřídka.

Vedle příslušníků slánských elit, kteří se vědomě snažili o zachování předchozího společenského uspořádání, se našli i ti, kteří v nových poměrech očekávali další kariérní růst. Zatímco pro většinu měšťanů byl dlouholetý konšel Pavel Rauchovanský symbolem utrakvistické doby Slaného a členové městské obce si jej často zvali ke křtům, sám se snažil navázat styky s vrchnostenskými úředníky. Roku 1624 si pozval Martu Hanžburskou z Kopečku, manželku smečenského hejtmana Mikuláše Hanžburského z Kopečku, aby se stala kmotrou jeho dcery Anny.³⁶³

Po zrušení sboru obecních starších byli do nově nastolené městské rady zvoleni čtyři jeho bývalí členové: Šimon Barta, Vít Tuček, Jan Mandelka a Jakub Hotárek.³⁶⁴ Šlo o měšťany, kteří v předchozích letech netoužili po mocenském vzestupu a stejně pasivní zůstali i ve své nové roli konšelů.³⁶⁵ Jedinou výjimkou byl Jan Mandelka, který se přidal ke komunitě „starých“ radních a začal s nimi navazovat formální i neformální vztahy. Ostatní bývalí obecní starší, kteří se do nového konšelského sboru neprosadili, se také pokusili podpořit „staré“ konšely v budování uzavřené skupiny schopné čelit katolickému tlaku. I ti měšťané,

³⁵⁹ Tyto konšely jsem dále v textu popisoval jako konšely „staré“. Učinil jsem tak zejména kvůli větší přehlednosti a srozumitelnosti práce. Jednalo se o pracovní označení, které v pramenech nebylo zohledněno.

³⁶⁰ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 75.

³⁶¹ TAMTĚŽ, fol. 82, 83.

³⁶² Srov. J. KADEŘÁBEK, *Protireformace*, s. 35-36.

³⁶³ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 91.

³⁶⁴ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, inv. č. 57, fol. 376’.

³⁶⁵ Srov. Příloha 30, Tab. 5.

kteří se dříve nesnažili získat některého z radních za kmotra svého dítěte, začali zvat ke křtu kališnické konšely.³⁶⁶

Chování bývalých volenců po roce 1622, resp. 1623 bylo v mnoha ohledech podobné jednání konšelů. Zatímco členové sboru obecních starších se jednotně přimkli ke „starým“ radním, sbor volenců se rozštěpil podobně jako městská rada. Jindřich Vyšín (Hubatka) zůstal i za nových podmínek loajální. Ke křtům svým děti přizval vždy pouze „staré“ konšely a nesnažil se o navazování vztahů s katolíky. Stejným způsobem se choval i Martin Bílek.³⁶⁷ K této komunitě se hlásil i kupec Jan Vajdtner, který své dceři Kateřině zvolil za kmotry Jana Špičku, Václava Pelarga a manželku Jana Veselského Annu. Stejní lidé se sešli na křtu Vajdtnerova syna Jana.³⁶⁸ Našli se ale i bývalí volenci, kteří vycítili svou příležitost uchytit se v novém uspořádání. Nejočividnější byla proměna chování Samuela Šťávy, který se snažil v letech před rokem 1622 nalézt přízeň u členů městské rady. Mezi kmotry jeho dětí se objevovala jména Jana Špičky, Václava Linharta či Doroty Habžburské.³⁶⁹ Ještě několik let po převzetí města katolickou samosprávou se držel „starých“ konšelů. V roce 1624 se mu narodil syn Jan a kmotrové byli tradiční, „staří“ konšelé Jan Veselský a Václav Linhart.³⁷⁰ O pět let později se mu podařilo proniknout do městské rady. Ještě v roce 1632 si vzal za kmotry Jana Špičku a Jana Šultyse, poté svou pozornost obrátil k vrchnostenským úředníkům.³⁷¹

Obdobným způsobem se k celé situaci postavila měšťanská obec. Většina z nich se snažila přidržet tradičních představitelů slánských měšťanských elit. I v tomto případě našla jejich loajalita podobu navazování nepokrevního příbuzenství, které představovalo zejména uzavírání kmotrovského svazku. Výběr případných kmotrů byl navíc ještě průkaznější, protože od roku 1623 se ustálil počet osob přítomných křtu na třech. U dívky v roli hlavních kmotrů vystupovaly dvě ženy a jako svědek jeden muž, u chlapce šlo o dva muže, svědčila žena.³⁷² S nástupem katolického obřadu se změnil i celý jeho průběh – Daniel Vepřek si neopomněl poznamenat, že oproti mnohaleté zvyklosti držel při křtu jeho syna

³⁶⁶ Např. Simeon Celeryn požádal o kmotrovství Jana Mandelku. Srov. SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 11.

³⁶⁷ SOA Praha, Sběrka matrika, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 87, 90, 118., fol.

³⁶⁸ TAMTÉŽ, fol. 69, 99.

³⁶⁹ J. KADERÁBEK, *Protireformace*, s. 39.

³⁷⁰ SOA Praha, Sběrka matrika, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 91.

³⁷¹ TAMTÉŽ, fol. 189.

³⁷² Srovnej TAMTÉŽ, fol. 77.

kmotr namísto kněze.³⁷³ Slánští konšelé se v této době zúčastnili asi 16 % křtů. Bylo ale zapotřebí zohlednit dvě skutečnosti - počet křtů se zvýšil jen zdánlivě, protože Slaný byl zástavou zahrnut do martinického panství. V matrice se objevovaly osoby z vesnic, které dříve v utrakvistické matrice vůbec nebyly, jako Otovice, Milčov, Zvoleněves či Hobšovice. Dále šlo o již zmiňované omezení počtu osob na tři přítomné.³⁷⁴

V tomto ohledu byl trend výběru kmotrů zřejmý. Slánští měšťané si vybírali kmotry pro své děti mezi těmi osobami, které byly spojeny s protestantskou minulostí města.³⁷⁵ Ostatní členové rady byli prakticky přehlíženi.³⁷⁶ Netýkalo se to jen nově příchozích radních, jakými byl na příklad katolík Jan Kašovský, ale i sladovníka Blažeje Laňky, do té doby „*slovutného pána*“, který se v předchozích letech zúčastnil mnoha křtů.³⁷⁷ V prvním roce svého působení v radě se nestal kmotrem vůbec, v dalších dvou letech se jeho účast omezila na tři křty ročně. Naprostý nezájem jevila slánská městská obec i o nově nastolené konšely z řad obecních starších. Lépe na tom v tomto ohledu byly manželky „nových“ radních, i zde však bylo patrné upřednostňování „starých“ manželek Doroty Hanžburské, Doroty Rauchovanské, Doroty Žďárské či Mandaleny Majerky. Mandalena Majerka se například v posledních dvou měsících roku 1622 a v roce 1623 stala kmotrou osmi dětí. Zúčastnila se více křtů než všechny manželky „nových“ radních za oba tyto roky. Z manželek „nových“ radních byla ke křtu

³⁷³ „Léta 1626 v pátek po sv. Řehoři t. 13. Mart[ry] mezi 10. a 11. hodinou, když měsíc právě naplní byl, P[an] Bůh nebeský ráčil pomocníkem býti Kateřině, manželce mý, a ke cti a chvále velebnosti své Božské a nám rodičům ku potěšení dáti ráčil prvního syna. Jemuž křtem svatým poslouženo jest od kněze Jana Heřmana Blovského, toho času děkana Slánského, dáno mu jméno Václav. Kmotrové byli: p. Václav Blovský, na rukou jej držel, p. Jan Šultys z Felsdorfa, p. Jindřich Vyšín.“; J. B. MILTNER (ed.), *Kalendář*, s. 8.

³⁷⁴ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 106, 107.

³⁷⁵ Obsazování lokálních úřadů nechávala státní moc zcela na rozhodnutí příslušné vrchnosti. Srov. Josef HRDLIČKA, *Die (Re-)Katholisierung lokaler Amtsträger in Böhmen: Konfession oder Disziplin?*, in: Rudolf Leeb – Susanne Claudine Pils – Thomas Winkelbauer (Hg.), *Staatsmacht und Seelenheil. Gegenreformation und Gehiemprotestantismus in der Habsburgermonarchie*, Wien-München 2007, s. 357-366, zde s. 364. Ve vrchností dosazené radě zasedali „staří“ konšelé Václav Hanžburský, Jiřík Žďárský, Pavel Rauchovanský, Martin Majer a Adam Zachař.

³⁷⁶ Srov. SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac. kniha č. 57, fol. 376’.

³⁷⁷ Pro srovnání je možno uvést léta 1612-1614 kdy byl Laňka přítomen souhrnně více než 20 křtům; SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol. 212-266.

zvána pouze manželka Daniela Bílinského Kateřina. V roce 1624 se její přítomnost u křtů dostala až na úroveň Mandaleny Majerky či Doroty Hanžburské.

Zajímavá situace nastala v roce 1625, kdy došlo k další obměně městské rady. Zůstali v ní pouze dva členové, kteří byli spojováni s protestantskou minulostí města. Šlo o Jana Špičku a Jana Šultyse z Felsdorfu. Oba zmiňovaní „*slovutní páni*“ vědomě navazovali na své dřívější sociální vazby. Jejich pozornost se obracela k zástupcům původních měšťanských elit, tedy do okruhu „*slovutných páni*“.³⁷⁸ Z velké většiny si členové slánských měšťanských elit chodili za kmotry i po tomto roce a upevňovali si tak své vzájemné vztahy vytvořené v předchozích letech. Stranou této skupiny zůstávali „noví“ radní, jež představovali nově příchozí katolíci, ať už šlo o Pryama či Kašovského, a konvertité, kteří se snažili využít situace a navázat nové vztahy se stávající vládnoucí vrstvou, jíž představoval Jaroslav Bořita z Martinic a vrchnostenští úředníci, na něž byla jeho moc přenesena. Obojí znamenalo pro „staré“ radní nepropustnou hráz. „Noví“ radní se nesnažili proniknout do sítě vztahů konšelů „starých“, popř. se těchto předchozích svazků vědomě zřekli. Nebyla zde patrná snaha navázat vztahy s novými radními či vrchnostenskými úředníky.³⁷⁹ Došlo zde k vědomému budování uzavřené komunity, která se vymezovala proti nově příchozím, jež vnímala jako cizorodý prvek.³⁸⁰ Výjimku tvořila osoba Pavla Rauchovanského, který se jako jediný ze „starých“ radních pokoušel spříznit s vrchnostenskými úředníky.

³⁷⁸ Jan Špička byl např. spřízněn s Matějem Špitálským nebo Václavem Hanžburským. Jan Šultyš byl spřízněn s Jiřím Žďárským a Václavem Hanžburským. Jan Šultyš byl při křtu společníkem Václavu Hanžburskému. Jan Špička a Václav Hanžburský se stali kmotry Jiříka, syna Jindřicha Hubatky. S dalším bývalým spoluradním Václavem Pelargem se stal Špička kmotrem Jana Křikavy. SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 81, 85, 90, 108.

³⁷⁹ TAMTÉŽ, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 108, 113.

³⁸⁰ Teoretické uchopení tohoto problému podává R. van DÜLMEN, *Historická antropologie*, s. 73-75. K problematice vytváření hranic mezi sociálními skupinami srovnej také Gerd ALTHOFF, *Friends and Followers. Political and Social Bounds in Early Medieval Europe*, Cambridge 2004, s. 160-165; P. G. WALLACE, *Communities*, s. 21; Robert SCRIBNER, *Symbolising Boundaries. Defining Social Space in the Daily Life of Early Modern Germany*, in: Gerhard Blaschitz – Helmut Hundsbichler – Gerhard Jaritz – Elisabeth Vavra (Hg.), *Symbole des Alltags. Alltag des Symbole. Festschrift für Harry Kühnel zum 65. Geburtstag*, Graz 1992, s. 821-842, zejména s. 823-825.

Ke křtům si vedle ostatních zástupců slánských elit začali Jana Špičku a Jana Šultyse z Felsdorfu zvat i „obyčejní“ měšťané.³⁸¹ Celkově se během pouhých dvou let stal Jan Špička kmotrem devatenácti dětí a Jan Šultys z Felsdorfu čtrnácti.³⁸² Většinově se měšťanská obec v této době přikláněla k tradičním zástupcům městské samosprávy. Vyskytli se však i arivisté, u nichž byla zcela zřejmá snaha proniknout do nových mocenských struktur.³⁸³ Některých konvertitů se naopak stranila jak společnost radních, tak celá městská komunita.³⁸⁴

Největší obrat učinil jeden ze „*slovutných pánů*“, bradýř Jan Miller (Müller), který byl v předchozích letech vyhledávaným prostředníkem pro své úzké vazby na místní nižší šlechtu a byl spřízněn s mnoha konšely a ostatními zástupci měšťanských elit. Jako jeden z prvních přestoupil na katolickou víru a na důkaz opravdovosti svého činu nechal ve Slaném postavit kalvarii. Učinil tak symbolicky u kostela Nesvětější Trojice, který byl přeměněn na katolický a na mnoha místech poničen. Miller (Müller) nechal v troskách postavit dva kříže „*na způsob*

³⁸¹ Rada byla obnovena ve složení Jan Špička, primas, Karel Zikmund, Jan Šultys, Blažej Hanka, Vít Špalíček, Petr Vlček, Jiřík Hanžburský, Josef Písecký, Jiřík Trčka, Jan Vranský, Václav Slavíček, Matyáš Žlutický; SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 58, fol. 32’.

³⁸² SOA Praha, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 153-182.

³⁸³ Matyáš Žlutický se nejprve v letech 1615-1618 snažil získat za kmotry slánské konšely Hanžburského a Špičku. Po roce 1622 si pro svého syna Jana zvolil kmotry mezi nově příchozím Vítem Špalíčkem a „odpadlíkem“ Karlem Zikmundem. Stejně se i sladovník Blažej Laňka, který byl před rokem 1622 spřízněn s většinou „starých“ konšelů, v pozdějších letech pokoušel navázat vztahy s martinickými vrchnostenskými úředníky. Roku 1625 se stal kmotrem Anny Marie, dcery slánského purkrabího Daniela Střebonského z Rozentálu. Oba se pak při volbě roku 1627 ocitli mezi zvolenými konšely, patrně ne náhodou; TAMTÉŽ, fol. 105, 106, 120.

³⁸⁴ Konšelu Petru Vlčkovi, který v radě působil v roce 1617, byli v roce 1611 za kmotry členové rady Jiří Žďárský a Jan Veselský, i císařský rychtář Ondřej Mráz a manželka jednoho z konšelů Alžběta Špičková. Po roce 1622 však byl z účasti na křtech zcela vyloučen. Stejný osud potkal i Karla Zikmunda, který působil před Bílou horou jako mladší radní písař. V roce 1615 se stal kmotrem Jana Špitálského, syna konšela Matěje Špitálského. O rok později se objevil jako kmotr Jana Švabky, syna slánského krejčího, jemuž byl přítomen s dalšími radními - Jiřím Žďárským a Jindřichem Arnoštem, který v době křtu zastával purkmistrovský úřad. Písařova manželka Dorota pak stála roku 1615 při křtu Jindřichu Šultysovi, synu konšela Martina Šultyse. Po roce 1622 však ani jeden z manželů nestál při žádném z křtů potomků „starých“ radních; TAMTÉŽ, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 1, fol. 209, 285, 291, 312; inv. č. 2, fol. 91, 108, 113, 117.

[křížů] *kapucínských*“.³⁸⁵ Komunita slánských kališníků se od něj okamžitě distancovala a bradyř přestal být zván za kmotra.³⁸⁶

Do budování sítí vztahů, které probíhalo mezi členy nových a tradičních elit se promítla také emigrace slánských měšťanů. V průběhu let 1624-1627 vydal Karel z Lichtenštejna císařovým jménem několik patentů, kterými se snažil přimět měšťany Království českého k přijetí katolické víry.³⁸⁷ Uvést nařízení v život a nést zodpovědnost za jejich provedení měly městské rady královských měst a majitelé a správci vrchnostenských měst a městeček.³⁸⁸ Na většině panství si šlechtici uvědomovali, že jedním z možných důsledků zvýšeného tlaku vůči poddaným by mohl být jejich trvalý odchod. Při vědomí, jaké těžkosti by pro ně ztráta většího množství ekonomicky aktivních obyvatel znamenala, se snažili situaci řešit smírnější cestou.³⁸⁹ Na rozdíl od nich Jaroslav Bořita z Martinic začal prosazovat Lichtenštejnovy patenty důsledně.³⁹⁰ Měšťané se pokoušeli čelit snahám o nastolení katolické víry různými rezistenčními technikami. Nejkrasnější řešení pro mnohé z nich představoval nedobrovolný odchod do ciziny, která utečencům skýtala konfesijně příznivější prostředí.³⁹¹

Jednotlivci odcházeli ze Slaného již od vyhlášení prvního Lichtenštejnova patentu v září 1624. Jedním z prvních exulantů byl Jan Jahoda. Spolu se svým přítelem Janem Blejsou se

³⁸⁵ K tomu srov. Jan ŠTOVÍČEK, *Loretánská idea a barokní historismus u Martiniců v době pobělohorské*, in: Jana Petráková – Dana Příbylová (edd.), *Rozpravy o baroku. Umění baroka na území severozápadně od Prahy, Kladno 1993*, s. 14-21, zde s. 21. Ke vzhledu kalvarie srov. Antonín PODLAHA, *Posvátná místa Království českého I. (7)*, Praha 1912, s. 173.

³⁸⁶ Srov. SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 90-220.

³⁸⁷ Jiří MIKULEC, *31. 7. 1627. Rekatolizace šlechty v Čechách. Čí je země, toho je i náboženství*, Praha 2005, s. 47-60; TÝŽ, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích*, Praha 1992, s. 13-15.

³⁸⁸ Nejnověji Josef HRDLIČKA, *Konfesijní politika šlechtických vrchností a šlechtická konfesionalizace v Čechách a na Moravě v 16. a 17. století*, *Český časopis historický* 108 (dále ČČH), 2010, s. 406-442.

³⁸⁹ K tomu srov. TÝŽ, *Konflikt jindřichohradeckých měšťanů s Vilémem Slavatou v pamětech Jiříka ze Kře*, *JSH* 69-70, 2000-2001, s. 188-208; TÝŽ, *Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590-1630)*, České Budějovice 2009 (= Habilitační práce), zejména s. 397-439.

³⁹⁰ K Martinicově protireformační činnosti srov. A. RYBIČKA, *Jaroslav Bořita z Martinic a město jeho Munciffaj*, s. 94-101; M. VOLF, *Jaroslav Bořita z Martinic po defenestraci*, s. 76-90.

³⁹¹ Lenka BOBKOVÁ, *Exulant*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 297-326, zde s. 299-307.

dostali do konfliktu s novou vrchností o slavnosti Božího těla roku 1624. Jan Jahoda byl vyzván, aby před svým domem postavil k procesí konanému u příležitosti tohoto svátku oltář. Měšťan ale „*k té velebné slavnosti a svatému procesí maje oltář strojiti jest pryč odešel a potupně a nevázně mluvil*“.³⁹² Jan Blejsa se měl navíc vyjádřit k nové vrchnosti, že „*nutí do kostela choditi, i tak k náboženství, jedno vojáky, druhý daněmi a třetí žalářováním*“.³⁹³ Před hejtmana zavolali i Blejsovu manželku, která byla obviněna z toho, že nechala pokřtít svého syna protestantským knězem.³⁹⁴ Z pramenu není patrné, kde byl samotný křest proveden. Dorota Blejsová tak buď musela vážit dlouhou cestu do míst, kde se nekatolický kněz skrýval, nebo byl „predikant“ tajně přiveden do Slaného.

Jan Jahoda musel zaplatit pokutu 50 kop grošů a delší dobu jej věznili. Zlomit ve své víře se však nenechal. Hraběcím úředníkům řekl, že pokutu rád zaplatí, protože „*nepoznává, že by co kdy zhřešiti proti Pánu Bohu [měl]*“.³⁹⁵ Na jejich výtky dokonce odpovídal, že „*monstranci svou vlastní má, Krista Ježíše ukřižovaného, kterejž na dřevě kříže pro hříšný pověšen byl a jiné monstrance nežli té na světě není a jiné se klaněti nebude*“.³⁹⁵ Celou situaci nakonec řešil odchodem z města. Jan Blejsa dopadl obdobně. Také zaplatil 50 kop grošů a i on opustil obec. Při výslechu uvedl, že „*k Panně Marii ani ke všem svatým nikdy modliti se nebude*“.³⁹⁶ Jan Jahoda byl nakonec i se svou rodinou donucen k odchodu do Prahy, kde podlehl moru. Jan Blejsa uprchl do Pirny.³⁹⁶

Rok 1626 byl obdobím nejmasovějšího odlivu nekatolíků ze Slaného. Počet odcházejících dosáhl vrcholu v červnu a červenci tohoto roku.³⁹⁷ Ve stejné době sílila i žatecká emigrace, kterou vyprovokovala vojenská mise Martina Huerty.³⁹⁸ Proud uprchlíků mířil nejprve do míst co nejbližší hranic, kde měli měšťané přátele či obchodní partnery. V okamžiku, kdy

³⁹² SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 425ʹ.

³⁹³ František Michálek BARTOŠ (ed.), *Jan Amos Komenský. Historie o těžkých protivenstvích církve české*, Praha 1888, Protireformací Slánská, oddíl CI, s. 217-218.

³⁹⁴ SOKA Kladno, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 433.

³⁹⁵ TAMTÉŽ, fol. 455.

³⁹⁶ Tomáš Václav BÍLEK, *Reformace katolická neboli obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské*, Praha 1892, s. 62. Blejsův a Jahodův příběh nezůstal v exilu bez povšimnutí a stal se vítaným prostředkem protikatolické propagandy. Srov. F. M. BARTOŠ (ed.), *Jan Amos Komenský, Historie*, s. 218.

³⁹⁷ Šlo patrně o nejrozsáhlejší emigraci v rámci měst celého dnešního Středočeského kraje. Srov. Eliška ČÁNOVÁ, *Rekatolizace ve Středočeském kraji*, SSH 11, 1976, s. 65-85, zde s. 66.

³⁹⁸ B. ROEDL, *Od prvního stavovského odboje*, s. 227.

poznali, že podobně konfesijně otevřené prostředí, jaké jim skýtaly Čechy, nenaleznou, začali se ve volbě exilu řídit vyznáním. Slánští kališníci mířili nejčastěji do Saska.³⁹⁹ Z radních byl znám pobyt Václava Hanžburského ve Freibergu. Václav Pelargus se usadil v Drážďanech, Adam Zachař a Jakub Hotárek zůstali v Pirně.⁴⁰⁰ Občas zamířili exulanti také do Uher. Zmiňovaným rokem však odchody neustaly. Ještě v roce 1634 odešla do zahraničí Dorota Kozáková, vdova po konšelu Janu Kozákovi.⁴⁰¹ Ze „starých“ radních zůstali ve městě Jan Špička, Jan Šultys a Petr Vlček.

Odchod exulantů s sebou přinesl snahu některých měšťanů propracovat se mezi ekonomické elity města zabavováním jejich majetku. Nápomocen jim v tom měl být Jaroslav Bořita z Martinic. Tomu se snažili prokazovat dobré služby či se jiným způsobem dostat do okruhu jeho klientů, protože smečenský šlechtic svým nejbližším přerozděloval exulantský majetek nebo toleroval jeho neoprávněné nabývání. Rozšířenou technikou se stalo udávání. V dochované suplice adresované hraběnce Marii Eusebii Martinické ze Šternberka Kateřina Hanžburská žádala o „*spravedlivé navrácení*“ majetku po zesnulém švagrovi Janu Hanžburském.⁴⁰² Svou prosbu neváhala podpořit pomluvami na adresu vdovy Doroty Jeptiškové-Hanžburské. Nepřímo také poukazovala na možnou nespolehlivost hraběcích úředníků.⁴⁰³ V další části své suppliky Kateřina přikročila k ještě nevybíravějším prostředkům. Doslova se otočila zády k celé komunitě a prezentovala se ve vrchnostenských očích jako pravověrná katolička, která nesouhlasila s protestantským křtem.⁴⁰⁴

³⁹⁹ Srov. Lenka BOBKOVÁ (ed.), *Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621-1639*, Praha 1999, s. VIII, 41, 46, 47, 50.

⁴⁰⁰ TAMTÉŽ, s. 47, 127; V. FIALA, *Slaný*, s. 59.

⁴⁰¹ V. FIALA, *Slaný*, s. 61-63.

⁴⁰² SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, Miltnerova sbírka, nezprac., dopis Kateřiny Hanžburské hraběnce z Martinic ze 16. srpna 1626.

⁴⁰³ „[...] Dorota, ovdověší po nejprvnějším manželu svém, Jindřichovi Jeptiškovi, téhož Jana, bratra manžela mého, mládence teprve v 18 letech proti vši vůli rodičův jeho přivábila, darujíc toho času panu hejtmanovi Mikuláši z Kopečka 20 [grošů] míš[enských] a manželce jeho za přímlovu jeden dukát, žádajíc za povolení, aby se s ním oddati, dokládajíc toho, že déle čekati nemůže, mohla, což se i stalo“; TAMTÉŽ.

⁴⁰⁴ „Potomně brzy po veselí (račte, prosím, poníženě odpustiti) aby v 21 nedělích syna porodila. Nemaje na tom dosti, co jest proti příkázání Božímu spáchala, to dítě nejprve nějakému predikantu a knězi nespořádanému, proti patrné záповědi církevní, v soukromí pokřtiti dala, s ním se tajila, i

Dalším měšťanem, který byl v tomto směru aktivní, byl Jan Kalousek. Ten zabavil ve Slaném větší množství měšťanských domů. Poté se snažil několika suplikami přesvědčit Jaroslava Bořitu z Martinic o jejich špatném stavu a nutnosti jejich zpětného odprodeje za nízké ceny.⁴⁰⁵ Smečenský pán jeho prosbám ochotně vyhověl a Jan Kalousek se vyšvihl mezi nejbohatší měšťany ve Slaném. Někteří bývalí majitelé zabavených domů se po čase z exilu vrátili a marně se jich na Kalouskovi domáhali. Anna Perníkářka, která do města přišla roku 1632, nenalezla nikoho, kdo by byl ochoten vzpomenout si na její majtkové poměry a vlastnictví domu na náměstí. Kvůli své naprosté sociální vyloučenosti byla Perníkářka nucena odejít za svými příbuznými do jiného města.⁴⁰⁶

Podobně jako Jan Kalousek se mezi měšťanské elity v Mělníce prosadil Daniel Rafeal Prušek, kterému se podařilo zabavováním a skupováním majetku po emigrantech získat největší pozemkové vlastnictví v dané obci.⁴⁰⁷ V Berouně se zabírání majetku po exulantech natolik rozšířilo, že byla městská rada nucena vydat patent, kterým nakazovala každému, kdo by se ujal pustého či zbořeného domu, prokázat na radnici své majtkové právo k danému stavení.⁴⁰⁸

Prvotní odchod nekatolíků způsobil rozvrat také ve správě města. Přestalo se zapisovat do radních manuálů, protože konšelé se nemohli v tak malém počtu usnášet.⁴⁰⁹ Jednoho dne se „jednání zastavilo, neb pánův malej počet jest“. Celkový rozklad správy, který nastal již na počátku roku 1626, řešil Jaroslav Bořita z Martinic až v lednu 1627 volbou nové rady.⁴¹⁰

potomně, když to najevo vyšlo, podruhé panu děkanu slánskému téhož syna svého křtíti dala“;
TAMTÉŽ.

⁴⁰⁵ SOkA Kladno, AM Slaný, nezprac., kniha č. 88, kniha soudní 1611-1660, fol. 38.

⁴⁰⁶ SOA Praha, Sběrka matrik, inv. č. 2, fol. 90-110.

⁴⁰⁷ Jan KILIÁN, *Tricetiletá válka (1618-1648)*, in: týž, Mělník, s. 144-182, zde s. 156.

⁴⁰⁸ Karel MAREŠ, *Od konce třicetileté války do změny městské správy (1648-1788)*, in: B. Roedl, Louny, s. 150-186, zde s. 152.

⁴⁰⁹ J. LACINA, *Slaný*, s.278-282. Jmenovitě odešli z města konšelé Martin Majer, Václav Pelargus, Václav Hanžburský, Pavel Rauchovanský, Jana Veselský a Václav Linhart.

⁴¹⁰ Do rady byli zvoleni Jan Špička, Karel Zikmund, Blažej Hanka, Vít Špalíček, Petr Vlček, Jiřík Hanžburský, Josef Písecký, Jiřík Trčka, Jan Vranský, Václav Slavíček, Matyáš Žlutický; SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, inv. č. 58, fol. 32'. Marek Ďurčanský ve svém článku uvedl obnovu městské rady již k roku 1624. Měla být provedena hofrychtěrem, který si za její provedení vyúčtoval poplatek. V tomto období již ale město spadalo plně pod kompetenci Jaroslava Bořity z Martinic a o provedené obnově se nedochovaly žádné záznamy ve slánských městských knihách.

Obnovu provedl regent smečenského panství Zachariáš Vejda z Bezděkova.⁴¹¹ Všichni noví konšelé museli přísahat a v neděli po volbě absolvovat zpověď a přijímání „*pod jednou způsobou*“. Text přísahy se nedochoval. V nezměněné podobě zasedala rada až do roku 1629, kdy došlo k obnově druhé. Jmenování byl tentokrát přítomen i kněz, kterému byli vybráni noví kostelníci.⁴¹² Novinek v průběhu volby si povšimnul i měšťan Daniel Vepřek, který danou skutečnost neopomenul zdůraznit ve svých pamětech.⁴¹³ I do nové rady se dostali Jan Špička a Jan Šultys z Felsdorfu, Jan Špička dokonce v roli primasa. V této době museli oba zcela jistě alespoň vnějškově konvertovat, protože Blažej Hanka, který se odmítl účastnit katolického přijímání, byl okamžitě nahrazen loajálním Václavem Voříškem.⁴¹⁴

Jan Špička a Jan Šultys zůstali i nadále nejoblíbenějšími kmotry.⁴¹⁵ Zbývající členové protestantského společenství se svým jednáním utvrzovali ve svých vztazích i svém vyznání. „Noví“ radní se křtů v tomto období prakticky nezúčastňovali. Nejen že nebyli komunitou přijímáni, ale zřejmě ani neměli zájem se do ní začleňovat. Raději se nadále snažili dostat do přízně martinických úředníků.⁴¹⁶ Z „nových“ radních se stával kmotrem pouze Jiřík

Lze se tedy domnívat, že pokud nedošlo k chybě při samotném zápisu či pozdějším čtení pramene, využil hofrychtěř zmatku pobělohorských let a vyúčtoval si peníze za operaci, k jejímuž provedení již dávno nebyl oprávněn a která fakticky vůbec neproběhla. Srov. Marek ĎURČANSKÝ, *Obnovování městských rad v českých královských městech v letech 1624-1636*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Osm set let pražské samosprávy*, Praha 2002, s. 99-100.

⁴¹¹ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, inv. č. 58, fol. 33.

⁴¹² Složení rady Jan Špička, Karel Zikmund, Jan Šultys z Felsdorfu, Petr Vlček, Jiřík Hanžburský, Jan Vranský, Kašpar Pryam, Václav Slavíček, Samuel Šťáva, Blažej Laňka, Matyáš Žlutický, Matouš Laňka, Martin Zajíček; TAMTÉŽ, fol. 119.

⁴¹³ „*Léta 1629, 22. Jan[uaris], p[an] Zachariáš Vejda z Bezděkova, regent všech panství J[eho] V[ysocourozené] H[raběcí] M[ilosti] p[ána] p[ana] h[raběte] z Martinic, ctihodný kněz Jan Heřman, děkan slánský, Lukáš Čáslavský, hejtman slánský, Martin Družecký, písař důchodní slánský z poručení a na místě J[eho] M[ilosti] P[ána] obnovili ouřad konšelský města Slaného a na některé jiné ouřady nižší, osoby z obce dosadili a volili mimo obyčej starobylý, jako rychtáře městského, kostelníky, inspektory k dohlížení, aby se do kostela chodilo, solnaře a železníka a jim povinnosti, každým obzvláště, velmi těžké vydali*“; J. B. MILTNER (ed.), *Kalendář*, s. 5.

⁴¹⁴ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 58, fol. 32', 35.

⁴¹⁵ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú, Slaný, inv. č. 2, fol. 131-167.

⁴¹⁶ Katolík Kašpar Pryam si roku 1627 přizval ke křtu regenta panství Zachariáše Vejdu z Bezděkova; TAMTÉŽ, fol. 163.

Hanžburský, který byl synem dlouholetého slánského primátora Václava Hanžburského.⁴¹⁷ Nabízela se zde otázka, zda Jiřík Hanžburský nezůstal ve městě záměrně a nekonvertoval, aby uchránil rodinný majetek, který na něj otec převedl, před konfiskací. Tento motiv však nebylo možné pramenně doložit. I zde se úcta, jež byla dříve prokazována otci, přenesla na syna. Společenství měšťanů se snažilo udržet kontinuitu tradice za každou cenu.

Na počátku roku 1627 se „staří“ konšelé a někteří z řad „*slovutných pánů*“ pokusili podnítit snahy o znovunabytí královských privilegií a vyvázání se z poddanství. Své prosby zaslali přímo císaři a obešli svou novou vrchnost.⁴¹⁸ Císař jejich prosbám nevyhověl. Jaroslav Bořita z Martinic měl u dvora mocného přímluvce v osobě Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka, který svého přítele v zásadních věcech u císaře podporoval.⁴¹⁹ Přímluva u dvora byla v případě snah měšťanských obcí o udělení generálního pardonu velmi důležitá. Opavským měšťanům se podařilo získat přímluvce v Maxmiliánovi z Lichtenštejna, který jejich žádost postoupil císaři, který jí vyhověl.⁴²⁰ Zda slánští měšťané odpovídajícího přímluvce nezískali či zda se na jeho pomoc vůbec nesnažili spoléhat se z dochovaných pramenů nepodařilo určit. Jaroslav Bořita z Martinic odpověděl na postoj Slaného zvýšením odváděných dávek. V dopise svému příteli Zdeňku Vojtěchu Popelovi z Lobkovic si neopomněl postěžovat, že „*za tu sumu mnohem a dvojnásobně lepší statek než ta zástava jsem [mohl] koupiti a jeho trojnásobně více užívati.*“⁴²¹ Tento pokus byl poslední snahou slánských

⁴¹⁷ J. LACINA, *Paměti*, s. 242.

⁴¹⁸ „*Za tou příčinou jak správce našeho duchovního žákovstva, chudé lidi, špitály nač vychovávatí nemáme, cesty, mosty, zdi městské, brány a jiné rozličné potřebné věci a příležitosti velký nedostatek trpěti a zkázu bráti musejí. K tomu dobrodincové naši sum svých a otrokův od nás míti žádají. Za kteroužto příčinou na svá kolena k nohám Vaší Milosti Císařské za to pro božské milosrdenství v poníženosti pokorně žádáme, že na nás, zarmoucené, okem milosrdenství svého popatřiti, na nás padlé přijíti, privilegi, zádušní věci, dědictví, vesnice a živnost obci naší milostivě z štědrosti své císařské, tak abychom jako mrtví z prachu země oživnouti a povstati, duchovní a politické věci řídití mohli*“; SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, Miltnerova sbírka, nezprac., koncept dopisu městské rady císaři Ferdinandovi ze 13. ledna 1627

⁴¹⁹ Srov. zmínky v korespondenci se Zdeňkem Popelem z Lobkovic SOA Litoměřice, Lobkovicové roudničtí – Rodinný archiv, B 214, fol. 119-121. Jaroslav Bořita z Martinic zde hovoří o „*odpovědi na nezralé a nepořádné Slánských vznešenť*“ a o pomoci Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka.

⁴²⁰ Irena KORBELÁŘOVÁ, *Opava za třicetileté války a v pobělohorském období*, in: K. Müller – R. Žáček, Opava, s. 165-207, zde s. 174.

⁴²¹ Lobkovicke sbírky Nelahozeves, Lobkovicové roudničtí – Rodinný archiv, B 214, fol. 122.

kališníků o vyvázání z poddanství. Ve světle příštích událostí bylo možné tuto událost označit za zlomový moment v celém vývoji. Slánští měšťané po nezdaru suplikace ztratili zájem na navazování kontaktů s okruhem okolo „*slovutných pánů*“. Očividně pozbyli naděje v lepší vývoj v příštích letech a přesunuli svou pozornost k „nové“ vrchnosti a měšťanům, kteří již dokázali nalézt ukotvení v katolických sítích vztahů.

Roku 1629 došlo k další obměně městské rady.⁴²² V tomto roce již nebyli znovuzvolení Jan Špička a Jan Šultys z Felsdorfu zvaní ke křtům tak často. Oproti minulým letům šlo o mizivé počty. Jan Šultys z Felsdorfu stál pouze u jednoho křtu, Jan Špička u čtyř.⁴²³ Bývalí nekatolíci si začali zvat ke křtu katolíky a martinické úředníky. Václav Mandelka, bratr konšela Jana Mandelky, si pozval Martina Družeckého, nového slánského purkrabího, a nového děkana Jana Heřmana Blovského.⁴²⁴ Původně sevřená komunita nekatolíků se začala rozvolňovat, Špička a Šultys pomalu přestávali být symbolem bývalého rozmachu, ale stali se obrazem přežitku.

Novou výraznou změnu ve struktuře elit slánské měšťanské společnosti představoval rok 1631. Město se díky vojenské přítomnosti Sasů stalo 14. listopadu 1631 znovu samostatným.⁴²⁵ Do města se společně s nimi vrátili někteří „*slovutní páni*“ z řad emigrantů.⁴²⁶ Využili spolu s dalšími exulanty saského vpádu, kterému se podařilo 15. listopadu 1631 bez boje získat Prahu.⁴²⁷ Zde navrátilci během krátké doby vyhnali jezuity,

⁴²² Do rady byli zvoleni Jan Špička, Karel Zikmund, Jan Šultys z Felsdorfu, Petr Vlček, Jiřík Hanžburský, Jan Vranský, Kašpar Pryam, Václav Slavíček, Samuel Šťáva, Blažej Laňka, Matyáš Žlutický, Matouš Laňka, Martin Zajíček; SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 58, fol. 119.

⁴²³ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 171, 176, 179.

⁴²⁴ TAMTĚŽ, fol. 176.

⁴²⁵ Nedlouho před příchodem Sasů byla znovu obnovena městská rada ve složení Jan Šultys z Felsdorfu, Jan Špička, Karel Zikmund, Jiřík Hanžburský, Václav Slavíček, Blažej Laňka, Jan Vranský, Martin Zajíček, Samuel Šťáva, Václav Votický, Jiřík Palouček a Tomáš Radnický; SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 58, fol. 131. K saskému vpádu srov. Oldřich KORTUS, *Sasové v Čechách v letech 1631 a 1632*, Praha 2008 (= Disertační práce), zde i odkazy na další literaturu.

⁴²⁶ S vojáky přišli Václav Hanžburský, Václav Linhart či Václav Pelargus Daniel Vepřek se vrátil již v roce 1628; SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 171.

⁴²⁷ Oldřich KORTUS, *Pobělohorskí exulanti za saského vpádu v letech 1631 a 1632*, in: Jiří Hrbek – Petr Polehla – Jan Zdichynec (edd.), *Od konfesijní konfrontace ke konfesijnímu míru*. Sborník

obsadili univerzitu a obnovili stavovské direktorium. Důležitou symbolickou událostí se stal pohřeb utřatých hlav představitelů protistavovského odboje, který byl uspořádán ještě první adventní neděli stávajícího roku.⁴²⁸ Změny se nevyhnuly ani slánské měšťanské obci. Slánští konšelé v čele s Janem Šultysem z Felsdorfu, synem jednoho z popravených vůdců stavovského povstání, vyhnali z města vrchnostenské úředníky a zabavili klíče od smečenského zámku. Rada začala nakládat hraběcím důchodem a převádět do obecního majetku některé Martinicovy vesnice.⁴²⁹

V průběhu let 1630-1631 nebyly vedeny matriční záznamy. V záznamech se objevilo pouze několik přípisů z prosince 1631.⁴³⁰ Z matriky z tohoto roku je patrné, že měšťané se vrátili ke svým dřívějším zvyklostem - opět se rozvolnil počet kmotrů, do matriky se vrátili přípisy.⁴³¹ Souviselo to s návratem protestantského kněze. Novým děkanem se stal Petr Mitis Vodňanský, který dříve působil jako farář v nedalekém Dřínově.⁴³² Jan Špička, „vážený radní pán“, a Jan Šultys z Felsdorfu, „pan primátor“, se stali kmotry Samuela Šťávy, spolu s nimi byl u křtu i radní písař Jan Hostovický. Šultys z Felsdorfu a Špička se opět ocitli v centru zájmu měšťanů a stávali se velmi častými kmotry.⁴³³

Největší pozornost se obrátila k Václavu Pelargovi. Ten měl oproti svým druhům výhodu v tom, že během správní praxe získané v řadách obecních starších cíleně prohluboval své jazykové dovednosti. Jeho úspěšné zvládnutí němčiny nezůstalo bez povšimnutí ani v Sasku. Schopnost komunikovat s veliteli armády v jejich rodném jazyce a znalost místních podmínek z něj učinily jednoho z vrchních správců Slánského kraje, kteří měli po jeho dobytí úzce spolupracovat s novými vojenskými pány.⁴³⁴ Z jeho návratu se pokusili těžit měšťané, s nimiž v letech předcházejících jeho odchodu navázal širokou síť pokrevních a nepokrevních svazků. Zejména „slovutní páni“ se k němu obraceli jako k mocnému přímluvci ve svých

z konference k 360. výročí uzavření Vestfálského míru, Ústí nad Orlicí 2008, s. 235-248, zde s. 240-245.

⁴²⁸ L. BOBKOVÁ, *Exulant*, s. 317-318.

⁴²⁹ V. FIALA, *Slaný*, s. 77-80; J. KADEŘÁBEK, *Protireformace*, s. 32-33.

⁴³⁰ Ženě konšela Tomáše Radnického Kateřině se v tomto měsíci narodila dcera Dorota, za kmotru jí šla Kateřina Hanžburská; TAMTÉŽ, fol. 185.

⁴³¹ SOA Praha, Sbírka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 187.

⁴³² M. MAREŠOVÁ, *Předbělohorské matriky*, s. 93.

⁴³³ SOA Praha, Sbírka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 189, 191-210.

⁴³⁴ V. FIALA, *Slaný*, s. 73.

záležitostech a často poukazovali na své předchozí vazby.⁴³⁵ Většinou šlo o členy městské rady, kteří se snažili zajistit si své postavení i pod novou vojenskou správou. Zatímco v předchozích letech to byl Václav Pelargus, který se snažil proniknout mezi konšely a prostřednictvím sňatku, kmotrovství či půjček se probíjet až do nejvyššího městského správního orgánu, situace se nyní načas změnila v jeho prospěch. V dopisech, které od slánských měšťanů obdržel za svého krátkého působení v čele kraje, se často připomínaly předchozí dobré vztahy, konšelé zmiňovali společně strávená léta v úřadě či odkazovali na jednotné konfesijní smýšlení.⁴³⁶ „*Slovutní páni*“ se snažili překlenout zhruba pět let, v nichž byly zpretrhány vazby mezi Václavem Pelargem a ostatními měšťany, a znovu s ním úspěšně navázat nové společenské vztahy.⁴³⁷

Z emigrace se vrátil také Odolen (Vodolan) Pětipeský z Chýš, který se znovu ujal vlády na svých statcích, které si Jaroslav Bořita z Martinic přivlastnil.⁴³⁸ Také on začal znovu navazovat na předchozí kontakty se slánskými měšťany. Z nové pozice komisaře Slánského kraje, do níž byl dosazen saskou správou, se opíral o slánské politické elity především ve snaze o stabilizaci situace na Slánsku. S poukazem na předchozí „*dobré přátelství*“ využíval činnosti slánské městské rady především při porovnávání zemských škůdců.⁴³⁹

Někteří ze slánských konvertitů se pokusili popřít své předchozí rozhodnutí a znovu se začlenit mezi nekatolíky. Jedním z nich byl již zmiňovaný Jan Miller (Müller). Krátce po příchodu Sasů, ještě v listopadu 1631, vlastnoručně zboural kalvárii, kterou předtím vybudoval u kostela Nejsvětější Trojice.⁴⁴⁰ Jeho čin se minul svým účinkem. Společenství, které se vytvořilo vedle „starých“ konšelů a navrátilivších se emigrantů, jej mezi sebe znovu nepřijala. Jan Miller (Müller) zůstal stranou této sociální sítě a v pozdějších letech se mu již

⁴³⁵ Srov. SOka Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, Miltnerova sbírka, nezprac., dopis adresovaný městskou radou Václavu Pelargovi 11. března 1632.

⁴³⁶ SOka Kladno, AM Slaný, nezpracováno (číslování strženo), kopiář listů 1631-1632, nefol., dopis z 6. března 1632; Miltnerova sbírka, nezprac., dopis městské rady V. Pelargovi z 18. ledna 1632.

⁴³⁷ G. CUBITT, *History*, s. 125-127.

⁴³⁸ Šlo zejména o Blahotice a Neprobylice, které si smečenský šlechtic vymínil na císaři. Srov. SOA Litoměřice, Lobkovicové roudničtí – Rodinný archiv, B 214, fol. 121, list Zdeňku Popelovi z Lobkovic z 12. 1. 1628.

⁴³⁹ SOka Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 239.

⁴⁴⁰ J. ŠTOVÍČEK, *Loretánská idea*, s. 21.

nepodařilo proniknout ani mezi katolíky.⁴⁴¹ „Saské“ období nemělo dlouhého trvání. V květnu 1632 přitáhla ke Slanému armáda Albrechta z Valdštejna a město se vzdalo.⁴⁴²

Jaroslav Bořita z Martinic nejprve zasáhl proti primasovi, kterého označil za původce celého odporu. Jan Šultys z Felsdorfu byl uvězněn a jeho veškerý majetek propadl hraběcí komoře.⁴⁴³ Dekretem z 3. dubna 1633 zbavoval Jaroslav Bořita z Martinic primátorského úřadu „*rebelantského škůdce*“ Jana Šultyse z Felsdorfu, přičemž zakázal všem měšťanům, aby jej nadále titulovali jako primase, zabavoval mu veškerý nemovitý majetek a přikazoval jeho uvržení do žaláře „*o samém chlebě a vodě*“.⁴⁴⁴ V tomto případě byla nařízení obsažená v patentu beze zbytku splněna. Jan Šultys byl dlouhodobě vězněn a po svém propuštění donucen vzdát se svých nemovitostí, z jejichž prodeje městská rada uhradila škody, které měl svým jednáním způsobit hraběcí komoře. Prodej jeho majetku se také dočkal svého zveřejnění ve vrchnostenském patentu.⁴⁴⁵

S odcházejícími saskými oddíly odešli i emigranti, již podruhé a někteří nadobro. Václav Pelargus se usídlil v Drážďanech. V roce 1638 využil možnosti, kterou v roce 1629 nabídli zástupci panovnické moci v Čechách exulantům – vrátit se do vlasti za účelem odprodeje svého majetku.⁴⁴⁶ Pro svou cestu do Čech se pojistil tím, že se vložil pod přímou ochranu

⁴⁴¹ SOA Praha, Sbírka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 200-237.

⁴⁴² „*Léta 1632 v pátek po Božím vstoupení přitáhl lid J[eho] M[ilosti] Císařské k městu Slanému a lidu toho generál kníže z Valdštejna neb z Frýdlandu s celou armadyjí i s střelbou velikou. A položili ležení pod Smečnem[...]* O tom lidu velikém, kteréhož býti pravili do 70 tisíc, žádný před tím jest nevěděl až právě k samému městu se dostal[...]

*A slyšíce [Sasové] sílu velikou, kteréž odolati možné nebylo vidouce [...] v sobotu 22. Máji ráno z města se vši pagáží, se zbraní luntý rozsvícené majíce a praporce otevřené vytáhli, na jichžto místo hned praporce dva, tak silné jako od nich čtyři od p. kommissariův Císařských do města uvedeny“; J. B. MILTNER (ed.), *Kalendář historický*, s. 9. Těž E. ČÁŇOVÁ, *Rekatolizace*, s. 83-84.*

⁴⁴³ V. FIALA, *Slaný*, s. 81-82.

⁴⁴⁴ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac. kniha č. 1, fol. 140’.

⁴⁴⁵ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 58, fol. 274-275.

⁴⁴⁶ Srov. dopis uložený v Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden (dále SächsHStA), Geheimes Kriegsratskollegium, Loc. 10833/2, 11237, fol. 219 (dle staré foliace fol. 152), dopis Jaroslava Bořity z Martinic, Fridricha z Talmbergka, Jana Rudolfa Trčky z Lípy, pana z Vacínova a Jiřího mladšího z Nemyšle z 13. září 1629 adresovaný radě města Pirny. Citaci uvádím v této podobě, protože v průběhu 90. let 20. století došlo k rozsáhlé restrukturalizaci drážďanského archivu, zejména ke sloučení některých fondů a s tím souvisejícímu přefoliování jednotlivých písemností. Relevantní tak

saského kurfiřta.⁴⁴⁷ Ten vyhověl jeho prosbě a o několik týdnů později mu vydal požadovaný pas, který jej prohlašoval za poddaného saského kurfiřta a umožňoval mu tak nerušený vstup do Čech.⁴⁴⁸ Václav Pelargus se po vyřízení svých závazků a pohledávek znovu vrátil do Drážďan. Do Slaného se pokusil odcestovat znovu o dva roky později, jeho druhé žádosti o pas, resp. o znovuoobnovení pasu předcházejícího už ale saský kurfiřt nevyhověl.⁴⁴⁹ Poslední zmínky o jeho pobytu pocházely z roku 1645, kdy se stal testamentárním svědkem Jana Sojky.⁴⁵⁰

Léta 1633-1635 byla obdobím, kdy se zcela rozvolnily vztahy ve slánské společnosti. Členové tradičních elit se prakticky nepodíleli na křestních obřadech. U křtů se ojediněle objevoval pouze Jiřík Hanžburský. Většinou stál při křtech starousedlíků. Naposledy tak učinil roku 1634, kdy se stal kmotrem syna propuštěného Jana Šultyse z Felsdorfu Karla.⁴⁵¹ Druhý „starý“ radní Jan Špička, který neodešel s druhou vlnou emigrantů roku 1632, se stal ještě roku 1633 kmotrem Benjamína Celeryna, syna Simeona Celeryna, obecního staršího, který v tomto sboru působil v roce 1618. Při křtu byl přítomen také Jiřík Hanžburský.⁴⁵² Roku 1635 Jan Špička zemřel.⁴⁵³ S tím, jak postupně umírali „*slovutní páni*“, odcházela s nimi i nekatolická minulost města Slaného. Nekatolické vyznání bylo tradicí, na níž se již mladí slánští měšťané nechtěli podílet.⁴⁵⁴

v tomto ohledu zůstaly pouze citace uvedené v monografii L. BOBKOVÉ (ed.), *Exulanti z Prahy*. Prameny citované ve starších pracích jsou velmi těžko dohledatelné.

⁴⁴⁷ Srov. SächsHStA Dresden, Geheimes Archiv 10024, Loc. 8297/1, fol. 32 (dle staré foliace fol. 29), žádost Václava Pelarga o přiznání pasu z 13. dubna 1638.

⁴⁴⁸ TAMTÉŽ, fol. 35, prohlášení o vydání pasu jmenovaným žadatelům z 30. dubna 1638.

⁴⁴⁹ TAMTÉŽ, fol. 33 (dle staré foliace fol. 32/2), žádost Václava Pelarga o prodloužení pasu z 19. srpna 1640.

⁴⁵⁰ Karel BEDNAŘÍK – Věra HAVELKOVÁ, *Česky psané závěti z fondů Státního archivu v Drážďanech*, SAP 34, 1984, s. 495. Závěť Václava Pelarga se mi nepodařilo nalézt, protože pod signaturou, již uvádějí Bednařík s Havelkovou pro uložení německy psaných závětí (Loc. 10331/III.), se v současnosti nachází korespondence prince Mořice Saského.

⁴⁵¹ SOA Praha, Sbírka matrik, matrika f. ú.Slaný, inv. č. 2, fol. 187, 189, 216-237.

⁴⁵² TAMTÉŽ, fol. 220.

⁴⁵³ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 82, fol. 125.

⁴⁵⁴ Na roli tradice upozornil již J. MIKULEC, *Pobělohorská rekatolizace*, s. 20. K potřebnosti tradice pro budování sociální identity srov. Mark P. HOLT, *Burgundians into Frenchmen: Catholic Identity in*

Příslušníci nových elit zatím pokračovali v upevňování svých vzájemných vazeb. Roku 1633 si pozval Kašpar Pryam za kmotra své dcery Mandelíny svého spoluradního Václava Slavíčka. Své postavení si Pryam upevňoval i mimo městskou radu. Ke křtu svého syna Václava si pozval katolické šlechtice Zachariáše Vejdu z Bezděkova, hejtmána panství, a Lukáše Lipnického z Čáslavě.⁴⁵⁵ Vedle příslušníků nových elit se začali objevovat i řadoví měšťané, kteří pochopili, že přízní s vrchnostenskými úředníky by mohli proniknout do městské rady, která jim do té doby zůstávala uzavřena, nebo se odpovídajícím způsobem vyšvihnout mezi ekonomické elity města. Velmi aktivní byl v tomto ohledu např. Daniel Kanikr, který svým potomkům zajistil přízeň Jana Kašovského, Zachariáše Vejdy z Bezděkova či Markéty Hanžburské z Kopečka.⁴⁵⁶

Zajímavou strategii si vytvořili někteří konvertité, které odmítali jak příslušníci „starých“ měšťanských elit, tak členové elit nových. Jmenovitě šlo o měšťana Václava Hádka, který ve Slaném získal zkušenosti s chodem městské kanceláře jako pomocný písař. Hádek pochopil, že se mu ve stávajících podmínkách nepodaří proniknout mezi slánské měšťanské elity. Zvolil tedy odchod do Loun, ve kterých byl vzdělaných a kvalifikovaných měšťanů nedostatek, a nabídl zde své služby. Podařilo se mu nejen získat městské právo ale i post prvního městského písaře. Během několika let dokázal vstoupit mezi politické elity města, když se propracoval do lounské městské rady.⁴⁵⁷

V období let 1622-1635 se výrazněji nezměnily klíčové strategie, kterými měšťané usilovali o vstup mezi elity. Stále šlo o navazování formálních a neformálních svazků, v nichž hrálo hlavní roli kmotrovství. Změnil se však okruh osob, na které byly tyto snahy zacíleny. V předchozím období jej představovala skupina „*slovutných pánů*“, z nichž nejprestižnější postavení bylo přiznáváno konšelům. Členství v městské radě znamenalo potvrzení sociálního statutu zbývajících „*slovutných pánů*“ a nejvyšší možný dosažený cíl, k němuž většina z nich upírala své snahy. Po roce 1622 ztratila městská rada a celý okruh „*slovutných pánů*“ na své přitažlivosti. Měšťané, kteří mezi zmiňované osoby náleželi, již nebyli schopni nabídnout zájemcům o vysoké postavení v rámci měšťanské společnosti odpovídající kariérní vzestup.

Sixteenth-Century Burgundy, in: Michael Wolfe (ed.), *Changing Identities in Early Modern France*, Durham-London 1997, s. 345-370, zejména s. 349-350.

⁴⁵⁵ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú.Slaný, inv. č. 2, fol. 160, 218.

⁴⁵⁶ TAMTÉŽ, fol. 88, 124, 217.

⁴⁵⁷ Bohumír ROEDL, *V labyrintech*, s. 140.

Pozornost měšťanů se proto obrátila k vrchnostenským úředníkům Jaroslava Bořity z Martinic, kteří jim byli schopni zajistit odpovídající společenské postavení.

Velmi žádoucí se v tomto ohledu stala samotná služba smečenskému šlechtici. Měšťané v tomto ohledu sledovali vedle kariérního vzestupu i hmotné zájmy, protože smečenský šlechtic svým služebníkům ochotněji promíjel osvojování majetku po odešlých exulantech. Díky tomuto společenskému vývoji bylo po roce 1635 město Slaný pevně začleněno v majetku Jaroslava Bořity z Martinic. Když smečenský pán o tři roky později docílil jeho koupě, představitelé nově vytvořených slánských měšťanských elit byli v této době zcela loajální k nové vrchnosti a měli s ní vytvořené nové sítě formálních a neformálních svazků. Tato proměna se odrazila i v průběhu rekatolizace smečenského panství. V té po smrti Jaroslava Bořity z Martinic nadále pokračoval jeho syn Bernard Ignác z Martinic, který v padesátých letech 17. století do Slaného přivedl řády františkánů (1655) a piaristů (1658).⁴⁵⁸ Společenský pohyb související s působením obou církevních společenství s sebou patrně přinesl další přeskupení slánských měšťanských elit. Zachycení těchto sociálních změn již bylo nad rámec předkládané práce.

⁴⁵⁸ O Bernardu Ignácovi z Martinic a jeho činnosti na Slánsku nejnověji Alessandro CATALANO, „Příběh jednoho mýtu: Bernard Ignác z Martinic – kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu – jezuité“, in: Václav Příbyl – Dana Příbylová (edd.), Slánské rozhovory 2005 - Itálie, Slaný 2006, s. 25-34.

Proměna měšťanských elit ve Slaném v letech 1610-1635. Sociální síť a identita

Před rokem 1622 byla pozice slánských měšťanských elit jasně vymezena. Jejich zástupci se ze systému slánské měšťanské společnosti vydělili jako nositelé zvláštního subsouboru významů. Tyto významy společně vytvořily symbolický jazyk, klíčový pro celý sociální systém zdejších měšťanů.⁴⁵⁹ Tím, že byl v sobě tento symbolický jazyk schopen zahrnout jednotlivé institucionální řády jedinců i městských korporací, umožnil zpětně členům slánských měšťanských elit legitimizovat své postavení v rámci většinové společnosti a významným způsobem ovlivňovat její chod.⁴⁶⁰ Zmiňované integrativní a legitimizační stránky jejich sociálního statutu se zrcadlily především v možnosti jeho krátkodobého přenosu.⁴⁶¹ Členové slánských měšťanských elit jej v každodenním životě symbolicky propůjčovali například nemanželským dětem, osobám žijícím z pohledu společnosti nepočestně či ženám, které byly opuštěny svými manžely. Svou přítomností u důležitých přechodových rituálů jejich životního cyklu či svými přímluvami a dobrozdániami je začleňovali do sociálního okruhu slánské měšťanské obce a navraceli jim jejich původní sociální postavení.⁴⁶²

Výjimečná pozice slánských elitních měšťanů se v jazykové rovině odrazila v používání označení „*slovutní páni*“.⁴⁶³ V prostoru bylo vyjádřeno jejich sezením na nejprestižnějších místech v kostele, která se nacházela nejbližší kazatelně.⁴⁶⁴ Jejich postavení ovšem nebylo doživotní a zásadním způsobem podléhalo sociálním změnám. Ztráta některé z obecně definovatelných kvalit, která umožňovala elitním měšťanům podílet se na vytváření a sdělování významů důležitých pro tvorbu identity, znamenala i ztrátu sociálního statutu a vyloučení z řad měšťanských elit.⁴⁶⁵ Jejich příslušníci si byli této skutečnosti vědomi a byli ji

⁴⁵⁹ Peter L. BERGER – Thomas LUCKMANN, *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*, Brno 1999, s. 86-87.

⁴⁶⁰ TAMTÉŽ, s. 89-93.

⁴⁶¹ Metodologicky lze využít studii Petra MATĚJŮ, *Ke kořenům sociálně psychologického modelu sociální stratifikace*, Sociologický časopis 41, 2005, s. 7-30

⁴⁶² Srov. SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 284; SOA Praha, Sběrka matrik, farnost Slaný, inv. č. 1, fol. 392, 396.

⁴⁶³ SOA Praha, Sběrka matrik, farnost Slaný, inv. č. 1, fol. 288, 305, 349.

⁴⁶⁴ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 406. K tomu srov. H. –W. GOETZ, *Der „rechte“ Sitz.*, s. 22-48.

⁴⁶⁵ P. MARSH, *Identity*, s. 21; J. JANDOUREK, *Sociologický slovník*, s. 72.

ochotni podřídit řešení svých důležitých rozepří a sporů.⁴⁶⁶ Přesto se některým „*slovutným páni*“ nepodařilo uchovat své výsadní postavení a klesli na úroveň běžných členů slánské měšťanské obce.⁴⁶⁷

Z dochovaných pramenů nebylo možné určit, jakým způsobem členové měšťanských elit své postavení ve společnosti vnímali či prezentovali prostřednictvím hmotné kultury. Zachytil se podařilo pouze případy Jiřího Vojny a Jiřího Žďárského. Dlouholetý radní písař a později primas Jiří Vojna svou příslušnost k politickým a intelektuálním elitám města vtělil do skladby své několik desítek svazků čítající knihovny.⁴⁶⁸ Jiří Žďárský se z pozice zástupce intelektuálních elit zabýval skladbou humanisticky laděné poezie v českém a latinském jazyce, jejíž zhudebněnou podobu prezentoval měšťanské obci prostřednictvím literátského kůru, jehož byl rektorem.⁴⁶⁹ Také doklad mezigenerační výměny předmětů, které by symbolizovaly příslušnost k měšťanským elitám, našel autor této rozpravy pouze jeden. V rodině slánského měšťana Daniela Vepřka se povědomí o výlučnosti jeho postavení zachovávalo pomocí předávání jeho pamětí, které si vedl ve dvacátých a třicátých letech.⁴⁷⁰

Bylo možné říci, že jako tvůrci symbolického jazyka hráli členové slánských měšťanských elit nezastupitelnou roli. Bez jejich přítomnosti v sociálním systému města by slánská obec v první řadě ztratila uchovatele svých tradičních hodnot a celospolečenské identity.⁴⁷¹ Ačkoliv byl každý z měšťanů nositelem své vlastní, výjimečné identity, která nalézala svůj odraz ve vztazích k rodině, jednotlivým městským korporacím či prožívání osobní víry, bylo možné hovořit o obecní identitě, která vyjadřovala příslušnost měšťana k jeho domovské obci.⁴⁷² Zástupci měšťanských elit, v první řadě konšelé, v sobě shrnovali či

⁴⁶⁶ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. ; též s. 45-47 této práce.

⁴⁶⁷ SOA Praha, Sbírka matrik, inv. č. 1, fol. 266-344, též s. 50-53.

⁴⁶⁸ K využití knih a knižních ilustrací jako nositelů prvků identity srov. Zita Ágota PATAKI, *Bilder schaffen Identität. Zur Konstruktion eines städtischen Selbstbildes n den Illustrationen der Augsburger Chronik Sigismund Meisterlins 1457-1480*, in: Christoph Dartmann – Carla Meyer (Hgg.), *Identität und Krise? Zur Deutung vormoderner Selbst-, Welt- und Fremderfahrungen*, Münster 2007, s. 99-118.

⁴⁶⁹ K KŘESADLO, *Slaný*, s. 60-61.

⁴⁷⁰ J. B. MILTNER (ed.), *Kalendář*, s. 1.

⁴⁷¹ P. L. BERGER – T. LUCKMANN, *Sociální konstrukce*, s. 130-133.

⁴⁷² Petr HLAVÁČEK – Josef HRDLIČKA – Zdeněk VYBÍRAL, *Města a měšťané*, in: Václav Bůžek a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010, s. 356-402, zde s. 357.

alespoň měli shrnovat základní prvky, o něž se tato kolektivní identita opírala.⁴⁷³ Ve Slaném je představovalo lpění na osobní cti, která znamenala pokračování dobrého jména rodiny, hlášení se k víře otců či silné pouto k předmětům každodenního života, jež se dědily z generace na generaci.⁴⁷⁴ Tyto hodnoty společně vytvářely obraz pospolitě obce složené ze ctných měšťanů, kteří dbali panovnických nařízení, pociťovali hrdost na své výlučné místo ve svazku českých měst, které jim skýtala držba práv královského města, a pečlivě uchovávali víru otců, kterou ve Slaném představovala utrakvistická konfese.⁴⁷⁵

Obraz kolektivní identity slánské měšťanské pospolitosti nalézal svůj odraz např. v městských slavnostech, na kterých se celá obec podílela. Nejvýraznější manifestací slánské kolektivní identity se ve sledovaném období stala slavnost spojená s dokončením opravy Velvarské brány, která se dočkala své renovace v roce 1613. Tehdejší primas Václav Hanžburský za účasti ostatních příslušníků měšťanských elit a celé slánské obce zasadil na její vrchol novou zlacenou makovici, která obsahovala městským písařem Jiřím Vojnou sepsanou zdravici v češtině a latině. Makovici zakončovala zlacená hvězda.⁴⁷⁶ Identita slánské měšťanské společnosti se v tomto symbolickém aktu promítla hned v několika rovínách. Hvězda odkazovala na husitskou minulost města, které bylo v tradici vypjatého chiliasmu 15. století spolu s dalšími městy, především Louny (lunou) a Žatcem (sluncem), považováno za vyvolenou obec, která díky ctnostnému životu svých obyvatel při blížící se apokalypse unikne zkáze a stane se příštím obnovitelem víry a společnosti.⁴⁷⁷ Naznačovala vědomí předávání náboženského vyznání, které bylo v obci po staletí udržováno. Zdravice se naopak obracela k příslušníkům dalších generací slánských měšťanů, čímž naznačovala nepřetržitou kontinuitu předávaných hodnot, které v ní byly zdůrazněny, jako čest či dobré jméno jejich zhotovitelů.⁴⁷⁸ V neposlední řadě svou úlohu hrálo i samotné provedení a financování celého podniku. Zlacení bylo zapláceno z finančního nadání sbírky, která proběhla mezi slánskými

⁴⁷³ TAMTÉŽ, s. 133-141

⁴⁷⁴ Srov. J. B. MILTNER (ed.), *Kalendář*, s. 1, 6. Obecně k hodnotovému systému měšťanů J. HRDLIČKA, *Měšťan*, s. 145-146.

⁴⁷⁵ Tento postoj odpovídal dobové ideální představě o podobě měšťanské společnosti. Srov. J. HRDLIČKA, *Měšťan*, s. 143-146; J. MILLER, *Uzavřená společnost*, s. 77-79, 84-85.

⁴⁷⁶ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 35'.

⁴⁷⁷ František ŠMAHEL, *Hustitská revoluce I.*, Praha 1995, s. 409-410.

⁴⁷⁸ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., Miltnerova sbírka, český opis latinské zdravice Jiřího Vojny, nesign.

měšťany.⁴⁷⁹ Makovice svým materiálem poukazovala na bohatství slánské měšťanské obce a zároveň tím, že se její financování uskutečnilo z prostředků celé obce, poukazovala na její v očích měšťanů tolik oceňovanou svornost a nerozdílnost.⁴⁸⁰

Identita slánské měšťanské společnosti se však nemohla prezentovat pouze při těchto výjimečných událostech. Úkolem elit bylo zajistit ji v každodenním životě, protože pouze svým neustálým potvrzováním prokazovala svou životnost.⁴⁸¹ Členové měšťanských elit dostáli své úloze tím, že identitu slánské měšťanské obce udržovali a prezentovali ve dvou od sebe neodělitelných rovinách. První rovinou bylo uchování symbolického a ritualizovaného jednání, jehož byli elitní měšťané strůjci. Klíčovou úlohu hrála v tomto ohledu městská rada.⁴⁸² Její ritualizovaná činnost, která svých nejvyšších forem dosahovala v aktech jejího každoročního dosazování a potvrzování, byla důležitá pro celé společenství měšťanů. Svým působením zajišťovali konšelé nejen kontinuitu tohoto samosprávného celku, ale v symbolické rovině i kontinuitu celého městského společenství a práva, jehož byla městská rada vykonavatelem.⁴⁸³ Symbolická komunikace představovaná na poli rituálu obnovy městské rady či dosazování královského rychtáře pouze nesdělovala svůj obsah, ale svým přesahem do širšího kontextu vytvářela sociální skutečnost. Její aktéři svým srozuměním a účastí na ní na jedné straně legitimizovali její průběh a společenské postavení jejího původce, na straně druhé tím, že jí rozpoznali, vytvářeli svůj vlastní sociální status.⁴⁸⁴ Z výše naznačených důvodů se členové měšťanských elit snažili o co možná nejhladší průběh zmiňovaných rituálů. V předchozím textu popsaný nevhodný vstup jednoho z měšťanů do průběhu kladení otázek,

⁴⁷⁹ TAMTÉŽ, kniha č. 57, fol. 35'.

⁴⁸⁰ J. MILLER, *Uzavřená společnost*, s. 78-79, 211-215.

⁴⁸¹ Maurice HALBWACHS, *Kolektivní paměť*, Praha 2009, s. 61-62.

⁴⁸² K tomu srov. Niklas LUHMANN, *Sociální systémy Nárys obecné teorie*, Brno 2006, s. 185; J. KADEŘÁBEK, *Vrcholné orgány*, s. 3-21.

⁴⁸³ J. MILLER, *Uzavřená společnost*, s. 184-185.

⁴⁸⁴ Srov. Barbara STOLLBERG-RILLIGER, *Much Ado About Nothing? Rituals of Politics in Early Modern Europe and Today*, in: Annual Bulletin of the German Historical Institute, Washington 2011, 9-25.; TÁŽ, *Einleitung*, in: Barbara Stollberg-Rilinger – Thomas Weißbrich (Hrsg.), *Die Bildlichkeit symbolischer Akte (Symbolische Kommunikation und gesellschaftliche Wertesysteme)*, Münster 2010, s. 9-21; TÁŽ, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe - Thesen - Forschungsperspektiven*, Zeitschrift für historische Forschung 31, 2004, s. 489-527, zejména s. 503-507; TÁŽ, *Zeremoniel, Ritual, Symbol. Neue Forschungen zur symbolischen Kommunikation in Spätmittelalter und Früher Neuzeit*, Zeitschrift für historische Forschung 27, 2000, s. 289-405.

kteř se konalo při zakončování činnosti městské rady, znamenal ohrožení kontinuity městské samosprávy a výrazným způsobem se dotýkal i celospolečenské identity.⁴⁸⁵ Zajímavý byl případ Viléma Modletického, který ve svém novém postavení královského rychtáře neporozuměl symbolickým významům souvisejícím s jeho nastolením. Přitom měl jako dlouholetý člen městské rady patřit k jedněm z nejdůležitějších uchovatelů tradičního hodnotového světa.⁴⁸⁶

Ritualizované jednání nebylo pouze otázkou vnitřní slánské sociální sítě. Měšťanské elity prezentovaly identitu Slaného i navenek. Zde nalézala svůj odraz především ve vjezdech hofrychtěře či samotného panovníka. Uvítací družina jedoucích vstříc zástupci panovníka se skládala z mladíků, které doprovázeli zralí muži. Stejně tak se v ní vedle sebe objevovali členové elit vedle obyčejných měšťanů. Věkovou skladbou jezdců se prezentoval mezigenerační přenos všech zmiňovaných hodnot, především tradice a kontinuity. Zastoupením obou sociálních složek slánských měšťanů se zároveň ukazovala svornost celé obce.⁴⁸⁷ Ve zkoumaném období se dočkal Slaný i panovnického vjezdu, když roku 1619 město navštívil Friedrich Falcký při své korunovační cestě do Prahy.⁴⁸⁸ Počáteční nadšení měšťanů, kteří se těšili z návštěvy krále, zkalila jeho prohlídka kostela svatého Gotharda. Zimní král odsoudil údajnou honosnost kostela a předpokládal, že většina výzdoby bude neprodleně odstraněna. Nesetkal se ale s pochopením a městská rada jeho požadavek sice velmi opatrně, ale přesto příkře odmítla.⁴⁸⁹ Zda se slánští měšťané dozvěděli o pozdějších událostech v chrámu svatého Víta, který byl své výzdoby částečně zbaven, nebylo možné z dochovaných pramenů zjistit. Patrně by se v názorech na tuto událost shodovali s tehdejší většinovým pohledem, který celou situaci vnímal jako pusté plenění a znesvěcení celého chrámového prostoru.⁴⁹⁰ V tomto případě došlo ke střetu dvou souborů významů, které oba vycházely z jiného sociálního a především konfesijního prostředí. Zatímco měšťané k výzdobě kostela přistupovali jako k oslavě Boha a potvrzení své konfesijní identity, luterán

⁴⁸⁵ J. HRDLIČKA, *Otázky*, s. 206-207.

⁴⁸⁶ Srov. J. KADEŘÁBEK, *Vrcholné orgány*, s. 15-16.

⁴⁸⁷ K mezigeneračnímu přenosu srov. V. BŮŽEK – P. KRÁL, *Paměť*, s. 61-66.

⁴⁸⁸ Jaroslav ČECHURA, *Zimní král aneb české dobrodružství Fridricha Falckého*, Praha 2004, s. 146.

⁴⁸⁹ Jindřich HULÍNSKÝ, *Ohlasy dob zašlých*, Slaný 2008², s. 156-174; SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 303.

⁴⁹⁰ Srov. Michal ŠRONĚK (ed.), *Vincenc Kramář. Zpustošení Chrámu svatého Víta v roce 1619*, Praha 1998.

Friedrich Falcký ji chápal jako modloslužebnictví, které věřící odvracelo od původní Kristovy věrouky a odporovalo učení o chudobě prvotní církve.⁴⁹¹

Právě hájit identitu slánské měšťanské společnosti navenek v konfliktech s jiným soubory významů patřilo k dalším úkolům elitních měšťanů.⁴⁹² Nebezpečí pro jejich hodnotový systém představovala především sociální síť, která od roku 1602 vznikala v bezprostředním okolí katolického šlechtice Jaroslava Bořity z Martinic, jenž se ujal statků sousedících se Slaným. Svou roli sehrála tradiční ekonomická rivalita mezi městem a velkostatkem.⁴⁹³ Nejvyšší konfliktní potenciál ale skýtaly odlišné konfesijní identity obou celků. Nejdůležitějším významem sdíleným katolickým sociálním okruhem, který byli slánští měšťané schopni pocítovat, se stal rozdíl v eucharistii.⁴⁹⁴ Do jaké míry mohli porozumět všem věroučným rozporům, které z odlišného pohledu na svátost přijímání plynuly, se nepodařilo z dochovaných pramenů zjistit. Bylo však zřejmé, že rozdíl slánští měšťané silně vnímali při srovnání přijímání pod jednou či pod obojí. V jazykové rovině se odrazil pohled na katolickou identitu v používání hanlivého označení „jednuška“, které odkazovalo právě ke skutečnosti, že Jaroslav Bořita z Martinic a jeho poddaní přijímali pouze tělo Kristovo. Označení „jednuška“ bylo většinou posilováno dalšími přívlastky jako „zrádcovská“ či „hromská“.⁴⁹⁵

⁴⁹¹ K tomu srov. David R. HOLETON, *The Evolution of Utraquist Eucharistic Liturgy: a textual study*, *The Bohemian Reformation and Religious Practice* 2, 1998, s. 97-126; TÝŽ, „*All Manner of Wonder Under the Sun*“: *A Curious Development in the Evolution of Utraquist Eucharistic Liturgy*, *The Bohemian Reformation and Religious Practice* 3, 2000, s. 161-172; Zdeněk V. DAVID, *The Plebeianization of Utraquism? The Controversy over the Bohemian Confession of 1575*, *The Bohemian Reformation and Religious Practice* 2, 1998, s. 127-158; TÝŽ, *A Cohabitation of Convenience: The Utraquists and the Lutherans Under the Letter of Majesty, 1609-1620*, *The Bohemian Reformation and Religious Practice* 3, 2000, s. 173-214.

⁴⁹² P. L. BERGER – T. LUCKMANN, *Sociální konstrukce*, s. 107-108.

⁴⁹³ Petr HLAVÁČEK – Josef HRDLIČKA – Zdeněk VYBÍRAL, *Mocenské konflikty měst a měšťanů s ostatními společenskými skupinami*, in: V. Bůžek a kol., *Společnost*, s. 643-659, zde s. 647-652.

⁴⁹⁴ K tomu srov. Pavel KŮRKA, *(Staro-) utrakvismus 16. století – konfese měst?*, in: Zdeněk Víšek – Blažena Hrabánková (edd.), *Česká husitská reformace. Slánské rozhovory 2010, Slaný 2011*, s. 29-31.

⁴⁹⁵ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., Miltnerova sbírka, dopis Jaroslava Bořity z Martinic slánské městské radě z června 1604. K tematizaci rozdílné identity za použití jazyka srov. André KIESERLING, *Kommunikation unter Anwesenden. Studie über Ineraktionssysteme*, Frankfurt

Druhá důležitá úloha, kterou slánské měšťanské elity hrály při vytváření celospolečenské identity, spočívala v uchování její kolektivní paměti. Svým přístupem k městské agendě, komunikací s okolními městy či inscenací a následným zaznamenáváním ritualizovaného jednání, hráli hlavní roli při konstruování skupinové paměti tím, že v jejich rukou leželo rozhodování o tom, co bude „pamatovatelné“.⁴⁹⁶ Ačkoliv ve fyzickém smyslu si událost pamatoval konkrétní jedinec, zástupci měšťanských elit určovali, jakým způsobem bude daný děj zaznamenán, vykládán a tím i pamatován.⁴⁹⁷ Paměť byla konstruována tak, aby v sobě zahrnovala vzorce významů, které byly ve slánské měšťanské společnosti považovány za žádoucí, tedy již zmiňované hodnoty korporativnosti, kontinuity cti a dobrého jména obce, resp. jejích významných členů a setrvávání ve víře otců. Příslušníci slánských elit při zachování pozitivní paměti na minulost města směšovali i zcela protichůdné děje či zcela účelově vynechávali události, které se do toho obrazu nehodily. Při prezentaci slavné minulosti slánské měšťanské obce se zdůrazňovala věrnost českým králům, která získala svou podobu v privilegích a svobodách, jimiž byla od panovníků nadána.⁴⁹⁸ Zcela stranou byla ponechána léta husitských válek, ve kterých Slaný vypověděl poslušnost králi Zikmundovi a přidal se na stranu odbojných měst. Také léta 1546-1547, kdy se Slaný postavil proti Ferdinandu I., se z paměti slánské měšťanské obce vytratila.⁴⁹⁹ Na druhé straně se právě období husitské revoluce dostávalo ke slovu při prezentaci věrnosti slánských měšťanů utrakvistické tradici a nalézalo svůj odraz v městských knihách a měšťanských pamětech, kde se zaznamenávala *memoria* související s důležitými událostmi souvisejícími s historií této konfese.⁵⁰⁰

Ačkoliv elitní měšťané hráli díky dvěma představeným rovinám zachování a předávání kolektivní identity slánských měšťanů ve společnosti nezastupitelnou úlohu, nestáli mimo její okruh. Ve svém každodenním životě se setkávali s běžnými měšťany, kteří k nim zaujímalí určitý postoj. Ten byl v mnoha ohledech dán možností sociální aktivace a recipacity jejich

am Main 1999, s. 266; Janet E. HALLEY, *Identity and Censored Language. The Case of the Familists*, in: R. C. Trexler (ed.), *Persons*, s. 221-230, zde s. 222, 227.

⁴⁹⁶ M. HALBWACHS, *Kolektivní paměť*, s. 51-56.

⁴⁹⁷ Peter BURKE, *Variety kulturních dějin*, Brno 2006, s. 51.

⁴⁹⁸ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 70 kniha misivů 1622-1636, fol. 11'.

⁴⁹⁹ K účelovému zapomínání srov. P. BURKE, *Variety*, s. 53.

⁵⁰⁰ J. B. MILTNER (ed.), *Kalendář*, s. 6.

vzájemného vztahu.⁵⁰¹ Vytváření sociálních svazků s elitními měšťany bylo pro řadové členy měšťanské obce velmi přitažlivé. Snažili se jim dosáhnout osobních přímluv či kontakty s příslušníky slánských elit zvyšovat svou vlastní osobní prestiž.⁵⁰² Očekávali, že podaří-li se jim objevovat se v blízkosti zástupců elit, budou se moci alespoň v omezené míře podílet na jejich společenském postavení. Takováto sociální aktivace vztahu vyžadovala nejprve společenský kontakt. V tomto ohledu nabízelo měšťanům široké pole působnosti kmotrovství. Tím, že účast na křtu se dala z konfesijních a obecných společenských důvodů jen těžko odmítnout, přistupovali k této možnosti měšťané jako k nejčastější a nejsnazší cestě, jak učinit první krok k navázání vztahu se zástupci elit. Zatímco většině šlo především o krátkodobé výhody vyplývající z náhlé aktuálnosti tohoto vztahu, někteří jedinci nezůstali pouze u prvního kontaktu a pokusili se o další interakci.⁵⁰³

Jako objekty své interakce si sice tyto lidé vybírali všechny příslušníky elitní sociální sítě, nejvyšší pozornosti se ale dostávalo členům městské rady.⁵⁰⁴ Vstup do nejvyššího samosprávního celku vnímali slánští měšťané jako nejprestižnější a zároveň nejschůdnější cestu ke vstupu mezi měšťanské elity. Svůj sociální status si pokoušeli prostřednictvím zvolení do řad městské rady zvýšit především členové nižších samosprávních celků. Aby bylo možné očekávat, že se jednou navázaný kontakt mezi řadovým měšťanem a příslušníkem elit bude zdárně rozvíjet, bylo zapotřebí jeho nepřetržité aktivace. Bez neustálého obnovování vytvořeného vztahu došlo ke ztrátě jeho aktuálnosti a hrozilo, že postupem času zanikne.⁵⁰⁵ Vedle tohoto požadavku bylo zapotřebí naplnit i druhou část naznačeného vzorce, reciprocitu.⁵⁰⁶ V tomto ohledu se skutečně dostávalo pozornosti těm měšťanům, kteří měli možnost nabídnout odpovídající protihodnotu za získané výhody. Takových osob ovšem nebylo mnoho, protože dostat požadavkům na vzájemnou výměnu statků či služeb bylo pro běžného měšťana velmi obtížné. Všem, kteří se pokusili tímto způsobem získat lepší sociální

⁵⁰¹ Lenka BUŠTÍKOVÁ, *Analýza sociálních sítí*, Sociologický časopis 35, 1999, s. 193-206, zde s. 198.

⁵⁰² M. MELKESOVÁ, *Adhiberi solent*, s. 73.

⁵⁰³ V tomto případě sociologové hovoří o heterofilní sociální interakci, za kterou je považován takový způsob jednání, který má za cíl získat přístup k výhodným odlišným zdrojům držitelů vyšších sociálních pozic či dosáhnout této vyšší sociální pozice. L. BUŠTÍKOVÁ, *Analýza*, s. 201.

⁵⁰⁴ Srov Příloha 2, Graf 1.

⁵⁰⁵ Srov. J. HRDLIČKA, *Historická antropologie pro „střední třídu“*, s. 215-235; W. REINHARD, *Freunde und Kreaturen*, s. 46.

⁵⁰⁶ L. BUŠTÍKOVÁ, *Analýza*, s. 201.

postavení, se postupem času podařilo mezi elity skutečně proniknout. V případě politických elit si sice nově příchozí měšťané zajistili status „*slovutného pána*“ a odpovídajícím způsobem se změnila jejich titulatura, v postoji ostatních radních byl však patrný určitý odstup. Noví konšelé byli do rady jmenováni na posledním místě a postupně se propracovávali v jejím rámci na vyšší místa. Pro všechny nové příslušníky elit bylo klíčové, aby porozuměli souboru identitu tvořících symbolických významů, jejichž novými uchovateli se stali, a mohli nadále působit jako média při jejich dalším přenosu.⁵⁰⁷

Slánské elity se naopak ve vztahu k ostatním měšťanům nepokoušely o přímou aktivaci sociálních vztahů vedenou shora dolů. Jejich postoj byl určen jejich výlučným postavením, které jim nedovolovalo vytvářet vertikální sociální síť s měšťany, kteří nedosahovali jejich sociálního statutu. Svou pozornost obraceli elitní měšťané k ostatním příslušníkům elity.⁵⁰⁸ Hlavní metou jejich snažení se stalo působení v městské radě, kdy politickou kariéru vnímali jako završení a potvrzení svého společenského postavení. Oproti běžným měšťanům měli výhodu v tom, že pro ně nepředstavovalo žádnou obtíž nabídnout za možnost přiblížit se svému cíli odpovídající protihodnotu. Vedle ekonomických prostředků se elitní měšťané ve svých snahách mohli opírat také o promyšlené sňatkové strategie či využívali rituálů životního cyklu.⁵⁰⁹ Navazování tohoto druhu vztahů nezůstávalo pouze záležitostí samotných příslušníků elit, ale v otázce budování nepokrevních svazků hrály důležitou roli i jejich manželky.⁵¹⁰ Někteří z elitních měšťanů zapojovali do svých sítí vztahů i své děti.⁵¹¹

Členové elit se snažili své snahy směřovat spíše k zástupcům místní nižší šlechty. Zvláštní místo v této síti vztahů hrála osoba Odolena (Vodolana) Pětipeského z Chýš, kterého finanční tíseň způsobená dělením rodového majetku postavila do pozice patrona mnohých slánských elitních měšťanů, kteří jej v jeho nelehké finanční situaci podporovali peněžítými částkami, které měly podobu úvěru, či odkupovali části jeho pozemkového majetku.⁵¹² Slánské měšťanské elity navíc se šlechticem sdílely některé z významových vzorců, které spočívaly ve stejné konfesijní identitě obou sociálních okruhů.⁵¹³ Na základě těchto sdílených prvků čelili Odolen (Vodolan) Pětipeský z Chýš a slánští měšťané rozpínajícímu se

⁵⁰⁷ N. LUHMANN, *Sociální systémy*, s. 182-185.

⁵⁰⁸ V tomto případě šlo o homofilní sociální interakci. Srov. L. BUŠTÍKOVÁ, *Analýza*, s. 201.

⁵⁰⁹ M. MELKESOVÁ, *Geografický horizont*, s. 222-223.

⁵¹⁰ Srov. Příloha 31, Tab. 5.

⁵¹¹ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, fol. 316, 323, 412.

⁵¹² M. ŽITNÝ, *Deník*, s. 187-262; K. KELLER, *Kontakte*, s. 500-514.

⁵¹³ M. ŽITNÝ, *Deník*, s. 201.

katolickému okruhu, který se vytvářel okolo Jaroslava Bořity z Martinic. Šlechtic se snažil identitu svého sociálního světa vnútit i poddaným vsí, které právně náležely zmiňovanému rytířskému rodu.⁵¹⁴ Slánští měšťané, kteří v ohrožení svého souseda spatřovali i budoucí možné napadení své vlastní identity, vystupovali jako držitelé paměti na svou nekatolickou minulost i na konfesijní příslušnost poddaných Pětipeských z Chýš. Svě svědectví o ní podávali u apelační soudu, ke kterému se rytíř obracel při snaze vymanit své poddané z vlivu Jaroslava Bořity z Martinic.⁵¹⁵

Ten si byl vědom úlohy elitních měšťanů v sociální síti Slaného a upřel na ně okamžitě po převzetí města v roce 1622 svou pozornost. První patenty a seznamy, které pro město vydal se týkaly právě členů elit.⁵¹⁶ Smečenský šlechtic využíval ekonomického tlaku, který měl podobu zabavování měšťanského majetku, rušení cechovních práv a přímusu z nově postaveného vrchnostenského pivovaru, který vyrostl na místě měšťanských domů zbouraných na jeho rozkaz.⁵¹⁷ Politicky se snažil elity zasáhnout rekonstrukcí městské rady, do které dosadil do města nově příšlé katolíky, a zrušením nižších samosprávních celků.⁵¹⁸

Smečenskému šlechtici se podařilo zaútočit na obě složky skupinové identity slánských měšťanů. Nejprve se zaměřil na rituály spojené s obnovováním městské rady a rituály životního cyklu. Zcela proměnil rituál obměny personálního složení rady. Klíčovou osobu se v něm stal regent smečenského panství Zachariáš Vejda z Bezděkova, jemuž konšelé do rukou skládali přísahu.⁵¹⁹ Jeho přítomnost ještě šlechtic podpořil účastí katolického duchovního.⁵²⁰ Nejsilnější útok na identitu slánských konšelů byl veden v konfesijní rovině. Jejich nucená zpověď spojená s přijímáním „*pod jednou způsobou*“, které po přísaze měly

⁵¹⁴ Srov. A. RYBIČKA, *Pan Jaroslav Bořita z Martinic*, s. 94-101; V. ŠUBERT (ed.), *Apologie druhá stavův Království českého*, s. 36-38, zejména s. 38. Ke stavovské apologii obecně srov. Antonín MARKUS, *Stavovská apologie z roku 1618*, ČČH 17, 1911, s. 58-74, 200-217, 304-315, 421-435.

⁵¹⁵ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 69, notulář listů poselacích 1610-1626, fol. 166.

⁵¹⁶ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 395, 399, 424, 425; J. HRDLIČKA – J. KADERÁBEK, *Individuální prvky*, v tisku, stránkování bude doplněno.

⁵¹⁷ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 425; J. B. MILTNER (ed.), *Kalendář*, s. 8; J. ŠTOVÍČEK, *Slaný v době pobělohorské*, s. 69-70.

⁵¹⁸ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 61-83.

⁵¹⁹ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, inv. č. 58, fol. 33.

⁵²⁰ TAMTÉŽ, fol. 119.

následovat, pro ně znamenala velký otřes, který vnímali velmi negativně.⁵²¹ Někteří raději obětovali svůj sociální status a dobrovolně se vyčlenili z okruhu slánských elit, než aby přijali tento základní prvek katolické identity.⁵²² Stejně chápali elitní měšťané změny, které se dotkly rituálů životního cyklu. Přijímání katolické identity prostřednictvím křestního obřadu pro ně představovalo zlom, který nebyli ochotni přijmout.⁵²³ Také okolnosti související s uzavíráním manželství se staly Jaroslavu Bořilovi z Martinic vítanou cestou, jak oslabit slánskou společnost. Již skutečnost, že dříve svobodní měšťané museli přijímat pozici poddaného a o svolení ke sňatku žádat vrchnost, silně působila na vnímání jejich vlastní identity. Jejich situace byla o to těžší, že žadatelé museli dokládat svou konverzi ke katolické víře, bez jejíhož stvrzení smečenský šlechtic odmítal povolení ke sňatku vydávat.⁵²⁴

Smečenský šlechtic zasáhl také proti paměti slánské měšťanské obce. Město bylo zbaveno privilegií a svobod, kterými odkazovalo na starobylost a své výlučné postavení. V patentech a privilegiích začal Jaroslav Bořita z Martinic odkazovat především na nepočestné jednání slánských měšťanů, které vyústilo ve zradu královského majestátu. Svá tvrzení dokládal odkazy na minulost města. Z paměti slánských elit vymazané události let husitských válek a období roků 1546-1547 se dostalo do popředí jako připomínka kontinuity jejich bezectného a zrádného chování.⁵²⁵ V rovině paměti na tradici a kontinuity měšťanské obce byla důležitá stavba Panského dvora. Místo pro jeho zbudování bylo pečlivě zvoleno tak, aby připomínalo podřízenost města Jaroslavu Bořitovi z Martinic a jeho úředníkům a vítězství katolické víry ve městě. Panský dvůr vyrostl vedle radnice a svou velikostí opticky i symbolicky potlačoval její dominantu.⁵²⁶ Budova, která byla spojována s obrazem nezávislosti měšťanské obce, a především představovala její mocenské centrum, se symbolicky dostala do područí vrchnostenské správy.⁵²⁷ Také vyklizení kostela sv. Gotharda, ze kterého byla odnesena velká

⁵²¹ J. B. MILTNER (ed.), *Kalendář*, s. 5.

⁵²² SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 58, fol. 32'.

⁵²³ J. B. MILTNER (ed.), *Kalendář*, s. 8.

⁵²⁴ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 1, fol. 26.

⁵²⁵ TAMTÉŽ, fol. 140.

⁵²⁶ K využití architektury při konfesionalizaci srov. Jens BAUMGARTEN, *Konfession, Bild und Macht. Visualisierung als katholisches Herrschafts- und Disziplinierungskonzept in Rom und im habsburgischen Schlesien (1560-1740)*, Hamburg-München 2004, s. 152-161.

⁵²⁷ K roli radnice jako obrazu moci v myšlenkovém světě měšťanů srov. Thomas WELLER, *Der Ort der Macht und die Praktiken der Machtvisualisierung. Das Leipziger Rathaus in der Frühen Neuzeit*

část předmětů, které po desítky let měšťané vnímali při bohoslužebných obřadech, a jejich nahrazení novým inventářem spojeným se smečenským vladařem, znamenala pro identitu slánské obce nezacelitelnou ránu.⁵²⁸

Tomuto tlaku se pokusili plnoprávní obyvatelé Slaného čelit. Svou odlišnou identitu si byli představitelé elit i ostatní slánští měšťané schopni udržet pouze v rámci skupiny, která jim ji neustále stvrzovala.⁵²⁹ Snažili se tedy rozpadu svého tradičního hodnotového světa čelit vytvořením jednotné, v první řadě konfesijně definované skupiny. V ní došlo ke krátkodobému setření výrazných sociálních rozdílů. Tváří v tvář hrozbě ztráty svého vyznání, a tím i podstatné části své identity, opustili zástupci elit od svého odmítavého postoje, kterému do té doby vystavovali ostatní měšťany, a začali je zapojovat do užšího okruhu své sociální sítě.⁵³⁰ Ve své snaze používali stejné aktivační prvky, jako v letech předcházejících; opírali se především o budování kmotrovských vazeb mezi členy svého společenství. Z krátkodobého hlediska se ukázala být tato strategie velmi účinnou a po několik let se dařilo držet konvertity a nově osedlé katolíky mimo sociální síť nekatolíků.⁵³¹

Někteří z měšťanů ovšem pochopili, že jim nové sociální uspořádání nabízí širokou škálu kariérního uplatnění. Ve své snaze o vzestup mezi nově vznikající elity se obraceli ke stejným aktivačním prvkům, které využívali v předchozích letech, když se snažili proniknout k elitám původním. Hledali tedy kmotry svým dětem v řadách služebníků Jaroslava Bořity z Martinic.⁵³² Důležitými se staly individuální akty, které měly prokázat upřímnost přestupu ke katolické víře a přijetí identity sociální sítě Jaroslava Bořity z Martinic. Konvertité se snažili budovat z vlastních nákladů boží muka či se obraceli k přiznávání vyšších finančních částek kostelu pro pořádání zádušních mší.⁵³³ Získání prvních konvertitů bylo pro Jaroslava Bořitu z Martinic důležitou událostí. Dosazení nového primátora, katolíka Jana Kašovského, se ve své podstatě minulo účinkem. Kašovský nepatřil do původního sociálního okruhu

als zeremonieller Raum, in: Christian Hochmuth – Susanne Rau (Hg.), *Machträume der frühneuzeitlichen Stadt*, Konstanz 2006, s. 285-307.

⁵²⁸ SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný,

⁵²⁹ P. L. BERGER – T. LUCKMANN, *Sociální konstrukce*, s. 132.

⁵³⁰ Srov. s. 64-66 této rozpravy.

⁵³¹ Pro městskou radu podrobně srov. J. KADERÁBEK, *Protireformace*, s. 21-44 ; G. ALTHOFF, *Friends*, s. 160-165; P. G. WALLACE, *Communities*, s. 21; R. SCRIBNER, *Symbolishing*, s. 821-842, zejména s. 823-825.

⁵³² SOA Praha, Sbírka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 163, 167.

⁵³³ J. ŠŤOVÍČEK, *Loretánská idea*, s. 21.

slánských měšťanů a nepodílel se na jejich hodnotovém systému. Pro příslušníky slánských elit proto nebylo těžké udržovat jej mimo sociální síť, kterou okolo sebe vytvářeli. Kašovský nerozuměl podsouboru významů, jehož byli elitní měšťané nositeli, a nebylo pro něj možné do původní sociální sítě proniknout.⁵³⁴ Pro úspěšný zásah proti nekatolíkům potřeboval Jaroslav Bořita z Martinic osoby, které byly schopny rozeznávat oba systémy významů a z kariérních či osobních stanovisek se rozhodly pro novou, katolickou identitu.⁵³⁵

Jeho snahy přerušil rok 1631, který znamenal výraznou změnu ve struktuře elit slánské měšťanské společnosti. Návrat zástupců slánských měšťanských elit z exilu napomohl novému rekonstruování původní společenské identity Slaného.⁵³⁶ Hlavní úlohu při ní sehrál Václav Pelargus, který se díky svým jazykovým schopnostem a zkušenosti s městskou samosprávou prosadil do služeb saských dobyvatelů. V roli prostředníka (brokera) mezi novou vojenskou správou a slánskými elitami okolo sebe vytvářel sociální síť měšťanů, kteří setrvali u své původní identity.⁵³⁷ Svou činností se mu ve spolupráci s primasem Janem Šultysem z Felsdorfu dařilo získávat pro obec ekonomické a politické výhody.⁵³⁸ Z emigrace se vrátil také Odolen (Vodolan) Pětipeský z Chýš, který se znovu ujal vlády na svých statcích, které si Jaroslav Bořita z Martinic přivlastnil.⁵³⁹ Jeho přítomnost napomáhala dalšímu upevňování tradiční identity Slaného, která našla svůj odraz především v jeho korespondenci se členy měšťanských elit. Rytíř se ve svých listech obracel na slánské měšťany ve snaze nastolit v Slánském kraji pořádek a navrátit se k původnímu uspořádání věcí.⁵⁴⁰ Někteří ze slánských konvertitů se pokusili popřít své předchozí rozhodnutí a znovu se přihlásit ke své tradiční identitě. Jan Miller (Müller) krátce po příchodu Sasů, ještě

⁵³⁴ P. L. BERGER – T. LUCKMANN, *Sociální konstrukce*, s. 89-90.

⁵³⁵ M. HALBWACHS, *Kolektivní paměť*, s. 73. Ke konfesijní diferenciaci elit v době protireformace srov. Samuel SCHÜPBACH- GUGGENBÜHL, *Schlüssel zur Macht. Verflechtung und infromelles Verhalten im Kleinen Rat zu Basel 1570-1600*, Basel 2002, s. 210-216.

⁵³⁶ M. HALBWACHS, *Kolektivní paměť*, s. 61-64.

⁵³⁷ SOKA Kladno, AM Slaný, nezpracováno (číslování strženo), kopiář listů 1631-1632, nefol., dopis z 6. března 1632; Miltnerova sbírka, nezprac., dopis městské rady V. Pelargovi z 18. ledna 1632.

⁵³⁸ Josef KADERÁBEK, *Lidé bez domova, domov bez paměti? Návraty slánských pobělohorských exulantů*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), *Utváření identity ve vrstvách paměti*, České Budějovice 2011 (= Opera historica 15), s. 53-75, zde s. 64-65.

⁵³⁹ Srov. Lobkovické sbírky Nelahozeves, Lobkovicové roudničtí – Rodinný archiv, B 214, fol. 121, list Zdeňku Vojtěchu Popelovi z Lobkovic z 12. 1. 1628.

⁵⁴⁰ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 57, fol. 239.

v listopadu 1631, vlastnoručně zbouřil kalvárii, kterou předtím v aktu přihlášení se ke katolické sociální síti vybudoval u kostela Nejsvětější Trojice. Jeho čin se minul svým účinkem a Miller zůstal z této sociální sítě vyloučen.⁵⁴¹

„Saské“ období nemělo dlouhého trvání a po obklíčení a dobytí města armádou Albrechta z Valdštejna se Jaroslav Bořita z Martinic opět ujal vlády nad svými statky. Nejprve exemplárně zasáhl proti primasovi, kterého označil za původce celého odporu. Jan Šultys z Felsdorfu zratil svůj sociální status patentem, kterým jej Jaroslav Bořita z Martinic zbavoval majetku, uvrhl do vězení a zakázal všem měšťanům titulovat jej jako primátora⁵⁴² Zbytek měšťanských elit pochopil neudržitelnost situace a společně se saským vojskem odešel zpět do ciziny.

Definitivním odchodem většiny příslušníků měšťanských elit do saského exilu v roce 1632 ztratili zbylí utrakvističtí měšťané představitele své kolektivní identity.⁵⁴³ Bez nepřetržitého kontaktu mezi sebou a jejími hlavními nositeli nebyli schopni uchovat veškeré její prvky v úplnosti.⁵⁴⁴ Postupným rozpadem tradiční identity se slánští měšťané cítili být odtrženi od své domovské obce. Někteří se připojili k příslušníkům elit a následovali je do exilu, kde věřili v možnost uchování a pokračování svého hodnotového systému. Pro jeho přenos volili stejné techniky jako ve své domovské obci. Tento pokus neskončil vždy úspěchem, protože mnozí mladší příslušníci slánské měšťanské obce spatřovali cestu svého dalšího směřování v integraci do společnosti saských měst. Ve svém životě se již zcela ztotožnili s příslušností k identitě saských měšťanů, projevovali ji i navenek a odmítali se účastnit na zachování své dřívější identity příslušníka slánské měšťanské obce.⁵⁴⁵ Slánští měšťané ztratili v exilu kontakt s hlavními držiteli své kolektivní identity, a nebyli ji proto schopni svým potomkům předat. S nepřítomností elit se také vytratil legitimizační prvek celého procesu – nové generaci nebyla představena autorita, která by ji dovedla ke ztotožnění se souborem hodnot důležitým pro porozumění identity jejich otců.⁵⁴⁶

Měšťané, kteří ve Slaném setrvali a pokoušeli se pokračovat ve svém každodenním životě, byli donuceni zvolit jiný postup. Ve snaze získat zpět ztracenou orientaci v sociálním

⁵⁴¹ SOA Praha, Sběrka matrik, matrika f. ú. Slaný, inv. č. 2, fol. 200-237.

⁵⁴² SOkA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 58, fol. 274-275.

⁵⁴³ M. HALBWACHS, *Kolektivní paměť*, s. 78; P. L. BERGER – T. LUCKMANN, *Sociální konstrukce*, s. 47-48.

⁵⁴⁴ M. HALBWACHS, *Kolektivní paměť*, s. 61-63.

⁵⁴⁵ J. KADEŘÁBEK, *Lidé bez domova*, s. 68-69.

⁵⁴⁶ P. L. BERGER – T. LUCKMANN, *Sociální konstrukce*, s. 94-95.

světě se začali hromadně přimykát k vrchnostenskému sociálnímu okruhu. Ten jim nabízel nový symbolický výklad světa, kterému byli schopni díky shodnosti mnoha významových prvků porozumět a přijmout jej za vlastní.⁵⁴⁷ Za pomoci vydávání vrchnostenských patentů, pořádáním slavností či apely na obsah kázání slánských kněží jim Jaroslav Bořita z Martinic nabídl nový obraz jejich identity.⁵⁴⁸ Ta byla z velké části založena na oddanosti katolické církvi a poslušnosti vůči své nové vrchnosti. Jejimi nositeli měli být především vrchnostenští úředníci, kteří svým jednáním zpřítomňovali osobu smečenského šlechtice v okamžicích, kdy se nenacházel na svém panství.⁵⁴⁹ Pro přestup zbytku měšťanů k nové identitě však byli mnohem důležitější konvertité získání po roce 1622. V nově se formujícím sociálním prostředí sehráli roli „významných druhých“.⁵⁵⁰

Jaroslav Bořita z Martinic také neustával ve své snaze působit na paměť slánských měšťanů. Tentokrát se zaměřil na budování negativního obrazu exulantů, především elitních měšťanů, kteří ze Slaného odešli. Nezastupitelnou roli zde sehrály vrchnostenské patenty, v nichž je označoval za zrádce katolické víry.⁵⁵¹ Měšťané, kteří se snažili vstoupit mezi nově se formující elity, pochopili, že jejich dosavadní zkušenost s aktivací sociálních vztahů v novém světě nepostačuje.⁵⁵² Pozvolna se objevili jedinci, kteří poznali, že důležitým aktivačním krokem, kterým si dokáží zajistit blízkost Jaroslava Bořity z Martinic a jeho úředníků je vstup do okruhu jeho služebnictva. Ideálem se stalo prokazovat smečenskému šlechtici „dobrou službu“, která znamenala plné přihlášení se k identitě jeho sociální okruhu prezentovanou formou výměny statků a služeb.⁵⁵³

Dalším krokem se stalo podporování jeho snah o přeměnu paměti slánské měšťanské společnosti vyjádřené v přijímání a dalším rozvíjení jejich významových vzorů. Široký prostor pro uplatnění a prezentaci svého nového pohledu nalézali v žádostech, jimiž se na

⁵⁴⁷ K nutnosti shody jednotlivých významových prvků pro pochopení jiného kulturního okruhu, resp. identity srov. P. BURKE, *Variety*, s. 165.

⁵⁴⁸ SOKA Kladno, pracoviště Slaný, AM Slaný, nezprac., kniha č. 1, fol. 140ʹ.

⁵⁴⁹ J. HRDLIČKA, *Die (Re-) Katholisierung*, s. 364-365.

⁵⁵⁰ Za tzv. „významné druhé“ označují sociologické teorie sociálních sítí členy společnosti, kteří účelnou prezentací své identity vedou aktéry sociálního jednání k jejímu přejímání. Srov. P. L. BERGER – T. LUCKMANN, *Sociální konstrukce*, s.

⁵⁵¹ Srov. SOKA Kladno, AM Slaný, nezprac., kniha č. 1, fol. 140ʹ.

⁵⁵² O změně aktivačních technik při přechodu do nového sociálního prostředí hovoří L. BUŠTÍKOVÁ, *Analýza*, s. 200-201.

⁵⁵³ J. HRDLIČKA, *Mezi ctí*, s. 347-373.

Jaroslava Bořitu z Martinic obraceli ve snaze odkoupit či rovnou bezplatně získat majetek exulantů.⁵⁵⁴ Své nároky mnohdy vznášeli bezprostředně po odchodu svých sousedů do exilu. Někteří jejich majetek nejprve zabavili a až posléze se snažili svůj čin právně stvrdit.⁵⁵⁵ Lidé, kteří odešli do Saska, byli v suplikacích posunuti do role zběhů, kteří svým odchodem dokázali nezájem o svůj majetek.⁵⁵⁶ Cílem žadatelů byla podle nich křesťanská snaha zachránit zpustlé pozemky a nemovitosti před úplným zničením.⁵⁵⁷ Další okolností, která se v žádostech zdůrazňovala, byl údajně tajný průběh jejich odchodu a především motiv, který je k opuštění majetku vedl. Nebylo jím nic menšího než zrada katolické církve a měšťanské obce svého domovského města. Skutečnost, že v cizině zůstávali, byla považována za zatvrzelost a známku kacířství.⁵⁵⁸ Jejich skon v cizím prostředí, mnohdy doprovázený hmotným i duševním strádáním, považovali slánští měšťané za spravedlivý trest, který je za jejich zradu postihl.⁵⁵⁹ Ve skutečnosti žádný z pisatelů žádostí o návrat původních majitelů požadovaných gruntů, domů a vinic nestál. Právní nárok exulantů na vlastnictví movitého i nemovitého majetku sice zaniknul takzvaným právem odběžným, na nějž se žadatelé hojně odvolávali, mnozí ale stačili svůj majetek převést na své potomky, kteří jej mohli zpětně vymáhat.⁵⁶⁰ Další snahou bylo ukázat, že exulanti žádné potomky neměli nebo je zplodili nepočestným způsobem.⁵⁶¹

⁵⁵⁴ SOKA Kladno, AM Slaný, nezprac., Miltnerova sbírka, suplika Kateřiny Hanžburské, nedat.; kniha č. 1, fol. 52, 59', 79.

⁵⁵⁵ „[...] některým kapsářům pozůstalým v městě dobře bylo a se dařilo, nebo po těch sousedích odešlých domy štracovali a co v nich lepšího býti uznali, sobě brali a naháněli.“ J. B. MILTNER (ed.), *Kalendář*, s. 10.

⁵⁵⁶ „[...] sama se ho [majetku] tedy svévolně zbavila.“ SOKA Kladno, AM Slaný, nezprac., kniha č. 1, fol. 59'.

⁵⁵⁷ TAMTĚŽ, fol. 100, 102. Převodům měšťanského konfiskovaného majetku se nově věnovaly pouze Olga FEJTOVÁ – Petra SLÁMOVÁ, *Několik poznámek k ekonomickým důsledkům pobělohorské emigrace na Novém Městě pražském*, in: Michaela Hrubá (ed.), *Víra nebo vlast? Exil v českých dějinách raného novověku*, Ústí nad Labem 2001 s. 273-282.

⁵⁵⁸ „[Alžběta a Jakub Smutných] ti oba jsouce odporni poznati a přijíti samospasitedlnou víru katolickou, před několika lety ze Slaného a ven ze země do Míšně odešli [...] pro jich zatvrzelé kalvínství.“ SOKA Kladno, AM Slaný, nezprac., kniha č. 1, fol. 79.

⁵⁵⁹ „[...] v tom emigrantství do smrti trval, až zahynul.“ TAMTĚŽ, fol. 58.

⁵⁶⁰ Wulf WÄNTING, *Grenzerfahrungen Böhmische Exulanten im 17. Jahrhundert*, Konstanz 2007, s. 91-97; V. FIALA, *Slaný*, s. 84-88.

⁵⁶¹ „[...] jsouce již věkem sešlí, nemajíce aniž kdy měli děti.“ SOKA Kladno, AM Slaný, nezprac., kniha č. 1, fol. 79. K důležitosti cti v myšlení raně novověkých měšťanů srov. M. DINGES, *Die Ehre*,

Proměna paměti na uprchlíky byla nejprve nesena aktuální zřítknou snahou obohatit se na úkor odešlých měšťanů. Negativní pohled na exulanty byl v očích Jaroslava Bořity z Martinic společensky žádoucí a ti měšťané, kteří se jej ve svých suplikacích přidrželi, v nich byli úspěšní. Odtud byl jen krůček k celospolečenskému rozšíření tohoto pohledu. Od čtyřicátých let 17. století se v paměti slánské měšťanské společnosti upevnil obraz exulanta, který měl podobu špatného hospodáře nevážícího si svého majetku a bezectného kacíře se zrádnou povahou.⁵⁶²

Druhou snahou o proměnu paměti představoval postoj k vlastní nekatolické minulosti města a jeho tradici. Z minulých dob byly opět účelově vybírány pouze okamžiky, v nichž město získávalo od panovníků nadání a privilegia. O jejich obnovu slánští měšťané usilovali a snažili se zdůraznit ekonomický prospěch, který by Jaroslavu Bořitovi z Martinic z jejich navrácení plynul.⁵⁶³ Zcela popřena byla nekatolická minulost města. Ta byla přisuzována generaci otců, s jejichž pomýleností a chybami nechtěli mít synové nic společného. Předkové slánských měšťanů byli popisováni v negativním světle. V důsledku jejich kacířství museli potomci v současnosti nespravedlivě trpět.⁵⁶⁴

Ztráta elit vedla ve slánské měšťanské společnosti v průběhu necelých dvaceti let ke ztrátě celé její kolektivní identity a příklon k novému hodnotovému systému, který lépe odpovídal nově vzniklé sociální síti. Slánští měšťané nebyli schopni bez jejich opory uchovávat v úplnosti vzorce významů, které v sobě jejich identitu nesly. Ve strachu ze sociálního vyčlenění a ztráty orientace v nově vznikajících sociálních sítích si raději zvolili příklon k nové identitě, než by se snažili o obranu staré.

s. 409-440. V české historiografii Jana SCHWALLEROVÁ, „Život a dobrá čest jedním krokem kráčeji“. *Čest a každodennost ve Veselí nad Lužnicí v 17. a 18. století*, Kuděj 8, 2006, s. 26-45.

⁵⁶² J. KADERÁBEK, *Lidé*, s. 67-71.

⁵⁶³ SOkA Kladno, AM Slaný, nezprac., kniha č. 1, fol. 42-45.

⁵⁶⁴ TAMTÉŽ, fol. 45.

Závěr

V této práci se její autor snažil popsat proměny společenských elit královského města Slaný na počátku 17. století. Zaměřil se především na vznik sociální sítě uvnitř skupiny měšťanů označovaných v pramenech jako „*slovutní páni*“, které bylo možné ztotožnit s elitou slánské měšťanské společnosti, a popis mechanismů, jimiž se ostatní měšťané snažili do této skupiny proniknout. Další snaha spočívala v postihnutí změny, kterou přinesla sociálním sítím slánských měšťanských elit a celospolečenské identity protireformace nesená ve slánském regionu Jaroslavem Bořitou z Martinic.

Mezi lety 1610 až 1621 bylo možné rekonstruovat složení skupiny „*slovutných pánu*“. Ta sestávala ze členů městské rady, radního písaře, představených nejbohatších slánských cechů, tedy cechu řeznického, pivovarnického a sladovnického, rektora místní latinské školy, erbovních měšťanů, královského rychtáře a osob, které mohly vystupovat v pozici prostředníků (brokers) ve vztahu k nižší místní šlechtě i šlechticům přespolečným. Ostatní měšťané usilovali především o vstup mezi politické elity města související se členstvím v městské radě. Pro dosažení svého cíle volili strategie spočívající ve volbě vhodné nevěsty, které měla vazby na sbor konšelů. Žádanými manželkami se staly vdovy po členech městské rady, případně dcery a sestry stávajících konšelů. O tyto nevěsty byl mezi měšťany velký zájem a při jejich výběru docházelo ke konfliktním situacím, jež vyplývaly především z toho, že jedna nevěsta mívala zpravidla více nápadníků. Další cestou se stalo spoléhání se na přímé pokrevní příbuzenství, kdy konšelé sedící v radě zajišťovali příslušná místa svým synům, bratrům či švagrům. Nejrozšířenější strategií bylo navazování nepokrevního příbuzenství představovaného kmotrovstvím. Uchylovali se k němu především někteří měšťané z řad nižších správních celků, obecní starší a volenci. Členové obou pomocných sborů se nesnažili vytvořit si mezi sebou odpovídající sociální síť a vytvořit mocenskou protiváhu městské radě. Svou pozornost obraceli ke konšelům, mezi něž se snažili proniknout tím, že svým dětem zajišťovali široký okruh kmotrů z jejich řad. V případě narození dcery si vybírali i mezi manželkami konšelů, přičemž nejvyhledávanější kmotrou byla manželka primase.

Většině měšťanů, zejména obecních starších, kteří zvolili představené strategie, se podařilo mezi politické elity města proniknout. Jejich usilování tím ovšem nekončilo. Ve snaze získat si v rámci nejvyššího samosprávného úřadu pevné místo volili měšťané obdobné strategie, které je dovedly k vytouženému úřadu. Svobodní a ovdovělí konšelé si zajišťovali vhodné nevěsty z okruhu současných radních, ať již šlo o jejich dcery či sestry, nebo vyhledávali vdovy po zesnulých radních. Dále zde byla oproti předchozím snahám

zvýrazněna i potřeba zajištění majetkové provázanosti jednotlivých členů městské rady. Stejnou měrou využívali konšelé i možnosti, které jim skýtalo uzavírání kmotrovství. Díky aktivitám jednotlivých radních byla celá městská rada byla provázána spleť vzájemných vazeb. Ani ty nezabránilo vzniku konfliktních situací mezi jednotlivými konšely, které se řešily v plénu městské rady a do značné míry omezovaly či přímo zastavovaly jednání o běžných městských záležitostech.

Menšina měšťanů se pokoušela proniknout mezi elity jinak než prostřednictvím politické kariéry. Tito lidé se snažili získat čelné postavení v některém z místních prestižních cechů. I v tomto ohledu si potvrzovali svou pozici sňatkem s některou z ovdovělých cechmistryň či nepokrevním spřízňováním s čelnými představiteli cechu. Jiní měšťané usilovali o přízeň místních nižších šlechticů, když doufali, že tím získají roli prostředníků a z ní vyplývající společenské postavení v rámci měšťanské pospolitosti. Některým z nich, např. Janu Vajdnerovi, se to skutečně podařilo. Po ztrátě přízně svých přímluvců však následoval prudký společenský propad, který se tomuto měšťanovi již nepodařilo obnovit.

„*Slovutní páni*“ se těšili ve společnosti vysoké vážnosti a byli bráni jako autorita v řadě věcí. Mohli zasahovat v případech křtů nemanželských dětí, či při uzavírání sňatků osob, které spolu již dříve žily z pohledu společnosti nepočestně. Zasahovali také do běhu samosprávy. Měšťané se snažili získat přízeň „*slovutných pánů*“ a jejich prostřednictvím dosáhnout osobních přímluv při vyřizování svých záležitostí či si kontakty s příslušníky slánských elit zvyšovat svou vlastní osobní prestiž. Jelikož bylo pro měšťany leckdy obtížné nabídnout jim za jejich očekávané služby patřičnou protihodnotu, uchýlovali se představitelé měšťanské obce ke strategii navazování nepokrevních svazků prostřednictvím kmotrovství, byli velmi oblíbenými kmotry, kteří dodávali této události na patřičném lesku.

Ačkoliv se slánští měšťané začleňovali do místních elit na základě různých sociálně přijatelných kvalit, nejvyšším možným dosaženým cílem pro ně bylo působení v městské radě. Všichni „*slovutní páni*“ v určitém okamžiku svého života obrátili svou pozornost k nejvyššímu samosprávnímu celku a snažili se do něj proniknout. Např. pro rektory latinských škol znamenal vstup mezi politické elity únik od nucené peregrinace. Pro další měšťany znamenala úspěšná kariéra v rámci městské rady dovršení jejich současného sociálního statutu. Spíše než o vlastní politický vliv jim šlo o nominální členství v konšelském sboru a prestiž pramenící z toho místa. Mnozí z měšťanů poté, co dosáhli této mety, nenavštěvovali radní snesení a na aktivním politickém životě se vůbec nepodíleli. Stranou městské rady zůstávaly dlouhodobě pouze některé osoby. Byl to například již zmiňovaný Jan Vajdner, který ovšem v okamžiku, kdy pozbyl svého výjimečného postavení daného

nepokrevním příbuzenstvím s pány z Donína, zvolil stejnou cestu jako ostatní měšťané a pokusil se vydobýt si pomocí politické kariéry zpět svůj ztracený sociální status.

Po roce 1622 se stal Slaný poddanským městem pod správou Jaroslava Bořity z Martinic. Tato změna měla vliv nejen na samosprávu, kdy zanikl sbor obecních starších i třetí rada volenců, ale odrazila se i v několikerém přeskupení místních elit. Smečenský šlechtic věřil v to, že ostrým postupem proti příslušníkům slánských měšťanských elit přiměje k přestupu na katolickou víru i ostatní měšťany. Spoléhal se na zásahy proti ekonomickým a politickým elitám města, které považoval za nejdůležitější. Volil cestu zabavování majetku, bourání měšťanských domů, přímusu či personálních obměn městské rady, do níž dosazoval sobě loajální měšťany. Za klíčový bylo možné považovat útok na skupinovou identitu slánské měšťanské obce.

Po roce 1622 bylo možné sledovat vznik dvou uzavřených komunit, které se vytvořily okolo „starých“ příslušníků měšťanských elit a nově příchozích katolíků a konvertitů. U první skupiny byla zřejmá snaha posilovat dřívější vzájemné vazby a držet stranou příslušníky skupiny druhé. Přiklonila se k ní i většina slánské měšťanské společnosti, která se tímto sociálním vyloučením nově příchozích snažila čelit protireformačnímu tlaku. Vedle příslušníků slánských elit, kteří se vědomě snažili o zachování předchozího společenského uspořádání, se našli i ti, kteří v nových poměrech očekávali další kariérní růst. Jedním z nich byl dlouholetý slánský konšel Pavel Rauchovanský, který se sám snažil navázat styky s vrchnostenskými úředníky.

K dalšímu přeskupení elit došlo po roce 1626, kdy více než 300 osob zvolilo místo konverze odchod do zahraničí, většinou do Saska. Z města odešlo 87 plnoprávných měšťanů, z nichž valná většina patřila mezi „*slovutné pány*“. Skupina budovaná kolem setrvavších „starých“ příslušníků měšťanských elit na krátkou dobu stmelila. Vrcholem jejích snah byla žádost o vyvázání z poddanství, která byla bez vědomí Jaroslava Bořity z Martinic zaslána císaři. Po nezdaru celého podniku se začaly vztahy uvnitř společnosti zpřetrhávat. Měšťané si začali budovat novou síť sociálních vazeb vně nekatolické komunity a snažili se také spříznit s vrchnostenskými úředníky a nově osedlými katolíky. Odchod exulantů s sebou přinesl snahu některých měšťanů propracovat se mezi ekonomické elity města zabavováním jejich majetku. Nápomocen jim v tom měl být Jaroslav Bořita z Martinic. Tomu se snažili prokazovat dobré služby či se jiným způsobem dostat do okruhu jeho klientů, protože smečenský šlechtic svým nejbližším přerozděloval exulantský majetek nebo toleroval jeho neoprávněné nabývání. Rozšířenou technikou se stalo udávání

Znovu se elity proměnily na počátku třicátých let 17. století. Roky 1631-1632 se staly dobou návratu emigrantů, kteří těžili ze saského vpádu do Čech. Slánští měšťané se vrátili k upřednostňování „starých“ elitních měšťanů. V centru pozornosti se objevili někteří navrátilci, kterým se podařilo prosadit v saských službách na vedoucí místa. Ve snaze zajistit si jejich přízeň volili měšťané stejné strategie jako v předchozích letech. S počátkem okupace města císařskou armádou v květnu 1632 byli rebelové předchozích dvou let potrestáni. Nejvíce se celá situace dotkla Jana mladšího Šultyse z Felsdorfu, který byl zbaven veškerého majetku a dlouhodobě vězněn.

V období let 1622-1635 se výrazněji nezměnily klíčové strategie, kterými měšťané usilovali o vstup mezi elity. Stále šlo o navazování formálních a neformálních svazků, v nichž hrálo hlavní roli kmotrovství. Změnil se však okruh osob, na které byly tyto snahy zacíleny. V předchozím období jej představovala skupina „*slovutných pánů*“ z nichž nejprestižnější postavení bylo přiznáváno konšelům. Členství v městské radě znamenalo potvrzení sociálního statutu zbývajících „*slovutných pánů*“ a nejvyšší možný dosažený cíl, k němuž většina z nich upírala své snahy. Po roce 1622 ztratila městská rada a celý okruh „*slovutných pánů*“ na své přitažlivosti. Měšťané, kteří mezi zmiňované osoby náleželi, již nebyli schopni nabídnout zájemcům o vysoké postavení v rámci měšťanské společnosti odpovídající kariérní vzestup. Pozornost měšťanů se proto obrátila k vrchnostenským úředníkům Jaroslava Bořity z Martinic, kteří byli schopni zajistit. Po roce 1635 bylo město již pevně začleněno v majetku Jaroslava Bořity z Martinic, když smečenský pán o tři roky později docílil koupě Slaného. Představitelé slánských měšťanských elit byli v této době již zcela loajální k nové vrchnosti a měli k ní vytvořené nové sítě formálních a neformálních svazků. V protireformační činnosti Jaroslava Bořity z Martinic nadále pokračoval jeho syn Bernard Ignác z Martinic, který v padesátých letech 17. století do Slaného přivedl řády františkánů (1655) a piaristů (1658).

Soupis pramenů a literatury

Nevydané prameny

Státní oblastní archiv Praha

Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, farní úřad Slaný

inv. č. 1 (narození 1597-1617, oddaní 1595-1617)

inv. č. 2

Státní okresní archiv Kladno

pracoviště Slaný

Archiv města Slaný

nezpracováno

kniha č. 1, pamětní kniha 1638

kniha č. 56, manuál radní 1595 – 1612

kniha č. 57, manuál radní 1613 – 1624

kniha č. 58, manuál radní 1625 – 1638

kniha č. 68, notulář listů 1616-1623

kniha č. 69, notulář listů poselacích 1610-1626

kniha č. 82, kniha kšaftů 1572 – 1682

kniha č. 88, kniha soudní 1611-1660

kniha č. 96, kniha svědomí 1629-1656

Miltnerova sbírka

Lobkovické sbírky Nelahozeves

Lobkovicové roudničtí – Rodinný archiv

B 214

Národní knihovna v Praze

sign. 54 A 61, Paměti Václava Kněžovského

Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden

Geheimes Kriegsratskollegium

Loc. 10833/2

Loc. 10833/3

Geheimes Archiv

Loc. 8297/1

Vydané prameny

BARTOŠ, František Michálek (ed.), Jan Amos Komenský. Historie o těžkých protivenstvích církve české, Praha 1888.

BEDNAŘÍK, Karel – HAVELKOVÁ, Věra, Česky psané závěti z fondů Státního archivu v Drážďanech, Sborník archivních prací 34, 1984, s. 439-511.

BOBKOVÁ, Lenka (ed.), Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621-1639, Praha 1999.

MILTNER, Jan Bohuslav (ed.), Kalendář historický Daniela Vepřka, měštěnína slánského, in: Výroční zpráva gymnasia v Hradci Králové 1883, s. 1-15.

MILTNER, Jan Bohuslav (ed.), Zlomek pamětí slánských z r. 1643-1645 od hr. Martinického úředníka, in: Výroční zpráva gymnasia v Hradci Králové 1883, s. 15-19

PETERS, Jan, Václav Kněžoveský a jeho paměti, Slánský obzor 6, 1898, s. 13-56.

ŠRONĚK, Michal (ed.), Vincenc Kramář. Zpustošení Chrámu svatého Víta v roce 1619, Praha 1998.

ŠUBERT, Václav (ed.), Apologie druhá stavův Království českého, tělo a krev Pána Ježíše Krista pod obojí způsobou přijímajících, která roku 1618 na ospravedlnění Čechův před Evropou od týchž pánův stavův v českém i německém jazyku tiskem vydaná, Praha 1862.

VACEK, František, Rada Velvarská pánům Slanským v letech 1622-1631, Slánský obzor 2, 1894, s. 22-28.

Literatura

- ALTHOFF, Gerd, *Friends and Followers. Political and Social Bounds in Early Medieval Europe*, Cambridge 2004.
- BÁTORI Ingrid – WEYRAUCH, Erdmann, *Die Bürgerlichen Elite der Stadt Kitzingen. Studien zum Sozial- und Wirtschaftsgeschichte einer landsherrlichen Stadt im 16. Jahrhundert*, Stuttgart 1982.
- BAUMGARTEN, Jens, *Konfession, Bild und Macht. Visualisierung als katholisches Herrschafts- und Disziplinierungskonzept in Rom und im habsburgischen Schlesien (1560-1740)*, Hamburg-München 2004.
- BERGER, Peter L. – LUCKMANN, Thomas, *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*, Brno 1999.
- BEZECNÝ, Zdeněk – LENDEROVÁ, Milena, *Několik poznámek k proměnám elit v Čechách*, in: Milena Lenderová – Zdeněk Bezecný – Jiří Kubeš (edd.), *Proměny elit v moderní době*, České Budějovice 2003, s. 17-68;
- BÍLEK, Karol, *Správa města Sobotky v 16. a 17. století a poměr ke kostelecké vrchnosti*, in: Marie Macková (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy*, Ústí nad Orlicí 1995, s. 85-93.
- BÍLEK, Tomáš Václav, *Reformace katolická neboli obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské*, Praha 1892.
- BOBKOVÁ, Lenka, *Exulant*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 297-326.
- BRETHOLZ, Berthold, *Brünn. Geschichte und Kultur*, Brünn 1938.
- BRETHOLZ, Berthold, *Geschichte der Stadt Brünn*, Brünn 1911.
- BURKE, Peter, *Venice and Amsterdam. A study of seventeenth-century elites*, London 1974.
- BURKE, Peter, *Co je kulturní historie*, Praha 2011.
- BURKE, Peter, *Variety kulturních dějin*, Brno 2006.
- BURKE, Peter, *What Is Cultural History?*, Cambridge-Malden 2004.
- BURKE, Peter, *Žebráci, šarlatáni, papežové. Historická antropologie raně novověké Itálie. Eseje o vnímání a komunikaci*, Praha 2007.
- BUŠTÍKOVÁ, Lenka, *Analýza sociálních sítí*, *Sociologický časopis* 35, 1999, s. 193-206.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Člověk českého raného novověku*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 9-53.

- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (eds.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007.
- BŮŽEK, Václav, „Páni a přátelé“ v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku, *Český časopis historický* 100, 2002, s. 229-264.
- CATALANO, Alessandro, „Příběh jednoho mýtu: Bernard Ignác z Martinic – kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu – jezuité“, in: Václav Příbyl – Dana Příbylová (edd.), *Slánské rozhovory 2005 - Itálie, Slaný 2006*, s. 25-34.
- CATALANO, Alessandro, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008.
- ČÁŇOVÁ, Eliška, *Rekatolizace ve Středočeském kraji*, *Středočeský sborník historický* 11, 1976, s. 65-85.
- ČECHURA, Jaroslav, *Městská šlechta – součást pražského patriciátu? K otázce kontinuity pražského patriciátu 14.-16. století*, *Documenta Pragensia* 9, 1991, s. 57-76.
- ČECHURA, Jaroslav, *Patriciát ve struktuře českých a moravských měst 14.-16. století*, *Časopis Národního muzea. Řada historická* 157, 1988, s. 32-51.
- ČECHURA, Jaroslav, *Zimní král aneb české dobrodružství Fridricha Falckého*, Praha 2004.
- ČOUPEK, Jiří, *Městská správa v Uherském Brodě a jiných poddanských městech a městečkách v 16.-18. století*, *Studia Comeniana et Historica* 18, 1978, s. 78-87.
- DAHL, Robert A, *The Concept of Power*, *Behavioral Science* 2, 1957, č. 6, s. 201-215.
- DAVID, Zdeněk V., *A Cohabitation of Convenience: The Utraquists and the Lutherans Under the Letter of Majesty, 1609-1620*, *The Bohemian Reformation and Religious Practice* 3, 2000, s. 173-214.
- DAVID, Zdeněk V., *The Plebeianization of Utraquism? The Controversy over the Bohemian Confession of 1575*, *The Bohemian Reformation and Religious Practice* 2, 1998, s. 127-158.
- DEVENTER, Jörg, *Gegenreformation in Schlesien. Die habsburgische Rekatholisierungspolitik in Glogau und Schweidnitz 1526-1707*, Köln-Weimar-Wien 2003.
- DINGES, Martin, *Die Ehre als Thema der Historischen Anthropologie. Bemerkungen zur Wissenschaftsgeschichte und zur Konzeptualisierung*, in: Klaus Schreiner – Gerd Schwerhoff (Hrgs.), *Verlzte Ehre. Ehrkonflikte in Gesellschaften des Mittelalters und der Frühen Neuzeit*, Köln-Weimar-Wien 1995, s. 29-62.
- DOUŠA, Jaroslav, *Seznamy staroměstských konšelů z let 1547-1650*, *Pražský sborník historický* 14, 1981, s. 65-119.
- DOUŠA, Jaroslav, *Staroměstští konšelé v jiných funkcích městské samosprávy v letech 1571-1602 a 1620-1650*, *Documenta Pragensia* 15, 1997, s. 43-74.

- DŘÍMAL, Jaroslav, Sociální složení a majetek obyvatel města Brna v letech 1365 až 1509, Brno v minulosti a dnes 6, 1964, s. 185-289.
- DÜLMEN, Richard van, Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly, Praha 2002.
- ĎURČANSKÝ, Marek, Obnovování městských rad v českých královských městech v letech 1624-1636, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), Osm set let pražské samosprávy, Praha 2002, s. 93-103.
- DVOŘÁK, Miloš, Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623, Sborník archivních prací 32, 1982, s. 170-224.
- FASORA, Lukáš – KLADIWA, Pavel, Obecní samospráva a lokální elity v českých zemích 1850-1918. Koncept a dílčí výsledky výzkumu, Český časopis historický 2004, s. 796-827.
- FASORA, Lukáš, Deutschliberale Politik und Elitenvergesellschaftung in der Gemeindeselbstverwaltung in Mähren 1850-1913, in: Karsten Holste – Dietrich Hüchtker – Michal G. Müller (Hg.), Aufsteigen und Obenbleiben in europäischer Gesellschaften des 19. Jahrhunderts, Berlin 2009, s. 177-192;
- FASORA, Lukáš, Sociální a profesní struktura brněnské komunální reprezentace v letech 1851-1904, Český časopis historický 103, 2005, s. 354-381;
- FASORA, Lukáš, Svobodný občan ve svobodné obci? Občanské elity a obecní samospráva města Brna 1851-1914, Brno 2007;
- FEJTOVÁ, Olga – SLÁMOVÁ, Petra, Několik poznámek k ekonomickým důsledkům pobělohorské emigrace na Novém Městě pražském, in: Michaela Hrubá (ed.), Víra nebo vlast, s. 273-282.
- FEJTOVÁ, Olga, Měšťanské elity na Novém Městě pražském v 17. století a knižní kultura, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), Pražské městské elity středověku a raného novověku, Praha 2004, s. 159-174,
- FEJTOVÁ, Olga, Měšťanské elity v období raného novověku jako badatelské téma domácí historiografie v kontextu evropských výzkumů posledních dvou desetiletí, příspěvek proslovený dne 12. 10. 2011 v rámci konference "Města ve středověku a raném novověku jako badatelské téma posledních dvou desetiletí".
- FEJTOVÁ, Olga, Rekatolizace v městech pražských v době pobělohorské – úspěch nebo fiasko? Příspěvek k důsledkům pobělohorské rekatolizace na Novém Městě pražském, in: Táž – Václav Ledvinka – Jiří Pešek – Vít Vlnas (edd.), Barokní Praha – barokní Čechie. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroku v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.-27. září 2001, Praha 2004, s. 457-471.

- FIALA, Michal – HRDLIČKA, Jakub, Řídící vrstva v počátcích českých měst na příkladu pražské aglomerace, *Documenta Pragensia* 15, 1997, s. 13-24.
- FIALA, Václav, Slaný v letech 1618 – 1632. České město za třicetileté války, Praha 1925 (= Rozpravy Královské české společnosti nauk, Třída filosoficko - historicky jazykozpytná, Nová řada VIII/1).
- FIALOVÁ, Ludmila a kol., Dějiny obyvatelstva českých zemí, Praha 1996.
- GEIST, Bohumil, Sociologický slovník, Praha 1992.
- GENNEP, Arnold van, Přechodové rituály. Systematické studium rituálů, Praha 1997.
- GINDELY, Anton, Dějiny českého povstání 1618 I.- IV., Praha 1870-1880.
- GOETZ, Hans-Werner, Der „rechte“ Sitz. Die Symbolik von Rang und Herrschaft im Hohen Mittelalter im Spiegel der Sitzordnung, in: Gertrud Blaschitz – Helmut Hundbichler – Gerhard Jaritz – Elisabeth Vavra (edd.), *Symbolle des Alltags – Alltag der Symbole*, Graz 1992, s. 22-48.
- GRAUS, František, Český obchod se sukem ve 14. a na počátku 15. století, Praha 1950.
- GRAUS, František, Chudina městská v době předhusitské, Praha 1949.
- GRULICH, Josef, „Slavnostní okamžiky“ – svatební a křestní obřad v období raného novověku. (Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století), *Historická demografie* 24, 2000, s. 49-82.
- GRULICH, Josef, Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století, České Budějovice 2008.
- HALBWACHS, Maurice, Kolektivní paměť, Praha 2009.
- HALLEY, Janet E., Identity and Censored Language. The Case of the Familists, in: Richard C. Trexler (ed.), *Persons in Groups. Social Behavior as Identity Formation in Medieval and Renaissance Europe*, Binghamton-New York 1985, s. 221-230.
- HLAVÁČEK, Ivan, Zákonodárné dílo Pavla Kristiána Koldína z Koldína a městská diplomatika, in: Karel Malý (ed.), *Městské právo v 16.-18. století v Evropě. Sborník příspěvků z mezinárodní konference uspořádané právníkou fakultou UK ve dnech 25.-27. září 1979 v Praze*, Praha 1982, s. 279-288.
- HLAVÁČEK, Petr – HRDLIČKA, Josef – VYBÍRAL, Zdeněk, Města a měšťané, in: Václav Bůžek a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010, s. 356-402.
- HLAVÁČEK, Petr – Josef HRDLIČKA – VYBÍRAL, Zdeněk, Mocenské konflikty měst a měšťanů s ostatními společenskými skupinami, in: Václav Bůžek a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010, s. 643-659.

- HOFFMANN, František, Struktura městského obyvatelstva v českých zemích do počátku 16. století, in: Struktura feudální společnosti na území Československa a Polska na přelomu 15. a 16. století, Praha 1984, s. 320-342.
- HOLETON, David R., „All Manner of Wonder Under the Sun“: A Curious Development in the Evolution of Utraquist Eucharistic Liturgy, *The Bohemian Reformation and Religious Practice* 3, 2000, s. 161-172.
- HOLETON, David R., The Evolution of Utraquist Eucharistic Liturgy: a textual study, *The Bohemian Reformation and Religious Practice* 2, 1998, s. 97-126.
- HOLT, Mark P., Burgundians into Frenchmen: Catholic Identity in Sixteenth-Century Burgundy, in: Michael Wolfe (ed.), *Changing Identities in Early Modern France*, Durham-London 1997, s. 345-370.
- HRDLIČKA, Josef – KADEŘÁBEK, Josef, Individuální prvky administrativního tlaku na konverze měšťanů v českých městech ve dvacátých letech 17. století, v tisku.
- HRDLIČKA, Josef, Die (Re-) Katholisierung lokaler Amtsträger in Böhmen: Konfession oder Disziplin?, in: Rudolf Leeb – Susanne Claudine Pils – Thomas Winkelbauer (Hg.), *Staatsmacht und Seelenheil. Gegenreformation und Gehirmprotestantismus in der Habsburgermonarchie*, Wien-München 2007, s. 357-366.
- HRDLIČKA, Josef, Historická antropologie pro „střední třídu“? Možnosti a limity antropologických přístupů ke studiu společnosti vrchnostenských měst v raném novověku, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, 215-235.
- HRDLIČKA, Josef, Jihlava barokní 1620-1740, in: Renata Pisková a kol, *Jihlava*, Praha 2009 (= *Dějiny moravských měst*), s. 333-375.
- HRDLIČKA, Josef, Konfesijní politika šlechtických vrchností a šlechtická konfesionalizace v Čechách a na Moravě v 16. a 17. století, *Český časopis historický* 108, 2010, s. 406-442.
- HRDLIČKA, Josef, Konflikt jindřichohradeckých měšťanů s Vilémem Slavatou v pamětech Jiříka ze Kře, *Jihočeský sborník historický* 69-70, 2000-2001, s. 188-208.
- HRDLIČKA, Josef, Měšťan, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 139-165.
- HRDLIČKA, Josef, Mezi ctí a normou. Ke kultuře služby slavatovských hejtmanů okolo roku 1630, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006 (= *Opera historica* 11), s. 347-373.

- HRDLIČKA, Josef, Otázky bez odpovědí, aneb konsensuální ticho při obnovách městských rad v raně novověkých Čechách, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku, České Budějovice 2007 (= Opera historica 12), s. 187-220.
- HRDLIČKA, Josef, Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590-1630), České Budějovice 2009 (= Habilitační práce).
- HRUBÁ, Michaela, Erbovní měšťané – „urozená“ vrstva předbělohorských českých měst? (Životní styl erbovních rodin na příkladu Mrázů z Milešovky v Litoměřicích, in: Kateřina Jíšová – Olga Fejtová – Petr Kreuz – Jiří Pešek – Hana Svatošová (eds.), V komnatách paláců – v ulicích měst. Sborník příspěvků věnovaných Václavu Ledvinkovi k šedesátým narozeninám, Praha 2007, s. 245-259.
- HRUBÁ, Michaela, Měšťanské elity v královských městech severozápadních Čech v předbělohorské době, in: Jiří Jurok (ed.), Královská města od své geneze k protoindustrializaci a industrializaci, Ostrava 2002, s. 125–143.
- HRUBÁ, Michaela, Možnosti výzkumu měšťanských elit v prostředí královských měst severozápadních Čech, in: Olga Fejtová – Jiří Pešek – Václav Ledvinka (edd.), Pražské městské elity středověku a raného novověku – jejich proměny, zázemí a kulturní profil, Praha 2007, s. 193-210. (= Documenta Pragensia 22)
- HRUBÁ, Michaela, Zvonění na sv. Alžbětu. Odraz norem a sociální praxe v životních strategiích měšťanek na prahu raného novověku, Praha 2011.
- HULÍNSKÝ, Jindřich, Ohlasy dob zašlých, Slaný 2008².
- HULÍNSKÝ, Jindřich, Slánský primas Jiří Vojna (Polemius) a jeho doba, Slánský obzor 22, 1914, s. 29.
- CHYTIL, Karel, Brikcí z Cimperka, in: Ročenka kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1917, Praha 1918, s. 28-36.
- ISENMANN, Eberhard, Die deutsche Stadt im Spätmittelalter 1250-1500. Stadtgestalt, Recht, Stadtrecht, Kirche, Gesellschaft, Wirtschaft, Stuttgart 1988.
- ISENMANN, Eberhard, Ratsliteratur und städtische Ratsordnungen des späten Mittelalters und frühen Neuzeit. Soziologie des Rats, Rats und Willensbildung, politische Kultur, in: Pierre Monnet – Otto Gerhard Oexle (Hg.), Stadt und Recht im Mittelalter/La ville et le droit au Moyen Âge, Göttingen 2003, s. 215-479. (= Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für Geschichte 174)
- JANÁČEK, Josef, České dějiny. Doba předbělohorská 1526-1547 I. (2), Praha 1984.
- JANÁČEK, Josef, Dějiny obchodu v předbělohorské Praze, Praha 1955.

- JANÁČEK, Josef, Města v českých zemích v 16. století, *Hospodářské dějiny* 4, 1979, s. 165-197.
- JANDOUREK, Jan, *Sociologický slovník*, Praha 2001.
- JODL, Miroslav, *Teorie elity a problém elity*, Praha 1968.
- JORDÁNKOVÁ, Hana – SULITKOVÁ, Lidmila, Brněnská městská kancelář v předbělohorském období. (Prosopografická a diplomatická studie), *Sborník archivních prací* 45, 1995, s. 291-510.
- KADERÁBEK, Josef, Lidé bez domova, domov bez paměti? Návraty slánských pobělohorských exulantů, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), *Utváření identity ve vrstvách paměti, České Budějovice 2011 (= Opera historica 15)*, s. 53-75.
- KADERÁBEK, Josef, Protireformace Slaného v letech 1610-1635 a její dopad na sociální vazby radních, *Historická demografie* 33, 2009, s. 9-44.
- KADERÁBEK, Josef, Vrcholné orgány slánské samosprávy v letech 1610-1635, *Středočeský sborník historický* 36, 2010, s. 3-21.
- KASTNER, Quido, Městská správa v Litoměřicích v 16. století, in: Petr Vorel (ed.), *Stavovský odboj roku 1547. První krize habsburské monarchie*, Pardubice – Praha 1999, s. 135-144.
- KAVKA, František, Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v první polovině 16. století ve světle kniha a rejstříků městské dávky, *Sborník historický* 6, 1959, s. 253-294.
- KAVKA, František, Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století, *Sborník historický* 4, 1956, s. 110-188.
- KAZDA, Karel, *Slaný po stránce historické*, Slaný 1920.
- KEJŘ, Jiří, Historik-beletrista, in: Zikmund Winter, *Zlatá době měst českých*, Praha 1991², s. 264-267..
- KEJŘ, Jiří, *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha 1998.
- KELLER, Katrin, Kontakte und Konflikte. Kleinstadt und Adel am Beginn der Frühen Neuzeit, in: Helmut Bräver – Elke Schlenrich (Hg.), *Die Stadt als Kommunikationsraum. Beiträge zur Stadtgeschichte vom Mittelalters bis ins 20. Jahrhundert. Festschrift für Karl Czok zum 75. Geburtstag*, Leipzig 2001, s. 495-514.
- KETTERING, Sharon, *Patrons, Brokers, and Clients in Seventeenth-Century France*, New York-Oxford 1986.
- KIESERLING, André, *Kommunikation unter Anwesenden. Studie über Interaktionssysteme*, Frankfurt am Main 1999.
- KILIÁN, Jan, *Město ve válce, válka ve městě. Mělník 1618-1648*, České Budějovice 2008.

- KILIÁN, Jan, Třicetiletá válka (1618-1648), in: Jan Kilián a kol, Mělník, Praha 2010 (= Dějiny českých měst), s. 144-182.
- KMOCHOVÁ, Romana, „I přišli k nám tito soldáti“ Vojenské excesy ve Slaném za třicetileté války, Historie-Otázky-Problémy 3, 2011, s. 133-138.
- KORBELÁŘOVÁ, Irena, Opava za třicetileté války a v pobělohorském období, in: Karel Müller – Rudolf Žáček, Opava, Praha 2006 (= Dějiny slezských měst), s. 165-207.
- KORTUS, Oldřich, Pobělohorští exulanti za saského vpádu v letech 1631 a 1632, in: Jiří Hrbek – Petr Polehla – Jan Zdichynec (edd.), Od konfesijní konfrontace ke konfesijnímu míru. Sborník z konference k 360. výročí uzavření Vestfálského míru, Ústí nad Orlicí 2008, s. 235-248.
- KORTUS, Oldřich, Sasové v Čechách v letech 1631 a 1632, Praha 2008 (= Disertační práce).
- KOTYZA, Oldřich – SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich, Dějiny města Litoměřic, Litoměřice 1999.
- KRAMM, Heinrich, Studien über die Oberschichten der mitteldeutschen Städte im 16. Jahrhundert. Sachsen – Thüringen – Anhalt, Köln-Wien 1981.
- KRATOCHVÍL, Karel, Pelhřimovský primas Martin Mauricius Klokotský a radní vrstva. K roli příbuzenských vztahů v samosprávě královských měst v 17. století, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku, České Budějovice 2007 (= Opera historica 12), s. 221-254.
- KRECAR, Antonín, Paměti královského města Slaného. V poddanství, Slánský obzor 15, 1907, s. 5-14.
- KŘESADLO, Karel, Městské rady v Jihlavě v 16.-18. století, Vlastivědný sborník Vysočiny 10, 1999, s. 65-72.
- KŘESADLO, Karel, Slaný od prvních zpráv do Bílé hory, in: Kniha o Slaném, Slaný 1994, s. 43-64.
- KŘESADLO, Karel, Správa a soudnictví ve Slaném v polovině 16. století, Středočeský sborník historický 10, 1975, s. 173-182.
- KŮRKA, Pavel, (Staro-) utrakvismus 16. století – konfese měst?, in: Zdeněk Víšek – Blažena Hrabánková (edd.), Česká husitská reformace. Slánské rozhovory 2010, Slaný 2011, s. 29-31.
- KUX, Johann, Die deutschen Siedlungen um Olmütz. Ein volksbodengeschichtliches Quellenwerk bis 1918, Olmütz 1943.
- KUX, Johann, Geschichte der königlichen Hauptstadt Olmütz bis zum Umsturz 1918, Reichenberg-Olmütz 1937.

- LACINA, Josef, Paměti královského města Slaného I. Za svobody i v porobě, Slaný 1885.
- LEE, James, Political Intermediaries, Political Engagement and the Politics of Everyday Life in Urban Tudor England, in: Rudolf Schlögl (ed.), Urban Elections and Decision-Making in Early Modern Europe, 1500-1800, Newcastle upon Tyne 2009, s. 179-195.
- LIPPERT, Julius, Geschichte der Stadt Leitmeritz, Prag 1871.
- LIPPERT, Julius, Geschichte von Trautenau, Prag 1863.
- LÍVA, Václav, Studie o Praze pobělohorské. Rekatolisace, Sborník k příspěvkům hlavního města Prahy 7, 1933, s. 1-120.
- LUHMANN, Niklas, Sociální systémy Nárýs obecné teorie, Brno 2006.
- MACH, Vladimír, Městská samospráva a stavovské povstání roku 1547, in: Jan Kilián a kol, Mělník, Praha 2010 (= Dějiny českých měst), s.99-105.
- Malý sociologický slovník, Praha 1970.
- MAREŠ, Karel, Od konce třicetileté války do změny městské správy (1648-1788), in: Bohumír Roedl, Louny, Praha 2005 (= Dějiny českých měst)s. 150-186.
- MAREŠOVÁ, Marie, Předbělohorské matriky ze Středočeského kraje, Středočeský sborník historický 7, 1972, s. 91-108.
- MARKUS, Antonín, Stavovská apologie z roku 1618, Český časopis historický 17, 1911, s. 58-74, 200-217, 304-315, 421-435.
- MARSH, Peter, Identity: An Ethnogenic Perspective, in: Richard C. Trexler (ed.), Persons in Groups. Social Behavior as Identity Formation in Medieval and Renaissance Europe, Binghamton-New York 1985, s. 17-30.
- MASCHKE, Erich, Städte und Menschen. Beiträge zur Geschichte der Stadt, der Wirtschaft und Gesellschaft, Wiesbaden 1980.
- MAŘA, Petr, Nejstarší české a moravské deníky. Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny, Folia Historica Bohemica 18, 1997, s. 99-120.
- MAŘA, Petr, Tagebücher, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (Hg.), Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.-18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch, Wien-München 2004, s. 767-780.
- MATĚJŮ, Petr, Ke kořenům sociálně psychologického modelu sociální stratifikace, Sociologický časopis 41, 2005, s. 7-30
- MAUR, Eduard, Urbanizace Čech v raném novověku, Historická demografie 25, 2001, s. 5-64.

- MAUR, Eduard, Vývoj matričního zápisu v Čechách, *Historická demografie* 6, 1972, s. 40-59.
- MELKESOVÁ, Miroslava, Adhiberi solent, qui compatres vocantur. Kmotrovství ve venkovském prostředí raného novověku na základě výzkumu chýnovské farnosti, *Historická demografie* 27, 2003, s. 63-120.
- MELKESOVÁ, Miroslava, Geografický horizont křtů v polovině 17. století na Chýnovsku, *Historická demografie* 30 – suplement, 2006, s. 205-242.
- MENDELOVÁ, Jaroslava, Rady Nového a Starého Města pražského v letech 1547-1602, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Pražské městské elity středověku a raného novověku – jejich proměny, zázemí a kulturní profil*, Praha 2004, s. 97-105.
- MENDELOVÁ, Jaroslava, Vývoj správy města, in: *Nové Město pražské 1348-1784*, Praha 1998, s. 30-36.
- MENDELOVÁ, Jaroslava, Rada Nového Města pražského v letech 1600-1650, *Pražský sborník historický* 24, 1991, s. 5-35.
- MENDL, Bedřich, Sociální krise a zápasy ve městech čtrnáctého věku, Praha 1926.
- MENDL, Bedřich, Z hospodářských dějin středověké Prahy, *Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy* 5, 1932, s. 161-390.
- MEZNÍK Jaroslav, Brněnský patriciát a boje o vládu města ve 14. a 15. století, *Brno v minulosti a dnes* 6, 1962, s. 249-349.
- MEZNÍK Jaroslav, Z problematiky středověkého patriciátu, *Československý časopis historický* 11, 1963, s. 628-637.
- MIKULEC, Jiří, 31. 7. 1627. Rekatolizace šlechty v Čechách. Čí je země, toho je i náboženství, Praha 2005.
- MIKULEC, Jiří, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích*, Praha 1992.
- MILLER, Jaroslav, Snový svět idejí a syrovost skutečnosti. Městské historiografie raného novověku jako utopie?, *Český časopis historický* 106, 2008, s. 261-287.
- MILLER, Jaroslav, *Uzavřená společnost a její nepřátelé. Město středovýchodní Evropy (1500-1700)*, Praha 2006.
- MILLS, Christopher Wright, *The Power Elite*, Oxford 2000⁴.
- MUIR, Edward, *Ritual in Early Modern Europe*, Cambridge 2005².
- NODL, MARTIN, Elity v českých a moravských pozdně středověkých městech jako badatelský a interpretační problém, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Pražské městské elity středověku a raného novověku*, Praha 2004, s. 23-49.

- NODL, Martin, Národnostní vývoj předhusitského Stříbra. Modelová prosopografická analýza, Český časopis historický 94, 1996, s. 528-559.
- NODL, Martin, Populační vývoj Stříbra v letech 1380-1419. Integrace – fenomén dějin středověkého kraje, Minulostí Západočeského kraje 35, 2000, s. 7-47.
- NOVOTNÝ, David, Na okraj úvěrové politiky českých měst v době předbělohorské. Mezi Chrudimí, Prahou a Rychnovem nad Kněžnou, Theatrum historiae 5, 2009, s. 7-25.
- OLŠANSKÁ, Jana, Městská samospráva v Jindřichově Hradci na počátku 18. století, České Budějovice 2006. (= Diplomová práce).
- PAŘEZ, Jan, Několik příspěvků k sociální struktuře Loun od poloviny 14. do počátku 17. století, Sborník okresního archivu v Lounech 7, 1995, s. 3-15.
- PATAKI, Zita Ágota, Bilder schaffen Identität. Zur Konstruktion eines städtischen Selbstbildes in den Illustrationen der Augsburger Chronik Sigismund Meisterlins 1457-1480, in: Christoph Dartmann – Carla Meyer (Hgg.), Identität und Krise? Zur Deutung vormoderner Selbst-, Welt- und Fremderfahrungen, Münster 2007, s. 99-118.
- PEŘINOVÁ, Helena, Doktoři versus patriciát. Postavení graduantů v říšských městech Frankfurtu a Norimberku v 16.-18. století, Documenta Pragensia 27, 2008, s. 383-394.
- PEŘINOVÁ, Helena, Od patriciátu k elitě. Definice horní měšťanské vrstvy raného novověku v posledních padesáti letech, Český časopis historický 104, 2006, s. 111-132.
- PEŠEK, Jiří, Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547-1620, Praha 1993.
- PEŠEK, Jiří, Pražská univerzita, městské latinské školy a měšťanské elity předbělohorských Čech (1570-1620), Český časopis historický 89, 1991, s. 336-355.
- PEŠEK, Jiří, Pražské měšťanské elity středověku a raného novověku. Úvodní zamyšlení, in: Olga Fejtová – Jiří Pešek – Václav Ledvinka (edd.), Pražské měšťanské elity středověku a raného novověku – jejich proměny, zázemí a kulturní profil, Praha 2007, s. 7-22. (= Documenta Pragensia 22)
- PETRÁŇ, Josef a kol., Dějiny hmotné kultury II (2). Kultura každodenního života od 16. do 18. století, Praha 1997².
- PETRÁŇ, Josef, Staroměstská exekuce. Několik stránek z dějin povstání feudálních stavů proti Habsburkům v letech 1618-1620, Praha 1972.
- PETRUSEK, Miroslav a kol., Velký sociologický slovník I, Praha 1996, s. 52.
- PODLAHA, Antonín, Posvátná místa Království českého I. (7), Praha 1912.
- PŘIBYL, Vladimír, Františkánský klášter ve Slaném 1655 – 1950, Slaný 2005.
- PŘIBYL, Vladimír, Umění baroka ve Slaném, in: Kniha o Slaném, s. 78-91, zde s. 79.

- REINHARD, Wolfgang (Hrsg.), *Augsburger Elite. Prosopographie wirtschaftlicher und politischer Führungsgruppen 1500-1620*, Berlin 1996.
- REINHARD, Wolfgang, *Freunde und Kreaturen. Verflechtung als Konzept zur Erforschung historischer Führungsgruppen. Römische Oligarchie um 1600*, München 1979 (= Schriften der Philosophischen Fakultäten der Universität Augsburg 14).
- REINHARD, Wolfgang, *Power Elites of Augsburg and Rome, 1500-1600. Experiences with Prosopographical Research*, in: Jean-Philippe Genet – Günther Lottes (Hg.): *L'état moderne et les élites, XIIIe-XVIIIe siècles. Apports et limites de la méthode prosopographique*. Paris 1996, s. 213-231.
- REINHARD, Wolfgang, *Power Elites, State Servants, Ruling Classes and the Growth of State Power*, in: Wolfgang Reinhard (Hrsg.), *Power Elites and State Building in Europe*, Oxford 1996, s. 1-18.
- ROEDL, Bohumír, *Předbělohorská doba (1548-1618)*, in: Petr Holodňák – Ivana Ebelová (edd.), *Žatec, Praha 2004 (= Dějiny českých měst)*, s. 199-219.
- ROEDL, Bohumír, *Předbělohorské století (1517-1618)*, in: Bohumír Roedl (ed.), *Louny, Praha 2005 (= Dějiny českých měst)*, s. 105-132.
- ROEDL, Bohumír, *V labyrintech třicetileté války*, in: Bohumír Roedl (ed.), *Louny, Praha 2005 (= Dějiny českých měst)*, s. 133-150.
- ROEDL, Bohumír, *Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573-1727*, Louny 2004.
- RÖSSLER, Emil Franz, *Die Stadtrechte von Brünn aus dem XIII. und XIV. Jahrhundert*, Prag 1852.
- ROUBÍK, František, *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547 až 1783*, Sborník k dějinám hlavního města Prahy 6, 1930, s. 20-314.
- ROYT, Jan, *Poutní místa a milostné obrazy na Slánsku v 17. a 18. stol.*, in: Jana Petráková – Dana Příbylová (edd.), *Rozpravy o baroku. Umění baroka na území severozápadně od Prahy*, Kladno 1993, s. 29-33.
- RYANTOVÁ, Marie, *Ladislav II. Popel z Lobkovic jako první prezident apelačního soudu*, in: Petr Vorel (ed.), *Stavovský odboj roku 1547. První krize habsburské monarchie*, Pardubice – Praha 1999, s. 185-204.
- RYBIČKA, Antonín, *Pan Jaroslav Bořita z Martinic a město jeho Munciffaj v letech 1600-1612*, in: *Zprávy o zasedání Královské české společnosti nauk v Praze 1882*, s. 94-101.
- SEMOTANOVÁ, Eva, *Historický atlas měst českých VI. Slaný*, Praha – Kladno 1998.

- SCHILLING, Heinz – DIEDERIKS Hermann (Hg.), Bürgerliche Eliten in den Niederlanden in Nordwestdeutschland. Studien zur Sozialgeschichte des europäischen Bürgertums im Mittelalter und in der Neuzeit, Köln-Wien 1985.
- SCHILLING, Heinz, Wandlungs- und Differenzierungsprozesse innerhalb der bürgerlichen Oberschicht West- und Nordwestdeutschlands im 16. und 17. Jahrhundert, in: Marian Biskup – Klaus Zernack (Hgs.), Schichtung und Entwicklung der Gesellschaft in Polen und Deutschland im 16. und 17. Jahrhundert, Wiesbaden 1983, s. 121-173.
- SCHLÖGL, Rudolf (ed.), Urban Elections and Decision-Making in Early Modern Europe, 1500-1800, Newcastle upon Tyne 2009.
- SCHLÖGL, Rudolf (Hg.), Interaktion und Herrschaft. Die Politik der frühneuzeitlichen Stadt, Konstanz 2004.
- SCHMOLLER, Gustav, Deutsches Städtewesen in älter Zeit, Bonn 1922.
- SCHÜPBACH- GUGGENBÜHL, Samuel, Schlüssel zur Macht. Verflechtung und infromelles Verhalten im Kleinen Rat zu Basel 1570-1600, Basel 2002.
- SCHWALLEROVÁ, Jana, „Život a dobrá čest jedním krokem kráčejí“. Čest a každodennost ve Veselí nad Lužnicí v 17. a 18. století, Kuděj 8, 2006, s. 26-45.
- SILVERMAN, Sydel, At the Itersection of Anthropology and History: Teritorial Festivity in Sienna, in: Richard C. Trexler (ed.), Persons in Groups. Social Behavior as Identity Formation in Medieval and Renaissance Europe, Binghamton-New York 1985, s. 31-37.
- SLÁMOVÁ, Petra, Novoměstské radní elity 1650-1700, Documenta Pragensia 17, 1998, s. 165-170.
- SMOLOVÁ, Věra, Rada Starého Města pražského v letech 1650-1715, Pražský sborník historický 24, 1991, s. 5-37.
- SPÁČIL, Vladimír, Písaři a kancelář města Olomouce do roku 1786, Olomouc 2001.
- STERNECK, Tomáš, Měšťanské elity v berních úřadech a královská města jako daňoví poplatníci – střet zájmů?, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), Pražské městské elity středověku a raného novověku, Praha 2004, s. 225-242
- STERNECK, Tomáš, Obnovování českobudějovické městské rady za třicetileté války, Jihočeský sborník historický 74, 2006, s. 104-150.
- STOLLBERG-RILLIGER, Barbara, Einleitung, in: Barbara Stollberg-Rilinger – Thomas Weißbrich (Hrsg.), Die Bildlichkeit symbolischer Akte (Symbolische Kommunikation und gesellschaftliche Wertesysteme), Münster 2010, s. 9-21.

- STOLLBERG-RILLIGER, Barbara, Much Ado About Nothing? Rituals of Politics in Early Modern Europe and Today, in: Annual Bulletin of the German Historical Institute, Washington 2011, 9-25.
- STOLLBERG-RILLIGER, Barbara, Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe - Thesen - Forschungsperspektiven, Zeitschrift für historische Forschung 31, 2004, s. 489-527.
- STOLLBERG-RILLIGER, Barbara, Zeremoniel, Ritual, Symbol. Neue Forschungen zur symbolischen Kommunikation in Spätmittelalter und Früher Neuzeit, Zeitschrift für historische Forschung 27, 2000, s. 289-405.
- SULITKOVÁ, Ludmila, Měšťané, jejich společenství a elity v Brně v předbělohorském období, in: Notum facimus universis collegis. K životnímu jubileu Ludmily Sulitkové, Ústí nad Labem 2006, s. 183-191.
- SULITKOVÁ, Ludmila, Zamyšlení nad charakterem vůdčí vrstvy městského obyvatelstva na příkladu Brna v raném novověku, Documenta Pragensia 22, 2004, s. 243-250.
- SVĚRÁK, Vlastimil, Správa města, in: Renata Pisková a kol., Jihlava, Praha 2009 (= Dějiny moravských měst), s. 265-274.
- ŠMAHEL, František, Hustitská revoluce I., Praha 1995.
- ŠŤOVÍČEK, Jan, Loretánská idea a barokní historismus u Martiniců v době pobělohorské, in: Jana Petráková – Dana Příbylová (edd.), Rozpravy o baroku. Umění baroka na území severozápadně od Prahy, Kladno 1993, s. 14-21.
- ŠŤOVÍČEK, Jan, Slaný v době pobělohorské, in: Kniha o Slaném, Slaný 1994, s. 65-77.
- ŠUSTA, Josef, Dvě knihy českých dějin. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví I. , Praha 2001³.
- ŠVÁB, František, Panství smečenské, Slánský obzor 31, 1923, s. 3-20; Slánský obzor 32, 1924, s. 3-22.
- TOŠNEROVÁ, Marie, Beroun v období 1526-1620, in: Marie Tošnerová a kol., Beroun, Praha 2008 (= Dějiny českých měst), s. 63-108.
- TOŠNEROVÁ, Marie, Městská správa a hospodářství v Berouně v 16. století, Minulostí Berounska 1, 1998, s. 9-20.
- VOLF, Miloslav, Jaroslav Bořita z Martinic po defenestraci, Středočeský sborník historický 7, 1972, s. 76-90.
- VYBÍRAL, Zdeněk, Představitel městské elity – tvůrce dějin svého města. Život královského města Tábora na počátku 17. století v zrcadle osudů primasa Jana Chvatalia, in: Olga

- Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Pražské městské elity středověku a raného novověku*, Praha 2004, s. 251-260.
- WALLACE, Peter G., *Communities and Conflict in Early Modern Colmar 1550-1730*, New Jersey 1995.
- WÄNTING, Wulf, *Grenzerfahrungen Böhmisches Exulanten im 17. Jahrhundert*, Konstanz 2007.
- WEIZSÄCKER, Wilhem, *Leitmeritz in der sudetenländischer Stadtrechtsgeschichte*, in: Otto Peterka – Wilhelm Weizsäcker, *Beiträge zur Rechtsgeschichte von Leitmeritz*, Prag 1944.
- WELLER, Thomas, *Der Ort der Macht und die Praktiken der Machtvisualisierung. Das Leipziger Rathaus in der Frühen Neuzeit als zeremonieller Raum*, in: Christian Hochmuth – Susanne Rau (Hg.), *Machträume der frühneuzeitlichen Stadt*, Konstanz 2006.
- WINTER, Zikmund, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. A XVI. věku I*, Praha 1890.
- WINTER, Zikmund, *Zlatá doba měst českých*, Praha 1991².
- ZILYNSKÁ, Blanka, *Pražští univerzitní intelektuálové 15. století v „neintelektuální“ roli soudců*, *Documenta Pragensia* 27, 2008, s. 187-199.
- ZYCHA, Adolf, *Über den Ursprung der Städte in Böhmen und die Städtepolitik der Přemysliden*, Prag 1914.
- ŽÁČEK, Rudolf, *Opava renesanční*, in: Karel Müller – Rudolf Žáček, *Opava*, Praha 2006 (= *Dějiny slezských měst*), s. 137-165.
- ŽEMLIČKA, Josef, *Slaný – pozdní vznik jednoho královského města*, in: Josef Žemlička–Vladimír Příbyl (edd.), *Slaný: české město ve středověku. Sborník příspěvků z kolokvia k 700. výročí královského města Slaného*, Kladno 1997, s. 7-23.
- ŽITNÝ, Miroslav, *Deník Šťastného Václava Pětipeského z Chýš z roku 1605*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= *Opera historica* 13), s. 187-262.

Seznam příloh

- Příloha 1, Tab 1, Účast konšelů na křtech v letech 1610-1622
- Příloha 2, Graf 1, Podíl konšelů na křtech konaných v letech 1610-1622
- Příloha 3, Tab 2, Účast manželek konšelů na křtech v letech 1610-1622
- Příloha 4, Graf 2, Podíl manželek konšelů na křtech v letech 1610-1622
- Příloha 5, Tab 3, Účast obecních starších na křtech v letech 1610-1620
- Příloha 6, Graf 3, Podíl obecních starších na křtech konaných v letech 1610-1620
- Příloha 7, Graf 4, Vývoj počtu obecních starších přítomných křtům v letech 1610-1620
- Příloha 8, Graf 5, Vývoj počtu volenců přítomných křtům v letech 1610-1620
- Příloha 9, Tab 4, Účast volenců na křtech v letech 1610-1620
- Příloha 10, Graf 6, Podíl volenců na křtech v letech 1610-1620
- Příloha 11, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1605
- Příloha 12, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1606
- Příloha 13, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1607
- Příloha 14, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1608
- Příloha 15, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1609
- Příloha 16, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1610
- Příloha 17, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1611
- Příloha 18, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1612
- Příloha 19, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1613
- Příloha 20, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1614
- Příloha 21, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1615
- Příloha 22, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1616
- Příloha 23, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1617
- Příloha 24, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1618
- Příloha 25, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1619
- Příloha 26, Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1620
- Příloha 27, Soupis osob zvolených do městské rady roku 1622
- Příloha 28, Soupis osob zvolených do městské rady roku 1627
- Příloha 29, Soupis osob zvolených do městské rady roku 1629
- Příloha 30, Soupis osob zvolených do městské rady roku 1631
- Příloha 31, Obnova představených slánských cechů z roku 1606
- Příloha 32, Obnova představených slánských cechů z roku 1613

Příloha 33, Obnova představených slánských cechů z roku 1614
Příloha 34, Obnova představených slánských cechů z roku 1617
Příloha 35, Tab 5, Vzájemné kmotrovské vazby konšelů v letech 1610-1635
Příloha 36, Tab 6, Kmotrovské vazby konšelů k obecním starším 1610-1622
Příloha 37, Tab 7, Kmotrovské vazby konšelů k volencům v letech 1610-1622
Příloha 38, Tab 8, Vzájemné kmotrovské vazby obecních starších v letech 1610-1622
Příloha 39, Tab 9, Kmotrovské vazby obecních starších k členům městské rady v letech 1610-1622
Příloha 40, Tab 10, Kmotrovské vazby obecních starších k volencům v letech 1610-1622
Příloha 41, Tab 11, Vzájemné kmotrovské vazby volenců v letech 1610-1622
Příloha 42, Tab 12, Kmotrovské vazby volenců k členům městské rady v letech 1610-1622
Příloha 43, Tab 13, Kmotrovské vazby volenců k obecním starším v letech 1610-1622

Příloha 1, Tab 1

Účast konšelů na křtech v letech 1610-1622

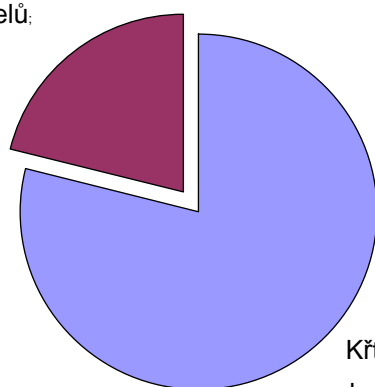
Rok	Počet křtů	V přítomnosti konšela
1610	156	35
1611	143	38
1612	156	41
1613	134	44
1614	151	39
1615	167	48
1616	126	40
1617	104	29
1619	193	51
1620	172	47
1622	131	23
Celkem	1633	435

Příloha 2, Graf 1

Podíl konšelů na křtech konaných v letech 1610-1622

Křty v přítomnosti konšelů:

21%

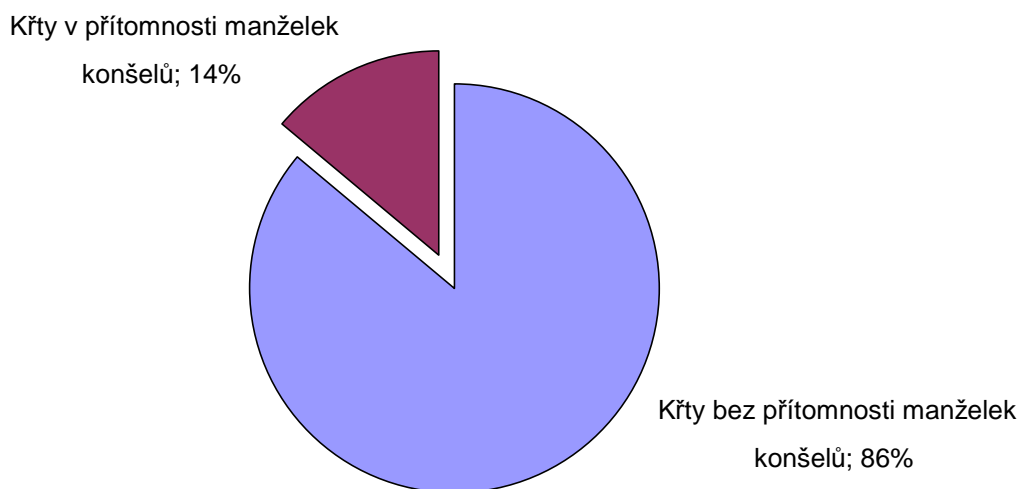

Křty bez přítomnosti konšelů; 79%

Účast manželek konšelů na křtech v letech 1610-1622

Rok	Počet křtů	V přítomnosti manželky konšela
1610	156	33
1611	143	24
1612	156	17
1613	134	16
1614	151	30
1615	167	43
1616	126	31
1617	104	18
1619	193	24
1620	172	16
1622	131	10
Celkem	1633	262

Podíl manželek konšelů na křtech v letech 1610-1622

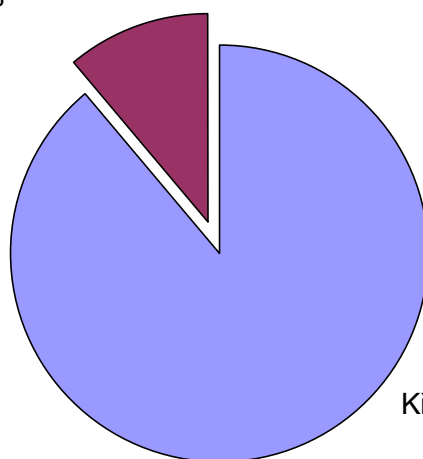

Účast obecních starších na křtech v letech 1610-1620

Rok	Počet křtů	V přítomnosti obecních starších
1610	156	22
1611	143	15
1612	156	14
1613	134	23
1614	151	28
1615	167	28
1616	126	16
1617	104	15
1619	193	11
1620	172	14
Celkem	1502	186

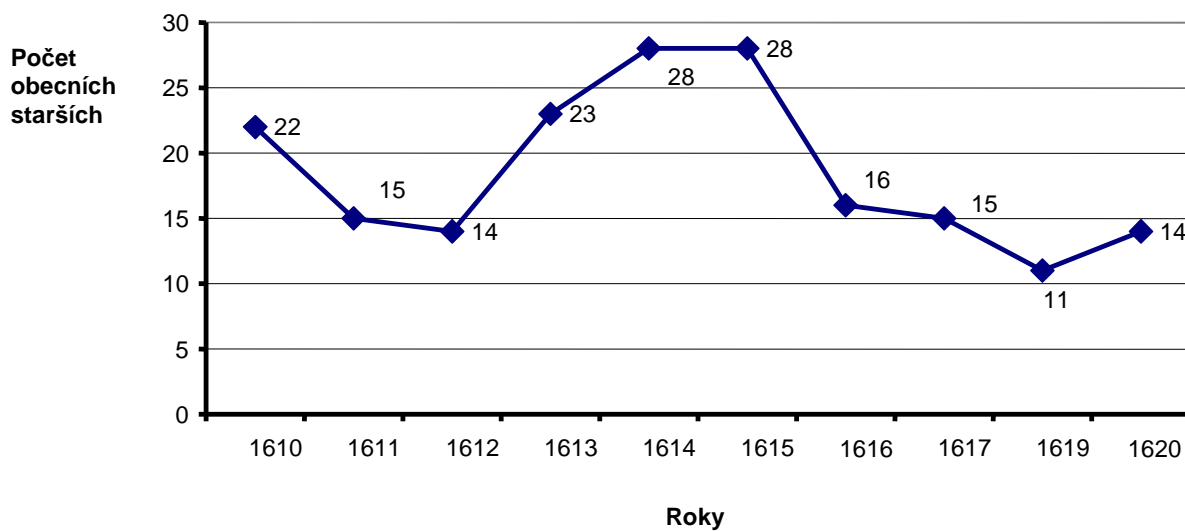
Podíl obecních starších na křtech konaných v letech 1610-1620

Křty v přítomnosti obecního staršího; 11%

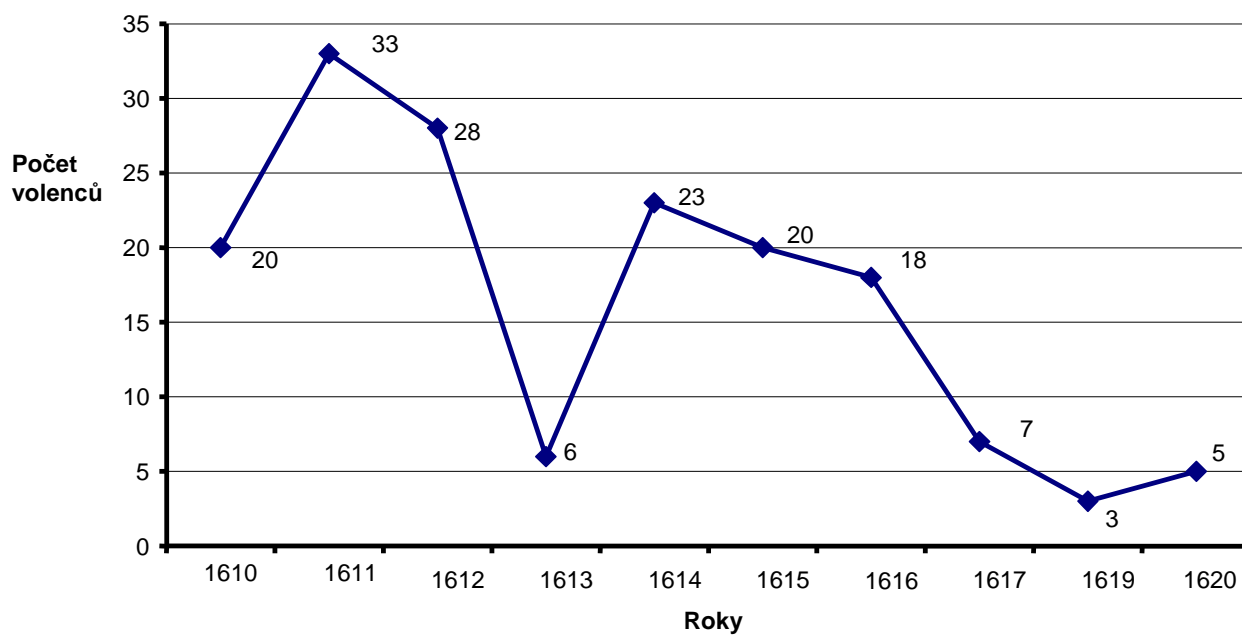

Křty bez přítomnosti obecního staršího; 89%

Vývoj počtu obecních starších přítomných křtům v letech 1610-1620

Vývoj počtu volenců přítomných křtům v letech 1610-1620

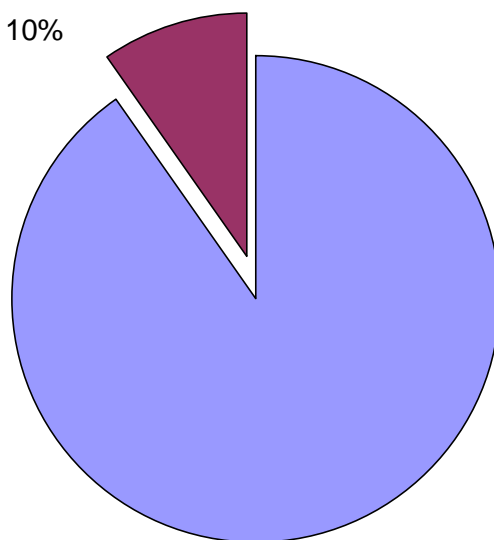

Účast volenců na křtech v letech 1610-1620

Rok	Počet křtů	V přítomnosti volenců
1610	156	20
1611	143	33
1612	156	28
1613	134	6
1614	151	23
1615	167	20
1616	126	18
1617	104	7
1619	193	3
1620	172	5
Celkem	1502	163

Podíl volenců na křtech v letech 1610-1620

Křty v přítomnosti volenců; 10%

Křty bez přítomnosti volenců; 90%

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1605

Konšelé (Senatores)

Matyáš Samuel, primas	Jiřík Schodecký
Modestus Veselský	Jan Brouček
Ondřej Svícník	Václav Kozák
Petr Trčka Radnický	Jindřich Arnošt
Jiřík Bílinský	Václav Vepřek
Šimon Okrašovský	Alexandr Šťastný

Obecní starší (Seniores)

Jan Veselský	Jan Roubíček
Martin Majer	Vít Hubatka
Jiřík Černý	Matouš Trnka
Jan Blahotský	Jan Bílek
Tobiáš Varhaník	Adam Zachař
Daniel Moucha	Jan Měříčnický

Volenci (Electores)

Mikoláš Vodvářka	Jakub Vlach
Pavel Rauchovanský	Abraham Šmejdýř
Matouš Nemina	Vavřinec Kalfásek
Vavřinec Makovička	Vít Tuček
Jeremiáš Jirchář	Jan Špička
Matěj Špitálský	Jan Kotek

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1606

Konšelé (Senatores)

Matyáš Samuel, primas

Modestus Veselský

Ondřej Svícník

Petr Trčka Radnický

Jiřík Bílinský

Jiřík Schodecký

Jan Bouček

Václav Kozák

Jindřich Arnošt

Václav Vepřek

Alexandr Šťastný

Jan Měříčnický

Obecní starší (Seniores)

Jan Veselský

Simeon Šebesta

Jiřík Černý

Jan Blahotský

Matouš Trnka

Tobiáš Varhaník

Daniel Moucha

Mikoláš Vodvářka

Jakub Roubíček

Vít Hubatka

Jan Bílek

Adam Zachař

Volenci (Electores)

Pavel Rauchovanský

Vavřinec Makovička

Matouš Nemina

Matěj Špitálský

Jakub Vlach

Abraham Šmejdyř

Vavřinec Kalfásek

Vít Tuček

Petr Karlík

Jan Špička

Jan Kotek

Jan Unhošťský

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1607

Konšelé (Senatores)

Matyáš Samuel, primas

Modestus Veselský

Petr Trčka Radnický

Jiřík Bílinský

Šimon Okrašovský

Jindřich Arnošt

Jiřík Schodecký

Jan Brouček

Václav Kozák

Václav Vepřek

Jan Měříčnický

Mikoláš Vodvářka

Obecní starší (Seniores)

Jan Veselský

Martin Majer

Jiřík Černý

Vít Hubatka

Matouš Trnka

Tobiáš Varhaník

Jan Bílek

Jakub Roubíček

Matouš Nemina

Adam Zachař

Matěj Špitálský

Vavřinec Makovička

Volenci (Electores)

Daniel Moucha

Jeremiáš Jirchař

Vavřinec Kalfásek

Petr Karlík

Jan Mandelka

Vít Tuček

Pavel Rauchovanský

Bartl Sedlař [Bartoloměj Papež]

Jan Unhošťský

Jan Kotek

Jakub Vlach

Pavel Jelínek

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1608

Konšelé (Senatores)

Václav Hanžburský, primas

Petr Trčka Radnický

Jindřich Arnošt

Jan Bouček

Václav Vepřek

Jan Měřčíník

Modest Veselský

Jiřík Bílinský

Jiřík Schodecký

Václav Kozák

Mikoláš Vodvářka

Daniel Moucha

Obecní starší (Seniores)

Jan Veselský

Jiřík Černý

Matouš Trnka

Jan Bílek

Matouš Nemina

Matěj Špitálský

Vilím Modletický

Vít Hubatka

Tobiáš Varhaník

Jakub Roubíček

Adam Zachař

Jan Unhošťský

Volenci (Electores)

Mistr Jiřík Žďárský

Jeremiáš Jirchař

Vavřinec Chládek

Jan Kotek

Vít Tuček

Jan Špička

Pavel Rauchovanský

Bartoloměj Papež

Vavřinec Kalfásek

Jakub Vlach

Martin Šultys

Zikmund z Cymperku

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1609

Konšelé (Senatores)

Václav Hanžburský, primas

Modestus Veselský

Petr Tyčka Radnický

Jiřík Bílinský

Jindřich Arnošt

Jiřík Schodecký

Václav Kozák

Jan Měříčnický

Mikoláš Vodvářka

Daniel Moucha

Vilím Modletický

Mistr Jiřík Žďárský

Obecní starší (Seniores)

Jan Veselský

Martin Majer

Jiřík Černý

Vít Hubatka

Matouš Trnka

Tobiáš Varhaník

Jan Bílek

Jakub Roubíček

Matouš Nemina

Pavel Rauchovanský

Matěj Špitálský

Jan Unhošťský

Volenci (Electores)

Jan Bouček

Jeremiáš Jirchař

Jan Špička

Bartoloměj Papež

Vavřinec Makovička

Jakub Vlach

Martin Šultys

Vavřinec Kalfásek

Vít Tuček

Zikmund z Cymperku

Pavel Jelínek

Jan Mandelka

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1610

Konšelé (Senatores)

Václav Hanžburský, primas

Modestus Veselský

Jiřík Bílinský

Jindřich Arnošt

Jiřík Schodecký

Václav Kozák

Jan Měříčnick

Mikoláš Vodvářka

Daniel Moucha

Vilím Modeltický

Mistr Jiřík Žďárský

Pavel Rauchovanský

Obecní starší (Seniores)

Jan Veselský

Martin Majer

Jiřík Černý

Vít Hubatka

Matouš Trnka

Tobiáš Varhaník

Jan Bílek

Jakub Roubíček

Matouš Nemina

Matěj Špitálský

Jan Unhošťský

Adam Zachař

Volenci (Electores)

Jan Špička

Bartoloměj Papež

Vavřinec Makovička

Jakub Vlach

Martin Šultys

Vavřinec Kalfásek

Vít Tuček

Pavel Jelínek

Zikmund z Cymperku

Abraham Šmejdýř

Jan Černochovský

Jan Břečka

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1611

Konšelé (Senatores)

Václav Hanžburský, primas

Jiřík Bílinský

Jindřich Arnošt

Mistr Jiřík Žďárský

Václav Kozák

Jan Měřčíník

Mikoláš Vodvářka

Jan Veselský

Daniel Moucha

Pavel Rauchovanský

Matouš Nemina

Jan Špička

Obecní starší (Seniores)

Vít Spousta

Daniel Ronovský

Jan Unhošťský

Matouš Trnka

Martin Šultys

Jakub Roubíček

Matěj Špitálský

Abraham Hoffmann

Vít Tuček

Vavřinec Kalfásek

Pavel Jelínek

Jan Černochovský

Volenci (Electores)

Jan Bouček

Vít Hubatka

Vavřinec Makovička

Adam Zachař

Bartoloměj Papež

Jan Břečka

Václav Pospíšil

Václav Linhart

Jan Trnužka

Jan Mandelka

Zikmund z Cymperku

Jan Kalina

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1612

Konšelé (Senatores)

Václav Hanžburský, primas

Jiřík Bílinský

Jindřich Arnošt

Mistr Jiřík Žďárský

Václav Kozák

Jan Měřčíník

Mikoláš Vodvářka

Jan Veselský

Daniel Moucha

Pavel Rauchovanský

Matouš Nemina

Jan Špička

Obecní starší (Seniores)

Vít Spousta

Daniel Ronovský

Jan Unhošťský

Matouš Trnka

Martin Šultys

Jakub Roubíček

Matěj Špitálský

Abraham Hoffmann

Vít Tuček

Vavřinec Kalfásek

Pavel Jelínek

Jan Černochovský

Volenci (Electores)

Jan Bouček

Vít Hubatka

Vavřinec Makovička

Adam Zachař

Bartoloměj Papež

Jan Břečka

Václav Pospíšil

Václav Linhart

Jan Trnužka

Jan Mandelka

Zikmund z Cymperku

Jan Kalina

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1613

Konšelé (Senatores)

Václav Hanžburský, primas

Jiřík Bílinský

Jindřich Arnošt

Mistr Jiřík Žďárský

Jan Měříčnický

Mikoláš Vodvářka

Jan Veselský

Daniel Moucha

Pavel Rauchovanský

Matouš Nemina

Jan Špička

Matěj Špitálský

Obecní starší (Seniores)

Martin Majer

Jan Unhošťský

Matouš Trnka

Jan Hradecký

Jakub Roubíček

Václav Linhart

Abraham Hoffmann

Vít Tuček

Bartoloměj Papež

Pavel Jelínek

Václav Pospíšil

Jan Trnužka

Volenci (Electores)

Adam Zachař

Jan Mandelka

Jan Kalina

Vavřinec Kalfásek

Jindřich Vyšín

Jan Vejtdnar

Jan Břečka

Zikmund z Cymperku

Martin Šultys

Jan Černochovský

Zikmund Kotek

Jakub Hotárek

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1614

Konšelé (Senatores)

Václav Hanžburský, primas

Jiřík Bílinský

Jindřich Arnošt

Mistr Jiřík Žďárský

Mikoláš Vodvářka

Jan Veselský

Daniel Moucha

Matouš Nemina

Jan Špička

Matěj Špitálský

Martin Majer

Pavel Rauchovanský

Obecní starší (Seniores)

Jan Trnužka

Jan Unhošťský

Matouš Trnka

Jan Hradecký

Vít Tuček

Václav Linhart

Abraham Hoffmann

Bartoloměj Sedlař [Papež]

Simeon Celeryn

Adam Zachař

Jan Mandelka

Jan Černochovský

Volenci (Electores)

Václav Pospíšil

Jan Břečka

Zikmund z Cymperku

Jan Kalina

Vavřinec Kalfásek

Jindřich Vyšín

Zikmund Kotek

Jan Vajdtner

Jakub Hotárek

Jakub Smutný

Petr Karlík

Jakub Vlach

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1615

Konšelé (Senatores)

Václav Hanžburský, primas

Jiřík Vojna

Jiřík Bílinský

Jindřich Arnošt

Mistr Jiří Žďárský

Jan Veselský

Daniel Moucha

Pavel Rauchovanský

Matouš Nemina

Jan Špička

Matěj Špitálský

Martin Majer

Obecní starší (Seniores)

Jan Trnužka

Mikoláš Vodvářka

Jan Unhošťský

Matouš Trnka

Vít Tuček

Václav Linhart

Abraham Hoffmann

Bartoloměj Sedlař [Papež]

Simeon Celeryn

Adam Zachař

Jan Mandelka

Jan Černochovský

Volenci (Electores)

Jan Hradecký

Václav Pospíšil

Zikmund z Cymperku

Jindřich Vyšín

Zikmund Kotek

Jan Břečka

Jan Vajdtner

Jakub Hotárek

Jakub Vlach

Jakub Smutný

Ambrož Mladý Foget

Václav Pelargus

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1616

Konšelé (Senatores)

Václav Hanžburský, primas

Jiřík Vojna

Jiřík Bílinský

Jindřich Arnošt

Mistr Jiří Žďárský

Jan Veselský

Daniel Moucha

Pavel Rauchovanský

Matouš Nemina

Matěj Špitálský

Martin Majer

Václav Linhart

Obecní starší (Seniores)

Jan Hradecký

Zikmund z Cymperku

Zikmund Kotek

Abraham Hoffmann

Simeon Celeryn

Vít Tuček

Bartoloměj Papež

Jakub Vlach

Jan Černochovský

Jakub Hotárek

Václav Pelargus

Jindřich Vyšín

Volenci (Electores)

Jan Trnužka

Václav Pospíšil

Adam Zachař

Šimon Barta

Jiřík Perníkář

Petr Karlík

Jan Vajdtner

Jakub Smutný

Ambrož Mladý Foget

Havel Pasecký

Václav Blovský

Jindřich Jeptiška

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1617

Konšelé (Senatores)

Jiřík Vojna, primas	Pavel Rauchovanský
Václav Hanžburský	Matěj Špitálský
Jiřík Bílinský	Martin Majer
Jindřich Arnošt	Jan Špička
Mistr Jiří Žďárský	Václav Linhart
Jan Veselský	Petr Vlček [Karlík]

Obecní starší (Seniores)

Jan Hradecký	Jakub Vlach
Simeon Celeryn	Jan Černochovský
Zikmund z Cymperku	Jan Mandelka
Abraham Hoffmann	Jakub Hotárek
Vít Tuček	Vavřinec Kalfásek
Bartoloměj Sedlař [Papež]	Jindřich Lazebník [Jeptiška]

Volenci (Electores)

Jan Trnužka	Ambrož Foget
Adam Zachař	Jindřich Vyšín [Hubatka]
Václav Pelargus	Daniel Schodecký
Šimon Pružina	Jakub Smutný
Jiřík Perníkář	Václav Blovský
Jan Vajdtner	Jiřík Potepský

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1618

Konšelé (Senatores)

Jiřík Vojna, primas

Václav Hanžburský

Jindřich Arnošt

Jan Veselský

Pavel Rauchovanský

Matěj Špitálský

Martin Majer

Jan Špička

Václav Linhart

Jan Hradecký

Adam Zachař

Václav Pelargus

Obecní starší (Seniores)

Simeon Celeryn

Václav Pospíšil

Abraham Hoffmann

Jiří Brasidinus

Vít Tuček

Jan Mandelka

Jakub Vlach

Vavřinec Kalfásek

Jan Jahoda

Jakub Hotárek

Daniel Schodecký

Ambrož Foget

Volenci (Electores)

Jan Trnužka

Bartoloměj Papež

Jiřík Perníkář

Jan Černochovský

Jindřich Vyšín [Hubatka]

Jan Vajdtner

Jan Mitis [Vodňanský]

Jindřich Jeptiška

Jakub Smutný

Josef Kloboučník

Matyáš Bílek

Martin Bazata

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1619

Konšelé (Senatores)

Václav Hanžburský, primas

Mistr Jiřík Žďárský

Jindřich Arnošt

Pavel Rauchovanský

Matěj Špitálský

Jan Špička

Václav Linhart

Jan Hradecký

Adam Zachař

Václav Pelargus

Mistr Jiří Brasidinus

Daniel Schodecký

Obecní starší (Seniores)

Simeon Celeryn

Šimon Barta

Mistr Jan Šultys

Abraham Hoffmann

Jan Jahoda

Vít Tuček

Jan Mandelka

Jakub Hotárek

Ambrož Foget

Jan Černochovský

Jan Vajdtner

Jakub Smutný

Volenci (Electores)

Jan Trnužka

Jiřík Perníkář

Daniel Bílinský

Jindřich Vyšín [Hubatka]

Jindřich Jeptiška

Šimon Ušák

Jan Řeřabina

Martin Zajíček

Jan Poručí

Matyáš Bílek

Tomáš Bílek

Samuel Šťáva

Soupis osob zvolených do městských samosprávných celků roku 1620

Konšelé (Senatores)

Václav Hanžburský, primas

Mistr Jiřík Žďárský

Jindřich Arnošt

Pavel Rauchovanský

Matěj Špitálský

Jan Špička

Václav Linhart

Jan Hradecký

Adam Zachař

Václav Pelargus

Mistr Jiří Brasidinus

Daniel Schodecký

Obecní starší (Seniores)

Simeon Celeryn

Šimon Barta

Mistr Jan Šultys

Abraham Hoffmann

Jan Jahoda

Vít Tuček

Jan Mandelka

Jakub Hotárek

Ambrož Foget

Jan Černochovský

Jan Vajdtner

Jakub Smutný

Volenci (Electores)

Jan Trnužka

Jiřík Perníkář

Daniel Bílinský

Jindřich Vyšín [Hubatka]

Jindřich Jeptiška

Šimon Ušák

Jan Řeřabina

Martin Zajíček

Jan Poručí

Matyáš Bílek

Tomáš Bílek

Samuel Šťáva

Soupis osob zvolených do městské rady roku 1622

Konšelé (Senatores)

Jan Kašovský, primas

Mistr Jiřík Žďárský

Václav Hanžburský

Martin Majer

Pavel Rauchovanský

Šimon Pasecký

Jakub Smetanka

Jan Veselský

Šimon Barta

Daniel Bílinský

Vít Tuček

Adam Zachař

Jakub Hotárek

Jan Mandelka

Blažej Laňka

Vavřinec Voříšek

Radní písař

Pavel Šuller

Soupis osob zvolených do městské rady roku 1627

Konšelé (Senatores)

Jan Špička, primas

Karel Zikmund

Jan Šultys

Vít Špalíček

Vavřinec Voříšek

Petr Vlček

Jiřík Hanžburský

Josef Písecký

Jiřík Trčka

Jan Vranský

Václav Slavíček

Matyáš Žlutický

Radní písaři

Karel Zikmund

Daniel Jelazin

Soupis osob zvolených do městské rady roku 1629

Konšelé (Senatores)

Jan Špička, primas

Karel Zikmund

Jan Šultys z Felsdorfu

Petr Vlček

Jiřík Hanžburský

Jan Vranský

Martin Zajíček

Kašpar Pryam

Václav Slavíček

Samuel Šťáva

Blažej Laňka

Matyáš Žlutický

Matouš Laňka

Radní písaři

Karel Zikmund

Jan Hostomský

Soupis osob zvolených do městské rady roku 1631

Konšelé (Senatores)

Jan Šultys, primas

Jan Špička

Karel Zikmund

Jiřík Hanžburský

Václav Slavíček

Blažej Laňka

Jan Vranský

Martin Zajíček

Samuel Šťáva

Václav Votický

Jiřík Palouček

Tomáš Radnický

Radní písaři

Karel Zikmund

Daniel Jelazin

Obnova představených slánských cechů z roku 1606

cech krejčovský	Ondřej Stárek, Mikuláš Vodvářka, Petr Karlík
cech ševcovský	Matouš Trnka, Jakub Smetana, Jan Čermark, Mikuláš Šlechta
cech koželužský	Šimon Hlavař, Šimon Střeleček
cech kramářský	Abraham Šmejdyř, Jan Kandidulus, Pavel Rauchovanský, Jakub Roubíček
cech soukenický	Simeon Šebesta, Jan Veselský
cech kožešnický	Cyprián Jan Milota
cech hrnčířský	Jan Škrítek, Blažej Holouska
cech tkalcovský	Zachariáš Tichý, Pavel Cibulka
cech řeznický	Matěj Jakubec, Vavřinec Makovička, Adam Zachař, Jan Špička
cech pekařský	Tomáš Tříška, Adam Sobotka, Jiřík Perníkář, Jan Kalina
cech sladovnický	Václav Pospíšil, Tomáš Kutil
cech smíšených řemesel	Jeremiáš Jirchař, Bartoloměj Papež, Havel Křižan, Linhart Zámečník
cech bečvářský	Václav Slavíček, Michal Krancz
cech kovářský a kolářský	Matouš Korýtko, Jiřík Sýkora, David Procházka
cech pivovarnický	Jan Břečka, Jakub Brousil, Jiřík Mamánek, Matouš Poláček

Obnova představených slánských cechů z roku 1613

cech střelecký	Ondřej Mráz, Pavel Rauchovanský, Martin Majer, Zikmund z Cymperku
cech sladovnický	Václav Pospíšil, Blažej Laňka
cech pekařský, perníkářský a mlynářský	Jiří Hruška, Jiřík Perníkář, Jan Kozák, Jan Pišvejce
cech krejčovský	Vít Spousta, Petr Karlík, Vavřinec Kalfásek
cech bečvářský	Jan Nálevka, Michal Krancz
cech ševcovský	Vít Tuček, Jakub Smetanka, Jiřík Domanin, Jan Dítě
cech řeznický	Jan Špička, Adam Zachař, Šimon Barta, Ondřej Voříšek
cech smíšených řemesel	Bartoloměj Papež, Ambrož Voget, Eliáš Jirchař, Andres Kloboučník
cech koželužský	Šimon Střeleček, Šimon Hlaváč
cech kovářský a kolářský	Jiřík Sýkora, Ondřej Vskočdopole, Martin Kořínek
cech hrnčářský	Jiřík Trčka, Václav Chládek
cech krčmářský	Vít Spousta, Abraham Šmejdyř, Martin Zajíček, Martin Roubíček
cech tkalcovský	Zachariáš Tuhej, Bartoloměj Sloup
cech kožešnický	Jan Milota, Šebestián Kohout
cech soukenický	Jiří Žďárský, Jiří Vojna, Zikmund z Cimperku
cech pivovarnický	Blažej Laňka, Jiřík Mamánek, Václav Červenej

Obnova představených slánských cechů z roku 1614

cech řeznický	Šimon Pružina, Václav Kozumpach, Štěpán Beneš, Ondřej Voříšek
cech sladovnický	Václav Pospíšil, Jan Mandelka
cech smíšených řemesel	Bartoloměj Papež, Mates Todt, Havel Křižan, Jan Ručníkář
cech krejčovský	Vít Spousta, Petr Karlík, Jan Procházka
cech bečvářský	Jan Nálivka, Michal Krancz
cech ševcovský	Vít Tuček, Jakub Smetánka, Jiřík Domanin, Jan Dítě
cech soukenický	Jiří Žďárský, Zikmund z Cymperku
cech kramářský	Jan Hradecký, Abraham Hoffmann, Jan Vajdtner, Martin Zajíček
cech hrnčířský	Jiřík Trčka, Blažej Holouska
cech kožešnický	Jan Milota, Šebestián Kohout
cech koželužský	Šimon Hlaváč, Jan Podhorský, Martin Kořínek
cech kolářský a kovářský	Jiřík Sýkora, Ondřej Vskočdopole
cech tkalcovský	Zachariáš Tuhý, Matouš Tuhý
cech pivovarnický	Václav Červený, Jiřík Mamánek
cech pekařský, mlynářský a perníkářský	Adam Jirásek, Jiřík Perníkář, Jan Kozák, Jiřík Hruška

Obnova představených slánských cechů z roku 1617

cech řeznický	Jan Špička, Adam Zachař, Šimon Pružina, Štěpán Beneš, Václav Hanžburský
cech sladovnický	Blažej Laňka, Jan Hořčice
cech pekařský, mlynářský a perníkářský	Adam Jirásek, Jiřík Perníkář, Jan Kozák, Jan Krátký
cech smíšených řemesel	Bartoloměj Sedlař, Josef Kloboučník, Havel Křížan, Jan Ručníkář,
cech krejčovský	Petr Karlík, Vít Spousta, Vavřinec Kalfásek
cech bečvářský	Jan Nálevka, Michal Krancz
cech ševcovský	Vít Tuček, Jiřík Domanin, Jan Dítě, Jan Holárek
cech soukenický	Jiří Žďárský, Zikmund z Cymperku, Jakub Hotárek
cech kramářský	Jan Hradecký, Abraham Hoffmann, Martin Zajíček, Matyáš Bílek
cech hrnčířský	Jiřík Trčka, Jeroným Brožíček
cech koželužský	Šimon Hlaváč, Jan Podhorský
cech kolářský a kovářský	Jiřík Sejkora, Ondřej Vskočdopole, Jan Jelínek
cech tkalcovský	Zachariáš Tichej, Matouš Tichej
cech pivovarnický	Václav Červenej, Jakub Brousil

Vzájemné kmotrovské vazby konšelů v letech 1610-1635

Konšel	Doba působení v radě ¹⁾	Manželka ²⁾	Křtění potomci ³⁾	Přítomní křtu (konšelé a jejich manželky)
Adam Zachař	1618-1625	Voršila	–	–
Blažej Hanka	1625	–	–	–
Blažej Laňka	1629-1635	Dorota	–	–
Daniel Bílinský	1622-1625	–	–	–
Daniel Moucha	1610-1616	Anna	–	–
Daniel Schodecký	1620-1622	Lidmila (1616)	Daniel (1620)	Jiří Žďárský, Jan Špička
Jakub Hotárek	1622-1625	Kateřina	–	–
Jakub Smetanka	1622-1625	–	–	–
Jan Hradecký	1618-1622	–	–	–
Jan Kašovský	1622-1623	–	–	–
Jan Mandelka	1622-1625	Kateřina	–	–
Jan Měříčnický	1610-1613	–	–	–
Jan Špička	1611-1615, 1617-1622, 1625-1635	Alžběta (1607)	Kateřina (1611)	Daniel Moucha
			Daniel (1612)	Václav Hanžburský, Daniel Moucha
			Lidmila (1614)	Daniel Moucha, Dorota Hanžburská, Mandalena Majerka
			Václav (1615)	Daniel Moucha, Jiřík Žďárský, Mandalena Majerka
			Daniel Celestin (1617)	Martin Majer, Václav Hanžburský
			Justýna (1620)	Václav Hanžburský
Jan Šultys	1625-1633	Anna Mouchová (1618)	–	–
		Kateřina	Karel (1633)	Jiřík Hanžburský
Jan Veselský	1611-1619, 1622-1625	Anna	–	–

Jan Vranský	1625-1635	–	–	–
Jindřich Arnošt	1610-1622	Dorota	Jindřich (1611)	Václav Hanžburský, Dorota Bílinská, Jiřík Žďárský, Anna Mouchová
			Alžběta (1612)	Anna Mouchová, Václav Hanžburský
Jiří Brasidinus	1620-1622	Anna	–	–
Jiří Vojna	1615-1618	Kateřina	–	–
Jiřík Bílinský	1610-1617	Dorota	–	–
Jiřík Hanžburský	1625-1635	Kateřina	–	–
Jiřík Palouček	1631-1635	–	–	–
Jiřík Schodecký	1610	Alžběta	–	–
Jiřík Trčka	1625-1628	–	–	–
Jiřík Žďárský	1610-1617, 1620-1624	Dorota Vojnová (1617)	Kateřina (1621)	Václav Pelargus, Alžběta Špičkova
			Jiřík Jan (1623)	Václav Hanžburský
Josef Písecký	1625-1628	–	–	–
Karel Zikmund	1625-1635	Dorota	–	–
Kašpar Pryam	1629-1635	Anna	Mandelína (1633)	Václav Slavíček
Martin Majer	1614-1619, 1622-1625	Magdalena	–	–
Martin Zajíček	1629-1634	–	–	–
Matěj Špitálský	1613-1620	Lidmila	Anna (1614)	Martin Majer, Dorota Hanžburská, Pavel Rauchovanský
			Jan (1615)	Jiřík Vojna, Matouš Nemina, Dorota Arnoštka, Anna Mouchová
			Lidmila (1616)	Jiřík Žďárský
			Jiří (1619)	Pavel Rauchovanský, Martin Majer, Dorota Hanžburská
			Matyáš (1620)	Dorota Hanžburská, Dorota Rauchovanská

Matouš Laňka	1629-1630	–	–	–
Matouš Nemina	1611-1616	Anna (1607)	Kateřina (1611)	Jiřík Žďárský, Anna Veselská
			Anna (1616)	Václav Hanžburský, Jiřík Bílinský, Jiřík Vojna, Anna Mouchová, Anna Veselská
Matyáš Žlutický	1625-1630	Zuzana (1616)	Jan (1626)	Karel Zikmund, Vít Špalíček
Mikoláš Vodvářka	1610-1614	Dorota (1614)	–	–
Modestus Veselský	1610	–	–	–
Pavel Rauchovanský	1610-1622	Dorota (1612)	Jan Jiří (1613)	Jiřík Žďárský, Dorota Bílinská
			Pavel (1614)	Jiřík Žďárský, Dorota Bílinská
			Dorota (1616)	Dorota Bílinská, Jiřík Žďárský
			Pavel (1619)	Jan Veselský
			Anna (1624)	Jiřík Žďárský
Petr Vlček	1617, 1625- 1631	Anyžka (1616)	–	–
Samuel Šťáva	1629-1635	Dorota	Samuel (1632)	Jan Šultys, Jan Špička
			Václav a Daniel (1635)	–
Šimon Barta	1622-1624	–	–	–
Šimon Pasecký	1622-1624	–	–	–
Tomáš Radnický	1631-1635	Kateřina	Dorota (1631)	Kateřina Hanžburská
			Daniel (1633)	–
Václav Hanžburský	1610-1625	Dorota	Anna (1610)	Modestus Veselský Jiřík Bílinský
			Mandalena (1612)	Jiřík Bílinský
Václav Kozák	1610-1612	Dorota	Lidmila (1610)	Anna Veselská, Dorota Bílinská, Mikoláš Vodvářka
			Lidmila (1612)	Matouš Nemina
Václav Linhart	1616-1622	Kateřina (1610)	Mandalena (1616)	Jiřík Vojna, Dorota Hanžburská, Anna Veselská
Václav Pelargus	1618-1621	Alžběta	–	–

Václav Slavíček	1625-1635	–	–	–
Václav Votický	1631-1635	–	–	–
Vavřinec Voříšek	1622-1630	–	–	–
Vilím Modletický	1610	Kateřina	–	–
Vít Špalíček (Tuček)	1622-1630	Dorota	–	–

¹⁾ někteří konšelé působili v radě i v letech, která nebyla zahrnuta do sledovaného období

²⁾ je-li znám, je u jména manželky uveden rok uzavření sňatku

³⁾ uvedený letopočet je rokem narození (křtu) dítěte

Kmotrovské vazby konšelů k obecním starším 1610-1622

Konšel	Doba působení v radě ¹⁾	Manželka ²⁾	Křtění potomci ³⁾	Přítomní křtu (obecní starší a jejich manželky)
Adam Zachař	1618-1622	Voršila	–	–
Daniel Moucha	1610-1616	Anna	–	–
Daniel Schodecký	1620-1622	Lidmila (1616)	Daniel (1620)	–
Jan Hradecký	1618-1622	–	–	–
Jan Měříčnick	1610-1613	–	–	–
Jan Špička	1611-1615, 1617-1622, 1625-1635	Alžběta (1607)	Kateřina (1611)	–
			Daniel (1612)	–
			Lidmila (1614)	–
			Václav (1615)	–
			Daniel Celestin (1617)	–
			Justýna (1620)	Jan Šultys
Jan Veselský	1611-1619	Anna	–	–
Jindřich Arnošt	1610-1622	Dorota	Jindřich (1611)	–
			Alžběta (1612)	–
Jiří Brasidinus	1620-1622	Anna	–	–
Jiří Vojna	1615-1618	Kateřina	–	–
Jiřík Bílinský	1610-1617	Dorota	–	–
Jiřík Hanžburský	1625-1635	Kateřina	–	–
Jiřík Schodecký	1610	Alžběta	–	–
Jiřík Žďárský	1610-1617, 1620-1622	Dorota Vojnová (1617)	–	–

Martin Majer	1614-1619	Magdalena	–	–
Matěj Špitálský	1613-1620	Lidmila	Anna (1614)	–
			Jan (1615)	–
			Lidmila (1616)	Kateřina Mandelkova, Maruše Cymperkova
			Jiří (1619)	–
			Matyáš (1620)	
Matouš Nemina	1611-1616	Anna (1607)	Kateřina (1611)	–
			Anna (1616)	–
Mikoláš Vodvářka	1610-1614	Dorota (1614)	–	–
Modestus Veselský	1610	–	–	–
Pavel Rauchovanský	1610-1622	Dorota (1612)	Jan Jiří (1613)	–
			Pavel (1614)	–
			Dorota (1616)	–
			Pavel (1619)	–
Petr Vlček	1617	Anyžka (1616)	–	–
Václav Hanžburský	1610-1625	Dorota	Anna (1610)	–
			Mandalena (1612)	–
Václav Kozák	1610-1612	Dorota	Lidmila (1610)	Anna Veselská
			Lidmila (1612)	–
Václav Linhart	1616-1622	Kateřina (1610)	Mandalena (1616)	–
Václav Pelargus	1618-1621	Alžběta	–	–
Vilím Modletický	1610	Kateřina	–	–

¹⁾ někteří konšelé působili v radě i v letech, která nebyla zahrnuta do sledovaného období

²⁾ je-li znám, je u jména manželky uveden rok uzavření sňatku

³⁾ uvedený letopočet je rokem narození (křtu) dítěte

Kmotrovské vazby konšelů k volencům v letech 1610-1622

Konšel	Doba působení v radě ¹⁾	Manželka ²⁾	Křtění potomci ³⁾	Přítomní křtu (volenci a jejich manželky)
Adam Zachař	1618-1622	Voršila	–	–
Daniel Moucha	1610-1616	Anna	–	–
Daniel Schodecký	1620-1622	Lidmila (1616)	Daniel (1620)	–
Jan Hradecký	1618-1622	–	–	–
Jan Měříčnick	1610-1613	–	–	–
Jan Špička	1611-1615, 1617-1622, 1625-1635	Alžběta (1607)	Kateřina (1611)	–
			Daniel (1612)	–
			Lidmila (1614)	–
			Václav (1615)	–
			Daniel Celestin (1617)	–
			Justýna (1620)	–
Jan Veselský	1611-1619	Anna	–	–
Jindřich Arnošt	1610-1622	Dorota	Jindřich (1611)	–
			Alžběta (1612)	–
Jiří Brasidinus	1620-1622	–	–	–
Jiří Vojna	1615-1618	Kateřina	–	–
Jiřík Bílinský	1610-1617	Dorota	–	–
Jiřík Hanžburský	1625-1635	Kateřina	–	–
Jiřík Schodecký	1610	Alžběta	–	–
Jiřík Žďárský	1610-1617, 1620-1622	Dorota Vojnová (1617)	–	–

Martin Majer	1614-1619	Magdalena	–	–
Matěj Špitálský	1613-1620	Lidmila	Anna (1614)	–
			Jan (1615)	–
			Lidmila (1616)	–
			Jiří (1619)	–
			Matyáš (1620)	–
Matouš Nemina	1611-1616	Anna (1607)	Kateřina (1611)	Voršila Zachařka
			Anna (1616)	–
Mikoláš Vodvářka	1610-1614	Dorota (1614)	–	–
Modestus Veselský	1610	–	–	–
Pavel Rauchovanský	1610-1622	Dorota (1612)	Jan Jiří (1613)	–
			Pavel (1614)	–
			Dorota (1616)	–
			Pavel (1619)	–
Petr Vlček	1617	Anyžka (1616)	–	–
Václav Hanžburský	1610-1625	Dorota	Anna (1610)	–
			Mandalena (1612)	–
Václav Kozák	1610-1612	Dorota	Lidmila (1610)	–
			Lidmila (1612)	–
Václav Linhart	1616-1622	Kateřina (1610)	Mandalena (1616)	–
Václav Pelargus	1618-1621	Alžběta	–	–
Vilím Modletický	1610	Kateřina	–	–

¹⁾ někteří konšelé působili v radě i v letech, která nebyla zahrnuta do sledovaného období

²⁾ je-li znám, je u jména manželky uveden rok uzavření sňatku

³⁾ uvedený letopočet je rokem narození (křtu) dítěte

Vzájemné kmotrovské vazby obecních starších v letech 1610-1622

Obecní starší	Doba působení ve sboru ¹⁾	Manželka ²⁾	Křtění potomci ³⁾	Přítomní křtu (obecní starší a jejich manželky)
Abraham David (Hoffmann, Šmejdýř)	1611-1622	Zuzana	Anna (1611)	Marjána Trnková
			Kateřina (1612)	–
			Mandalena (1613)	Marjána Trnková
			Daniel (1616)	–
Adam Zachař	1610,1614	Voršila	–	–
Ambrož Voget	1618-1622	Dorota	Dorota (1620)	–
Bartoloměj Papež (Sedlař)	1613-1617	Markyta	–	–
Daniel Ronovský	1611-1612	–	–	–
Daniel Schodecký	1618-1619	Lidmila	–	–
Jakub Hotárek	1616-1622	–	–	–
Jakub Roubíček	1610-1613	Dorota	–	–
Jakub Smutný	1619-1622	–	–	–
Jakub Vlach	1616-1618	–	–	–
Jan Bílek	1610	–	–	–
Jan Černochovský	1611- 1612,1614- 1617	–	–	–
Jan Hradecký	1613-1614, 1616-1617	–	–	–
Jan Jahoda	1618-1622	–	–	–
Jan Mandelka	1614-1622	Kateřina	–	–
Jan Šultys	1619-1622	Anna Mouchová (1618)	–	–
Jan Trnužka	1613-1615	Lidmila	–	–
Jan Unhošťský	1610-1615	Kateřina	Magdalena (1610)	Martin Majer

Jan Vajdtner	1619-1622	Lidmila	Alžběta (1622)	–
Jan Veselský	1610	Anna	–	–
Jindřich Lazebník (Jeptiška)	1617	Dorota	Daniel (1617)	–
Jindřich Vyšín (Hubatka)	1616	Lidmila	–	–
Jiří Brasidinus	1618	–	–	–
Jiřík Černeš	1610	–	–	–
Martin Majer	1610, 1613	Magdalena (1611)	–	–
Martin Šoltys	1611-1612	Marjána	Václav (1612)	Marjána Trnková
Matěj Špitálský	1610-1611	–	–	–
Matouš Nemina	1610	Anna (1607)	–	–
Matouš Trnka	1610-1615	Marjána	–	–
Mikoláš Vodvářka	1615	Dorota	–	–
Pavel Jelínek	1611-1613	Anna	–	–
Simeon Celeryn	1614-1622	Alžběta	Samuel (1614)	Adam Zachař, Kateřina Mandelková
			Dorota (1616)	–
			Jan (1617)	–
			Zuzana (1619)	Jan Mandelka
			dcera (1621)	Jan Mandelka, Zuzana Davidka
			Anna Kateřina (1622)	Jan Mandelka, Zuzana Davidka
Šimon Barta (Bazata)	1619-1622	–	–	–
Tobiáš Varhaník	1610	–	–	–
Václav Linhart (Čapek, Mělnický)	1613-1615	Kateřina (1610)	Bohuslav (1613)	–
			Václav (1614)	–
Václav Pelargus	1616	–	–	–
Václav Pospíšil (Sladovník)	1613, 1618	Alžběta	–	–
Vavřinec Kalfásek	1611-1612, 1617-1618	–	–	–
Vít Hubatka	1610	Lidmila	Jan Jiří (1610)	Anna Veselská

Vít Spousta	1611-1612	-	-	-
Vít Tuček (Špalíček)	1611-1622	Dorota	-	-
Zikmund Kotek	1616	-	-	-
Zikmund z Cymperku	1616-1617	Maruše	-	-

- 1) někteří obecní starší působili ve sboru i mimo sledované období
- 2) je-li znám, je u jména manželky uveden rok sňatku
- 3) uvedený letopočet je rokem narození (křtu) dítěte

Kmotrovské vazby obecních starších k členům městské rady v letech 1610-1622

Obecní starší	Doba působení ve sboru ¹⁾	Manželka ²⁾	Křtění potomci ³⁾	Přítomní křtu (konšelé a jejich manželky)
Abraham David (Hoffmann, Šmejdyř)	1611-1622	Zuzana	Anna (1611)	Matouš Nemina
			Kateřina (1612)	Jan Veselský
			Mandalena (1613)	Jan Veselský, Anna Neminka
			Daniel (1616)	Jiřík Žďárský, Pavel Rauchovanský
Adam Zachař	1610,1614	Voršila	–	–
Ambrož Voget	1618-1622	Dorota	Dorota (1620)	Pavel Rauchovanský, Jan Špička, Kateřina Linhartka
Bartoloměj Papež (Sedlař)	1613-1617	Markyta	–	–
Daniel Ronovský	1611-1612	–	–	–
Daniel Schodecký	1618-1619	Lidmila	–	–
Jakub Hotárek	1616-1622	–	–	–
Jakub Roubíček	1610-1613	Dorota	–	–
Jakub Smutný	1619-1622	–	–	–
Jakub Vlach	1616-1618	–	–	–
Jan Bílek	1610	–	–	–
Jan Černochovský	1611-1612, 1614-1617	–	–	–
Jan Hradecký	1613-1614, 1616-1617	–	–	–
Jan Jahoda	1618-1622	–	–	–
Jan Mandelka	1614-1622	Kateřina	–	–
Jan Šultys	1619-1622	Anna Mouchová (1618)	–	–
Jan Trnuška	1613-1615	Lidmila	–	–

Jan Unhošťský	1610-1615	Kateřina	Magdalena (1610)	Pavel Rauchovanský, Anna Mouchová
Jan Vajdtner	1619-1622	Lidmila	Alžběta (1622)	Anna Veselská
Jan Veselský	1610	Anna	–	–
Jindřich Lazebník (Jeptiška)	1617	Dorota	Daniel (1617)	Jindřich Arnošt, Jan Veselský, Dorota Hanžburská
Jindřich Vyšín (Hubatka)	1616	Lidmila	–	–
Jiří Brasidinus	1618	–	–	–
Jiřík Černej	1610	–	–	–
Martin Majer	1610, 1613	Magdalena (1611)	–	–
Martin Šoltys	1611-1612	Marjána	Václav (1612)	Jan Veselský
Matěj Špitálský	1610-1611	–	–	–
Matouš Nemina	1610	Anna (1607)	–	–
Matouš Trnka	1610-1615	Marjána	–	–
Mikoláš Vodvářka	1615	Dorota	–	–
Pavel Jelínek	1611-1613	Anna	–	–
Simeon Celeryn	1614-1622	Alžběta	Samuel (1614)	Jan Špička
			Dorota (1616)	Václav Hanžburský, Matouš Nemina, Dorota Rauchovanská
			Jan (1617)	Jan Veselský, Jiřík Žďárský, Alžběta Špičkova
			Zuzana (1619)	–
			dcera (1621)	Matěj Špitálský
			Anna Kateřina (1622)	–
Šimon Barta (Bazata)	1619-1622	–	–	–
Tobiáš Varhaník	1610	–	–	–
Václav Linhart (Čapek, Mělnický)	1613-1615	Kateřina (1610)	Bohuslav (1613)	Václav Hanžburský, Jan Veselský
			Václav (1614)	Václav Hanžburský, Jiří Žďárský, Anna Veselská

Václav Pelargus	1616	–	–	–
Václav Pospíšil (Sladovník)	1613, 1618	Alžběta	–	–
Vavřinec Kalfásek	1611-1612, 1617-1618	–	–	–
Vít Hubatka	1610	Lidmila	Jan Jiří (1610)	Anna Veselská
Vít Spousta	1611-1612	–	–	–
Vít Tuček (Špalíček)	1611-1622	Dorota	–	–
Zikmund Kotek	1616	–	–	–
Zikmund z Cymperku	1616-1617	Maruše	–	–

- 1) někteří obecní starší působili ve sboru i mimo sledované období
- 2) je-li znám, je u jména manželky uveden rok sňatku
- 3) uvedený letopočet je rokem narození (křtu) dítěte

Kmotrovské vazby obecních starších k volencům v letech 1610-1622

Obecní starší	Doba působení ve sboru ¹⁾	Manželka ²⁾	Křtění potomci ³⁾	Přítomní křtu (volenci a jejich manželky)
Abraham David (Hoffmann, Šmejdyř)	1611-1622	Zuzana	Anna (1611)	–
			Kateřina (1612)	–
			Mandalena (1613)	–
			Daniel (1616)	–
Adam Zachař	1610,1614	Voršila	–	–
Ambrož Voget	1618-1622	Dorota	Dorota (1620)	–
Bartoloměj Papež (Sedlař)	1613-1617	Markyta	–	–
Daniel Ronovský	1611-1612	–	–	–
Daniel Schodecký	1618-1619	Lidmila	–	–
Jakub Hotárek	1616-1622	–	–	–
Jakub Roubiček	1610-1613	Dorota	–	–
Jakub Smutný	1619-1622	–	–	–
Jakub Vlach	1616-1618	–	–	–
Jan Bílek	1610	–	–	–
Jan Černochovský	1611-1612, 1614-1617	–	–	–
Jan Hradecký	1613-1614, 1616-1617	–	–	–
Jan Jahoda	1618-1622	–	–	–
Jan Mandelka	1614-1622	Kateřina	–	–
Jan Šultys	1619-1622	Anna Mouchová (1618)	–	–
Jan Trnuška	1613-1615	Lidmila	–	–

Jan Unhošťský	1610-1615	Kateřina	Magdalena (1610)	–
Jan Vajdner	1619-1622	Lidmila	Alžběta (1622)	–
Jan Veselský	1610	Anna	–	–
Jindřich Lazebník (Jeptiška)	1617	Dorota	Daniel (1617)	–
Jindřich Vyšín (Hubatka)	1616	Lidmila	–	–
Jiří Brasidinus	1618	–	–	–
Jiřík Černeš	1610	–	–	–
Martin Majer	1610, 1613	Magdalena (1611)	–	–
Martin Šoltys	1611-1612	Marjána	Václav (1612)	–
Matěj Špitálský	1610-1611	–	–	–
Matouš Nemina	1610	Anna (1607)	–	–
Matouš Trnka	1610-1615	Marjána	–	–
Mikoláš Vodvářka	1615	Dorota	–	–
Pavel Jelínek	1611-1613	Anna	–	–
Simeon Celeryn	1614-1622	Alžběta	Samuel (1614)	–
			Dorota (1616)	–
			Jan (1617)	–
			Zuzana (1619)	–
			dcera (1621)	–
			Anna Kateřina (1622)	–
Šimon Barta (Bazata)	1619-1622	–	–	–
Tobiáš Varhaník	1610	–	–	–
Václav Linhart (Čapek, Mělnický)	1613-1615	Kateřina (1610)	Bohuslav (1613)	–
			Václav (1614)	–
Václav Pelargus	1616	–	–	–

Václav Pospíšil (Sladovník)	1613, 1618	Alžběta	–	–
Vavřinec Kalfásek	1611-1612, 1617-1618	–	–	–
Vít Hubatka	1610	Lidmila	Jan Jiří (1610)	–
Vít Spousta	1611-1612	–	–	–
Vít Tuček (Špalíček)	1611-1622	Dorota	–	–
Zikmund Kotek	1616	–	–	–
Zikmund z Cymperku	1616-1617	Maruše	–	–

- 1) někteří obecní starší působili ve sboru i mimo sledované období
- 2) je-li znám, je u jména manželky uveden rok sňatku
- 3) uvedený letopočet je rokem narození (křtu) dítěte

Vzájemné kmotrovské vazby volenců v letech 1610-1622

Volenci	Doba působení ve sboru ¹⁾	Manželka ²⁾	Křtění potomci ³⁾	Přítomní křtu (volenci a jejich manželky)
Abraham David (Hoffmann, Šmejdýř)	1610	Zuzana	–	–
Adam Zachař	1611-1613, 1616-1617	Voršila	–	–
Ambrož Voget	1615-1617	–	–	–
Bartoloměj Papež	1610-1612, 1618	–	–	–
Daniel Bílinský	1619-1621	–	–	–
Daniel Schodecký	1617	–	–	–
Havel Pasecký	1616	Alžběta	Pavel (1616)	–
Jakub Hotárek	1613-1615	–	–	–
Jakub Smutnej	1614-1618	Kateřina	–	–
Jakub Vlach	1610, 1614	–	–	–
Jan Bouček	1611-1612	–	–	–
Jan Břečka	1610-1615	Kateřina	Jan (1610)	–
			Daniel (1612)	Lidmila Hubatková
			Markyta (1614)	Jan Vajdtner
Jan Černochovský	1610, 1613, 1618	–	–	–
Jan Hradecký	1615	–	–	–
Jan Kalina	1611-1614	Anna	–	–
Jan Mandelka	1611-1613	Kateřina	–	–
Jan Mitis Vodňanský	1618-	Kateřina Vojnová	–	–
Jan Poručí	1619-1622	–	–	–
Jan Řeřabina	1619-1622	–	–	–
Jan Špička	1610	Alžběta (1607)	Samuel (1610)	–

Jan Trnuška	1611-1612, 1616-1620	–	–	–
Jan Vejdtnar	1613-1618	Anna Kněžovská	Lidmila (1613)	–
			Dorota (1614)	–
Jindřich Lazebník (Jeptiška)	1616, 1618- 1622	Dorota	Justýna (1620)	–
Jindřich Vyšín (Hubatka)	1613-1615, 1617-1621	Lidmila	Kateřina (1613)	–
			Anna (1615)	–
			Lidmila (1619)	–
			Judit (1620)	–
Jiřík Perníkář	1616-1622	–	–	–
Jiřík Potepský	1617	–	–	–
Josef Kloboučník	1618	–	–	–
Martin Bazata	1618	–	–	–
Martin Šoltys	1610, 1613	Marjána	Jan Diviš (1610)	–
Martin Zajíček	1619-1622	–	–	–
Matyáš Bílek	1618-1621	Anna	Anna (1620)	–
Pavel Jelínek	1610	–	–	–
Petr Karlík	1614, 1616	Dorota	Dorota (1616)	–
Samuel Šťáva	1619-1622	Dorota	Kateřina (1619)	–
Šimon Bárta	1616	–	–	–
Šimon Pružina	1617	–	–	–
Šimon Ušák	1619	–	–	–
Tomáš Bílek	1619-1622	–	–	–
Václav Blovský	1616-1617	–	–	–
Václav Linhart	1611-1612	Kateřina (1610)	–	–
Václav Pelargus	1615, 1617	–	–	–
Václav Pospíšil	1611-1612, 1614-1616	Kateřina	–	–

Vavřínek Kalfásek	1610, 1613-1614	–	–	–
Vavřínek Makovička	1610-1612	–	–	–
Vít Hubatka	1611-1612	Lidmila	Daniel (1612)	–
Vít Tuček (Špalíček)	1610	–	–	–
Zikmund Kotek (Jirásek)	1613-1615	–	–	–
Zikmund z Cymperku	1610-1616	Markyta	–	–

- 1) někteří volenci působili ve sboru i mimo sledované období
- 2) je-li znám, je u jména manželky uveden rok sňatku
- 3) uvedený letopočet je rokem narození (křtu) dítěte

Kmotrovské vazby volenců k členům městské rady v letech 1610-1622

Volenci	Doba působení ve sboru ¹⁾	Manželka ²⁾	Křtění potomci ³⁾	Přítomní křtu (konšelé a jejich manželky)
Abraham David (Hoffmann, Šmejdýř)	1610	Zuzana	–	–
Adam Zachař	1611-1613, 1616-1617	Voršila	–	–
Ambrož Voget	1615-1617	Dorota	Anna (1617)	Václav Linhart
Bartoloměj Papež	1610-1612, 1618	–	–	–
Daniel Bílinský	1619-1621	–	–	–
Daniel Schodecký	1617	–	–	–
Havel Pasecký	1616	Alžběta	Pavel (1616)	Jiřík Bílinský, Jiřík Žďárský
Jakub Hotárek	1613-1615	–	–	–
Jakub Smutnej	1614-1618	Kateřina	–	–
Jakub Vlach	1610, 1614	–	–	–
Jan Bouček	1611-1612	–	–	–
Jan Břečka	1610-1615	Kateřina	Jan (1610)	Dorota Schodecká
			Daniel (1612)	–
			Markyta (1614)	–
Jan Černochovský	1610, 1613, 1618	–	–	–
Jan Hradecký	1615	–	–	–
Jan Kalina	1611-1614	Anna	–	–
Jan Mandelka	1611-1613	Kateřina	–	–
Jan Mitis Vodňanský	1618	Kateřina Vojnová	–	–
Jan Poručí	1619-1622	–	–	–
Jan Řeřabina	1619-1622	–	–	–

Jan Špička	1610	Alžběta (1607)	Samuel (1610)	Modestus Veselský, Daniel Moucha, Dorota Hanžburská
Jan Trnuška	1611-1612, 1616-1620	–	–	–
Jan Vejtnar	1613-1618	Anna Kněžovská	Lidmila (1613)	Jan Veselský, Dorota Hanžburská
			Dorota (1614)	Pavel Rauchovanský
Jindřich Lazebník (Jeptiška)	1616, 1618-1622	Dorota	Justýna (1620)	Matěj Špitálský, Dorota Hanžburská, Alžběta Špičková, Anna Veselská
Jindřich Vyšín (Hubatka)	1613-1615, 1617-1621	Lidmila	Kateřina (1613)	Jindřich Arnošt, Anna Veselská
			Anna (1615)	Dorota Arnoštka, Anna Veselská
			Lidmila (1619)	Jan Špička
			Judit (1620)	Jan Špička
Jiřík Perníkář	1616-1622	–	–	–
Jiřík Potepský	1617	–	–	–
Josef Kloboučník	1618	–	–	–
Martin Bazata	1618	–	–	–
Martin Šoltys	1610, 1613	Marjána	Jan Diviš (1610)	Václav Hanžburský, Modestus Veselský, Jiřík Bílinský
Martin Zajíček	1619-1622	–	–	–
Matyáš Bílek	1618-1621	Anna	Anna (1620)	Václav Pelargus, Alžběta Špičková
Pavel Jelínek	1610	–	–	–
Petr Karlík	1614, 1616	Dorota	Dorota (1616)	Jiřík Bílinský, Jiřík Žďárský, Anna Mouchová, Anna Veselská
Samuel Šťáva	1619-1622	Dorota	Kateřina (1619)	Václav Linhart, Jan Špička, Dorota Rauchovanská
Šimon Bárta	1616	–	–	–
Šimon Pružina	1617	–	–	–
Šimon Ušák	1619	–	–	–
Tomáš Bílek	1619-1622	–	–	–

Václav Blovský	1616-1617	–	–	–
Václav Linhart	1611-1612	Kateřina (1610)	–	–
Václav Pelargus	1615, 1617	–	–	–
Václav Pospíšil	1611-1612, 1614-1616	Kateřina	–	–
Vavřínek Kalfásek	1610, 1613- 1614	–	–	–
Vavřínek Makovička	1610-1612	–	–	–
Vít Hubatka	1611-1612	Lidmila	Daniel (1612)	Jiřík Žďárský, Jan Veselský
Vít Tuček (Špalíček)	1610	–	–	–
Zikmund Kotek (Jirásek)	1613-1615	–	–	–
Zikmund z Cymperku	1610-1616	Markyta	–	–

- 1) někteří volenci působili ve sboru i mimo sledované období
- 2) je-li znám, je u jména manželky uveden rok sňatku
- 3) uvedený letopočet je rokem narození (křtu) dítěte

Kmotrovské vazby volenců k obecním starším v letech 1610-1622

Volenci	Doba působení ve sboru ¹⁾	Manželka ²⁾	Křtění potomci ³⁾	Přítomní křtu (obecní starší a jejich manželky)
Abraham David (Hoffmann, Šmejdyř)	1610	Zuzana	–	–
Adam Zachař	1611-1613, 1616-1617	Voršila	–	–
Ambrož Voget	1615-1617	Dorota	Anna (1617)	Zikmund z Cymperku
Bartoloměj Papež	1610-1612, 1618	–	–	–
Daniel Bílinský	1619-1621	–	–	–
Daniel Schodecký	1617	–	–	–
Havel Pasecký	1616	Alžběta	Pavel (1616)	–
Jakub Hotárek	1613-1615	–	–	–
Jakub Smutnej	1614-1618	Kateřina	–	–
Jakub Vlach	1610, 1614	–	–	–
Jan Bouček	1611-1612	–	–	–
Jan Břečka	1610-1615	Kateřina	Jan (1610)	–
			Daniel (1612)	–
			Markyta (1614)	–
Jan Černochovský	1610, 1613, 1618	–	–	–
Jan Hradecký	1615	–	–	–
Jan Kalina	1611-1614	Anna	–	–
Jan Mandelka	1611-1613	Kateřina	–	–
Jan Mitis Vodňanský	1618-	Kateřina Vojnová	–	–
Jan Poručí	1619-1622	–	–	–
Jan Řeřabina	1619-1622	–	–	–

Jan Špička	1610	Alžběta (1607)	Samuel (1610)	–
Jan Trnuška	1611-1612, 1616-1620	–	–	–
Jan Vejdtnar	1613-1618	Anna	Lidmila (1613)	–
			Dorota (1614)	–
Jindřich Lazebník (Jeptiška)	1616, 1618-1622	–	–	–
Jindřich Vyšín (Hubatka)	1613-1615, 1617-1621	Lidmila	Kateřina (1613)	–
			Anna (1615)	–
Jiřík Perníkář	1616-1622	–	–	–
Jiřík Potepský	1617	–	–	–
Josef Kloboučník	1618	–	–	–
Martin Bazata	1618	–	–	–
Martin Šoltys	1610, 1613	Marjána	Jan Diviš (1610)	Dorota Roubíčková, Anna Veselská
Martin Zajíček	1619-1622	–	–	–
Matyáš Bílek	1618-1621	–	–	–
Pavel Jelínek	1610	–	–	–
Petr Karlík	1614, 1616	Dorota	Dorota (1616)	–
Samuel Šťáva	1619-1622	–	–	–
Šimon Bárta	1616	–	–	–
Šimon Pružina	1617	–	–	–
Šimon Ušák	1619	–	–	–
Tomáš Bílek	1619-1622	–	–	–
Václav Blovský	1616-1617	–	–	–
Václav Linhart	1611-1612	Kateřina (1610)	–	–
Václav Pelargus	1615, 1617	–	–	–
Václav Pospíšil	1611-1612, 1614-1616	Kateřina	–	–
Vavřínek Kalfásek	1610, 1613-1614	–	–	–
Vavřínek Makovička	1610-1612	–	–	–

Vít Hubatka	1611-1612	Lidmila	Daniel (1612)	–
Vít Tuček (Špalíček)	1610	–	–	–
Zikmund Kotek (Jirásek)	1613-1615	–	–	–
Zikmund z Cymperku	1610-1616	Markyta	–	–

- 1) někteří volenci působili ve sboru i mimo sledované období
- 2) je-li znám, je u jména manželky uveden rok sňatku
- 3) uvedený letopočet je rokem narození (křtu) dítěte